

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ADANA-KOZAN'DA YAVERİN KONAĞI'NIN
RESTORASYON PROJESİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Mimar Günnur ÇALIŞKAN**

Anabilim Dalı : MİMARLIK

Programı : RESTORASYON

ARALIK 2005

**ADANA-KOZAN'DA YAVERİN KONAĞI'NIN
RESTORASYON PROJESİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Mimar Günnur ÇALIŞKAN
(502031204)**

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 15 Aralık 2005
Tezin Savunulduğu Tarih : 29 Aralık 2005**

Tez Danışmanı : Doç.Dr. Yegan KAHYA

Diğer Jüri Üyeleri: Prof.Dr. Nur Akın

Doç. Dr. Cengiz Can (YTÜ)

ARALIK 2005

ÖNSÖZ

Kozan'daki sivil mimarlık yapı potansiyeli içindeki en önemli yapılardan biri olan Yaverin Konağı'nı tez konusu olarak bana öneren ve tezin hazırlanması aşamasında tashihleriyle bana yol gösteren tez danışmanım Doç. Dr. Yegan Kahya'ya, değerli jüri üyelerim Prof.Dr. Nur Akın ve Doç.Dr. Cengiz Can'a; Kozan'daki çalışmam sırasında gerekli desteği sağlayan Belediye Başkanı Mimar Kazım Özgan'a ve Belediye Başkan Yardımcısı İnşaat Mühendisi Ruhi Gül'e; rölöve aşamasında ölçü almama yardımcı olan Harita Teknikeri Selçuk İnceli ve İnşaat Teknikeri Songül Kunt Yavuz'a; yapının eski durumu hakkında bilgi veren Olcay Kılıç'a, Şendağ Arıkan'a, Yaşar Yılmaz Arıkan'a; Kozan Tapu Sicil Müdürlüğü'ndeki çalışmam sırasında, ayrıca bilgi ve kaynak bulmamda yardımcı olan Tarih Öğretmeni Abdurrahman Kütük'e; Kozan'da yoğun bir çalışma dönemini birlikte geçirdiğim Mimar Nagihan Gök'e; İstanbul'dan uzak kaldığım süre içinde İstanbul'daki kolum olup ihtiyaçlarım için yürekten koşturan Mimar Onur Karahan'a, beni destekleyen tüm arkadaşlarıma; bu tez çalışması sayesinde ilk defa gittiğim Kozan'da ilgilerini benden esirgemeyen, bana maddi manevi destek veren herkese; tüm anlayışı ve sevgisiyle moral kaynağım olan Erdem Başyigit'e ve her zaman her konuda olduğu gibi tez çalışmamda da gerek Bursa'dan gelip ölçü almama yardım ederek gerekse yorulduğum anda bana güç verip tekrar çalışmama sarılmamı sağlayarak yanımda olan çok değerli babam Mustafa Çalışkan'a ve güzel dilekleri ile her zaman en büyük destekçim olan annem Hafize Çalışkan'a sonsuz teşekkür ederim.

Aralık 2005

Mimar Günnur Çalışkan

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ	vi
ŞEKİL LİSTESİ	vii
ÖZET	xvi
SUMMARY	xvii
1. GİRİŞ	1
1.1. Giriş ve Çalışmanın Amacı	1
1.2. Kapsam ve Yöntem	1
2. KOZAN	4
2.1. Coğrafi Konum	4
2.2. Tarihsel Gelişimi	8
2.3. Sosyo-Ekonomik Yapısı	14
2.4. Genel Yerleşim Düzeni ve Mimari Özellikleri	19
2.4.1. Anıtsal Yapılar	22
2.4.1.1. Hoşkadem Camii	22
2.4.1.2. Kozan Kalesi	23
2.4.1.3. Kilise, Manastır Kalıntıları	26
2.4.1.4. Bedesten	30
2.4.1.5. Köprü	31
2.4.1.6. İstiklal İlkokulu	32
2.4.2. Sivil Mimarlık	33
2.4.3. Tarihi Çarşı Bölgesi	42
2.5. Kozan'daki Koruma Çalışmaları	44
3. YAVERİN KONAĞI	51
3.1. Konumu	51
3.2. Tarihsel Gelişimi	54
4. YAPININ ÖZELLİKLERİ	56
4.1. Zemin Kat	56
4.1.1. Z01 Mekânı (Avlu)	56
4.1.2. Z02 Mekânı	60
4.1.3. Z03 Mekânı	67
4.1.4. Z04 Mekânı	70
4.1.5. Z05 Mekânı	73
4.1.6. Z06 Mekânı	76
4.1.7. Z07 Mekânı (Ön Bahçe)	80
4.1.8. Z08 Mekânı (Arka Bahçe)	83
4.2. Birinci Kat	90
4.2.1. 101 Mekânı (Sofa)	90
4.2.2. 102 Mekânı	95

4.2.3. 103 Mekânı	98
4.2.4. 104 Mekânı	100
4.2.5. 105 Mekânı	103
4.2.6. 106 Mekânı	104
4.2.7. 107 Mekânı	109
4.2.8. 108 Mekânı	115
4.2.9. Osmanlıca Yazılar	121
4.3. İkinci Kat	123
4.3.1. 201 Mekânı(Sofa)	123
4.3.2. 202 Mekânı	131
4.3.3. 203 Mekânı	136
4.3.4. 204 Mekânı	141
4.3.5. 205 Mekânı	143
4.4. Cepheler	146
4.4.1. Doğu Cephesi	146
4.4.2. Güney Cephesi	152
4.4.3. Kuzey Cephesi	158
4.4.3. Batı Cephesi	161
4.5. Yapı Bileşenleri	162
4.5.1. Kapılar	162
4.5.2. Pencereleler	179
4.5.3. Merdivenler	188
4.6. Strüktürel Özellikleri	190
4.6.1. Temeller	190
4.6.2. Duvarlar	190
4.6.2.1. Kâgır Duvarlar	190
4.6.2.2. Ahşap Karkas Duvarlar	193
4.6.3. Döşeme Sistemi	196
4.6.4. Örtü Sistemi	198
4.7. Malzeme ve Yapım Tekniği	199
4.8. Bozulmalar	201
4.8.1. Mekânsal Bozulmalar	201
4.8.2. Strüktürel Bozulmalar	203
4.8.3. Malzeme Bozulmaları	207
5. RESTİTÜSYON	209
5.1. Yıkılan Mekânların Tamamlanması (II. Dönem)	210
5.2. Ek Mekânlar	215
5.2.1. I.Dönem Restitüsyon Önerisi	215
5.2.2. II. Dönem Restitüsyon Önerisi	219
5.3. Döşemeler	220
5.4.Yapı Elemanları	222
5.4.1. Kapılar	222
5.4.2. Pencereleler	225
5.4.3. Merdivenler	226
5.4.4. Dolaplar ve Ocak	227
5.5. Çatılar	229
5.6. Bahçe Duvarları	229
6. RESTORASYON	231
6.1. Yapının Kullanımına İlişkin Öneriler	231

6.1.1. Vaziyet Planı	231
6.1.2. Zemin Kat Kullanımı	233
6.1.3. Birinci Kat Kullanımı	234
6.1.4. İkinci Kat Kullanımı	235
6.2. Yapının Onarımına İlişkin Müdahaleler	235
6.2.1. Temizleme	235
6.2.2. Sağlamaştırma	237
6.2.2.1. Taşıyıcı Sistemin Sağlamaştırılması	237
6.2.2.2. Malzemenin Sağlamaştırılması	238
6.2.3. Bütünleme	239
6.2.4. Yeniden Yapma	239
6.2.5. Çağdaş Donanımla Destekleme	240
7. SONUÇ	242
KAYNAKLAR	243
EK-A:Çizimler	245
EK-B:Kozan ve Çevresinde Kullanılan Terimler	306
ÖZGEÇMİŞ	307

TABLO LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 2.1. Kozan'da 19 Kasım 1993 tarihinde tescillenen yapıların listesi.....	44
Tablo 5.1. Kozan'da yapılarda görülen ocak tipleri.....	228

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 2.1 : Adana ve çevresinin siyasî haritası.....	4
Şekil 2.2 : Adana-Kozan çevresinin fizikî haritası.....	5
Şekil 2.3 : Çukurova ve Torosların yakın çevresinin uydu fotoğrafı.....	6
Şekil 2.4 : Kozan Ovası ve Kozan'ın genel görünüşü.....	7
Şekil 2.5 : Kozan Kalesi'nin bulunduğu tepenin eteklerinden Kozan'ın genel görünüşü.....	7
Şekil 2.6 : Sis'in (Kozan) 19. yy.daki görünümü.....	12
Şekil 2.7 : Sis'in (Kozan) 19. yy.daki görünümü.....	12
Şekil 2.8 : Sis'in (Kozan)19. yy.daki görünümü.....	13
Şekil 2.9 : Irmak Caddesi'nden kale eteklerine bakış.....	19
Şekil 2.10 : Kale eteklerindeki kilise kalıntısından Kozan'ın tarihi yerleşim merkezinin görünümü.....	19
Şekil 2.11 : Kozan'ın 1970'li yıllardaki gelişimi.....	20
Şekil 2.12 : Kozan'ın kentsel yerleşiminin gelişimi.....	21
Şekil 2.13 : Hoşkadem Camisi'nin Kuzey cephesinin görünümü.....	22
Şekil 2.14 : Hoşkadem Camisi'nin Doğu cephesinin görünümü.....	22
Şekil 2.15 : Kozan Kalesi'nin Planı.....	24
Şekil 2.16 : Kozan Kalesi'nin kuzeydeki kale grubu.....	25
Şekil 2.17 : Kozan Kalesi'nin kuzeydeki kale grubunun 1910 yılındaki görünümü.....	25
Şekil 2.18 : Kozan Kalesi'nin surlarını ve Sis'i gösteren 19. yüzyıla ait bir gravür.....	25
Şekil 2.19 : Sis Katoğikosluğu'na ait yapı topluluğunun 19. yy. sonundaki görünümü.....	27
Şekil 2.20 : Kilisenin apsisine bakış.....	28
Şekil 2.21 : Katoğikos'un kullandığı mermer kürsü.....	28
Şekil 2.22 : Katoğikosluğa ait yapı topluluğunun ortadan kalkmadan önceki son hali.....	29
Şekil 2.23 : Katoğikosluğa ait yapı topluluğunun günümüzdeki hali.....	29
Şekil 2.24 : Bedestenin Kadirli Caddesi cephesinin görünümü.....	30
Şekil 2.25 : Bedestenin görünümü.....	31
Şekil 2.26 : Kozan Köprüsü'nün 1957 yılındaki görünümü.....	31
Şekil 2.27 : Kozan Köprüsü'nün bugünkü hali.....	32
Şekil 2.28 : İstiklal İlkokulu'nun batı cephesinin eski hali.....	33
Şekil 2.29 : İstiklal İlkokulu'nun bugünkü hali(Giriş-Batı Cephesi).....	33
Şekil 2.30 : Aslanpaşa Mh., Yeğenoğlu Sk. ve İstiklal Sk. kesişimindeki 16 numaralı yapı.....	34
Şekil 2.31 : Aslanpaşa Mh., Uçar Sk., 32 numaralı yapı.....	34
Şekil 2.32 : Aslanpaşa Mh., Mustafa Kemal Sk., 8 ve 10 numaralı yapıların girişi.....	35
Şekil 2.33 : Mahmutlu Mh., Namık Kemal Sk. ve Özkul Sk. kesişimindeki 30 numaralı yapı.....	35

Şekil 2.34	: Hacıuşağı Mh., Kurtoğlu Sk., 7 numaralı yapı.....	36
Şekil 2.35	: Aslanpaşa Mh., İnkılap Sk., 5 numaralı yapının taş merdiveni....	37
Şekil 2.36	: Aslanpaşa Mh., Ünsal Sk., 5 numaralı yapının, kagir kuzey duvarı.....	37
Şekil 2.37	: Aslanpaşa Mh., Kadirli Cd., 109 numaralı konut.....	38
Şekil 2.38	: Cumhuriyet Mh., Irmak Cd., 107 numaralı konutun balkon korkulukları.....	38
Şekil 2.39	: Hacıuşağı Mh., Çınar Sk., 82 numaralı konutta kat eksiltilmesi... 39	
Şekil 2.40	: Aslanpaşa Mh., Hamam Sk., 12-14 numaralı konutta kat eksiltilmesi.....	39
Şekil 2.41	: Hacıuşağı Mh. Kız Meslek Lisesi (Eski hastane).....	40
Şekil 2.42	: Hacıuşağı Mh. Hakan Sk. ve Çınar Sk. kesişimindeki konut.....	40
Şekil 2.43	: Hacıuşağı Mh. Medrese Sk. kesişimindeki 4 numaralı konuttaki tavan göbeği.....	41
Şekil 2.44	: Hacıuşağı Mh. Kadirli Cd. Hastane Sk., 7 numaralı konuttaki tavan göbeği.....	41
Şekil 2.45	: Mahmutlu Mh., Küçük Cami Sk., 2 numaralı konutun kapı tokmağı	41
Şekil 2.46	: Aslanpaşa Mh., Mustafa Kemal Sk., 8 numaralı konutun kapı kilidi.....	41
Şekil 2.47	: Hacıuşağı Mh. Kadirli Cd. Hastane Sk., 7 numaralı konutun alt katındaki dükkânlar.....	41
Şekil 2.48	: Mahmutlu Mh., Küçük Cami Sk., 1 numaralı konut.....	42
Şekil 2.49	: Kadirli Caddesi üzerindeki dükkânlar.....	42
Şekil 2.50	: Aşağı Çarşı Caddesi üzerindeki dükkânlar.....	43
Şekil 2.51	: Aşağı Çarşı ve Yukarı Çarşı caddelerinin yukarıdan görünümü... 43	
Şekil 2.52	: 19 Kasım 1993 tarihinde Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından “taşınmaz kültür varlığı” olarak tescillenen yapılar.....	46
Şekil 2.53	: 7 envanter numaralı, Aslanpaşa Mh. Özer Türkay Cd., No: 7’deki yapının AKTVKK’ndaki dosyadaki fotoğrafı.....	47
Şekil 2.54	: 7 envanter numaralı, Aslanpaşa Mh. Özer Türkay Cd., No: 7’deki yapının bugünkü hali.....	47
Şekil 2.55	: 17 envanter numaralı, Hacıuşağı Mh. Kurtoğlu Sk. No: 28’deki yapının bugünkü hali.....	48
Şekil 2.56	: 17 envanter numaralı, Hacıuşağı Mh. Kurtoğlu Sk. No: 28’deki yapının AKTVKK’ndaki dosyadaki fotoğrafı.....	48
Şekil 2.57	: 17 envanter numaralı, Hacıuşağı Mh. Kurtoğlu Sk. No: 28’deki yapının AKTVKK’ndaki dosyadaki fotoğrafı.....	49
Şekil 2.58	: 15 envanter numaralı yapının AKTVKK’ndaki dosyadaki fotoğrafı.....	49
Şekil 2.59	: 15 envanter numaralı, Hacıuşağı Mh. Kurtoğlu Sk. No: 7’deki yapının bugünkü hali.....	50
Şekil 2.60	: 15 envanter numaralı, Hacıuşağı Mh. Kurtoğlu Sk. No: 7’deki yapının zemin katının kazılmış hali.....	50
Şekil 3.1	: Kozan Kalesi’nin bulunduğu tepenin doğu eteklerinin görünümü.....	51
Şekil 3.2	: Yaverin Konağı ve çevresinin vaziyet planı.....	52
Şekil 3.3	: Yaverin Konağı’nın balkonundan Kozan’ın görünümü.....	53

Şekil 3.4	: Ermeni Kilisesinin bahçe istinat duvarının görünümü.....	53
Şekil 4.1	: Avlunun yukarıdan görünüşü.....	57
Şekil 4.2	: Avlunun batı kenarına bakış (Z04, Z05, Z06 mekânları).....	58
Şekil 4.3	: Avludan ön bahçeye (güneye) bakış.....	59
Şekil 4.4	: Avlunun kuzeyine bakış.....	60
Şekil 4.5	: Z02 mekânının ahşap girişleme tavanı.....	61
Şekil 4.6	: Z02 mekânının doğu duvarı.....	62
Şekil 4.7	: Z02 mekânı taş merdiven altı.....	63
Şekil 4.8	: Girişleri destekleyen dikmeler.....	63
Şekil 4.9	: Z02 mekânındaki doğu batı yönündeki giriş ve dikme birleşimi..	64
Şekil 4.10	: Z02 mekânındaki doğu batı yönündeki giriş.....	64
Şekil 4.11	: Z02 mekânının batı duvarına bakış.....	65
Şekil 4.12	: Doğu pencere açıklığı.....	66
Şekil 4.13	: Batı pencere açıklığı.....	66
Şekil 4.14	: Z03 mekânına girilen kapılar.....	67
Şekil 4.15	: Z03 mekânının tavanı ve üstteki duvarları destekleyen payandalar.....	68
Şekil 4.16	: Z03 mekânı güney duvarının görünümü.....	69
Şekil 4.17	: Z03 mekânı kuzey batı köşesi.....	69
Şekil 4.18	: Arka bahçe görünümü.....	69
Şekil 4.19	: Z03 mekânı batı duvarı.....	70
Şekil 4.20	: Z03 mekânı doğu duvarı.....	70
Şekil 4.21	: Avludan Z04 mekânının doğu ve güney duvarlarının görünümü	71
Şekil 4.22	: Z04 mekânı güney duvarı.....	71
Şekil 4.23	: Z04 mekânındaki kuzey-güney doğrultusundaki girişin durumu	72
Şekil 4.24	: Z04 mekânında üstteki döşeme ve duvarı destekleyen ahşap dikmeler.....	73
Şekil 4.25	: Z05 mekânına avludan bakış.....	74
Şekil 4.26	: Z05 mekânı güney duvarı.....	75
Şekil 4.27	: Z05 ile Z06 arasındaki kapı.....	75
Şekil 4.28	: Z05 mekânında birinci katın döşemesini taşıyan girişler.....	76
Şekil 4.29	: Z06 mekânına bakış.....	76
Şekil 4.30	: Z06 mekânının, kuzey ve doğu duvarının yukarıdan görünüşü.....	77
Şekil 4.31	: Z06 mekânı doğu duvarını görünüşü.....	78
Şekil 4.32	: Z06 mekânının batı duvarının görünüşü.....	79
Şekil 4.33	: Z06 mekânının batı duvarındaki yapının eski haline ait izler.....	79
Şekil 4.34	: Ön bahçenin ikinci kattaki balkondan görünümü.....	81
Şekil 4.35	: Ön bahçenin görünümü.....	81
Şekil 4.36	: Ön bahçenin (Mekan Z07) güney ve batı duvarları.....	82
Şekil 4.37	: Ön bahçenin (Mekan Z07) doğu duvarı ve güneydoğu köşesindeki çatlak.....	82
Şekil 4.38	: Bahçe duvarları ve konağın görünümü.....	83
Şekil 4.39	: Arka bahçenin yukarıdan görünümü.....	84
Şekil 4.40	: Arka bahçe doğu duvarının farklı yapıdaki kısmı.....	85
Şekil 4.41	: Z03 mekânında doğu-batı doğrultusundaki girişi taşıyan ahşap konsollar.....	85
Şekil 4.42	: Arka bahçe kuzey duvarının görünümü.....	86
Şekil 4.43	: Arka bahçedeki kuyu yapısı.....	87
Şekil 4.44	: Arka bahçedeki kuyu yapısının yukarıdan görünümü.....	87

Şekil 4.45	: Arka bahçe batı duvarının (teras duvarı) kayanın üstüne oturan kısmı.....	88
Şekil 4.46	: Batı duvarına yaslanan terasın görünümü.....	88
Şekil 4.47	: Arka bahçe teras kuzeybatı köşesinin görünümü.....	89
Şekil 4.48	: Arka bahçe teras batı duvarının yıkılan kısmının görünümü.....	89
Şekil 4.49	: Avlu birinci kat bağlantısı.....	90
Şekil 4.50	: 101 mekânı tavanının görünümü.....	91
Şekil 4.51	: 101 mekânının batı duvarına bakış.....	92
Şekil 4.52	: 101 mekânının doğu duvarına bakış.....	93
Şekil 4.53	: 101 mekânının güney açıklığı.....	94
Şekil 4.54	: 101 mekânındaki çıkmaya bağlanan balkon ve taş merdiven.....	94
Şekil 4.55	: 102 mekânı tavan kaplaması.....	95
Şekil 4.56	: 102 mekânı kuzey duvarı ve diğer duvarlarla kesiştiği köşeler...	96
Şekil 4.57	: 102 mekânı doğu ve güney duvarlarının kesiştiği köşe.....	97
Şekil 4.58	: 102 mekânı güney duvarının görünümü.....	97
Şekil 4.59	: 103 mekânının ahşap döşemesi.....	98
Şekil 4.60	: 103 mekânının ahşap tavanı.....	98
Şekil 4.61	: 103 mekânının kuzey duvarının görünümü.....	99
Şekil 4.62	: 103 mekânının güney duvarının görünümü.....	99
Şekil 4.63	: 103 mekânındaki ahşap dolap.....	100
Şekil 4.64	: 104 mekânının ahşap döşemesi.....	101
Şekil 4.65	: 104 mekânının ahşap tavanı.....	101
Şekil 4.66	: 104 mekânının kuzey duvarının görünümü.....	101
Şekil 4.67	: 104 mekânının güney duvarının görünümü.....	102
Şekil 4.68	: Sofadan balkona bakış.....	103
Şekil 4.69	: Balkondan sofaya bakış.....	103
Şekil 4.70	: 105 mekânının avludan görünümü.....	104
Şekil 4.71	: 106 mekânın döşemesinde meydana gelen çökme.....	105
Şekil 4.72	: 106 mekânının tavan kaplaması.....	105
Şekil 4.73	: 106 mekânının batı duvarının görünümü.....	106
Şekil 4.74	: 105 mekânının kuzey duvarı.....	107
Şekil 4.75	: Merdiven altı boşluğu.....	107
Şekil 4.76	: Sahanlık altı.....	107
Şekil 4.77	: 106 mekânının doğu duvarının ve pencerenin görünümü.....	108
Şekil 4.78	: 107 mekânının çatı örtüsü.....	109
Şekil 4.79	: 107 mekânının döşemesi.....	110
Şekil 4.80	: 107 mekânının batı duvarı.....	111
Şekil 4.81	: 107 mekânının batı duvarı üzerindeki nişin görünümü.....	112
Şekil 4.82	: 107 mekânı doğu duvarı.....	113
Şekil 4.83	: 107 mekânının kapısı.....	113
Şekil 4.84	: 107 mekânı güney duvarının görünümü.....	114
Şekil 4.85	: 107 mekânının güneybatı köşesinde duvarlardaki ayrılma.....	114
Şekil 4.86	: Avludan 108 mekânına bakış.....	115
Şekil 4.87	: 108 mekânının mevcut döşemesi ve kuzey duvarının görünümü	116
Şekil 4.88	: 108 mekânının mevcut döşemesi.....	116
Şekil 4.89	: 108 mekânının batı duvarının görünümü.....	117
Şekil 4.90	: 108 mekânının batı duvarının devamındaki duvarların görünümü.....	118
Şekil 4.91	: 108 mekânının kuzey duvarının görünümü.....	119

Şekil 4.92	: 108 mekânının doğu duvarının görünümü.....	120
Şekil 4.93	: 108 mekânının doğu duvarının görünümü.....	120
Şekil 4.94	: 103 mekânının kuzey duvarındaki pencere açıklığındaki yazı.....	121
Şekil 4.95	: 103 mekânının güney duvarındaki pencere açıklığındaki yazı.....	121
Şekil 4.96	: 103 mekânındaki ahşap dolabın ortasında görünür durumda olan 103 mekânının batı duvarı üzerindeki yazı.....	121
Şekil 4.97	: 104 mekânının güney duvarındaki pencere açıklığındaki yazı.....	122
Şekil 4.98	: 104 mekânının kuzey duvarındaki pencere açıklığındaki yazı.....	122
Şekil 4.99	: 101 mekânındaki ikinci kata ulaşılan ahşap merdivenin sahanlığının altında, 101 mekânı ile 106 mekânı arasındaki duvar üzerindeki yazı.....	122
Şekil 4.100	: 201 mekânının görünümü.....	124
Şekil 4.101	: 201 mekânından güney yönündeki çıkmaya bakış.....	125
Şekil 4.102	: 201 mekânı ile ikinci kata sonradan eklenen mekânın (205 mekanı) ilişkisi.....	126
Şekil 4.103	: 201 mekânı batı duvarına bakış.....	127
Şekil 4.104	: 201 mekânı ile 202 mekânı arasındaki duvarın görünümü.....	128
Şekil 4.105	: 201 mekânının doğu duvarı ve 202, 203 mekânlarının giriş kapılarının görünümü.....	129
Şekil 4.106	: 201 mekânındaki kuzey çıkmanın görünümü.....	130
Şekil 4.107	: 202 mekânının batı duvarının görünümü.....	131
Şekil 4.108	: 202 mekânının batı ve kuzey duvarlarının birleşimi.....	132
Şekil 4.109	: 202 mekânının doğu duvarının görünümü.....	133
Şekil 4.110	: 202 mekânının doğu ve güney duvarlarının görünümü.....	133
Şekil 4.111	: Balkona güneyden bakış.....	134
Şekil 4.112	: Doğu cephesinde balkonun görünümü.....	135
Şekil 4.113	: 202 mekânının güney duvarının görünümü.....	136
Şekil 4.114	: 203 mekânının güney ve doğu duvarlarının görünümü.....	137
Şekil 4.115	: 203 mekânının doğu duvarının görünümü.....	138
Şekil 4.116	: 203 mekânının kuzey duvarı.....	138
Şekil 4.117	: Kuzey duvarının cepheden görünümü.....	138
Şekil 4.118	: 203 mekânının kuzeydoğu köşesinin görünümü.....	139
Şekil 4.119	: 203 mekânının kuzey duvarının görünümü.....	140
Şekil 4.120	: 203 mekânının batı duvarının görünümü.....	140
Şekil 4.121	: 204 mekânının doğu duvarının görünümü.....	141
Şekil 4.122	: 204 mekânının kuzey duvarının görünümü.....	142
Şekil 4.123	: 204 mekânının batı duvarı önündeki dolabın görünümü.....	142
Şekil 4.124	: 204 mekânının güney duvarının görünümü.....	143
Şekil 4.125	: 205 mekânının kuzey duvarının 201 mekânından görünümü.....	144
Şekil 4.126	: 205 mekânının doğu duvarının görünümü.....	145
Şekil 4.127	: 205 mekânının batı ve güney duvarlarının kesişimi.....	145
Şekil 4.128	: Doğu cephesinin görünümü.....	147
Şekil 4.129	: Doğu cephesinin görünümü.....	148
Şekil 4.130	: Doğu cephesinin görünümü.....	149
Şekil 4.131	: Doğu cephesindeki payandaların görünümü.....	150
Şekil 4.132	: İkinci katın doğu cephesinin görünümü.....	151
Şekil 4.133	: Doğu cephesinin geri görünümündeki yapının batı kanadının görünümü.....	152
Şekil 4.134	: Güney cephesinin ön bahçeden görünümü.....	153
Şekil 4.135	: Zemin kattın güney cephesi.....	154

Şekil 4.136	: Birinci kattaki dairesel çıkmadaki ahşap dikmelerin görünümü...	155
Şekil 4.137	: Güney cephesinde yapının yıkılan kısmının görünümü.....	156
Şekil 4.138	: İkinci katı destekleyen payandaların görünümü.....	156
Şekil 4.139	: Güney cephesinde birinci ve ikinci katın görünümü.....	158
Şekil 4.140	: İkinci kattaki çıkmanın üstündeki profil detayı.....	158
Şekil 4.141	: Kuzey cephesinin arka bahçeden görünümü.....	160
Şekil 4.142	: Kuzey cephesinin yukarıdan görünümü.....	161
Şekil 4.143	: Batı cephesinin görünümü.....	161
Şekil 4.144	: KZ01 kapısının ön yüzü.....	162
Şekil 4.145	: KZ01 kapısının arka yüzü.....	162
Şekil 4.146	: KZ01 kapı tipinin ölçülü çizimleri.....	163
Şekil 4.147	: Kapının hareketini sağlayan demir elemanlarla yapılmış sistem	164
Şekil 4.148	: Kapının hareketini sağlayan demir elemanlarla yapılmış sistem	164
Şekil 4.149	: KZ02 ön görünüşü.....	164
Şekil 4.150	: KZ02 arka görünüşü.....	164
Şekil 4.151	: KZ02 kapı tipinin ölçülü çizimleri.....	165
Şekil 4.152	: KZ03 ön görünüşü.....	166
Şekil 4.153	: KZ03 arka görünüşü.....	166
Şekil 4.154	: Z05-Z06 mekanları arasındaki kapı açıklığı.....	166
Şekil 4.155	: KZ03 kapı tipinin ölçülü çizimleri.....	167
Şekil 4.156	: K101 ön görünüşü.....	168
Şekil 4.157	: K101 arka görünüşü.....	168
Şekil 4.158	: K101 kapı tipinin ölçülü çizimleri.....	169
Şekil 4.159	: Menteşe görevi gören demir elemanın görünümü.....	170
Şekil 4.160	: Menteşe görevi gören demir elemanın kanat içinde kalan kısmının görünümü.....	170
Şekil 4.161	: Kapı kanadını sabitlemeye yarayan kancalı demir elemanın görünümü.....	170
Şekil 4.162	: K102 ön görünüşü.....	171
Şekil 4.163	: K102 arka görünüşü.....	171
Şekil 4.164	: K102 kapı tipinin ölçülü çizimleri.....	172
Şekil 4.165	: K103 ön görünüşü.....	173
Şekil 4.166	: K103 arka görünüşü.....	173
Şekil 4.167	: K104 ön görünüşü.....	173
Şekil 4.168	: K103 kapı tipinin ölçülü çizimleri.....	174
Şekil 4.169	: K104 kapı tipinin ölçülü çizimleri.....	175
Şekil 4.170	: K201 ön görünüş.....	176
Şekil 4.171	: K202 ön görünüş.....	176
Şekil 4.172	: K201 kapı tipinin ölçülü çizimleri.....	177
Şekil 4.173	: K202 kapı tipinin ölçülü çizimleri.....	178
Şekil 4.174	: Zemin kattaki pencere.....	179
Şekil 4.175	: Z04-Z05 arasındaki pencere.....	179
Şekil 4.176	: Kagit duvarda P101.....	180
Şekil 4.177	: Ahşap karkas duvarda P101.....	180
Şekil 4.178	: P102 dış görünüşü.....	181
Şekil 4.179	: K104 ön görünüşü.....	181
Şekil 4.180	: Kepengi sabitleyen parça.....	181
Şekil 4.181	: P102 pencere tipinin ölçülü çizimleri.....	182
Şekil 4.182	: P103 iç görünüş.....	183
Şekil 4.183	: P104 iç görünüş.....	183

Şekil 4.184	: P104 ve P106 pencere tiplerinin ölçülü çizimleri.....	184
Şekil 4.185	: P201 ön görünüş.....	185
Şekil 4.186	: P202 dış görünüş.....	185
Şekil 4.187	: P202 pencere tipinin ölçülü çizimleri.....	186
Şekil 4.188	: P203 pencere tipinin ölçülü çizimleri.....	187
Şekil 4.189	: Taş merdivenin avludan.....	188
Şekil 4.190	: Taş merdivenin sahanlığı.....	188
Şekil 4.191	: 101 mekânındaki ahşap merdivenin görünümü.....	189
Şekil 4.192	: Merdivenin çatı arasından görünümü.....	189
Şekil 4.193	: 201 mekânından merdivenin görünümü.....	189
Şekil 4.194	: Zemin katta görülen duvarlar tipleri.....	191
Şekil 4.195	: Birinci katta görülen duvarlar tipleri.....	191
Şekil 4.196	: Birinci kat döşemesini taşıyan kirişler ile kagir duvar ilişkisi.....	192
Şekil 4.197	: Zemin katta pencere ve kapı açıklıklarındaki atkı kirişleri.....	193
Şekil 4.198	: Zemin katta pencere ve kapı açıklıklarındaki atkı kirişleri.....	193
Şekil 4.199	: İkinci katta görülen duvarlar tipleri.....	194
Şekil 4.200	: Doğu cephesinde ikinci katı destekleyen ahşap payandalar.....	195
Şekil 4.201	: İkinci katta, kuzeydeki çıkmanın doğu görünüşü.....	195
Şekil 4.202	: İkinci katta kuzeydeki çıkmanın bahçeden görünümü.....	196
Şekil 4.203	: Kuzey cephesinde hatılın görünümü.....	199
Şekil 4.204	: Kuzey-doğu köşede hatılın görünümü.....	199
Şekil 4.205	: Ahşap karkas sistemdeki dikmelerde görülen çentikler.....	199
Şekil 4.206	: 106 mekânının mutfak olarak kullanımı.....	202
Şekil 4.207	: 106 mekânının mutfak olarak kullanımı.....	202
Şekil 4.208	: Balkona eklenmiş olan ahşap mutfak tezgâhının görünümü.....	203
Şekil 4.209	: 203 mekânının doğu yönünde yaptığı çıkmayı taşıyan kirişler....	205
Şekil 4.210	: 201 mekânındaki kuzey çıkmanın döşemesinin taşıyan kirişler...	205
Şekil 4.211	: Kuzey çıkmayı taşıyan kirişin ve oluşan ayrılmanın görünümü...	206
Şekil 4.212	: Çatının su almasına neden olan delikler.....	206
Şekil 4.213	: Z04 mekânının güney duvarında yüzey kayıpları görülen taşlar..	207
Şekil 5.1	: 108 mekânının batı duvarı üzerindeki izlerin görünümü.....	211
Şekil 5.2	: Z06 mekânındaki duvar kalıntıları.....	211
Şekil 5.3	: Yapının yıkılan kısmının görünümü ve duvar üzerindeki izler....	212
Şekil 5.4	: Yaverin Konağı'nın 1930'lu yılların sonunda görünümü.....	213
Şekil 5.5	: Taş Mh. Çınar sokak üzerindeki bir yapıda balkona geçiş.....	214
Şekil 5.6	: Hacıuşağı Mh., Kurtoğlu Sk., 7 numaralı yapıda sofadan balkona çapraz geçiş.....	214
Şekil 5.7	: 107 mekânının batı duvarındaki pencerenin görünümü.....	216
Şekil 5.8	: 107 mekânının batı duvarının komşu parselden görünümü.....	217
Şekil 5.9	: Hacıuşağı Mh. Çınar Sokağı Çıkmazı'ndaki bir yapıda köşelerde kesme taş kullanımı.....	218
Şekil 5.10	: Aslanpaşa Mh.Buğday Pazarı Sokak'taki bir yapıda köşelerde kesme taş kullanımı.....	218
Şekil 5.11	: Ön bahçeye eklenen helânın görünümü.....	219
Şekil 5.12	: İkinci kata eklenen 205 mekânının görünümü.....	220
Şekil 5.13	: Taş merdivenin önündeki avlunun özgün kayrak taşı kaplaması	220
Şekil 5.14	: Z04 mekânının önündeki avlunun özgün kayrak taşı kaplaması..	221
Şekil 5.15	: 107 mekânının özgün ahşap kaplama döşemesi.....	221
Şekil 5.16	: 108 mekânının mevcut döşemesi.....	222

Şekil 5.17	: Hacıuşağı Mh. Kurtoğlu Sk. 7 numaralı yapının balkon kapısı....	224
Şekil 5.18	: Mahmutlu Mh. Tuna Sk. 13 numaralı yapının balkon kapısı.....	224
Şekil 5.19	: Yaverin Konağı'nın 1975 yılına ait fotoğrafı.....	225
Şekil 5.20	: Aslanpaşa Mahallesi, Dağıstanlı Sokak'taki bir yapının taş merdiveni.....	226
Şekil 5.21	: Aslanpaşa Mahallesi, İstiklal Sokak, 5 numaralı yapının taş merdiveni.....	227
Şekil 5.22	: 203 mekânında ahşap dolabın duvar üzerindeki izleri.....	227
Şekil 5.23	: Yaverin Konağı ve çevresinin 1930'lu yıllara ait fotoğrafı.....	230
Şekil A.1	: Zemin kat planı; 1/100 rölöve.....	246
Şekil A.2	: Zemin kat ölçülü planı; 1/100 rölöve.....	247
Şekil A.3	: Birinci kat planı; 1/100 rölöve.....	248
Şekil A.4	: Birinci kat ölçülü planı; 1/100 rölöve.....	249
Şekil A.5	: İkinci kat planı; 1/100 rölöve.....	250
Şekil A.6	: İkinci kat ölçülü planı; 1/100 rölöve.....	251
Şekil A.7	: Çatı planı-1; 1/100 rölöve.....	252
Şekil A.8	: Çatı planı-2; 1/100 rölöve.....	253
Şekil A.9	: A-A kesiti; 1/100 rölöve.....	254
Şekil A.10	: B-B kesiti; 1/100 rölöve.....	255
Şekil A.11	: C-C kesiti; 1/100 rölöve.....	256
Şekil A.12	: D-D kesiti; 1/100 rölöve.....	257
Şekil A.13	: E-E kesiti; 1/100 rölöve.....	258
Şekil A.14	: F-F kesiti; 1/100 rölöve.....	259
Şekil A.15	: G-G kesiti; 1/100 rölöve.....	260
Şekil A.16	: H-H kesiti; 1/100 rölöve.....	261
Şekil A.17	: Doğu görünüş; 1/100 rölöve.....	262
Şekil A.18	: Güney görünüş; 1/100 rölöve.....	263
Şekil A.19	: Kuzey görünüş; 1/100 rölöve.....	264
Şekil A.20	: Kat planları malzeme ve yapım tekniği analizi.....	265
Şekil A.21	: A-A, B-B, C-C, D-D kesitleri malzeme ve yapım tekniği analizi.....	266
Şekil A.22	: E-E, F-F, G-G, H-H kesitleri malzeme ve yapım tekniği analizi	267
Şekil A.23	: Doğu, güney, kuzey görünüşleri malzeme ve yapım tekniği analizi.....	268
Şekil A.24	: Zemin kat planı(I. dönem); 1/100 restitüsyon.....	269
Şekil A.25	: Zemin kat planı(II. dönem); 1/100 restitüsyon.....	270
Şekil A.26	: Birinci kat planı(I. dönem); 1/100 restitüsyon.....	271
Şekil A.27	: Birinci kat planı(II. dönem); 1/100 restitüsyon.....	272
Şekil A.28	: İkinci kat planı(I. dönem); 1/100 restitüsyon.....	273
Şekil A.29	: İkinci kat planı(II. dönem); 1/100 restitüsyon.....	274
Şekil A.30	: Çatı planı(I. dönem); 1/100 restitüsyon.....	275
Şekil A.31	: Çatı planı(II. dönem); 1/100 restitüsyon.....	276
Şekil A.32	: A-A kesiti (I. dönem); 1/100 restitüsyon.....	277
Şekil A.33	: A-A kesiti (II. dönem); 1/100 restitüsyon.....	278
Şekil A.34	: B-B kesiti (I. dönem); 1/100 restitüsyon.....	279
Şekil A.35	: B-B kesiti (II. dönem); 1/100 restitüsyon.....	280
Şekil A.36	: C-C kesiti (I. dönem); 1/100 restitüsyon.....	281
Şekil A.37	: C-C kesiti (II. dönem); 1/100 restitüsyon.....	282
Şekil A.38	: D-D kesiti (I. ve II. dönem); 1/100 restitüsyon.....	283

Şekil A.39	: E-E kesiti (I. ve II. dönem); 1/100 restitüsyon.....	284
Şekil A.40	: F-F kesiti (I. ve II. dönem); 1/100 restitüsyon.....	285
Şekil A.41	: G-G kesiti (I. ve II. dönem); 1/100 restitüsyon.....	286
Şekil A.42	: Doğu görünüş (I. dönem); 1/100 restitüsyon.....	287
Şekil A.43	: Doğu görünüş (II. dönem); 1/100 restitüsyon.....	288
Şekil A.44	: Güney görünüş (I. dönem); 1/100 restitüsyon.....	289
Şekil A.45	: Güney görünüş (II. dönem); 1/100 restitüsyon.....	290
Şekil A.46	: Kuzey görünüş (I. ve II. dönem); 1/100 restitüsyon.....	291
Şekil A.47	: Zemin kat planı; 1/100 restorasyon.....	292
Şekil A.48	: Birinci kat planı; 1/100 restorasyon.....	293
Şekil A.49	: İkinci kat planı; 1/100 restorasyon.....	294
Şekil A.50	: Çatı planı; 1/100 restorasyon.....	295
Şekil A.51	: A-A kesiti; 1/100 restorasyon.....	296
Şekil A.52	: B-B kesiti; 1/100 restorasyon.....	297
Şekil A.53	: C-C kesiti; 1/100 restorasyon.....	298
Şekil A.54	: D-D kesiti; 1/100 restorasyon.....	299
Şekil A.55	: E-E kesiti; 1/100 restorasyon.....	300
Şekil A.56	: F-F kesiti; 1/100 restorasyon.....	301
Şekil A.57	: G-G kesiti; 1/100 restorasyon.....	302
Şekil A.58	: Doğu görünüş; 1/100 restorasyon.....	303
Şekil A.59	: Güney görünüş; 1/100 restorasyon.....	304
Şekil A.60	: Kuzey görünüş; 1/100 restorasyon.....	305

ADANA-KOZAN'DA YAVERİN KONAĞI'NIN RESTORASYON PROJESİ

ÖZET

Adana'nın Kozan İlçesi, Taş mahallesi, 370 ada, 1 parselde bulunan Yaverin Konağı'nın kesin olarak kim tarafından yaptırıldığı bilinmemekle birlikte, Kozan Tapu Sicil Müdürlüğü'nde yapılan araştırma sonucunda elde edilen, yapıya ait en eski belge olan, Haziran 1319(1903) tarihli Osmanlıca tapu kaydındaki bilgilere göre yapı Yaver Mıdırıkyan Kirkor Efendi adında bir Ermeni'ye aittir. 1903 tarihli belgede Nisan 1317(1901) tarihli bir başka tapu kaydının bulunduğu dair bilginin bulunması o tarihte yapının mevcut olduğunu göstermektedir.

1920 yılında Kozan'daki Kuvayi Milliye birliklerinin karargâhı olarak kullanılan yapı, daha sonra ilk dönem Urfa milletvekili Ali Saip Ursavaş tarafından satın alınmıştır. 1944 yılında dava vekili Abdullah Kemali Arıkan'a satılan yapı, 2004'te Kozan Belediyesi tarafından kamulaştırılmıştır.

Yaverin Konağı, Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun, 19 Kasım 1993 tarih ve 1611 sayılı kararı ile “taşınmaz kültür varlığı” olarak tescil edilmiştir.

Sokak boyunca uzanan yüksek bahçe duvarlarının arkasındaki yapı üç katlıdır. Güney ve kuzeyinde iki adet bahçesi bulunan yapının zemin ve birinci katı kâğır, ikinci katı ahşap karkastır. Hayat ve sofalarla güneye açılan yapı, ikinci katındaki dairesel çıkmalarla dikkat çekmektedir. Cepheler kemerlerle zenginleştirilmiştir. Bölgenin tipik dam çatı örtüsünden farklı olarak, yapıda Marsilya kiremidi ile kaplanmış kırma çatı yapılmıştır.

Tezin amacı; geleneksel dokusunu büyük ölçüde kaybetmiş olan Kozan'da, sınırlı sayıdaki tarihi sivil mimarlık yapılarından birinin, detaylı bir şekilde belgelenip, sahip olduğu değerleri kaybetmeden korunabilmesi için özelliklerine uygun yeniden kullanımını içeren restorasyon projesinin hazırlanmasıyla, gelecek kuşaklara aktarılmasının sağlanmasıdır.

THE RESTORATION PROJECT of THE HOUSE of YAVER in ADANA-KOZAN

SUMMARY

The House of Yaver is in Kozan district in Adana. It is located in the Taş quarter. It is indefinite when the House of Yaver was constructed. The oldest record that found in the archive of “Kozan Tapu Sicil Müdürlüğü” about the building is dated to June 1903, and it has the information that the owner of the building was Yaver Mıdırıkyan Kirkor. There is another record which proves that the building was existed in 1901.

The building was used as a headquarters of Kuvayi Milliye in 1920. After, it was sold to Ali Saip Ursavaş who was a deputy in the first period of TBMM. In the year of 1944, Abdullah Kemali Arıkan bought the building, and in 2004, it was expropriated by Kozan Municipality.

It was registered as an “immovable cultural heritage” in the 19th of November, 1993 by The Preservation Committee of Adana.

The three storied building is located behind the high garden wall that goes all along the street. It has two gardens, one is on the south and the other is on the north. First two storeys are masonry and the last storey is wooden carcass. There are halls directed to the South. The building attracts attention with circular projections in the second floor. The facades are enriched with wooden arches. Marsilya roof tiles are used in the building which is an unusual usage for Kozan.

The aim of this thesis is to preserve the House of Yaver which is one of the significant historical buildings in Kozan by documenting it and preparing a restoration project that has a appropriate function for reusing it.

1. GİRİŞ

1.1.Çalışmanın Amacı

Kozan’da Taş Mahallesi’nde 370 ada 1 parselde bulunan yapı, geçmişten günümüze varlığını sürdürebilmiş önemli sivil mimarlık yapılarından birisidir.

Kozan Kalesi’nin bulunduğu tepenin doğu eteklerinde bulunan Taş Mahallesi ile birlikte Yarimoğlu, Aslanpaşa, Mahmutlu ve Hacıuşağı mahalleleri Kozan’ın en eski yerleşim alanlarıdır. Bu mahallelerde Ermeniler ve Müslümanlar uzun süre bir arada yaşamışlar ve kentin mimari dokusunu birlikte şekillendirmişlerdir. Ancak 20. yüzyılın başında meydana gelen olayların ardından Ermenilerin bölgeyi terk etmesi, daha sonraki yıllarda Kozan’ın yerlilerinin büyük şehirlere göç etmesiyle çevre ilçe ve köylerden gelenlerin onların bıraktıkları evlere yerleşmeleri sonucunda kentin sosyal yapısı büyük ölçüde değişmiştir. Bu durum, kendisini zaman içinde gösterecek şekilde, doğrudan kentin fiziksel görünümüne etki etmiştir. Koruma bilincinin yeterince oluşmamış olması ve belirli bir kontrol mekanizmasının bulunmaması nedeniyle, tarihi evlerin yeni sahipleri yapıları kendi ihtiyaçları ve istekleri doğrultusunda değiştirmişlerdir. Bu değişimle birlikte sivil mimarlık yapıları büyük kayıplar vermiştir.

Bu nedenlerden dolayı tezin amacı; geleneksel dokusunu büyük ölçüde kaybetmiş olan Kozan’da, sınırlı sayıdaki tarihi sivil mimarlık yapılarından birinin, detaylı bir şekilde belgelenip, sahip olduğu değerleri kaybetmeden korunabilmesi için özelliklerine uygun yeniden kullanımını içeren restorasyon projesinin hazırlanmasıyla gelecek kuşaklara aktarılmasının sağlanmasıdır.

1.2.Kapsam ve Yöntem

Tezin kapsamı, üzerinde çalışılan yapının mevcut durumunun ayrıntılı bir şekilde belgelenmesi, yapıdan elde edilen veriler ve eski kullanıcılarından alınan bilgiler

doğrultusunda restitüsyon önerisinin hazırlanması ve uygun bir yeniden kullanım ile varlığını sürdürmesini sağlayacak restorasyon projesinin hazırlanmasını içermektedir.

Rölövenin hazırlanması aşamasına plan, kesit ve görünüş krokilerinin hazırlanması ve fotoğraf çekimi ile başlanmıştır. Yapının eğimli bir arazide bulunması ve geniş bir alana yayılması nedeniyle vaziyet planının oluşturulması amacıyla ilk olarak yapının bazı köşeleri ve önemli noktaları teodolit kullanılarak birbirine bağlanmıştır. Plan düzlemlerinin geçtiği kabul edilen noktalar da teodolit yardımıyla yapının diğer noktalarına bağlanmıştır. Ayrıca, bu noktalar hortum terazi ve su terazisi kullanılarak yapının tüm iç mekânlarına taşınmıştır. Ayrıca, Prof. Dr. Oğuz Müftüoğlu (İTÜ, Mimarlık Fakültesi, Restorasyon Anabilim Dalı) Rollei d7 metric kameraları kullanarak yapının fotogrametrik belgelemesini gerçekleştirmiştir.

Plan ölçüleri üçgenleme yöntemi ile alınmıştır. Kesit ve cephe ölçümleri için nivelman düzlemleri oluşturulmuştur. Ölçüm yaparken 5, 10 ve 20 metrelik çelik metreler, çekül, mira, ahşap marangoz metresi kullanılmıştır.

Rölövenin hazırlanması için ölçü alınırken bir yandan da Kozan'da ve Adana'da yapıyla ilgili araştırma yapılmıştır. Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, Kozan Belediyesi, Kozan Kaymakamlığı, Kozan Tapu ve Kadastro Müdürlüğü gibi kurumlarda ve Kozan'da uzun zamandır yaşamakta olan kişilerle, bölgenin tarihi konusunda bilgi sahibi olan kişilerle görüşülmüştür. İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi ve Merkez Kütüphane'de, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'nde, Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü'nde, Ermeni Patrikhanesi Kütüphanesi'nde araştırma yapılmıştır. Ayrıca internette de araştırma yapılarak ulaşılması nispeten daha zor olan Kilikya Müzesi ve Beyrut'taki Kilikya Katoğikosluğu gibi kurumlara ulaşılmaya çalışılmış, çalışmaya katkısı olacak farklı kaynaklar araştırılmıştır.

Yapıdaki tüm eksiklerin tamamlanıp, değiştirilmiş olan yapı elemanlarının yerine özgünlerinin önerilip yapının restitüsyon projelerinin hazırlanması için, yapının eski sahibi Abdullah Kemali Arıkan'ın çocukları ile ve yapının son kullanıcısı ile görüşülmüştür. Yapıya ait eski fotoğraflar araştırılmış ve yapıdan elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Ayrıca yapıda günümüzde mevcut olmayan elemanlar,

yapının eski kullanıcılarından elde edilen verilerin tipolojik karşılaştırmalar yapılarak değerlendirilmesi sonucunda tamamlanmaya çalışılmıştır.

Yapının restorasyon sonucunda misafirhane olarak kullanılması düşünülmektedir. Bu amaç doğrultusunda yapının özgünlüğüne zarar vermeden, sürekli bakımını da sağlayacak bu işlevi içeren bir restorasyon önerisi hazırlanmıştır.

2. KOZAN

2.1.Coğrafi Konum

Adana iline bağlı bir ilçe olan Kozan Akdeniz Bölgesi'ndedir [Şekil 2.1]. Kozan'ın doğusunda Osmaniye'nin ilçesi Kadirli, güneyinde Ceyhan ve İmamoğlu, batısında Aladağ, kuzeyinde ise Feke, Saimbeyli ve Kayseri bulunur [Şekil 2.1, Şekil 2.2]. 1.690 km² yüzölçümüne sahip olan kentin, toplam 84 köyü ve 2 beldesi bulunmaktadır. Adana şehir merkezinin kuzeyinde bulunan kentin Adana'ya mesafesi 65 km. ve denizden yüksekliği 125 m.dir [1, s.17].

Şekil 2.1: Adana ve çevresinin siyasi haritası

Kent, üzerinde Kozan Kalesi'nin de bulunduğu, üç tarafı dik bir tepenin nispeten daha az eğimli kuzey ve doğu yamaçlarına kurulmuştur. Bu tepe, Türkiye'nin en büyük kıyı ovası olan Çukurova'nın, yukarı ova kısmında yer alan Kozan Ovası

içinde bir ada gibi 330 m.ye yükselmektedir ve düz arazinin tepelik bölgeye geçtiği bölgededir [2] [Şekil 2.3, Şekil 2.4, Şekil 2.5].

Birkaç küçük tepeyi izleyerek 2000–3000 metrelere kadar doğu-batı yönünde uzanan Toros dağları kentin kuzeyinde yer almaktadır [3][Şekil 2.2, Şekil 2.3].

Şekil 2.2: Adana-Kozan çevresinin fiziki haritası

Kozan topografik bakımdan, eğimi % 3–6 arasında olan yamaç arazilerinden ve eğimi % 0,5–2 arasında olan taban arazilerinden oluşmaktadır. Kentte eğim kuzey-güney yönünde olmakla beraber, batı kısmında kuzeybatı-güneydoğu yönündedir [1, s.17].

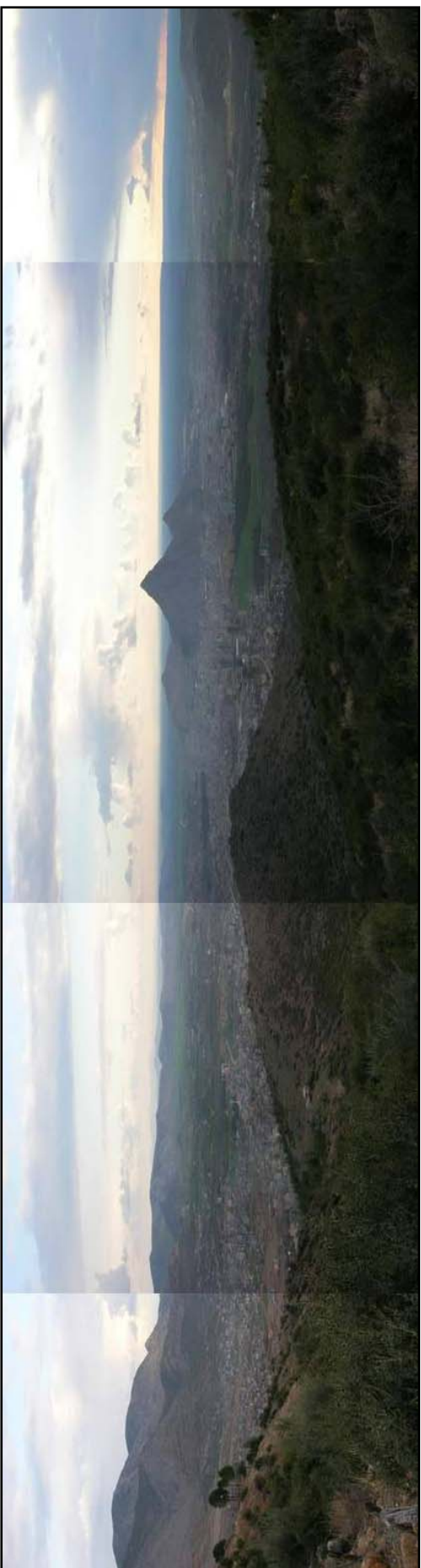

Şekil 2.3: Çukurova ve Torosların yakın çevresinin uydu fotoğrafı

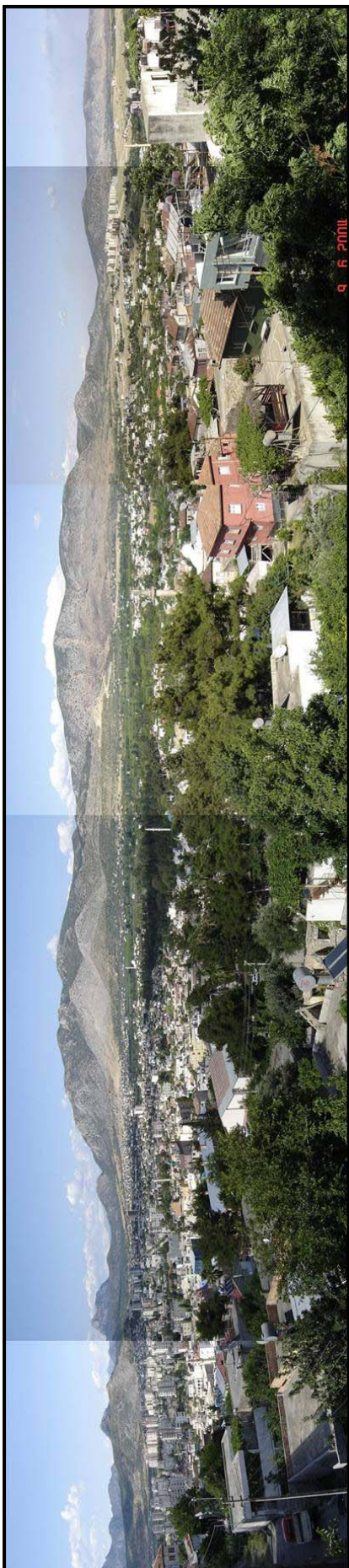
Ana geçim kaynağı tarım olan Kozan'ın, 1690 km² olan yüzölçümünün 653 km²'si tarım alanı olarak kullanılmaktadır [4]. Kentin özellikle batı ve doğusunda bulunan tarımsal alanlar, yerleşim alanlarının hemen yakınlarından başlayarak tüm ovaya yayılmaktadır [3].

Kozan antitorosların eteğinde olduğu için bu bölgeye kuzeyden gelen serin rüzgârlar Toros dağları tarafından engellenmektedir. Bu da yağmurlu kışları, kuru ve sıcak yazları ile Akdeniz iklimi şeridinde bulunan kentte, özellikle temmuz ve ağustos aylarında, daha serin olan yaylalara çıkma ihtiyacı hissedilmesine neden olmaktadır[5, s.52].

Kozan ve çevresinin bitki örtüsü, kentin kuzeyine doğru öncelikle maki grupları, daha sonra Kızılçam, Karaçam, Sedir, Köknar ve Ardiç ağaçlarının yoğun olduğu orman kuşağı, yüksek dağ otlakları ve nerdeyse hiçbir bitkinin yer almadığı alpin kuşağıdır [3].

Şekil 2.4: Kozan Ovası ve Kozan'ın genel görünüşü

Şekil 2.5: Kozan Kalesi'nin bulunduğu tepenin eteklerinden Kozan'ın genel görünüşü

2.2.Tarihsel Gelişimi

Tarihte ismi “Sisso, Sision ve Sis” olarak adlandırılan Kozan ve çevresinin yerleşme tarihini, özellikle ilk çağlar için, Çukurova’nın yerleşme tarihi içinde değerlendirmek gerekmektedir. Eski çağ tarihi araştırmalarına göre bu bölgede en az 10 uygarlığın yaşamış olduğu ortaya çıkmaktadır [1, s.34]. Hititliler, Lidyalılar, Asurlular, Seleukoslar, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular, Ermeniler, Memlukkular, Ramazanoğulları ve Osmanlılar bu bölgede hâkimiyet sürmüşlerdir [5, s.36].

Kozan; Hitit İmparatorluğu zamanında büyük öneme sahip olan, Feke-Saimbeyli-Hanyeri üzerinden Toroslar’ı aşarak güneydeki ovalardan, Orta Anadolu yaylasına yol veren bir kervan yolu üzerinde kurulmuştur. Bu güzergâhın önemi, Hanyeri Kaya Kabartması ya da Kadeş Meydan Savaşı’nda (M.Ö. 1286–5) Mısır firavunu II. Ramses ile çarpışan Hitit kralı Muvatalli’nin (M.Ö. 1206–1282) Sirkeli’de, Ceyhan ırmağı kenarında bulunan kaya kabartması gibi, yol üzerinde çoğunlukla akarsuların kenarındaki kaya kabartmalarından anlaşılmaktadır [6, s.49].

M.Ö. 1200 sıralarında deniz kavimlerinin saldırılarıyla, Hitit İmparatorluğu’nun başkenti Hattuşa’nın yakılıp yıkılmasının ardından Toroslar’ın güneyine çekilenler, burada yöresel beylikler kurmuşlar ve uzun süre Hitit geleneklerini sürdürmüşlerdir. Bölge, M.Ö. 9. yüzyılda, Asur krallarından III. Salmanassar ve III. Adadnirari zamanında Asurlulara bağlanmıştır. Urartu devletinin çöküşünden sonra, M.Ö. 8. yüzyılda, III. Tiglatpuleser ve II. Sargon zamanında ise, bir Asur eyaleti haline gelmiştir [6, s.49]. Asurlular zamanında bugünkü Kozan ve çevresi önem kazanmış, Kozan ve Anazarbos(Anavarza) kalelerinin temelleri bu dönemde atılmıştır [6, s.56]

M.Ö. 6. yüzyılda Medlerin ve Perslerin hâkimiyeti yaşanan bölge, M.Ö. 333’den sonra Büyük İskender’in eline geçmiştir. Onun ölümünden sonra Seleukosların yönetiminde kalmıştır. O dönemde Mısır’da hüküm süren Ptolemaios hanedanı ile Seleukoslar arasındaki mücadelelere sahne olan bölge, M.Ö. 66–64 yılında Pompeius Magnus tarafından Roma İmparatorluğu’na katılmıştır. M.S. 260 yılında Sasani kralı I. Şapur’un Çukurova’yı istilasına kadar Kozan, en yakınındaki büyük merkez olan Anazarbos’a bağlı bir köy olarak, Roma İmparatorluğu’nun Kilikya Eyaleti’nde

varlığını sürdürmüştür. M.S. 395 tarihlerinde de Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu'na bırakılmıştır [7].

Emevi halifesi Abdülmelik zamanında Çukurova'nın fethiyle, Kozan'ın(Sis) İslam idaresine girdiği tahmin edilmektedir, ancak Çukurova bölgesine ilk İslam akınları daha önce, 7. yüzyıl başlarında (yaklaşık olarak 638) başlamıştır. Türklerin bölgeye ilk yerleşmeleri ise Abbasiler devrinde olmuştur [7].

Bölge sırasıyla; 10. yüzyılda Rumların, 11. yüzyıl sonunda Selçukluların, daha sonra da Haçlıların eline geçmiştir. 12. yüzyılda, bir süre Konya Selçuklularının elinde kalmış olmasına rağmen, esas olarak Bizans İmparatorluğu ile Kilikya Ermeni Krallığı arasında nüfuz mücadelesine sahne olmuş ve sonuçta Çukurova Ermenilerin elinde kalmıştır [7].

Papa ve Roma İmparatorluğu'nun bir üssü olarak, Haçlı Seferleri sırasında, Kilikya Ermeni Krallığı kurdurulmuş ve desteklenmiştir [8, s.173]. Batılı Hristiyanlar, İslam'ın ilerleyişini durdurmak için, 11. yüzyılın sonlarından 13. yüzyılın sonlarına kadar aralıklarla, Müslüman ülkelere akınlar yapmışlardır [9, s.137]. Doğudaki Ermenilerden bir kısım ailelerin, 11. yüzyılın ikinci yarısına doğru Selçuk Türklerinin önünden kaçarak Güneybatı Anadolu'ya gelmeleri, Haçlı Seferleri'nin başlangıç tarihlerine rastlamaktadır. Bu göçmenlerden Toroslar'a sığınanlar arasında, Rupen isminde biri de bulunmaktadır. Langlois'in bildirdiğine göre Rupen yavaş yavaş dağlık bölgedeki yerli halkı uzaklaştırıp, yok ederek 1081'de Toroslar'da egemenlik kurmuştur [9, s.140].

I. Haçlı Seferi'nde Haçlılara yardım eden Rupen'in oğlu Konstantin'e, bey payesi verilerek, Kilikya'nın dağlık bölgesi Ermenilere bırakılmıştır. Konstantin'in oğulları Toros ve ondan sonra da Leon, 1100–1130 yılları arasında Ermeni Derebeyliği'ni kuvvetlendirmiştir. Ancak, Bizans İmparatoru Johannes Komnenos büyük bir ordu ile gelerek Çukurova'yı almıştır. Leon ile karısı ve çocukları yakalattırıp İstanbul'a getirtilmiştir. Leon'un hayatta kalan bir oğlu Kilikya'ya kaçmış ve prensliği tekrar kurmuştur [9, s.141].

Ermeni Prensliği Bizanslılar tarafından, Toros'a karşı açtığı seferleri kazanamaması sonucunda, tanınmıştır. 1168 yılında ölen Toros'un yerine yeğeni Rupen geçmiştir [9, s.142]. Antakya Emiri'ne esir düşen II. Rupen, II. Leon tarafından Misis ve

Adana'nın emire bağışlanması suretiyle kurtarılmıştır [9,s.143]. Alman imparatoru Frederik Barbarossa, III. Haçlı Seferi'nde, II. Leon'dan yardım istemiş ve ona krallık vaadinde bulunmuştur. Frederik'in ölümü üzerine, oğlu V. Heinrich tarafından 5 Ocak 1199'da, II. Leon kral olarak takdis edilmiştir. II. Leon, Selçukluların ilerleyişinden çekindiği için, Haçlılar zamanında eline geçirmiş olduğu Silifke ve dolaylarını bırakıp Sis'e yerleşmiştir [9, s.144]. Kilikya Ermeni Krallığı, bu tarihten itibaren, İslam eserlerinde, "Bil ad Sis" olarak geçmektedir [2, s.709].

Kilikya Ermeni Krallığı tarihinin ana çizgisini Mısır sultanı ile girişilen mücadele oluşturmaktadır. Memluk orduları Sis'e pek çok kez saldırmış ve zarar vermiştir [2, s.709]

1342 yılına kadar Ermeni asıllı Rupen ve Hetum sülalesinden gelenlerce idare edilen Kilikya Ermeni Krallığı'nda, Hetum sülalesinin son kralı IV. Leon'un idareyi Kıbrıs Kralı II. Henry'inin yeğeni Guy de Lusignan'a bırakmasıyla, yönetim Ermeni krallarından bir Fransız ailesine devredilmiştir [10, s.14].

Sis(Kozan), Kral VI. Leon ile beraber Mısır Memlukluları'nın egemenliği altına girmiş ve Kilikya Ermeni Krallığı 1375 yılında kesin olarak ortadan kalkmıştır [8, s.172].

Mısırlılar, topraklarının kuzey sınırı üzerinde bulunduğu için önemli olan Adana, Tarsus ve Sis gibi merkezleri doğrudan ellerinde bulundurup, Halep eyaleti valilerinin hâkimiyeti altına koymakla beraber, Kilikya Ermeni krallarının zaaflarından faydalanarak bu bölgeye yerleşen Türkmenlerden olan, Ramazanoğullarına¹ geniş muhtariyet tanımışlardır [2, s.710].

¹ "Ramazanoğulları, Adana, Tarsus, Kozan (Sis), Misis, Ayas (Yumurtalık), Payas ve yörelerine yerleşmiş olan Yüreğirli bir Türkmen oymağına mensup olup, Oğuzların Üçok boyundandır. Beyliğe adını veren Türkmen Beyi Ramazan'ın adına, ilk kez 1353 yılı olayları arasında rastlanmaktadır. O sıradaki Memluklu devleti valilerinden Beyboğa'nın isyanı sırasında, Dulkadirli beyi Karaca'nın Beyboğa ile birlikte Memluklular aleyhine işbirliği yapması üzerine, Dulkadirli Beyliği Ramazan Bey'e verilmiştir." [11, s.311].

15. yüzyılın sonlarına doğru, Adana Ovası'na sızan ve bir takım kaleleri ele geçiren Osmanlılar, Yavuz Sultan Selim'in 1517 yılındaki Mısır zaferi ile bölgede hâkimiyet kurmuş ise de, Kanuni Sultan Süleyman devrine kadar, Ramazanoğulları'nın bölgedeki idaresi devam etmiştir. Kanuni devrinde önce Halep eyaletine, sonra, Kıbrıs adası fethedilip, kurulan Kıbrıs eyaletine kara sancakları olarak bağlanana kadar, Adana eyaletine bağlanmıştır. [2, s.710].

Osmanlıların zayıfladığı devirlerde, Sis çevresinde hâkimiyet Türkmen aşiretlerine geçmiş, bunların başında bulunan Kozanoğulları'na dayanarak bu çevre Kozan adı ile tanınmaya başlanmıştır [2, s.710].

1690 öncesinde, belgelerde Kozanoğlu adı ile karşılaşilmamaktadır [12, s.368]. “Ağalık” adı altında bir derebeylik kuran Kozanoğulları, kimi zaman komşu derebeyleriyle, kimi zaman devletle anlaşmazlığa düşüp, savaşarak bütün Kozandağı'na egemen olmuşlardır [12, s.367].

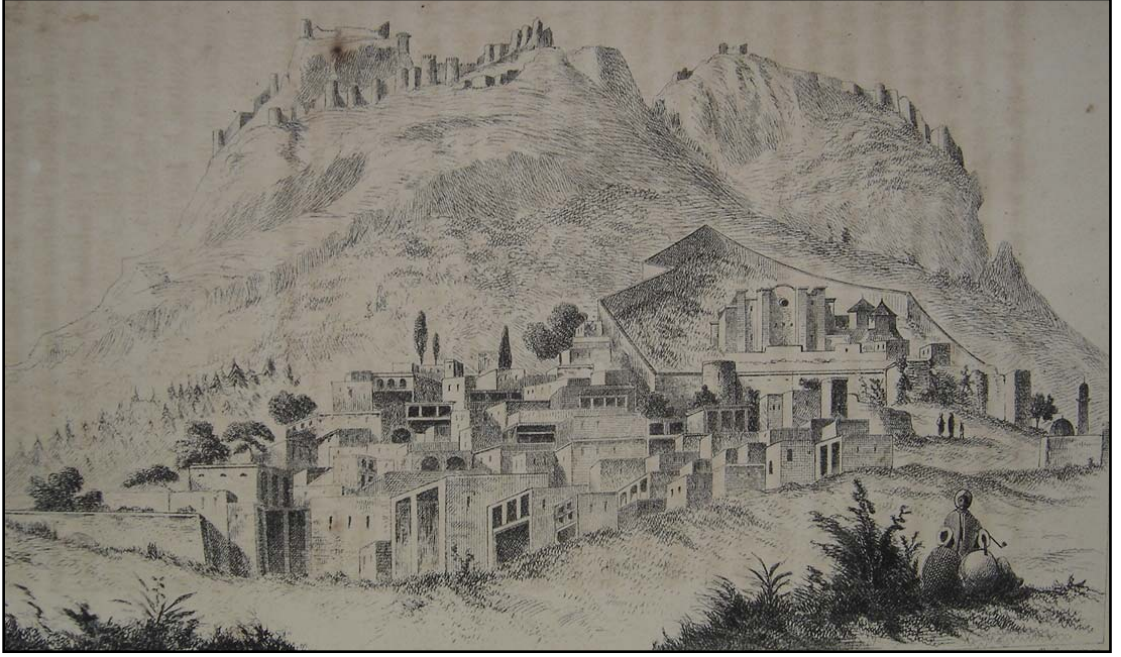
Devlet, Kozanoğulları'nın gücünü, 18. yüzyılın sonlarında, Çapanoğulları ile önlemeye çalışmıştır [12, s.369]. Kozanoğulları'nı itaat altına almak için ikinci girişim Mısır valisi Mehmet Ali Paşa'nın Adana'ya yerleştiği sırada olmuştur. Ancak Kozanoğulları üzerine gönderilen tüm kuvvetler yenilgiye uğratılmıştır [2, s.710–711] Sonuç olarak, Sis çevresinde ve Kozan dağlarında yaklaşık 200 yıl boyunca Kozanoğulları hüküm sürmüştür.

Fransız seyyah V. Langlois'in 1853 yılındaki ziyareti Kozanoğulları'nın hüküm sürdüğü bu devre rastlamaktadır. Onun anlattıklarına göre “Adana'dan bir zamanlar Ermeni Prensligi'nin başkenti olan Sis'e yaya olarak 18 saatte ulaşılmaktadır. Bir tepenin yamacındadır ve Kozanoğulları'nın yeridir” [13, s.15].

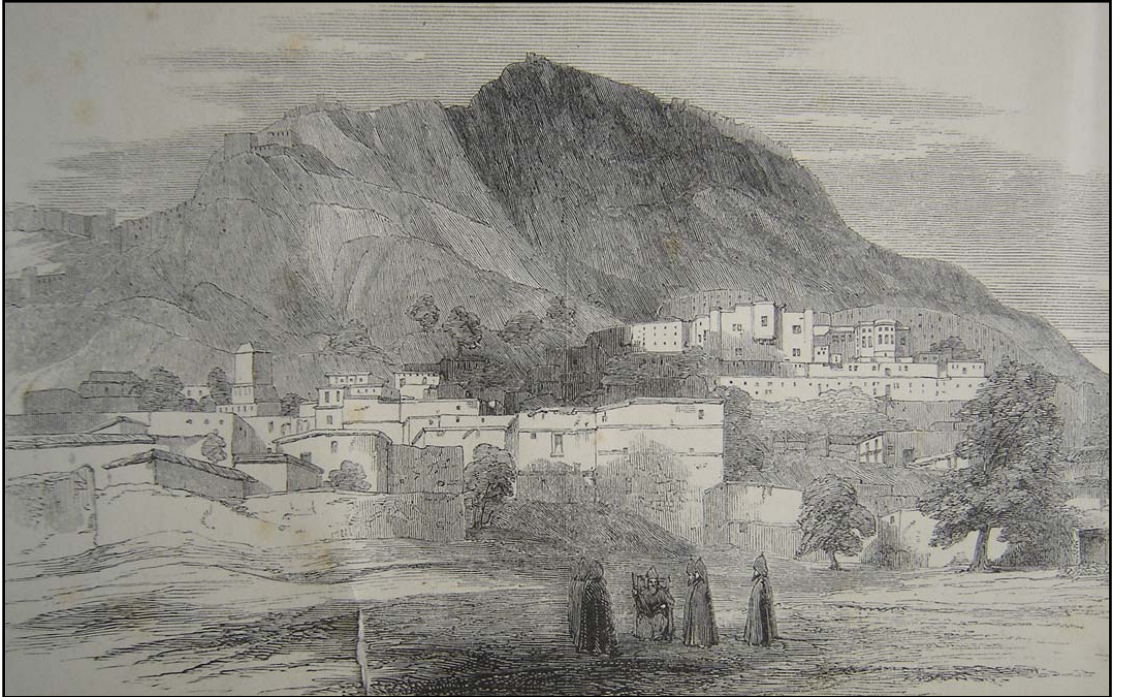
Adana, Kozan çevresini 19. yüzyılda ziyaret eden seyyahlar; Kinneler, L. de Laborde, Ch. Texier, Ruissegger, Langlois, Dr. Kottschy, Dr. Schaffer ve Alishan'dır [9] [Şekil 2.6–8].

1865 yılında Derviş Paşa komutasında, Ahmet Cevdet Paşa danışmanlığında Fırka-i Islahiye adında bir ordu kurularak, Kozanoğulları'na son vermek ve merkeze bağlamak amaçlanmıştır. Bu orduyla Kozanoğulları yıkılıp, aşiretler Anadolu

içlerine sürülerek, bölgede tekrar Osmanlı hâkimiyeti sağlanmıştır. 1878 yılında Kozanoğulları bir kez daha isyan ettiyse de başarılı olamamıştır [1, s.38].

Şekil 2.6: Sis'in (Kozan) 19. yy.daki görünümü [14]

Şekil 2.7: Sis'in (Kozan) 19. yy.daki görünümü [15]

Şekil 2.8: Sis'in(Kozan) 19. yy.daki görünümü [16]

Islah Hareketinin sonunda, Sis, Belenköy (Feke dâhil), Haçın ve Kars Zülkadriye kazalarına ayrılan Kozan, Adana'ya bağlı bir sancak haline getirilmiştir. Göçebe olarak yaşayan Türkmenler yerleşik hayata geçirilerek, yeni kurulan köy ve kasabalara yerleştirilmiştir. Nüfus sayımı, vergi toplama, askere alınma işlemleri düzenli şekilde yürütölmeye başlanmıştır [2, s.711].

Ermeni Katoğikosluğu'nun merkezi Osmanlı İmparatorluğu'nun sonuna kadar Sis'te(Kozan) kalmıştır. Ayrıca Sis, Adana vilayetine bağlı Kozan Sancağı'nın merkezi olmuştur [2, s.711]. Sis'te bulunan Ermeni Katoğikosluğu 1921 yılında, önce Adana'ya oradan Halep'e ve daha sonra da 1929 yılında Beyrut'un Antelias semtine taşınmıştır ki hala aynı yerde varlığını sürdürmektedir. Ancak, "Kilikya=Sis Kilisesi" adını, bölgeden taşınmış olmasına rağmen, değiştirmemiştir [17, s.81].

7 Mart 1919'da, Kozan ve çevresini işgal eden Fransızlar, 2 Haziran 1920 tarihine kadar burada kalmışlardır [2, s.711]. Bu tarihten itibaren Sis'e "Kozan" ismi verilmiştir. Kozan, 1865–1923 yılları arasında mutasarrıflık², Cumhuriyet

² Mutasarrıflık: İl ile ilçe arasında, idari bir birimdir.

döneminde, 1923–1926 yılları arasında vilayet olmuştur. 1926 yılından sonra ise, vilayetliği lağvedilerek, Adana iline bağlı ilçe haline getirilmiştir [2, s.711].

2.3.Sosyo-Ekonomik Yapısı

Farklı sosyologlar tarafından yapılan “sosyal yapı” tanımlamaları dikkatle incelendiğinde bireylerin değişmesinin, toplumu değiştireceği sonucu çıkmaktadır [18].

Bu sonuçtan yola çıkarak, Kozan’da (=Sis) toplumu oluşturan bireylerin, tapu tahrir defterlerinden, bölgeyi gezen seyyahların verdiği bilgilerden ve cumhuriyetten sonra yapılan nüfus sayımlarından faydalanarak, 16. yüzyıldan günümüze nasıl bir değişim geçirdiğini öğrenmek ve dolayısıyla Kozan’ın sosyal yapısının hangi evrelerden geçerek bugünkü şeklini aldığını anlamak mümkün olacaktır.

16. yüzyılda Sis(Kozan) kasabasında 925(1519) tarihli, tahmini 930 (1523–24)(Kanuni Devri) tarihli, 932 (1525–26) tarihli ve 943(1536–37) tarihli olmak üzere dört tane tahrir yapılmıştır. Bu tahrirlerin sonuçları değerlendirildiğinde, Müslüman nüfusta hızlı bir artış olduğu anlaşılmaktadır. Şöyle ki, 16. yüzyıldaki 1519 tarihli ilk tahrirde 60 olan Müslüman hane sayısı, bu yüzyıldaki son tahrirde (1536–1537 tarihli tahrirde) 209 olarak tespit edilmiştir. Sis’te yaşayan Hristiyan nüfus ise 1519 tarihindeki tahrirde neredeyse Müslüman nüfusun iki katı olarak(176 hane) tespit edilirken, 1536–7 tarihli tahrirde Müslüman nüfustan az (201 hane) olarak tespit edilmiştir [19].

Ayrıca Osmanlı idaresine girmesinden sonra Sis sancağına bağlı kale ve kasabaların 1536–37 tarihindeki toplam nüfusları incelendiğinde Sis kasabası dışında, sancağa bağlı kalelerde(Feke Kalesi, Anavarza Kalesi, Lember Kalesi, Pars-bert Kalesi) Müslüman nüfusun olmadığı görülmektedir [7].

Bu veriler değerlendirildiğinde 16. yüzyılda kasaba ve kalelerde yoğun olarak Hristiyan toplumunun yaşadığı anlaşılmaktadır.

Buna karşılık, kasabalar dışında ise çoğunluğu Avşar ve Farsak (Varsak) Türkleri olan Türkmen aşiretleri grubu bulunmaktadır. Kozan ve çevresi konar-göçerleri,

özellikle Selçuklular zamanından kalma Türk aşiretleridir. Buraya yerleşerek küçük beylikler kurmuş ve bölgenin Türkleşmesini sağlamışlardır [7].

Sis (Kozan) sancağında, 31 cemaatten oluşan Avşar taifesinin yanı sıra, Savcı-Hacılı, Eğlen oğlu, Ayru-Damlu, Kavurgalı Türkmen grupları bulunmaktadır. Bölgedeki Türkmen gruplarının toplam nüfusları 1519 yılında 8275, 1523 yılında 14263, 1536 yılında ise 16256 olarak tespit edilmiştir [7].

Sis kasabasında, Osmanlı idaresine girmesinden sonra, Hergele-bacı Mahallesi(280 nüfuslu³), Esmesük Mahallesi(275 nüfuslu), Ömerciklü Mahallesi (195 nüfuslu) ve Tahtalı Mescid Mahallesi (585 nüfuslu) olmak üzere dört adet Müslüman, Falcı-Keşiş Mahallesi (283 nüfuslu), Köşek Mahallesi(350 nüfuslu), Pulur Mahallesi (54 nüfuslu) ve Antın Mahallesi (255 nüfuslu) olmak üzere dört adet Gayrimüslim; sonuçta toplam olarak sekiz mahalle bulunmaktadır. Müslüman mahallelerde yerleşik Türk grupları, Gayrimüslim mahallelerde ise, Ermeni ve Rumlar oturmaktadırlar [7][19].

16. yüzyılda ekonomik hayat ziraat ve hayvancılığa dayanmakta, köylerde yetiştirilen tarım ürünleri Sis kasabasına getirilerek, pazarlarda satılmaktadır [19, s.880]. Ayrıca, kasabada bir boyahane, bir meyhane, bir tabakhane, 5–6 adet sıra dükkân, 5 adet süthane ve bir hamam bulunmaktadır. Bugünkü dispanserin bulunduğu yerde olması gerektiği düşünülen bir medrese vardır [19, s.825–826].

Tüm bu veriler değerlendirildiğinde, Kozan'ın sancak olarak nüfusunun 16. ve 17. yüzyıllarda yoğun olarak Türkmenlerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Ancak bölgede iki ayrı sosyal yapı oluştuğu ortadadır. Kasaba ve kalelerde yerleşik olarak Hristiyan toplum yaşamaktadır. Kasabaların dışında ise, farklı bir sosyal yapı içeren Türkmenler yaşamaktadır.

Kozanoğulları'nın hüküm sürdüğü dönemde, Fırka-i Islahiye ordusuyla bölgeye gelen Cevdet Paşa sosyal durumu, “Aşiretler yazın dağlar arasındaki yaylalarda, kışın da ovada yaşarlardı. Kozanlılar dışarıdaki şehirlerle hemen hemen hiç temasta bulunmamakta idi. Sis ve Haçin kasabalarında birer müftü bulunmakla beraber,

³ Mahallelerin nüfusları, 1692–3 yıllarında yapılan bir tahrir neticesinde elde edilen verilerdir.

mahkeme yok idi. Halkın memleket sınırlarından çıkmasına ve girmesine izin verilmezdi. Kozanoğulları'nın yardımı ile Kayseri'ye, medresede okumaya, birkaç öğrenci gönderilir, Adana'ya da beylerin ihtiyaçlarına gerekli maddeleri temin eden Ermeni sarraflar gidip gelirlerdi. Adana valisi adına, seyrek olarak, Kozanoğlu'na bir memur gönderilecek olursa, bu kişi Sis kenarına gelip bekler, mübaşir denilen kılavuz kendisini oradan alıp, dolaşık yollardan dağa çıkarırdı.” şeklinde anlatmaktadır. [2, s.711].

1853 yılında bölgeyi ziyaret eden Fransız seyyah Langlois ise, Sis'i, “Türkler ve Ermenilerin yaşadığı 200 kadar evi olan bir köyden ibaret idi. Köyde, Kilikya krallarının sarayları harabe halinde idi ve yerinde patriğin oturduğu manastır yükseliyordu. Manastır hazinesinde St.Gregoire'ın sağ eli, 14. asırdan kalma iki İncil vb. gibi kutsal veya kıymetli emanetler saklanıyordu.” şeklinde anlatmaktadır [2, s.711].

Çukurova'da uzun zamandan beri devlet otoritesinin zayıflamasıyla, sosyal ve ekonomik bir çöküntü yaşanmış ve yeni bir düzen kurulması gereği ortaya çıkmıştır [20, s.174]. Bu amaçla, Çukurova'ya gönderilecek bir Reform Ordusu(Fırka-i Islahiye) kurulması uygun bulunmuştur [20, s.176]. Bu ordunun askeri harekât başkanı Derviş Paşa, idari işler başkanı da Cevdet Paşa olmuştur. 1865 yılında, Fırka-i Islahiye ordusu Gâvur Dağı (Amanus) ve Kürt Dağı bölgesini kontrol altına aldıktan sonra, Kozan'a girmiştir [2, s.711].

Cevdet Paşa Sis'ten, “600 kadar Müslim ve Ermeni evlerini havi güzel bir kasaba” olarak bahsetmektedir. Sis'te 3956'sı Müslüman ve 352'si Gayrimüslim(Ermeni) olmak üzere 4308 hane tespit edilmiştir [2, s.711].

Fırka-i Islahiye ile birlikte, göçebe ve dağlılar zorla Çukurova'ya yerleştirilmişlerdir [20, s.219]. Farsaklar, bulundukları yerde nahiye ve köyler oluşturmuşlar; göçebe durumundaki Kırıntılı, Kabasakal ve Sırkıntılar ise zorunlu iskâna tabi tutulmuşlardır [20, s. 208].

1865 yılındaki zorunlu iskân çalışmasıyla hedeflenen sonuçların gerçekleşmesi, Çukurova'da bataklıkların kurutulup, makineli tarıma geçilen 1940'lı yılları bulmuştur. Mülkiyet sahibi olmanın bilincine varmak ve modern şehir hayatına alışmak, göçebelikten yerleşik hayata geçirilen Türkmenler için zor olmuştur [20,

s.222]. Çukurova’da gerçekleştirilen ıslah sırasında, bölgedeki Ermenilere dokunulmamıştır [20, s.226]. 19. yüzyıl sonunda bölgeyi ziyaret eden Vital Cuinet’e göre, 3500 olan Sis kazasının nüfusunun 2500’ü Ermenilerden oluşmaktadır [21, s.198–199].

1858 yılında Toprak Mülkiyeti Kanunu’nun çıkmasıyla, ülke çapında tapulama çalışmalarına başlanmıştır. 1871 yılında Kozan ve Kadirli civarında da, Fransız tapuları esas alınarak hazırlanan, tapular köylülere verilmiştir [20, s.224–225]. Kozan Tapu Sicil Müdürlüğü’nün arşivinde bu tapu kayıtları incelendiğinde, sosyal yapı ve kişiler hakkında bilgiler elde etmek mümkün olmaktadır.

Kozan’da Aslanpaşa, Mahmutlu, Hacıuşağı, Yarımoğlu, Taş, Hristiyan ve Şevkiye mahallesi olmak üzere yedi mahallede yerleşim bulunmaktadır [6, s.10]. Nüfusun Hristiyan(Ermeni) olan dörtte üçlük bölümü manastırın etrafında yaşamaktadır. Kasabanın diğer mahallerinde ise, Müslümanlar ve Hristiyanlar bir arada yaşamaktadırlar. Kilgen çayı üzerindeki köprüden gelen yolun üstünde, Müslüman ve Hristiyan mezarlıkları bulunmaktadır [6, s.11]. Sis bölgesindeki Ermeniler Türkçe konuşmaktadır [8, s.181].

I. Dünya Savaşı sonrasında bölgedeki Ermeniler Kozan’dan ayrılmışlardır. Bu olaylar, Kozan’ın sosyal yapısında köklü değişimlere neden olmuştur.

Cumhuriyet sonrasında ilk nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır. 1935 yılındaki ikinci sayımdan sonra ise, her beş yılda bir nüfus sayımı yapılmıştır. 1927 yılındaki nüfus sayımında, toplam nüfusu 26.686 olarak belirlenen Kozan’da, nüfusun %19,7’sinin (9.266) merkezde, %80,3’ünün (21.420) ise, köylerde yaşadığı tespit edilmiştir [22].

1927 yılından bu yana yapılan nüfus sayımlarının değerleri incelendiğinde, Kozan merkezinin nüfusunun sürekli arttığı görülmektedir. 1980 yılına kadar artış görülen Kozan köy nüfusunda ise, bu tarihten itibaren azalma olmuştur. 2000 yılında yapılan nüfus sayımında, 130.875 olarak tespit edilen Kozan nüfusunun, %57,9’u (75.833) merkezde, %42,1’i (55.042) köylerde yaşamaktadır [22].

Kozan’da okuryazar oranı %89,6’dır. Nüfusun %49,7’i erkek, %50,3’i kadındır. Nüfusun %30,9’u 0–14 yaş grubunda, %65,3’ü 15–64 yaş grubunda, %3,8’i ise 65

yaş ve üstü grubundadır. Bu sonuçlar, Kozan'ın genç bir nüfusa sahip olduğunu göstermektedir. 15–64 yaş grubu yüzdesinin Türkiye genelinin çok üstünde olması, işsizlik sorununun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kozan'da işsizlik oranı %39'dur. Hane halkı büyüklüğü 4,5 olan Kozan'da, tek başına yaşayan 563 kişinin ve 279 hanede 10 üzerinde kişinin yaşadığının tespit edilmesi sosyal yapıdaki dengesizliği göstermektedir [22].

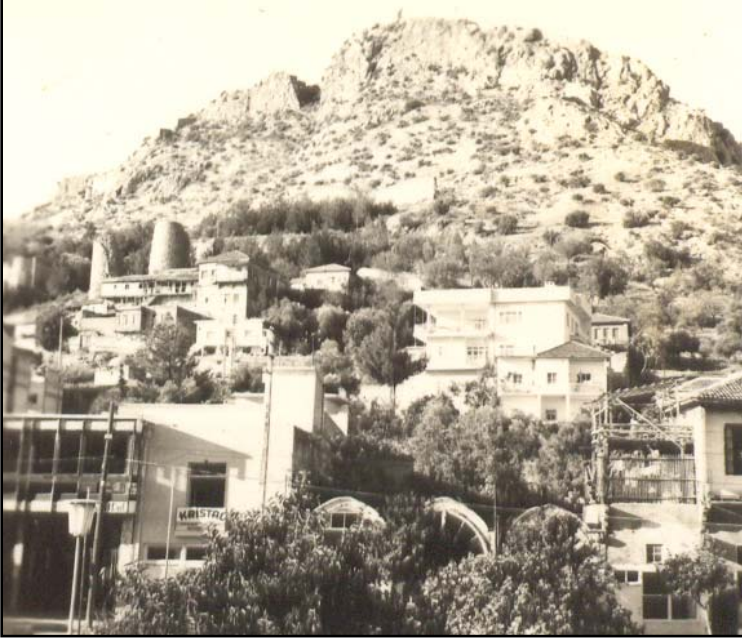
Bir bölgenin ekonomik yapısı, oradaki sosyal yapıyı belirleyen önemli bir etkidir. Tarım, ticaret, hizmetler ve küçük sanayi sektörlerine bağlı bir ekonomisi bulunan Kozan, dışarıdan göç almaktadır. Bu göçle birlikte nüfus yapısının yanı sıra, kentin sosyal yapısı da değişmektedir [23].

Kozan'da özellikle tarihi merkezde düşük gelirli aileler yaşamaktadır. Tarihi merkezin kullanımı, yukarıda da bahsedildiği gibi ilk olarak 20. yüzyıl başlarında el değiştirmiş, 1960'lı yıllardan sonra ise ikinci bir değişim yaşanmıştır. Yaşam standartlarının yükselmesi, ancak kullanılan yapıların bu standartları sağlayacak durumda olmaması, Kozan'ın iş imkânlarının ve sosyal hayatının gelişememesi gibi nedenlerle Kozanlılar ya evlerini satarak, ya da öylesine kendi hallerine terk ederek Kozan dışına özellikle Adana, İstanbul ve Ankara'ya göç etmişlerdir. Onlardan boşalan yerlere de, çevre köylerden ve yerleşim merkezlerinden gelenler yerleşmişlerdir.

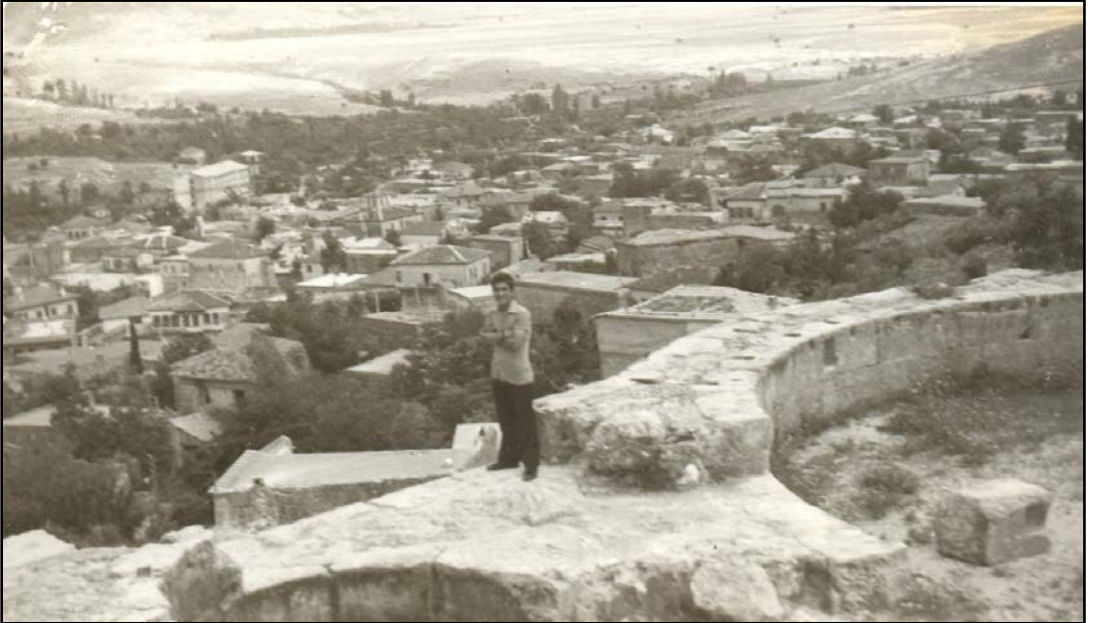
Kozan'da önemli bir işsizlik sorunu yaşanmaktadır. Bunun bir sonucu olarak neredeyse her sokakta bir kahvehane bulunmaktadır ve bu mekânlar sürekli doludur. Kozan, sosyal yaşam olarak sönük bir kettir. Kozan'da 3–4 tane yazlık sinemanın olduğu, baloların, güzellik yarışmalarının düzenlendiğinin yaşlı kişiler tarafından anlatılmaktadır. Ancak günümüzde, ne bir sinema ne de daha farklı sosyal aktivitelerin yapılabileceği mekânlar bulunmaktadır. Yaz aylarında sıcak hava nedeniyle, Kozanlıların Horzum Yaylası'na göçmeleri ile birlikte kent tam anlamıyla boşalmaktadır.

2.4.Genel Yerleşim Düzeni ve Mimari Özellikleri

Kozan'ın kuruluş yeri, Kozan Kalesi'nin bulunduğu tepenin doğu etekleridir [Şekil 2.9, Şekil 2.10]. 1965 yılından sonra kuzeye doğru yayılan kent, güneyde ise, Kadirli ve Adana yolu boyunca yayılmıştır [Şekil 2.11]. Merkez ise doğuya doğru gelişmiştir [23].

Şekil 2.9: Irmak Caddesi'nden kale eteklerine bakış (Hüseyin Canımana'nın kişisel Arşivinden)

Şekil 2.10: Kale eteklerindeki kilise kalıntısından Kozan'ın tarihi yerleşim merkezinin görünümü (Hüseyin Canımana'nın kişisel arşivinden)

Şekil 2.11: Kozan'ın 1970'li yıllardaki gelişimi, kentin kuzeyine bakış(Saimbeyli Caddesi ve çevresi) (Hüseyin Canımana'nın kişisel arşivinden)

1986 yılına kadar özellikle ana yollar boyunca gelişme gösteren kentte, hisseli parselasyonlar ile kopuk parçalar halinde oluşmuş yerleşim alanları da mevcuttur. Resmi kurum ve küçük sanayi gelişmelerinin Adana yolu üzerinde olması kentin gelişiminin de o yönde olmasını sağlamıştır [23]. Günümüzde, Kozan özellikle Adana ve Feke yönünde gelişmektedir [Şekil 2.12].

Kozan'da 5 adet imar planı yapıldığı bilinmektedir. İlk plan, 1950 yılında Y.Mimar Orhan Ersan tarafından; ikinci plan 1969 yılında, Y.Müh. Mimar M.Ali Topaloğlu tarafından yapılmıştır. 1977 yılında ise, İller Bankası tarafından ilave imar planı hazırlanmıştır. 1986 yılında Y. Mimar Bülent Berksan tarafından hazırlanan beşinci ve son imar planından önce, 1981 yılında İller Bankası tarafından emaneten dördüncü bir imar planı yaptırılmıştır [23].

İller Bankası'nda Şube Müdür Yardımcısı olarak görev yapan Füsün Taşkınsu, 1. Dünden Yarına Doğru Kozan Sempozyumunda yaptığı konuşmada, bu planlar ile ilgili olarak, "İller Bankası arşivinde I. plana ilişkin herhangi bir doküman bulunamamıştır. II. plana ilişkin olarak da sadece "İmar Planı Ön Araştırma Raporu", 1986 yılında Bülent Berksan tarafından hazırlanan ve 27.10.1986 gün ve 158 sayılı BMK ile onanan imar planına ilişkin olarak da araştırma raporu, sentez, arazi kullanım ve 1/5000 ve 1/1000 ölçekli imar planları bulunmaktadır" şeklinde bilgi vermiştir [23].

Şekil 2.12: Kozan'ın kentsel yerleşiminin gelişimi

Kozan'ın tarihi merkezindeki yapıları, anıtsal yapılar ve sivil mimarlık yapıları olmak üzere iki başlık altında incelemek mümkündür.

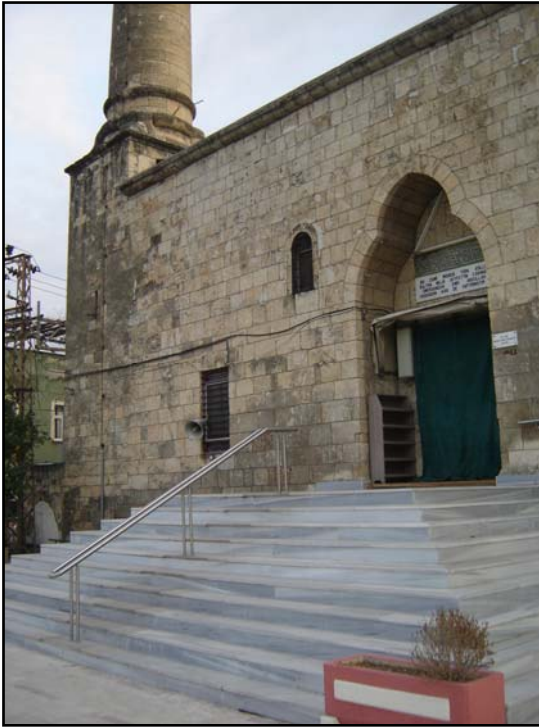
2.4.1. Anıtsal Yapılar

Kozan'daki anıtsal yapılar: Çarşı bölgesi içindeki Hoşkadem Camii, Kozan Kalesi, kale eteklerindeki kilise ve manastır kalıntıları, bedesten, Adana yolu üzerindeki köprü ve İstiklal İlkokulu'dur.

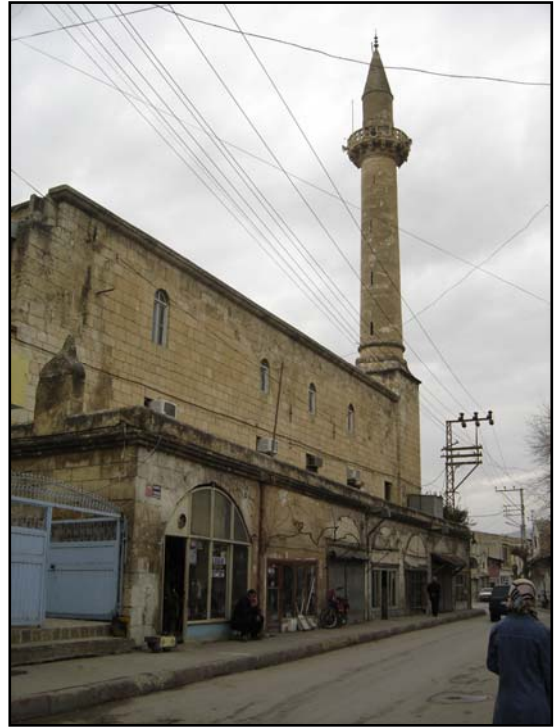
2.4.1.1. Hoşkadem Camii

Caminin kuzey kapısı üzerinde bulunan kitabesinde, Mısır Kölemen Sultanı Melik Zahir Seyfüddin Çakmak ümerasından Emir Aptullah Hoşkadem tarafından 852 H.(1448) tarihinde yaptırılmış olduğu kaydedilmektedir [Şekil 2.13].

Kesme taştan yapılmış olan cami, dikdörtgen plana sahiptir [19, s.886]. Kuzeydoğu köşede bulunan, tek şerefeli minareye caminin içindeki kapıdan geçilerek ulaşılmaktadır. Çok az penceresi bulunan yapı dışarıya kapalıdır. Mermer kaplanmış on basamaklı bir merdivenden çıkılarak giriş kapısına ulaşılmaktadır [Şekil 2.13, Şekil 2.14].

Şekil 2.13: Kuzey cephesinin görünümü

Şekil 2.14: Doğu cephesinin görünümü

Caminin ortasındaki büyük kubbe, kare plana sahip dört kalın paye ile taşınmaktadır. Büyük kemerlerle orta kısma açılan yan bölümlerde çapraz tonoz kullanılmıştır [6, s.13]. Kible duvarı ortasında bulunan mihrabın önündeki bölüm, ortadaki büyük kubbeden daha küçük ölçüde ikinci bir kubbe ile kapatılmıştır.

Caminin orta kısmının üzerini örten kubbe, büyük bir kubbenin üstünde, daha küçük ikinci bir kubbe şeklindedir. Bu üst üste iki kubbe, büyük ihtimalle, orta kısmı örten büyük kubbenin üzerinde bulunan bir aydınlık fenerinin, daha sonradan yapılan bir tamirat sırasında kubbe olarak inşa edilmesi sonucunda oluşmuştur [6, s.13–14].

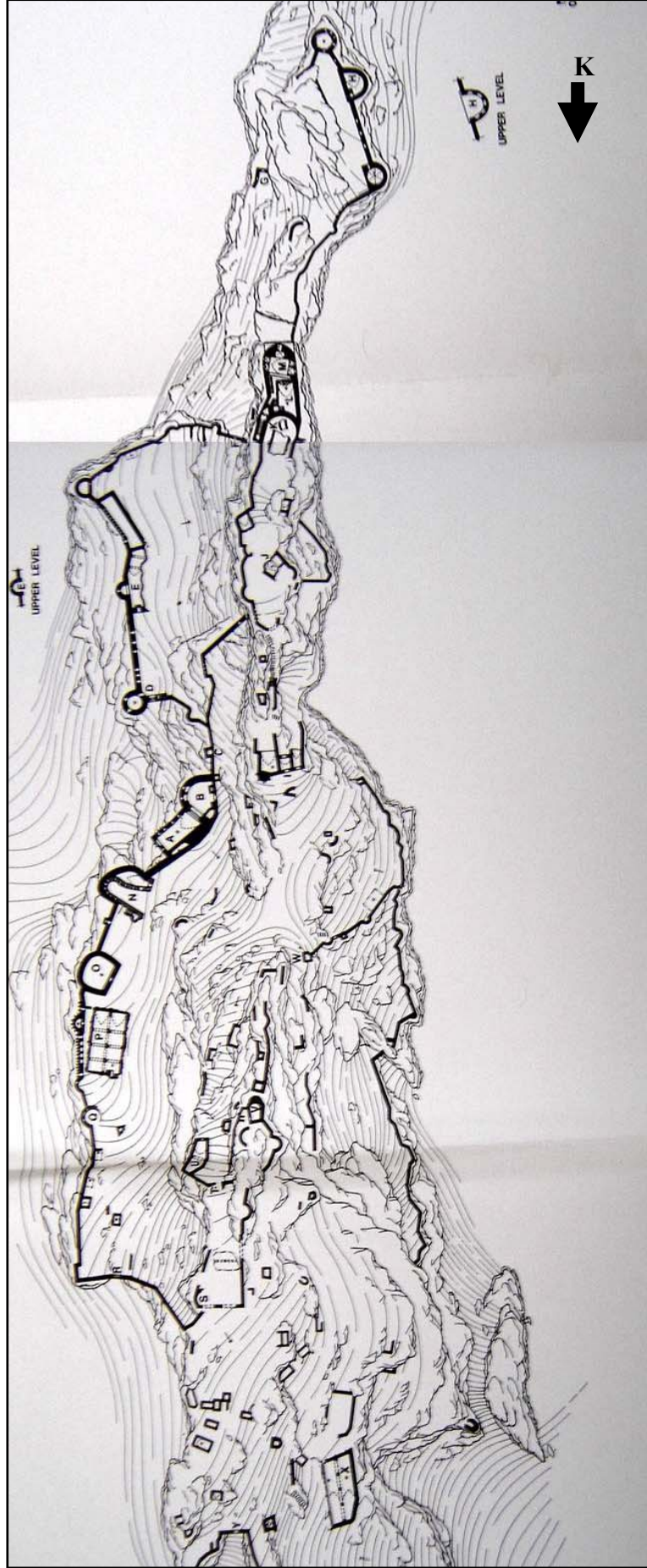
Caminin kapısından girişte soldaki merdivenden çıkılarak cami giriş mekânının üstündeki ahşap galeriye çıkılmaktadır. Minareye çıkış kapısının yanında doğu duvarı üzerindeki bir kapıdan Kadirli Caddesi üzerindeki dükkânların üzerine çıkılmaktadır. Gerektiğinde bu mekânın da kullanılabilmesi için güney doğu yönünde bir mihrap yapılmıştır [Şekil 2.14]. Caminin batı kenarına, açıklık oranları olarak cami ile uyumsuz bir ek yapılmıştır.

2.4.1.2.Kozan Kalesi

Çukurova'yı çevreleyen “Dağ Kaleleri” zincirinin dördüncü halkası olan Kozan Kalesi'nin, Anavarza'ya uzaklığı 36 km.dir. Kale'nin güneyinde Akdeniz'in görülmesi, hâkimiyet derecesinin bir göstergesidir [24, s.223].

Kalker ve oldukça dik bir tepe üzerinde, güney ve kuzey yönünde olmak üzere iki grup olarak inşa edilen Kozan Kalesi'nin tarihi Asurlular zamanına dayanmaktadır. Kuzeydeki ve güneydeki bu kale grupları birbirine surla bağlanmıştır. 44 adet kule ve burcu bulunan kale, daha sonra birkaç kez onarım görmüştür. Güneydeki kale grubunun ortasında ve zirvede bir iç kale mevcuttur [Şekil 2.15-Şekil 2.18]. Kalenin çevresi 5–6 km. civarındadır [24, s.222].

Kalede, su ihtiyacı sağlamak için gayet büyük sarnıçlar, 20–30 basamaklı merdivenlerle inilen mahzenler, gizli yollar bulunmaktadır. Mahzenlerin erzak, cephane depoları ve sığınak olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır [24, s.223]. Kalenin giriş kapısındaki kemerde, taşlarının çoğunun kayıp olmasına rağmen, Ermenice bir yazıtın olduğu görülmektedir.

Şekil 2.15: Kozan Kalesi'nin Planı [25]

Şekil 2.16: Kozan Kalesi'nin kuzeydeki kale grubu

Şekil 2.17: Kozan Kalesi'nin kuzeydeki kale grubunun 1910 yılındaki görünümü [26]

Şekil 2.18: Kozan Kalesi'nin surlarını ve Sis'i gösteren 19. yüzyıla ait bir gravür

2.4.1.1.Kilise, Manastır Kalıntıları

Kurucusu Gregoir/Gregor'un adını taşıyan, Gregoryen mezhebi Ermenilere özgü bir Hristiyan mezhebidir [8, s.169]. Gregoir tarafından, Ermenistan'ın başkenti Erivan'ın yakınında bir yer olan Eçmiyazin'de 301 yılında, kilise kurulmuş, ona "Katoğikos (milletin temsilcisi)" unvanı verilmiş, dini merkezin adına da "Katoğikosluk" denilmiştir [8, s.170].

10. yüzyıla (901) kadar katoğikosluk Eçmiyazin'de varlığını sürdürmüştür. Ancak Moğollar tarafından bölge istila edilince, Ermeniler başka yerlere gitmek zorunda kalmışlardır. Bu sırada Gregoryen Ermeni Katoğikosu da kutsal kabul edilen bazı emanetleri alıp Sis'e(Kozan) gelmiştir. Sis'teki manastır ve kilise inşa edilmiş, burası Gregoryen Ermenileri için dini merkez olmuştur⁴ [8,s.179–180].

Katoğikosluk, 1293–1441 yılları arasında, yaklaşık yüz elli yıllık bir süre, Sis'te kalmıştır. Beş yüz kırk yıllık (901–1441) aradan sonra katoğikosluk merkezinin İran hâkimiyetinde olan Eçmiyazin'e taşınması kararlaştırılmış ve geri dönmüştür. Ancak, Sis'te yaşayan Ermeniler, uzun zamandan beri burada yaşamış olmaları ve kutsal emanetlerin kendilerinde bulunduğu gerekçeleriyle, Eçmiyazin'e gitmeyi reddederek, Sis'te kalmışlardır. İçlerinden bir piskopos, Tokatlı I. Karabet'i, 1446 yılında katoğikosluğa getirmişlerdir. Sis Katoğikosluğu'nun otoritesi, Asya Türkiye'si'ndeki Gregoryen Ermenilerin büyük bir kısmını içermektedir [8, s.180].

İstanbul Patrikliği'nin kurulması(1461) bile, Sis Katoğikosluğu'nun saygınlığını azaltmamıştır [8, s.181]. Patrikliklerin piskopos takdisi ve Kutsal Yağ çıkarma yetkisi yoktur [8, s.267]. Aksine, Sis Katoğikosluğu ilan edildiği 1446 yılından 1902 yılına kadar Pelesenk Yağı çıkarmış, piskopos takdis etmiş, Gregoryen Ermenilerinin dini inancını ve ibadetlerini yönetmiştir [8, s. 181].

Yukarıda bahsedildiği gibi, önemli bir dini merkez olan Sis Katoğikosluğu'na ait kilise, misafirhane ve manastırdan oluşan yapı topluluğu, Kozan Kalesi'nin

⁴ "Katoğikos Eçmiyazin'den kaçtığı sırada akrabasının biri de Van'daki Ahtamar'da kalıp bir kilise kurmuş ve burası o çevredeki Ermenilerin genel dini merkezi olmuştur" [8, s.176].

bulunduğu tepenin doğu eteklerinde, yüksek bir konumda inşa edilmiştir. Yapılar, yüksek bahçe duvarları ile çevrilmiştir [6, s.27],[24, s. 223] [Şekil 2.19].

Ahmet Cevdet Çamurdan, kilisenin 1920’li yıllardaki durumundan “100 dönüme yakın bir bahçe içerisinde, Kozan’ın en yüksek yerine inşa edilen manastırın içinde papaz okulu vardı. Ermenilerin en büyük ruhani lideri katoğikos burada bulunurdu. Birkaç yüz papaz yetiştiren bu kilisenin güneyindeki giriş kapısının ağzında bir çeşme vardı. Kilisede oturanlar ile kiliseye civar olan evlerde oturanlar bu çeşmeden faydalanırdı” şeklinde bahsetmektedir [6, s. 27].

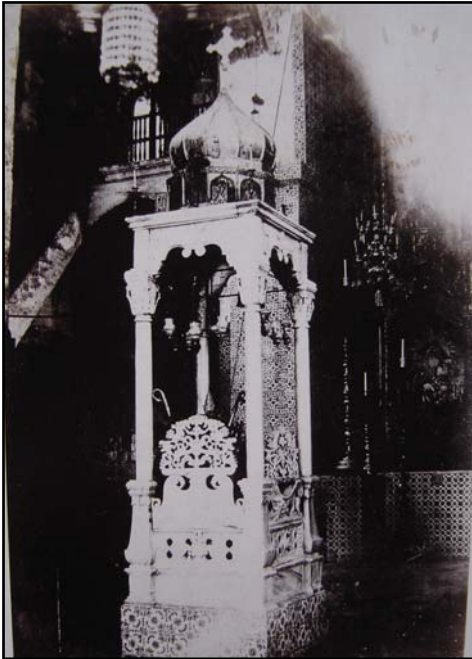

Şekil 2.19: Sis Katoğikosluğu’na ait yapı topluluğunun 19. yy. sonundaki görünümü [27]

Kilisenin içinde özenli bir ahşap işçiliğinin bulunduğu ve kaplama malzemesi olarak Kütahya çinilerinin kullanıldığı eski fotoğraflardan anlaşılmaktadır [Şekil 2.20, Şekil 2.21].

Şekil 2.20: Kilisenin apsisine bakış [26]

Şekil 2.21: Katoğikos'un kullandığı mermer kürsü [26]

Günümüzde katoğikosluğa ait yapı topluluğundan, yüksek bahçe duvarları ve kilisenin apsisinin kalıntıları dışında neredeyse hiçbir şey kalmamıştır. Ermenilerin I. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında Kozan'dan ayrılmasının ardından, 1915–1920 yılları arasında Türkler tarafından yetimler yurdu olarak kullanılması dışında, kendi haline terk edilmiştir. Zamanla bakımsızlık ve Vandalizm sonucu tahrip olan yapılar, özellikle 1950'li yıllarda Belediye Başkanı olan Dede Akçalı zamanında, taşlarının Kozan Lisesi'nin ve Kozan Mezarlığı'nın duvarlarının yapımında kullanılmasıyla, neredeyse tamamen ortadan kalkmıştır [Şekil 2.22–23].

Şekil 2.22: Katoğikosluğa ait yapı topluluğunun ortadan kalkmadan önceki son hali

Şekil 2.23: Katoğikosluğa ait yapı topluluğunun günümüzdeki hali

2.4.1.2.Bedesten

1902 yılında yapılan bedestenin Kadirli Caddesi'ne bakan cephesindeki dükkânlar ayrı parseldedirler [Şekil 2.24].

Şekil 2.24: Bedestenin Kadirli Caddesi cephesinin görünümü

Kesme taştan inşa edilmiş olan bedesten Kadirli Caddesi üzerinde Hoşkadem Camii'nin karşısındadır. Kadirli Caddesi ve Yiğenoğlu Sokak üzerinden olmak üzere iki tane girişi vardır. Cadde üzerinden doğrudan ulaşılan yapıya, diğer giriş kullanılarak girildiğinde, eğim farkı nedeniyle merdivenden çıkılarak ulaşılmaktadır. Dükkânların arasındaki, birbirine dik olan orta yolların üzeri sivri tonozla örtülmüştür ve tonozlar üzerinde pencereler bulunmaktadır[Şekil 2.25].

Dükkânların döşeme seviyesi, bedestenin ortasındaki yolun seviyesinden daha yüksektedir. Eğim farkından yararlanılarak dükkânların altında mekânlar yaratılmıştır. Buraların kullanım amacı büyük ihtimalle depo olmalıdır. Muhtemelen ahşap olan döşemeler ise günümüzde mevcut değildir. Dükkânlarda çift kanatlı ahşap kapılar kullanılmıştır.

Kendi haline terk edilmiş olan yapı, bakımsızlık nedeniyle oldukça hasar görmüştür. Ayrıca orta yollardan birini örten sivri tonoz kısmen yıkılmıştır. Yapıdaki hasarların artmaması için bir an evvel önlem almak gerekmektedir [Şekil 2.25].

Şekil 2.25: Bedestenin görünümü

2.4.1.3.Köprü

Kilgen Çayı üzerindeki Roma döneminden kalan ve kesme taştan yapılmış olan köprü aslında dokuz gözlüdür [2, s.712] [Şekil 2.26].

Şekil 2.26: Kozan Köprüsü'nün 1957 yılındaki görünümü

Günümüzde, köprü özgün halinden çok kayıplar vermiştir. Köprünün 9 gözünden sadece ikisi açık durumdadır, diğerleri ise toprakla kapatılmıştır. Üstüne asfalt dökülmüş, demir korkuluklar eklenmiştir. Ayrıca su boruları köprünün üstünde açık bir şekilde taşınmaktadır [Şekil 2.27].

Şekil 2.27: Kozan Köprüsü’nün bugünkü hali

2.4.1.4.İstiklal İlkokulu

“1905 yılında Mutasarrıf Muhammer Paşa zamanında ve Halilağazade Hacıağa’nın belediye başkanlığı sırasında aşardan toplanan para ile temeli atılmıştır. 1907 yılında Mutasarrıf Kasım Bey zamanında halkın yardımı ile duvar ve çatısının bir kısmı yapılmıştır. 1908 yılında Mutasarrıf Galip Bey zamanında inşasına devam edilmiştir. Ancak 1910 yılında bitirilerek 1911 yılında Hamiyet Mektebi adı ile özel okul olarak açılıp bir yıl eğitim yapılmıştır. 1913 yılında resmiyeti kabul edilerek Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlanmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra ismi değiştirilerek “İstiklal” adını almıştır. Kozan’ın ayakta kalan tek okuludur. 1940’lı yıllarda bir süre ortaokul olarak hizmet vermiştir”⁵. Bugün iki katta eğitim veren okul, ilk yapıldığında bodrum + zemin kat olarak inşa edilmiştir. Ancak zaman içinde oluşan sınıf ihtiyacını karşılamak için bodrum katta pencereler açılarak yeni sınıf mekânları oluşturulmuştur [Şekil 2.28–29].

⁵ İstiklal İlkokulu hakkındaki bilgi okulun girişindeki panodan ve okulda görevli öğretmenlerden alınmıştır.

Şekil 2.28: İstiklal İlkokulu’nun batı cephesinin eski hali

Şekil 2.29:İstiklal İlkokulu’nun bugünkü hali(Giriş-Batı Cephesi)

2.4.2. Sivil Mimarlık

Çoğunlukla kalenin eteklerinde gelişmiş olan tarihi doku içindeki sivil mimarlık örneklerinin büyük kısmı, 19.yüzyıl sonu 20. yüzyıl başına tarihlendirilmektedir. Yapılara yüksek bahçe duvarlarının arkasındaki avlulardan geçilerek ulaşılmaktadır.

Üst katlardaki çıkmalar çoğunlukla taş payandalarla desteklenmekle birlikte, ahşap payandalarla taşınan örnekler de mevcuttur [Şekil 2.30–33].

Alt katları genelde dışarı kapalı olan yapılara giriş olarak üç farklı tip görülmektedir. Bunlardan birincisinde, kemerli bir kapı ile öncelikli olarak avluya/bahçeye girilmekte, buradan yapıya ulaşılmaktadır [Şekil 2.30]

Şekil 2.30:Aslanpaşa Mh., Yeğenoğlu Sk. ve İstiklal Sk. kesişimindeki 16 numaralı yapı

İkinci tip girişler, bitişik parsellerde, yan yana inşa edilmiş ve doğrudan sokağa cephe veren yapılarda, doğrudan yapının içine ulaşılan giriş kapılarıdır [Şekil 2.31].

Şekil 2.31: Aslanpaşa Mh., Uçar Sk., 32 numaralı yapı

Üçüncü tip girişler ise, yine bitişik parsellerde ve doğrudan sokağa cephe veren yapılarda görülmektedir. İki yapı arasındaki dar bir geçiş koridoruna sokak üzerindeki kemerli bir kapıdan geçilmekte ve bu koridorun sonundaki diğer kapılardan geçilerek de yapıların avlularına ulaşılmaktadır [Şekil 2.32].

Şekil 2.32: Aslanpaşa Mh., Mustafa Kemal Sk., 8 ve 10 numaralı yapıların girişi
O dönemin yaşam şartları gereğince, zemin katlar genelde ahır olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle, yapının bulunduğu konumun uygun olduğu yerlerde yapıya girişi sağlayan kapının yanı sıra, zemin katta ahır olarak kullanılan mekâna doğrudan girişi sağlayan kapılar da bulunmaktadır [Şekil 2.33].

Şekil 2.33: Mahmutlu Mh., Namık Kemal Sk. ve Özkul Sk. kesişimindeki 30 numaralı yapı

Zemin katta avlu, mekânları birbirine bağlayan, hayatın geçtiği önemli bir alandır. Bölgenin iklim şartları ve geçmişteki yaşam şartları düşünüldüğünde, avlu özellikle gününün büyük çoğunluğunu evde geçiren kadınların en çok kullandığı mekândır.

Günümüze kadar varlığını sürdürebilmiş, özellikle önemli kişilere ait yapıların avlularında su kuyusu olduğu tespit edilmektedir. Diğer yapı sahiplerinin ise, çevredeki çeşmelerden su ihtiyacını karşıladığı anlaşılmaktadır. Mesela Ermenilere ait kiliseye yakın konumdaki kişilerin su ihtiyacını, kilisenin bahçesindeki çeşmeden karşıladığı yaşlı kişiler tarafından söylenmektedir.

Avlu kaplaması olarak kayrak taşının kullanıldığı Yaverin Konağı'nda görülmüştür. Diğer avlu örneklerinin büyük çoğunluğu özgün halini koruyamadığı için kaplama konusunda bilgi elde edilememiştir.

Avluya açılan, kapalı ahır ve depo mekânlarının önünde üstü kapalı, avluya açılan mekânlar yaratılmıştır. Bu mekânlarda üst katın döşemesini taşıyan ahşap kirişler görülebilmektedir. Ayrıca döşemeler ahşap dikmelerle desteklenmektedir [Şekil 2.34]. Avlunun yanı sıra bahçesi olan yapılarda, avlu ile bahçe arasında bir kot farkının bulunduğu gözlenmiştir.

Şekil 2.34: Hacıuşağı Mh., Kurtoğlu Sk., 7 numaralı yapı

Avludan yapının birinci katına taş merdivenle çıkılmaktadır. Merdivenler genellikle iki kolludur. Tek parça taş olarak hazırlanan basamaklar üst üste konulup, altı aynı kalınlıkta kabayonu taş dolgu ile örülerek merdivenler oluşturulmuştur. Taş merdivenlerde korkuluk bulunduğu dair bir ize rastlanamamıştır [Şekil 2.35]. Alt dolgunun içinde nişlerin bırakıldığı örnekler mevcuttur.

Şekil 2.35: Aslanpaşa Mh., İnkılâp Sk., 5 numaralı yapının taş merdiveni

Z+1 katlı yapılarda, zemin katın kâgir, birinci katın ahşap karkas olduğu örneklerin yanı sıra, her iki katın kâgir olduğu yapı örnekleri de mevcuttur [Şekil 2.30, Şekil 2.37]. Ancak yapıların içteki tüm bölücü duvarlarının, ahşap karkas olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca zemini kâgir, birinci katı ahşap karkas olan yapılarda, kuzey duvarının birinci katta da kâgir olarak inşa edildiği ve ocağın bu duvar içine yerleştirildiği görülmektedir [Şekil 2.33, Şekil 2.36]. Ocaklar genellikle birinci katta bulunmaktadır. Söveli olan ocakların üst kısımları, iki parça taşla oluşturulmuş kemer şeklindedir [Şekil 2.35].

Şekil 2.36: Aslanpaşa Mh., Ünsal Sk., 5 numaralı yapının kâgir kuzey duvarı

Şekil 2.37: Aslanpaşa Mh., Kadirli Cd., 109 numaralı konut

Z+2 katlı yapılarda ise, ilk iki kat kâgir, son kat ahşap karkastır. Üst katlar sofa, hayat, balkon gibi mekânlarla yapının güneyinde bulunan avlulara açılmaktadır. Neredeyse kapı dışında hiç açıklığın bulunmadığı zemin katların tersine, üst katlarda çok sayıda pencere açıklığı bulunmaktadır. Pencere kasasına yatay olarak, kesit çapı 1–1,5 cm. olan, demirler yerleştirilerek yapılan korkuluklar, bu bölge için tipik pencere korkuluğudur. Yine sofa ve balkonların bu bölge için tipik korkuluğu, kesit çapları 1–1,5 cm olan demirlerin düşey olarak iki ahşap arasına ortalama 10 cm. aralılarla yerleştirilmesiyle yapılmaktadır [Şekil 2.34–38]

Şekil 2.38: Cumhuriyet Mh., Irmak Cd., 107 numaralı konutun balkon korkulukları

Günümüzde hala kullanılmakta olan tarihi yapılarda, ahşap karkas olan üst katların yıkılarak, kat eksiltilmesinin gerçekleştirildiği örnekler mevcuttur. Çok daha kalabalık aileler için inşa edilmiş olan yapılar, birey sayısının daha az olduğu günümüz ailesi için büyük kalmakta, kullanılmayan mekânlar, hatta katlar oluşmaktadır. Bölgede genelde ahşap karkas olarak inşa edilen ve kullanılmayan üst katların, bakımı kâgir yapıya oranla daha zor olduğu için, yıkılması çok daha kolay bir çözüm olarak görülmüştür [Şekil 2.39–40].

Şekil 2.39: Hacıuşağı Mh., Çınar Sk., 82 numaralı konutta kat eksiltilmesi

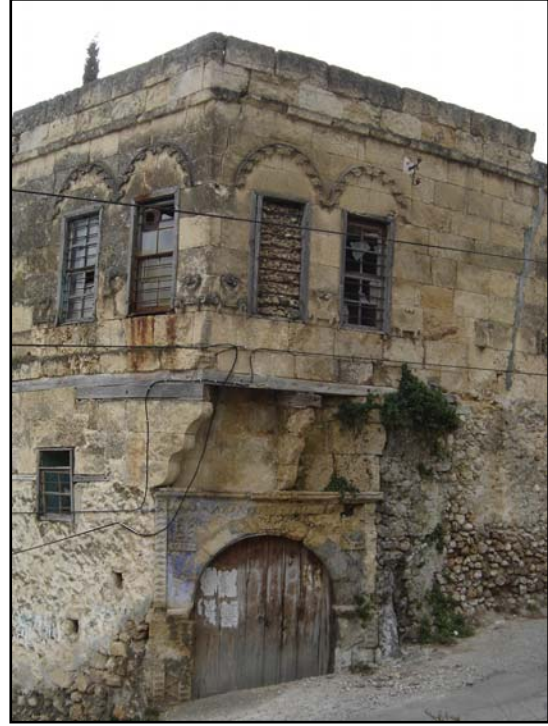
Şekil 2.40: Aslanpaşa Mh., Hamam Sk., 12-14 numaralı konutta kat eksiltilmesi

Kozan'daki tarihi sivil mimarlık yapılarında, bölgenin iklimsel özelliklerinin de etkisiyle, dış sofalı plan tipi uygulanmıştır. Mekânlar, güneye bakan bu sofalarla birbirine bağlanmakta ve sofanın kuzeyinde yer almaktadır. Tüm mekânlarda döşemeler ve bu döşemeleri taşıyan kirişler ahşaptır. Eğer yapıda bir üst kat daha varsa, sofadaki ahşap bir merdivenle buraya ulaşılmaktadır.

Genelde yalın olan yapıların görünümü, çıkmalar, ahşap ve taş payandalarla zenginleştirilmiştir. Taş işçiliğinin görüldüğü yapılar da mevcuttur [Şekil 2.41–42].

Şekil 2.41: Hacıuşağı Mh., Kız Meslek Lisesi(Eski Hastane)

Şekil 2.42: Hacıuşağı Mh. Hakan Sk. ve Çınar Sk. kesişimindeki konut

Yapıların iç mekânları da sadedir. Süsleme ögesi olarak ahşap tavan göbeklerinin kullanıldığı yapılar bulunmaktadır [Şekil 2.43–44]. Özgün olarak kalabilmiş sadece birkaç kapı tokmak ve kilidi görülmüştür [Şekil 2.45–46].

Çarşı içindeki konutlarda, alt katlar dükkân olarak düzenlenmiştir [Şekil 2.47]. Bunlardan Mahmutlu Mh., Küçük Cami Sk. 1 numaradaki yapı, çıkmadaki pencere tipolojisi ve çıkmayı taşıyan ahşap payandanın şekliyle, bölgedeki yapılardan farklı bir özellik göstermektedir. [Şekil 2.48]

Şekil 2.43: Hacıuşağı Mh. Medrese Sk. kesişimindeki 4 numaralı konuttaki tavan göbeği

Şekil 2.44: Hacıuşağı Mh. Kadirli Cd. Hastane Sk., 7 numaralı konuttaki tavan göbeği

Şekil 2.45: Mahmutlu Mh. Küçük Cami Sk., 2 numaralı konutun kapı tokmağı

Şekil 2.46: Aslanpaşa Mh., Mustafa Kemal Sk., 8 numaralı konutun kapı kilidi

Şekil 2.47: Hacıuşağı Mh. Kadirli Cd. Hastane Sk., 7 numaralı konutun alt katındaki dükkânlar

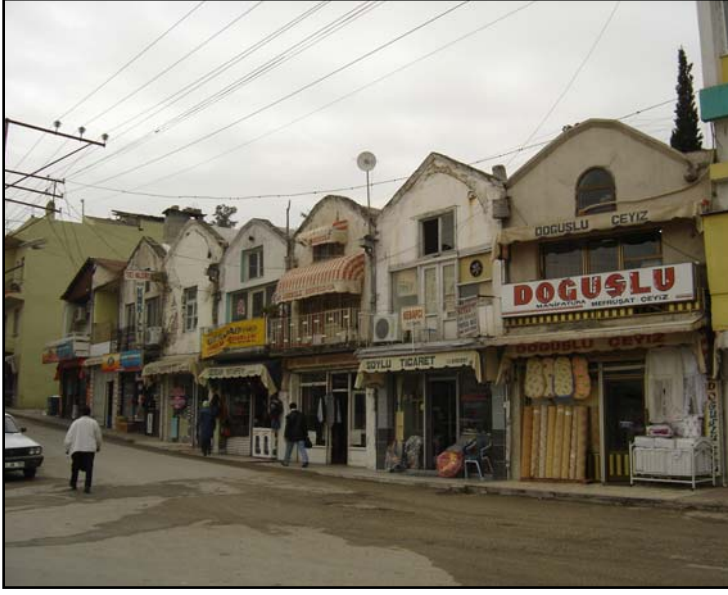
Şekil 2.48: Mahmutlu Mh., Küçük Cami Sk. 1 numaralı konut

2.4.3. Tarihi Çarşı Bölgesi

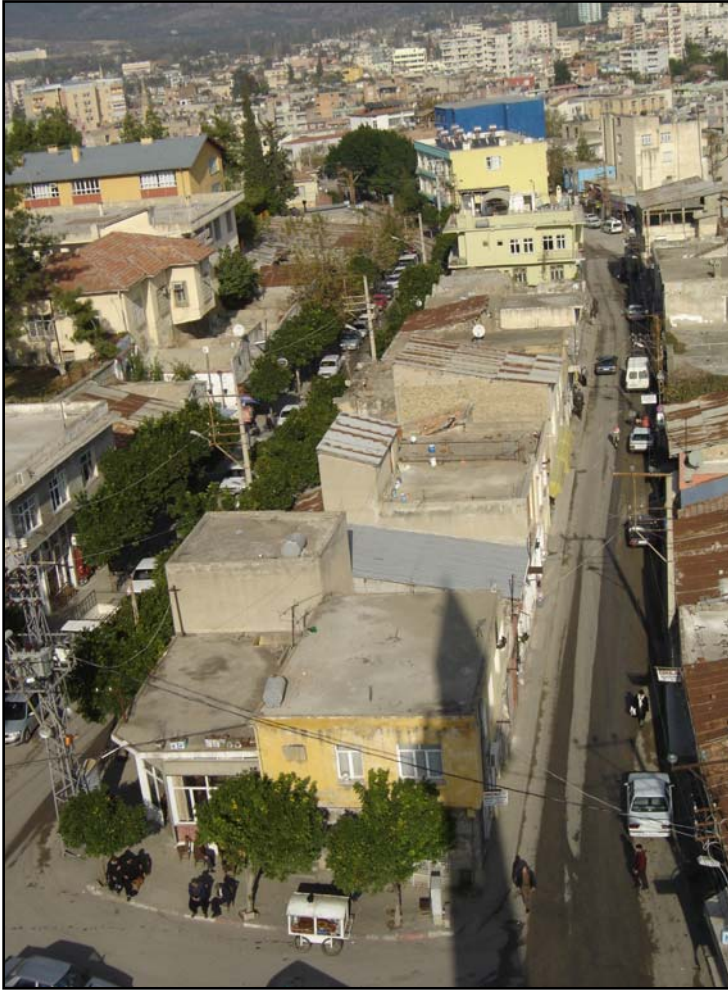
Kentsel sit alanı içinde kalan tarihi çarşı bölgesi Aşağı Çarşı Caddesi, Yukarı Çarşı Caddesi ve Kadirli Caddesi üzerindeki tonozlu dükkânlardan oluşmaktadır. Irmak Caddesi üzerindeki dükkân dizileri, Hoşkadem Camii'ne doğru iki cadde halinde devam etmekte, Hoşkadem Camii'nin önünde birleşerek meydanımsı bir boşluk oluşturmakta ve buradan caminin doğusundan tek bir cadde olarak devam etmektedir [Şekil 2.49–51]. Tek katlı ve tonozlu dükkânların yanı sıra, alt katta dükkân üst katta ahşap karkas sistemde inşa edilmiş konut olan örnekler de bulunmaktadır [Şekil 2.48].

Şekil 2.49: Kadirli Caddesi üzerindeki dükkânlar

Şekil 2.50: Aşağı Çarşı Caddesi üzerindeki dükkânlar

Şekil 2.51: Aşağı Çarşı ve Yukarı Çarşı caddelerinin yukarıdan görünümü

2.5.Kozan'daki Koruma Çalışmaları

Aşağı Çarşı Caddesi, Yukarı Çarşı Caddesi, Hoşkadem Camisi ve Bedesteni içine alan, dükkânlarla anıtsal yapıların belli bir yoğunlukta olduğu bölge, 1991 yılında “Kentsel Sit Alanı” olarak belirlenmiştir. Ayrıca, bu alanda yer alan tonozlu dükkânlar da tek yapı olarak tescil edilmiştir⁶. 1994 yılında da “Geçiş Dönemi Yapılanma Koşulları” belirlenmiştir⁷. Ancak günümüze kadar koruma amaçlı imar planının hazırlanmamış olması, kentteki birçok kültür varlığının yok olmasıyla sonuçlanmıştır [28].

Ayrıca, kentteki önemli sivil mimarlık yapılarının da korunup gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla, Kozan'daki sivil mimarlık örneklerinden 24 tanesi, 2863 sayılı yasa kapsamına giren özellikler taşımaları nedeniyle, Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 19 Kasım 1993 tarih ve 1611 sayılı kararı ile “korunması gerekli kültür varlığı” olarak tescil edilmiştir. Bu yapıların adresleri, ada-parcel bilgileri Tablo 2.1’de, Kozan haritasındaki yerleri de Şekil 2.52’de verilmiştir.

Tablo 2.1: Kozan’da 19 Kasım 1993 tarihinde tescillenen yapıların listesi

ENV. NO	ADA	PARSEL	ADRES
1	370	1	Taş Mh. Tuzlu Çeşme Sk.No: 1
2	180	5	Hacıuşağı Mh. Hakan Sk. No. 18
3	181	7	Hacıuşağı Mh. Medrese Sk. Kesişimi No: 4
4	182	28	Hacıuşağı Mh. Kadirli Cd. No: 2
5	162	7-8-9-10	Aslanpaşa Mh. Kadirli Cd. Buğday Pazarı Sk. No:1
6	160	1	Aslanpaşa Mh. Yeğenoğlu Sk ve İstiklal Sk. Kesişimi No: 16
ENV. NO	ADA	PARSEL	ADRES
7	144	9	Aslanpaşa Mh. Özer Türkay Cd. No: 7

⁶ AKTVKK’nun 21.08.1991 gün ve 909 sayılı ve 12.04.1991 gün ve 845 sayılı kararları.

⁷ AKTVKK’nun 24.03.1994 gün ve 1777 sayılı kararı.

8	163	9	Aslanpaşa Mh. İnkılâp Sk. ve Mustafa Kemal Sk. Kesişimi No. 34
9	175	9-10-11- 12-13-14	Cumhuriyet Mh. Irmak Cd.
10	63	14-15-16- 7-18	Cumhuriyet Mh. Irmak Cd. No:107
11	63	10-13	Cumhuriyet Mh. Irmak Cd. No:115
12	326	1	Hacıuşağı Mh. Hakan Sk. ve Çınar Sk. Kesişimi
13	326	9	Hacıuşağı Mh. Çınar Sokağı Çıkmazı
14	184	15	Hacıuşağı Mh. Kurtoğlu Sk. No: 28
15	198	3	Hacıuşağı Mh. Kurtoğlu Sk. No:7
16	202	4	Mahmutlu Mh. Namık Kemal Sk. ve Özkul Sk. Kesişimi No:30
17	212	5	Mahmutlu Mh. Tuna Sk. No:13
18	214	6-7	Mahmutlu Mh. Küçük Cami Sok. No: 2
19	213	2	Mahmutlu Mh. Küçük Cami Sok. No: 1
20	311	4	Hacıuşağı Mh. Kadirli Cd. Medrese Sk. No:25
21	322	9-10-11	Hacıuşağı Mh. Kadirli Cd. Hastane Sk. No: 7
22	275	4	Cumhuriyet Mh. Değirmen Sk.
23	324	1-2-3	Hacıuşağı Mh. Kız Meslek Lisesi(Eski Hastane)
24	309	5	Aslanpaşa Mh. İstiklal Sk. ve İsmet Atlı Sk. Kesişimi No: 3(İstiklal İlkokulu)

Ancak bu tescil işleminden sonra yapıları korumak ve onarmak için herhangi bir çalışma yapılmaması, yöre sakinlerinin koruma bilinçlerinin olmaması gibi nedenlerle tescillenen yapılarda kayıplar devam etmiştir [Şekil 2.53–60].

Şekil 2.53: 7 envanter numaralı, Aslanpaşa Mh. Özer Türkay Cd., No: 7'deki yapının AKTVKK'ndaki dosyadaki fotoğrafı

Şekil 2.54: 7 envanter numaralı, Aslanpaşa Mh. Özer Türkay Cd., No: 7'deki yapının bugünkü hali

Tescilli yapılara kendi sahipleri tarafından, 7 ve 14 envanter numaralı yapılarda olduğu gibi, çok büyük hasarlar verilmiştir. Kendi haline terk edilen Aslanpaşa Mahallesi, Özer Türkay Caddesi 7 numaradaki yapıdaki hasarlar büyüünce, sahipleri tarafından kendilerince en kolay olan yol seçilmiş ve yapıda kullanılan ahşaplar sökülerek kışın yakmak için kullanılmıştır [Şekil 2.53–54]. Hacıuşağı Mahallesi, Kurtoğlu Sokak, 28 numaralı yapı ise yıkılarak sadece birkaç duvarı kalmış ve onun yerine betonarme bir bina yapılmıştır [Şekil 2.55–57].

Şekil 2.55: 17 envanter numaralı, Hacıuşağı Mh. Kurtoğlu Sk. No: 28'deki yapının bugünkü hali

Şekil 2.56: 17 envanter numaralı, Hacıuşağı Mh. Kurtoğlu Sk. No: 28'deki yapının AKTVKK'ndaki dosyadaki fotoğrafı

Şekil 2.57 : 17 envanter numaralı, Hacıuşağı Mh. Kurtoğlu Sk. No: 28'deki yapının AKTVKK'ndaki dosyadaki fotoğrafı

Kendi haline terk edilen bir başka tescilli yapı, Hacıuşağı Mahallesi, Kurtoğlu Sokak, 7 numaradaki, 15 envanter numaralı yapıdır. Yapının bakımsız kalmasının yanı sıra, defineciler değişik yerleri kazarak yapıya zarar vermişlerdir [Şekil 2.58–60] .

Şekil 2.58: 15 envanter numaralı yapının AKTVKK'ndaki dosyadaki fotoğrafı

Şekil 2.59: 15 envanter numaralı, Hacıuşağı Mh. Kurtoğlu Sk. No: 7'deki yapının bugünkü hali

Şekil 2.60: 15 envanter numaralı, Hacıuşağı Mh. Kurtoğlu Sk. No: 7'deki yapının zemin katının kazılmış hali

3. YAVERİN KONAĞI

3.1.Konumu

Yaverin Konağı, Kozan Kalesi'nin bulunduğu tepenin doğu eteklerindeki Taş Mahallesi'nde, 370 ada, 1 parselde yer almaktadır [Şekil 3.1]. Kentteki yerleşimin en üst noktalarında bulunan yapı, Kozan manzarasına hâkimdir [Şekil 3.3]. Nispeten daha düz bir arazide konumlanmış olan Çarşı bölgesi ve çevresi ile incelenen yapı arasındaki bölge, Kozan'ın en eski yerleşim alanı olup günümüzde, Jandarma, Askerlik şubesi, Gazi İlkokulu, Halk Kütüphanesi gibi Kozan için önemli kurumları bulundurmaktadır [Şekil 3.2].

Şekil 3.1: Kozan Kalesi'nin bulunduğu tepenin doğu eteklerinin görünümü

(Şekil 3.2: Yaverin Konağı ve çevresinin vaziyet planı)

Şekil 3.3: Yaverin Konağı'nın balkonundan Kozan'ın görünümü

Yaverin Konağı'nın batısında çok az sayıda yapı bulunmaktadır ve çok yakın bir mesafede Ermeni kilisenin bahçe duvarı ile karşılaşılacaktır [Şekil 3.4].

Şekil 3.4: Ermeni Kilisesinin bahçe istinat duvarının görünümü

3.2.Tarihsel Gelişimi

Tez konusu olarak incelenen yapı, tapu belgelerinden elde edilen bilgilere göre 20. yüzyılın başına tarihlenmektedir ve bölgede o dönemde yaşamış bir Ermeni tarafından yaptırılmıştır.

Kozan Tapu Sicil Müdürlüğünde ulaşılan Haziran 1319(1903) tarihli tapu kaydına göre yapı, Mıdırıkyan Efendi'ye aittir. Bu kayıt yapıyla ilgili ulaşılabilen en eski tapu belgesidir. Bu tapu belgesi Nisan 1317(1901) tarihinde yapıya ait bir başka tapu kaydının bulunduğu dair bilgi içermektedir, ancak tapu sicil müdürlüğünün arşivinde bahsedilen 1901 tarihli tapu belgesine ulaşılamamıştır.

Haziran 1335(1919) tarihli tapu kaydına göre Mıdırıkyan Kırkor Efendi'nin Mayıs 1335(1919) tarihinde ölümü üzerine 216 hisse, oğulları Haçatur, Nubar ve Misak Efendiler'e; kızlarına, eşine ve annesine verasetten intikal etmiştir.

2 Haziran 1920 tarihinde Kuvayi Milliyecilerden Kurdoğlu Hulusi Yaverin Konağı'na el koymuş ve yapıyı Kuvayi Milliye karargâhı yapmıştır [29,s.171].

Kırkor Efendi'nin oğulları Haçatur ve Nubar'ın Şehlikzade Hasan Efendi'ye olan borçları yüzünden icra müdürlüğünce K.Sani 339(1923) tarihinde, 216 hissenin 84 hissesi açık arttırma yoluyla rızalarına bakılmaksızın satılmıştır ve bu hisseler Urfa milletvekili Ali Saip Bey'in annesi Leyla Hanım ve eşi Fehime Hanım'a geçmiştir.

Ağustos 1923'teki seçimlerde Kozan'dan milletvekili seçilen Ali Saip Bey, 1918 yılında yüzbaşı olarak Kadirli'de jandarma komutanlığı yapmış ve TBMM'nin ilk döneminde Urfa milletvekilliği'nde bulunmuştur [29, s.175–190].

12 Eylül 1933 tarihinde Ali Saip Bey, annesi Leyla Hanım ve eşi Fehime Hanım'ın vekâletnamesi ile sahip oldukları 84 hisseyi vekâleten Seyhan Vilayeti'ne satmıştır. Geriye kalan 132 hisse için ise Hazine-i Maliye namına senet verilmiştir.

Yapı hakkında 4 Mayıs 1944 tarihli tapu kaydına göre, 216 hisse itibari ile 132 hissesi Abdullah Kemali Arıkan ve eşi Emine Arıkan üzerinde görülmektedir. 31 Ocak 1948 tarihli bir başka tapu kaydına göre ise, 216 hisse üzerinden 84 hissesi özel idareye izafeten Seyhan Vilayeti adına kayıtlı iken, 1944 yılında açık arttırma ile satılmıştır. Bedeli olan paranın yatırılmasının ardından, alıcı adına tescil edilmesi

hakkındaki özel idare memurluğunun 19 Şubat 1945 tarihli yazısı ve vilayet makamının 23 Ocak 1948 tarih ve 318 sayılı emir yazısıyla, satılan 84 hisse Emine Arıkan adına tescil edilmiştir. Ancak Arıkan Ailesi, yapı kendi üzerlerine tescil edilmeden önce 1936 yılının sonundan itibaren, yapıda oturmaya başlamışlardır

1981 yılındaki kadastro çalışmasında, yapının tamamı 108 hisse kabul edilerek 87/108 hissenin Abdullah Kemali Arıkan, 21/108 hissenin eşi Emine Arıkan adlarına tahdit ve tespiti yapılmıştır.

1 Temmuz 1971 tarihinde Abdullah Kemali Arıkan'ın , 23 Aralık 1995 tarihinde ise eşi Emine Arıkan'ın vefatı üzerine yapı, çocuklarına 1/7 oranında verasetten geçmiştir. Abdullah Kemali Arıkan'ın ölümünden sonra eşi ve çocukları 4 yıl kadar daha yapıyı kullanmışlar ve 1975 yılında yapıyı kendi haline terk etmişlerdir. Yaklaşık 5 yıl kadar bakımsız kalan yapıya 1980'li yılların başında bekçilik yapımları amacıyla bir aile yerleştirilmiş ve onlarda, yapı Haziran 2004 tarihinde Kozan Belediyesi tarafından kamulaştırılınca kadar burada yaşamışlardır.

Konak, Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun, 19 Kasım 1993 tarih ve 1611 sayılı kararı ile “taşınmaz kültür varlığı” olarak tescil edilmiştir.

4. YAPININ ÖZELLİKLERİ

4.1.Zemin Kat [Şekil A.1, Şekil A.2]

Kozan'daki tarihi sivil mimarlık yapıları için geleneksel olan yüksek avlu duvarları arkasındaki zemin kat özelliği, Yaverin Konağı'nda da görülmektedir. Tuzlu Çeşme Sokak boyunca uzanan yüksek avlu duvarlarındaki iki ayrı kapıdan zemin kattaki mekânlara ulaşmak mümkündür. Asıl yapıya içindeki 3 servi ağacı ile karakteristik bir özellik sergileyen ön bahçenin Tuzlu Çeşme Sokak üzerindeki güneydoğu köşesinden, 1.565 cm. uzaklıktaki kapıdan (KZ01) geçilerek ulaşılmaktadır. Bu kapıdan geçilince öncelikle avluya (Z01 Mekânı) ulaşılmakta ve buradan zemin kattaki diğer mekânlara geçiş sağlanmaktadır. Üst katlara da bu avlunun kuzeydoğusundaki taş merdivenden çıkılmak suretiyle ulaşılmaktadır. Ayrıca, avlunun güneydoğusunda bulunan 6 basamakla çıkılan, bir ön bahçe (Z07 Mekânı) bulunmaktadır. Yine Tuzlu Çeşme Sokak üzerindeki KZ01 kapısıyla aynı özelliklerdeki diğer bir kapı ile de arka bahçeye (Z08 Mekânı) ulaşılmaktadır.

4.1.1. Z01 Mekânı (Avlu)

Tuzlu Çeşme Sokak üzerindeki KZ01 kapısından geçilerek ulaşılan, zemin katın ana dağılım mekânı olma işlevini gören avlu; eni 710 cm., boyu 912 cm. ve alanı yaklaşık 64,75 m² olan dikdörtgen bir mekândır. Özgün zemini kayrak taşı kaplama olan avlunun, zemin kotu ($\pm 0,00$) sokak kotundan 43 cm. yukarıdadır. Özgün kayrak taşı kaplama birinci kata çıkan taş merdivenin ve Z04 mekânının giriş kapısının önünde kısmen mevcuttur [Şekil A.1] [Şekil 4.1]. Geri kalan döşeme topraktır. Ancak, giriş kapısının önüne beton dökülmüştür. Avlunun ortasında sonradan yapılan fosseptik kuyusunun kapağı bulunmaktadır.

Avlunun batı kenarında birinci kattaki balkonu taşıyan 3 tane ahşap dikme bulunmaktadır. Bu dikmeler yapının bu kısmının toprak çatısıyla birlikte kısmen çökmesinin ardından asıl dikmelerin yerine konan gelişigüzel ahşap dikmelerdir.

Yapıyı 1970’li yıllarda ziyaret etmiş kişilerin söylediğine göre bu dikmelerin altında, büyük ihtimalle konağın üstündeki kiliseden alınarak kullanılmış olan, sütun başlıkları bulunmaktaymış. Z02 mekânındaki iki ayrı dikmenin altında bulunan sütun başlıklarının aynısı olduğu dile getirilse de günümüzde avlunun batı kenarındaki dikmelerin altında bulunan sütun başlıklarından hiçbir iz bulunmamaktadır [Şekil 4.1, Şekil 4.2].

Şekil 4.1: Avlunun yukarıdan görünüşü

Avlunun batı kenarında Z04, Z05 ve Z06 mekânları bulunmaktadır. Z04 mekânının avluya bakan 496 cm. uzunluğundaki kâgir (moloz taş örgü, köşelerde ve açıklıklarda kesme taş kullanılmıştır) doğu duvarında, Z05 mekânı tarafındaki dış köşesinden 60 cm. kuzeyde 100 cm. x 175,5 cm. boyutlarında bir kapı açıklığı bulunmaktadır. Su kuyusunun bulunduğu, 216 cm. genişliğinde, 394 cm. derinliğindeki Z05 mekânı avlunun uzantısı şeklindedir. Yapım sistemi olarak zemin kattaki diğer mekânlardan farklı olan Z06 mekânının avluya bakan doğu duvarı 296 cm. uzunluğundadır. Duvarları ahşap karkas, içi moloz taşı dolgu olan Z06 mekânı, kuzey köşesinden 126 cm. güneyde, yerden yaklaşık 118 cm. yükseklikte 55 cm. x 116 cm. boyutlarındaki bir pencere (PZ05) açıklığı ile avluya açılmaktadır. Doğramanın bulunmadığı açıklıkta, kesit çapı 1,5 cm. olan 6 tane demir çubuk yatay bir şekilde yerleştirilmiş olarak bulunmaktadır [Şekil A.11] [Şekil 4.2].

Şekil 4.2: Avlunun batı kenarına bakış (Z04, Z05, Z06 mekanları)

Avlunun güneyinde, avlu duvarına bitişik 6 basamakla çıkılan bir ön bahçe (Z07 Mekânı) mevcuttur. Bu taş basamaklardan bir kısmı yine devşirme olarak kullanılan taşlardır. Avlu kotundan 125 cm. yüksekte olan ön bahçe ile avlu arasında kalınlığı 50 cm. olan bir duvar mevcuttur. Konağın eski sahipleri tarafından ön bahçenin görünmesini engellediği gerekçesiyle, uzunluğu 525 cm olan duvarın yüksekliği azaltılmıştır. Yerden yüksekliği yaklaşık 281 cm. olan duvar 160 cm. yüksekliğe kadar indirilmiştir.

Kozan'daki diğer sivil mimarlık yapıları incelendiğinde, avlu duvarlarının belli bir yüksekliğe kadar moloz taştan örüldüğü ve 30–50 cm. arasında değişen yükseklikteki üçgen kesitli harpuşa ile de bitirildiği gözlenmektedir. Çalışılan yapıda, ön bahçe duvarının 75 cm. uzunluğundaki bir parçası bu karakteristikte, aslına uygun olarak hala durmaktadır ve buradan duvarın yıkılmadan önceki durumu hakkında bazı veriler almak mümkün olmaktadır. Ayrıca, doğu avlu duvarı ile birleştiği noktadaki üçgen kesitli harpuşa izi hala görülebilmektedir.

Ön bahçe avlu duvarı, başka bir duvar ile devam ederek avlunun güney sınırını oluşturmaktadır. 185 cm. uzunluğunda, 319 cm. yüksekliğindeki bu duvara birinci kattaki balkonun güney ucundaki kirişler oturmaktadır. Moloz taş örgü olan duvarda, ön bahçe avlu duvarı ile birleştiği noktada kesme taş kullanılmıştır. Özgün balkon genişliğinin bu duvar genişliği ile aynı olmasına karşın, yıkılmasının ardından yapılan onarımda balkon genişliği duvar hizasından biraz daha içeriye alınmıştır [Şekil 4.3] .

Şekil 4.3: Avludan ön bahçeye (güneye) bakış

Avlunun kuzeyinde Z02 mekânı ve birinci kata çıkan taş merdiven bulunmaktadır. Avlunun kuzeybatısından başlayan 404 cm. genişliğindeki bir açıklıktan Z02 mekânına geçilmektedir. Bu açıklıkta herhangi bir kapı bulunmamaktadır. Bu mekân, avlunun üstü örtülü olan uzantısı şeklindedir. Bu açıklıkta taş merdivenin taşıyıcı duvarına 97 cm. uzaklıkta, bir sütun başlığının üzerine oturtulmuş olan, üst döşemenin kirişlerinin oturduğu boyuna kirişi destekleyen bir ahşap dikme bulunmaktadır [Şekil 4.4].

Avlunun kuzey doğusunda bulunan L şeklindeki taş merdivenin genişliği 117 cm.dir. Tek bir parça olan taş basamaklar moloz taş örgü şeklindeki alt yapının üstüne

oturtulmuşlardır. Bu alt yapıda Z01 ile Z02 mekânları arasındaki duvarın bitişiinde kesme taş örgü kullanılmıştır. Merdivenin duvarında yerden 126 cm. yükseklikte başlayan kaş kemerli, açıklığı 37 cm. x 62 cm., derinliği 35 cm. olan bir niş bulunmaktadır [Şekil 4.4].

Şekil 4.4: Avlunun kuzeyine bakış

Avlunun doğu kenarını esas olarak avlu duvarı oluşturmaktadır. Yüksekliği yaklaşık 382 cm. olan bu avlu duvarındaki KZ01 kapısı ve L şeklindeki taş merdivenin avlu duvarına bitişik 355 cm. uzunluğundaki bir kolu avlunun doğu kenarındaki yapı bileşenleridir. Merdivenin başlangıcından 208 cm. güneyde olan KZ01 kapısının açıklığı 220 cm. x 280 cm. boyutlarındadır [Şekil A.12].

4.1.2. Z02 Mekânı

Avlunun devamı niteliğindeki Z02 mekânı eni 318 cm., boyu ise 1065 cm. olan dikdörtgen bir mekândır. Toplam alanı 33,85 m² olan mekânın yaklaşık yüksekliği 365 cm.dir. Zemini topraktır. Herhangi bir kaplama izine rastlanmamıştır. Mekânının batı kısmında zeminde, batı duvarının da üstüne oturtulmuş olduğu, kaya

görülmektedir. Z02 mekânının duvarlarının sonradan parça parça sıvandığı görülmektedir. Bu sıvalar yer yer dökülmüşlerdir.

Tavanda doğu batı yönündeki iki ana kirişe, kuzey güney doğrultusunda yerleştirilmiş olan birinci kat döşeme kirişlerini görmek mümkündür. Toplamda 34 tane olan tüm bu kirişler ahşaptır ve 20 cm. ile 29 cm. arasında değişen aralıklarla yerleştirilmişlerdir [Şekil 4.5].

Şekil 4.5: Z02 mekânının ahşap kirişleme tavanı

Mekânın doğu duvarı moloz taş örgü sistemi ile yapılmış olup üzerinde hiçbir pencere ya da kapı açıklığı bulunmamaktadır [Şekil 4.6]. Z02 mekânının bu kısmı, Z01 mekânına geçilen açıklıktan ve taş merdivenin üstünde kalan kısımdan gelen ışıkla aydınlanmaktadır. Duvar kalınlığı yaklaşık 60 cm.dir. Duvara yakın olan zemin kotu +0,16 m.dir.

Mekân içinde batı duvarına doğru gidildikçe zemin kotu düşmektedir. Z02 mekânından Z03 mekânına girilen kapıların önünde zemin kotu +0,09 m. olmakta ve batı duvarına doğru ilerledikçe zemin kotu tekrar yükselmektedir. Batı duvarının üstüne oturduğu kaya burada zeminde de devam etmektedir ve burada zemin kotu ise +0,41 m. olmaktadır [Şekil A.1, Şekil A.2, Şekil A.15].

Şekil 4.6: Z02 mekânının doğu duvarı

Z02 mekânının güney kenarını; birinci kata ulaşılan taş merdivenin 278 cm. uzunluğundaki alt yapısı, avlu ile Z02 mekânı arasındaki 404 cm. uzunluğundaki açıklık ve Z04 mekânının 385 cm. uzunluğundaki kuzey duvarı oluşturmaktadır [Şekil A.16].

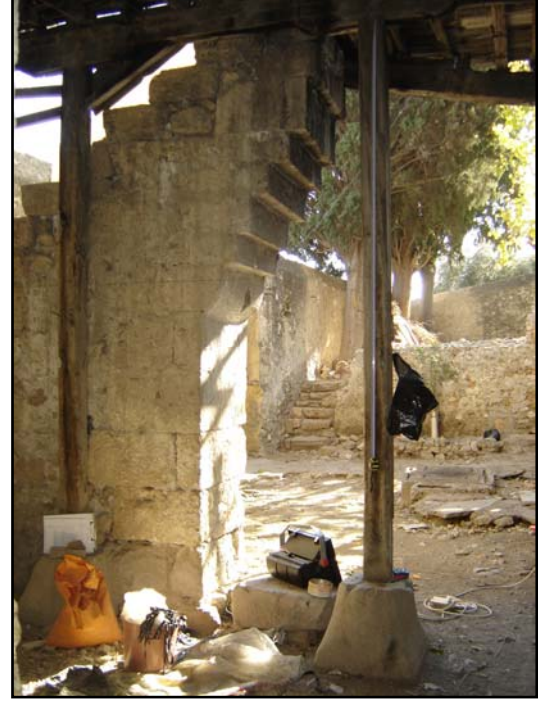
Taş merdivenin alt yapısını oluşturan moloz taş örgü duvar üzerinde, doğu duvarından 66 cm. uzaklıkta, yerden 130 cm. yükseklikte, açıklığı 30 cm. x 40 cm., derinliği 42,5 cm. olan bir niş bulunmaktadır. Merdivenin sahanlığındaki taşlardan biri yerinde değildir ve altındaki moloz taş örgü bir miktar dökülmüştür [Şekil 4.7].

Taş merdivenin, Z02 mekânı ile avlu arasındaki açıklığa bakan köşesi kesme taş örgü ile yapılmıştır. Burada taşın elverdiğince çıkma yapılmış ve basamakların altının tamamen bir duvar kütesine dönüşmesinden kaçınılarak, kesme taşların birbiri üstüne çıkmalı bir şekilde oturtulması ile yapıya bir zenginlik katılmıştır [Şekil 4.8] [Şekil 4.4].

Z02 mekânının güney kenarında, doğu batı doğrultusundaki kirişi destekleyen iki adet ahşap dikme bulunmaktadır. Bu dikmelerden birincisi doğu duvarından 188 cm. uzaklıktadır ve kesit boyutları 12 cm. x 15 cm.dir. Diğeri ise bu dikmeden 172 cm., Z04 mekânının köşesinden ise 293 cm. uzaklıktadır, kesit boyutları 14 cm. x 14 cm.dir. Dikmelerden doğu duvarına yakın olanın boyu 299,5 cm., diğeri ise 304,5 cm.dir. Her iki dikmenin de altında mermer sütun başlıkları bulunmaktadır [Şekil 4.8].

Şekil 4.7: Z02 mekânı taş merdiven altı

Şekil 4.8: Kirişleri destekleyen dikmeler

Dikmelerin oturduğu yüksekliği 43,5 cm. olan sütun başlıklarının toprağa değen yüzeyleri bir kenarı 52 cm. olan bir karedir ve çapı 39 cm. olan bir daire olarak bitmektedirler [Şekil 4.8].

Z02 mekânının güney kenarındaki iki dikme tarafından desteklenen, birinci kat döşeme kirişlerinin oturduğu kirişin batı ucu Z04 mekânının duvarına oturmakta ve o şekilde taşınmaktadır. Bu kirişe ayrıca, birinci kattaki çıkmanın döşemesini taşıyan kirişler de oturtulmuştur [Şekil 4.9, Şekil 4.10].

Şekil 4.9: Z02 mekânındaki doğu batı yönündeki kiriş ve dikme birleşimi

Şekil 4.10: Z02 mekânındaki doğu batı yönündeki kiriş

Z02 mekânı ile Z04 mekânı arasındaki moloz taş örgü duvarın yaklaşık kalınlığı 61 cm.dir. Köşelerde ve açıklıklarda kesme taş kullanılmıştır. Duvar kısmen bir kayanın üzerine oturtulmuştur. Bu duvar üzerinde, batı duvarından 150 cm. uzaklıkta, yerden yaklaşık 135 cm. yükseklikte 57 cm. x 98 cm. boyutlarında bir pencere açıklığı bulunmaktadır, ancak bu açıklıkta herhangi bir doğrama bulunmamaktadır [Şekil A.16] [Şekil 4.11].

Kalınlığı yaklaşık 68 cm. olan Z02 mekânının batı duvarı, bir kaya üzerine oturtulmuştur. Bu kaya, zeminde de Z02 mekânının içine doğru yaklaşık 187 cm. devam etmektedir. Kayadaki izlere dikkatli bakıldığında elle biçimlendirildiği gözlemlenmektedir. Büyük ihtimalle yer kaybetmemek için kaya zemine kadar tıraşlanmıştır [Şekil 4.11].

Şekil 4.11: Z02 mekânının batı duvarına bakış

Z02 mekânının kuzey kenarını Z03 mekânı ile arasındaki kâgir (moloz taş örgü), 1065 cm. uzunluğundaki ve yaklaşık kalınlığı 61 cm. olan duvar oluşturmaktadır. Bu duvar üzerinde ortada iki kapı ve bu kapıların iki yanında birer pencere açıklığı bulunmaktadır. Z02 mekânının kuzey duvarı üzerinde batı duvarından 154 cm. uzaklıkta, yerden 110,5 cm. yükseklikte, 58 cm. x 77,5 cm. boyutlarında bir pencere açıklığı (PZ01 özelliklerinde) bulunmaktadır. Bu pencere açıklığından 164 cm. uzaklıkta 112 cm. x 189 cm. boyutlarında bir kapı açıklığı (KZ02 özelliklerinde) bulunmaktadır. Kapı açıklığından 74 cm. uzaklıkta 110 cm. x 188 cm. boyutlarında ikinci bir kapı açıklığı bulunmaktadır. Bu açıklıktaki kapı da KZ02 kapı tipindedir. Z02 mekânı doğu duvarından 175 cm. uzaklıkta, yerden 130 cm. yükseklikte 58 cm. x 77 cm. boyutlarında pencere açıklığı bulunmaktadır. Bu pencere açıklığı ile batısındaki kapı açıklığı arasındaki mesafe 159 cm.dir [Şekil A.15].

Şekil 4.12: Doğu pencere açıklığı

Şekil 4.13: Batı pencere açıklığı

Z02 mekânında pencere açıklıklarının altında duvar içinde ahşap hatıllar bulunmaktadır [Şekil 4.12, Şekil 4.13]. Bu şekilde ahşap hatıllar bu duvarın Z03 mekânına bakan tarafı dışında zemin kat duvarlarında görülmemektedirler.

Kuzey duvarının üst kısmında ise doğu-batı yönündeki kirişi taşıyan üç adet ahşap konsol bulunmaktadır. Bunlar duvardan yaklaşık 30 cm. dışarı taşmaktadırlar.

Şekil 4.14: Z03 mekânına girilen kapılar

4.1.3. Z03 Mekânı

Z02 mekânından KZ02 kapı tipindeki kapılarından geçilerek ulaşılan Z03 mekânının batı duvarı 371 cm., kuzey duvarı 1071 cm., doğu duvarı 360 cm. ve güney duvarı 1063 cm. uzunluğundadır. Yaklaşık alanı $38,9 \text{ m}^2$ 'dir. Mekânın yüksekliği 350 cm.dir. Günümüzde depo olarak kullanılan Z03 mekânının zemin döşemesi sıkıştırılmış topraktır ve zemin kotu +0,25 m.dir [Şekil A.1, Şekil A.2].

Tavanda doğu batı yönündeki iki ana kirişe kuzey-güney yönünde oturtulmuş olan birinci katın döşeme kirişleri görülmektedir. Toplam 40 tane olan kirişler 13 cm. ile 25 cm. arasında değişen aralıklarla yerleştirilmişlerdir. Batı duvarından itibaren 13., 14., ve 15. kirişler duvardan 341 cm. uzaklıkta yan yana konmuştur ve bu kirişler üst kattaki 103 mekânı ile 104 mekânı arasındaki duvarı taşımaktadırlar. Bu kirişler ayrıca Z03 mekânının kuzey ve güney duvarlarından destek alan iki adet ahşap payanda ile desteklenmektedir. Yine batı duvarından 680,5 cm., doğu duvarından 347,5 cm uzaklıkta olan 25., 26. ve 27. kirişler yan yana konmuşlardır ve 102 mekânı ile 103 mekânı arasındaki duvarı taşımaktadırlar. Bu kirişler de yine payandalar ile desteklenmektedir. Tüm bu kirişler ve payandalar ahşaptır [Şekil 4.15][Şekil A.14].

Şekil 4.15: Z03 mekânının tavanı ve üstteki duvarları destekleyen payandalar

Z03 mekânının kâgir (moloz taş örgü, açıklıklarda kesme taş kullanılmıştır) güney duvarı, mekânın ortasından kuzey-güney doğrultusunda geçen bir eksene göre simetriktir denebilir. Ortada iki tane kapı ve iki yanda birer tane pencere açıklığı bulunmaktadır. Doğudaki pencere açıklığı doğu duvarından 175 cm., batıdaki ise batı duvarından 154 cm. uzaklıktadır. Doğudaki pencere açıklığı ile kapı açıklığı arasındaki mesafe 151 cm., batıdakiler arasındaki mesafe ise 154 cm.dir. Kapı açıklıkları 130 cm. x 210 cm. boyutlarında, pencere açıklıkları ise 60 cm. x 78 cm. boyutlarındadır. Doğudaki pencere açıklığının 42 cm. altında eni 10 cm., boyu 300 cm. olan bir hatıl bulunmaktadır. Üzerinde demir halkalar görülmektedir. Büyük ihtimalle bunlar hayvan bağlamak için kullanılan halkalardır [Şekil 4.16].

Z03 mekânının güney duvarı üzerinde batı duvarından yaklaşık 516 cm. uzaklıkta, yerden yaklaşık 323 cm. yükseklikte bir adet ve bunun iki yanında 272 cm. mesafede de iki adet olmak üzere toplam üç adet ahşap konsol bulunmaktadır. Bu ahşap konsollar üzerinde birinci kat döşeme kirişlerinin güney uçlarının oturduğu doğu-batı yönündeki kiriş bulunmaktadır. Bu kiriş kenarlarda ise doğu ve batı duvarlarına saplanmaktadır [Şekil 4.15].

Şekil 4.16: Z03 mekânı güney duvarının görünümü

Mekânın kuzey batı köşesi kayanın üzerine oturtulmuştur. Bu kaya arka bahçede de (Z08 Mekânı) devam etmektedir [Şekil 4.17, Şekil 4.18]. Z03 mekânının doğu, batı ve kuzey duvarları moloz taş örgü duvarlardır. Bu duvarlar üzerinde herhangi bir kapı ya da pencere açıklığı bulunmamaktadır [Şekil 4.19, Şekil 4.20]. Güney duvarı dışında pencere açıklığı bulunmadığı için karanlık bir mekândır. Ortalama duvar kalınlığı 65 cm.dir.

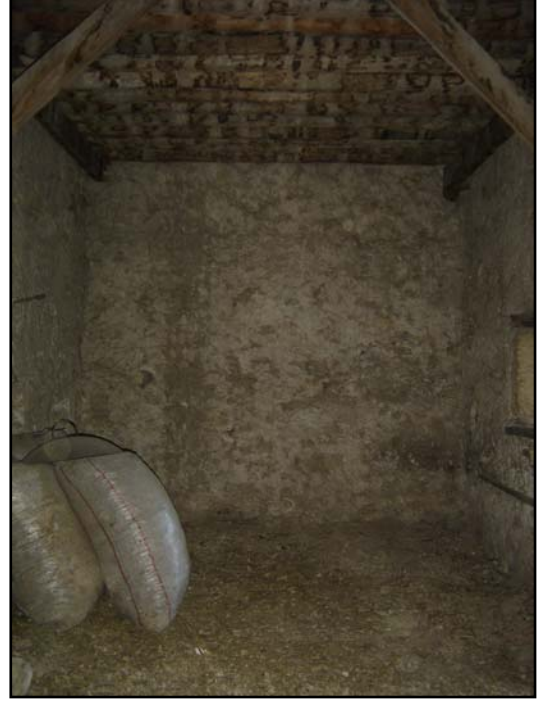
Şekil 4.17: Z03 mekânı kuzey batı köşesi

Şekil 4.18: Arka bahçe görünümü

Şekil 4.19: Z03 mekânı batı duvarı

Şekil 4.20: Z03 mekânı doğu duvarı

4.1.4. Z04 Mekânı

Avludan KZ03 tipindeki kapıdan geçilerek ulaşılan Z04 mekânının batı duvarı 387 cm., kuzey duvarı 331 cm., doğu duvarı 263 cm. ve güney duvarı 379 cm.dir. Tüm duvarlar moloz taş örgü sistemi ile inşa edilmiş olup pencere, kapı açıklıkları ve köşelerde kesme taş kullanılmıştır. Ortalama duvar kalınlığı 60 cm.dir. Mekânın zemini topraktır ve zemin kotu +0,25 m.dir. Z04 mekânının yüksekliği yaklaşık 324 cm.dir [Şekil 4.21] [Şekil A.1, Şekil A.9, Şekil A.10].

Z04 mekânının kuzey duvarında batı duvarından 152 cm. uzaklıkta, yerden 134 cm. yükseklikte 57cm. x 98 cm. boyutlarında pencere açıklığı (PZ01 tipinde) bulunmaktadır. Bu açıklıkta doğrama yoktur. Z04 mekânının güney duvarında yine batı duvarından 149 cm. uzaklıkta pencere açıklığı (PZ02 tipinde) bulunmaktadır [Şekil 4.22]. Açıklığın Z05 mekânına bakan tarafında pencere kasası bulunmaktadır. Pencere kanadının bulunmadığı kasanın içine yatay bir şekilde yaklaşık 13 cm. aralıklarla yerleştirilmiş, kesit çapı 1,5 cm. olan 5 tane demir çubuk mevcuttur.

Şekil 4.21: Avludan Z04 mekânının doğu ve güney duvarlarının görünümü

Şekil 4.22: Z04 mekânı güney duvarı

Z04 mekânının güney ve batı duvarlarının sıvaları özellikle zemine yakın kısımlarda dökülmüştür. Doğu ve kuzey duvarlarının sıvaları diğer duvarlara oranla daha iyi durumdadır. Ancak bu mekânın daha sonradan sıvandığı kullanılan harcın niteliğine bakıldığında anlaşılmaktadır.

Z04 mekânının tavanında doğu-batı yönünde yerleştirilmiş olan ahşap kirişler görülmektedir. Bu kirişler doğuda duvarın üstüne, batıda ise kuzey-güney doğrultusundaki kirişin üstüne oturtulmuşlardır. Bu kuzey-güney doğrultusundaki kiriş Z04 mekânının kuzey ve güney duvarlarına saplanmaktadır ve o şekilde taşınmaktadır. Ancak bu kiriş üstteki yükler nedeni ile önemli ölçüde hasar görmüştür, güney duvarından yaklaşık 70 cm. mesafede neredeyse kırılmıştır ve ahşap dikme ile desteklenmiştir [Şekil 4.23]. Birinci katta 106 mekânı ile 107 mekânı arasındaki duvar, zemin kattaki bir duvarın devamı olmayıp, Z04 mekânının güney duvarının 92 cm. kuzeyinde döşemenin üstüne oturtulmuştur. Zamanla kirişlerin taşıyıcı niteliklerini yitirmesi sonucu duvar ile birlikte döşeme kısmen çökme yapmıştır. Döşemenin tamamen çökmemesi için yapının eski kullanıcıları tarafından üstteki duvarın oturduğu kirişler ahşap dikmelerle desteklenmiştir [Şekil 4.24].

Şekil 4.23: Z04 mekânındaki kuzey-güney doğrultusundaki kirişin durumu

Şekil 4.24: Z04 mekânında üstteki döşeme ve duvarı destekleyen ahşap dikmeler

Z04 mekânının batı duvarı da Z03 ve Z02 mekânının batı duvarlarında olduğu gibi kısmen kayanın üstüne oturtulmuştur.

4.1.5. Z05 Mekânı

Z01 mekânının yani avlunun uzantısı niteliğindeki Z05 mekânı esas olarak su kuyusunun bulunduğu mekân olarak adlandırılabilir [Şekil 4.25]. Batı duvarı 271 cm., kuzey duvarı 394 cm. ve güney duvarı 352 cm.dir. Avlunun doğu-batı yönünde eğimi artmaktadır ve kuyunun önünde toprak olan zeminin kotu +0,65 m. olmaktadır. Mekânın yüksekliği yaklaşık 300 cm.dir [Şekil A.1, Şekil A.9] .

Z05 mekânının batı ve kuzey sınırını oluşturan duvarlar moloz taş örgü sistemi ile yapılmış olup, ortalama kalınlıkları 60 cm.dir. Bu duvarlar da Z04 mekânının iç duvarları gibi sıvanmışlardır ve bu sıvalar yer yer dökülmüştür.

Batı duvarında herhangi bir pencere ya da kapı açıklığı bulunmamaktadır. Kuzey duvarından 80 cm. uzaklıktaki kuyunun, 90 cm.lik kenarı batı duvarına bitişiktir. İki rıht çıkılarak ulaşılan, +1,21 m. kotundaki kuyunun üst yapısının boyutları 90 cm. x

71 cm. ve yüksekliği ise 37 cm.dir. Kuyunun solunda 73 cm. x 74 cm. boyutlarında, bir oluk bulunmaktadır [Şekil A.1, Şekil A.9].

Z05 mekânının kuzey duvarı üzerinde ise Z04 mekânına bakan bir pencere açıklığı (PZ02 tipinde) bulunmaktadır.

Şekil 4.25: Z05 mekânına avludan bakış

Z05 mekânının güney sınırını oluşturan duvar zemin kattaki diğery duvarlardan farklı bir sistemde inşa edilmiştir [Şekil 4.26]. Ahşap karkas içi moloz taş dolgu olan duvar üzerinde, Z06 mekânının güneydoğuy köşesinden 18 cm. uzaklıkta Z06 mekânına ulaşılan 90 cm. x 180 cm. boyutlarında bir kapı açıklığı bulunmaktadır [Şekil 4.27]. Sadece kasanın bulunduğu açıklıkta, kapı kanadının varlığına dair bir iz bulunamamıştır.

Şekil 4.26: Z05 mekânı güney duvarı

Şekil 4.27: Z05 ile Z06 arasındaki kapı

Z05 mekânının tavanında birinci katın ahşap döşeme kirişleri ve döşemesi görülmektedir. Kuzey-güney doğrultusunda yerleştirilmiş olan kirişler, kuzeyde doğu-batı yönünde Z05 mekânının kuzey duvarına yakın bir şekilde yerleştirilmiş olan başka bir ahşap kirişin üstüne, güneyde ise Z05 mekânının güney sınırını oluşturan ahşap karkas duvarın üstüne oturtulmuşlardır [Şekil 4.28].

Birinci kattaki 107 mekânı ile 108 mekânı arasındaki 17 cm. kalınlığındaki ahşap karkas sistemde yapılmış olan duvar Z05 mekânının üstündeki birinci katın döşemesinin üstüne, Z05 mekânının kuzey duvarından 121 cm., güney duvarından 76 cm. uzaklıkta, altta herhangi bir başka destek olmaksızın oturtulmuştur. Ayrıca Z05 mekânının üstünde, birinci kattaki 107 mekânının banyo olarak kullanılması sonucu kirişler yoğun bir şekilde suya maruz kalmışlardır ve bu da hasar görmelerinde önemli bir etken olmuştur. 107 mekânındaki su, döşeme içindeki bir boru ile doğrudan Z05 mekânına akıtılmaktadır Bunların sonucu olarak Z05 mekânında birinci katın döşemesini taşıyan kirişler sehim yapmışlardır [Şekil 4.25, Şekil 4.28].

Şekil 4.28: Z05 mekânında birinci katın döşemesini taşıyan kirişler

4.1.6. Z06 Mekânı

Z05 mekânın güney duvarındaki kapı açıklığından geçilerek ulaşılan Z06 mekânının, yapının bu kısmının çökmesi nedeniyle, tavan döşemesi ve güney duvarı bulunmamaktadır. Çöküntünün mekânın içini doldurması ile zemin kotu yaklaşık +1.38 m. olmuştur [Şekil 4.29][Şekil A.1, Şekil A.9].

Şekil 4.29: Z06 mekânına bakış

Z06 mekânının 336 cm. uzunluğundaki kuzey duvarı ahşap karkas sistemde yapılmış olup, yerden itibaren duvar yüksekliği 220 cm.dir. Ancak bu duvar çöküntü içinde yaklaşık 77 cm. kadar daha devam etmektedir. Bu duvar üzerinde batı duvarından itibaren 240 cm. mesafede kapı açıklığı bulunmaktadır. Zeminin dolması sebebi ile Z06 mekânında kapı açıklığının yüksekliği 108 cm.ye düşmüştür. Kuzey duvarın üzerine oturtulan Z05 mekânının tavanındaki ahşap kirişlerin bitişleri Z06 mekânında görülmektedir. Duvarın sıvası zemine doğru dökülmüştür ve yapım sistemi görülmektedir.

Mekânın doğu duvarı da ahşap karkas sistemde yapılmıştır. Duvar bitişine kadar 331 cm. olarak ölçülmektedir. Ancak bu ölçümün içine mekânın yıkılan güney duvarının kalınlığı da dâhildir. Duvar üzerinde kuzey ve doğu duvarlarının kesiştiği köşeden 106 cm. mesafede 55 cm. x 116 cm. boyutlarında avluya bakan bir pencere açıklığı (PZ03) bulunmaktadır. Zemin neredeyse pencere açıklığı seviyesine kadar çöküntü ile dolmuştur. Bu duvarın da sıvası kısmen dökülmüştür ve yapım sistemi algılanmaktadır [Şekil 4.30, Şekil 4.31].

Şekil 4.30: Z06 mekânının, kuzey ve doğu duvarının yukarıdan görünüşü

Şekil 4.31: Z06 mekânı doğu duvarını görünüşü

Z06 mekânının moloz taş örgü olan batı duvarında herhangi bir pencere ya da kapı açıklığı bulunmamaktadır. Yerden yaklaşık 250 cm. yükseklikte çöken birinci kat döşemesinin izleri görülmektedir. Kuzey ve batı duvarlarının kesiştiği köşeden 264 cm. mesafedeki duvar kalıntısından Z06 mekânının güney sınırı belirlenmektedir. Bu duvarın birinci kat boyunca yukarı kadar devam ettiği batı duvarındaki izlerden anlaşılmaktadır. İzlerden anlaşıldığı üzere Z06 mekânının güney duvarının kalınlığı yaklaşık 60 cm.dir ve moloz taş örgü sisteminde inşa edilmiştir [Şekil 4.32].

Z06 mekânının güney duvarına ait olan duvar kalıntısından 145 cm. güneyde başka bir duvar kalıntısı daha mevcuttur. Ancak bu mekâna dair, batı duvarındaki izlerden başka, zemin katta hiçbir iz bulunmamaktadır [Şekil 4.33].

Evin eski sahiplerinden alınan bilgilere göre Z06 mekânının yıkılan güney duvarının birinci kattaki devamı mutfağın güney duvarını oluşturmakta idi ve bu duvar içindeki bir kapıdan geçilerek arka kısımdaki kilere ve balkondan geçilerek ise yine mutfağın güneyinde bulunan helâya ulaşılmakta idi. Zemin kattaki ikinci duvar kalıntısı da mutfağın güneyinde bulunan bu mekânların güney sınırı hakkında bilgi vermektedir.

Şekil 4.32: Z06 mekânının batı duvarının görünüşü

Şekil 4.33: Z06 mekânının batı duvarındaki yapının eski haline ait izler

4.1.7. Z07 Mekânı (Ön Bahçe)

Avlunun güneydoğusundaki, avlu duvarına bitişik 6 basamakla çıkılarak ulaşılan Z07 mekânı 3 tarafı moloz taş örgü duvarlarla çevrili, yaklaşık alanı 142,9 m² olan bir ön bahçedir. Zemin kotu +1,25 m.dir [Şekil 4.34, Şekil 4.35][Şekil A.1].

Ön bahçenin uzunluğu 1334 cm. olan doğu duvarının yüksekliği 250 cm., kayanın üstüne oturtulmuş olan 1141 cm. uzunluğundaki batı duvarının yüksekliği ise 428 cm.dir. Güney duvarının arkasındaki yolda eğiminin doğu batı yönünde artması nedeni ile doğuda 228 cm. olarak başlayan 1072 cm. uzunluğundaki güney duvarının yüksekliği batıda 440 cm. olarak bitmektedir.

Bahçenin kuzeyinde de mekânı avludan ayıran 190 cm. yüksekliğinde bir bahçe duvarı bulunmakta iken, şimdi bu duvarın yüksekliği 67 cm.ye kadar indirilmiştir ve bu duvarın önüne, ön bahçeye bakan tarafında, yapının yıkılan duvarlarının taşlarının bir kısmı yığılmıştır.

Ön bahçenin doğu duvarının önünde KZ01 kapı açıklığından 446 cm. uzaklıkta başlayan 3 tane büyük servi ağacı bulunmaktadır. Gövde çapı 53 cm. olan birinci serviden 525 cm. uzaklıkta çapı 63 cm. olan ikinci servi ağacı ve bu ağaçtan da 486 cm. uzaklıkta çapı 49 cm. olan üçüncü servi ağacı bulunmaktadır. Ağaçlar arasına yapının eski kullanıcıları tarafından odun yığılmıştır. Bu üç ağaç uzaktan bakıldığında yapının konumunun algılanmasında belirleyici olmaktadır.

Ön bahçenin ortası denilebilecek konumda gövde çapı 30 cm. olan bir dut ağacı ve biraz daha güneybatıda ise bir portakal ağacı bulunmaktadır. Güney ve batı duvarlarının kesiştiği köşeden 842 cm. kuzeyde bir limon fidanı ve hemen yakınında asma bulunmaktadır.

Ön bahçenin güney batı köşesine derme çatma bir helâ yapısı eklenmiştir. Hemen yanında fosseptik kuyusu bulunmaktadır. Yapıya sonradan getirilen su sisteminin sayacı batı duvarının ortasına yakın bir konumda bulunmaktadır ve buradan batı duvarı boyunca giden bir su borusu ile 108 mekânına su götürülmüştür [Şekil 4.36].

Ön bahçenin doğu duvarı ile güney duvarının kesiştiği köşede ve doğu duvarı üzerinde bu köşeden yaklaşık 150 cm. uzaklıkta derin çatlaklar bulunmaktadır [Şekil 4.37].

Şekil 4.34: Ön bahçenin ikinci kattaki balkondan görünümü

Şekil 4.35: Ön bahçenin görünümü

Şekil 4.36: Ön bahçenin (Mekân Z07) güney ve batı duvarları

Şekil 4.37: Ön bahçenin (Mekân Z07) doğu duvarı ve güneydoğu köşesindeki çatlak

4.1.8. Z08 Mekânı (Arka Bahçe)

Z08 mekânına yani arka bahçeye Tuzlu Çeşme Sokak üzerindeki diğer bir kapıdan (KZ01 tipinde) geçilerek ulaşılmaktadır. Esas yapı ile arka bahçe arasında herhangi bir geçiş bulunmamaktadır. Arka bahçeye gidilmek istendiğinde avlu kapısından sokağa çıkılmalı ve esas yapının kuzeydoğu köşesinden 898 cm. uzaklıktaki, açıklığı 200 cm., yüksekliği 290 cm. olan, kemerli kapı açıklığından mekâna girilmelidir. Tuzlu Çeşme Sokak boyunca devam eden arka bahçe duvarının uzunluğu 2.401 cm.dir. Bu bahçe duvarının bitiminde merdivenli bir sokak bulunmaktadır.

-0,89 m. kotundaki sokaktan, 65 cm. yükseklikteki kapı eşiğinden geçilerek -0,24 kotundaki arka bahçeye ulaşılmaktadır. İki kademeli olan arka bahçenin tüm duvarları moloz taş örgü sisteminde inşa edilmiş olup yer yer kilisenin taşlarının devşirme malzeme olarak kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca köşelerde ve açıklıklarda kesme taş kullanılmıştır [Şekil 4.38, Şekil 4.39][Şekil A.1].

Şekil 4.38: Bahçe duvarları ve konağın görünümü.

Şekil 4.39: Arka bahçenin yukarıdan görünümü

Kapı açıklığının da üzerinde bulunduğu arka bahçenin birinci kademesinin doğu duvarının uzunluğu 2347 cm., yüksekliği sokaktan 442 cm. mekânın içinde ise 365 cm.dir. Kuzey duvarının uzunluğu 1.240 cm., yüksekliği ise doğu-batı yönünde artan eğim sebebiyle mekânın kuzeydoğu köşesinde 375 cm. (dışta 510 cm.), birinci kademenin kuzeybatı köşesinde 563 cm. (dışta 291 cm.) olmaktadır.

Mekânın doğu ve kuzey duvarları dikkatli incelendiğinde, bu duvarların bir bölümünde bölgedeki ve yapıdaki bahçe duvarlarının karakteristiğinden farklı bir sistem olduğu görülmektedir. Daha çok yapıların kâgir zemin kat duvarlarının karakteristiğine sahip olan duvarlar, arka bahçede bu kısımda bir yapının yapılmasının planlanmış olduğunu düşündürmektedir. Kapı açıklığından 280 cm. kuzeyde başlayan 371 cm. yüksekliğindeki bu farklı duvar doğu duvarının bitimine kadar devam etmektedir ve üzerindeki 320 cm. yükseklikte belirli aralıklardaki açıklıklar dikkat çekmektedir [Şekil 4.40]. Bu açıklıklar Z02 ve Z03 mekânlarında gördüğümüz kirişleri taşıyan ahşap konsolların bulunduğu açıklıklara benzemektedir. Z02 ve Z03 mekânlarında birinci katın döşemesini taşıyan kirişler bu konsollar üzerinde taşınan kirişler üzerine oturtulmuşlardır [Şekil 4.41].

Şekil 4.40: Arka bahçe doğu duvarının farklı yapıdaki kısmı

Şekil 4.41: Z03 mekânında doğu-batı doğrultusundaki kirişi taşıyan ahşap konsollar

Arka bahçenin birinci kademesindeki kuzey duvarının da yine doğu duvarı ile aynı seviyede olduğu ve daha sonradan yükseltildiği gözlenmektedir. Duvara sonradan yapılan ekin kalınlığı alttaki duvardan daha azdır ve batıya doğru yüksekliği artmaktadır [Şekil 4.42].

Burada başka bir yapının inşa edilmesinin düşünüldüğünü destekleyen bir başka nokta ise esas yapı ile arka bahçe arasında doğrudan bir bağlantının bulunmayışıdır. Arka bahçeye ulaşmak için sokak üzerindeki başka bir kapı kullanılmaktadır. Bu pek mantıklı bir çözüm gibi gözükmemektedir. Ayrıca yine arka bahçenin güneybatı köşesindeki kuyu yapısı da basit bir bahçe için oldukça gösterişli bir yapıdır. Z05 mekânındaki kuyu ile karşılaştırılacak olunursa arka bahçedeki kuyu için ne kadar özenildiği anlaşılabacaktır [Şekil 4.43].

Şekil 4.42: Arka bahçe kuzey duvarının görünümü

Mekânın güney sınırını konak oluşturmaktadır. Mekânın güneyinde, doğu duvarı ile konağın kesiştiği güneydoğu köşesinden 1.250 cm. uzaklıkta kuyu yapısı bulunmaktadır. Kot farkından da yararlanılarak kesme taş kullanılarak inşa edilen kuyu yapısının hemen yanındaki merdivenlerden ikinci kademedeki +3.76 kotundaki bahçeye çıkılmaktadır [Şekil A.1, Şekil A.11]. Kuyunun önünde üç basamakla çıkılan 75,5 cm. yüksekliğinde, eni 122 cm olan bir platform bulunmaktadır. Platformun güney tarafında, arka bahçenin güneydoğu köşesinden 810 cm. uzaklıkta başlayan, +0.36 kotundan +1.64 kotuna kadar yükselen bir kaya bulunmaktadır. Z03 mekânının kuzey duvarı da bu noktada kayanın üstüne oturtulmuştur. Kuyu ise bu özenli yapının, konağın kuzey cephe duvarından 239 cm uzaklıktaki, açıklığı 94 cm. x 142 cm., derinliği 105 cm. ve kemer yüksekliği 47 cm. olan beşik kemerli nişinin içinde bulunmaktadır. Çapı 105 cm. olan bir daire içindeki 75 cm. çaplı bir açıklıktan su alınmaktadır ve nişin önünde platformun içinde bir oluk bulunmaktadır [Şekil 4.44]. Nişin duvarlarındaki izlerden su kovasını çekmek için bir çeşit düzeneğin bulunduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu düzenek günümüzde mevcut değildir. Z05 mekânındaki kuyu için çatıda toplanan yağmur sularının kuyuya iletilmesi için bir düzeneğin olduğu bilinmektedir ve bu düzeneğin bir parçası yapının güney

cephesinde hala görülmektedir. Bu nedenle arka bahçedeki kuyunun üstündeki taşlardan birinde bulunan 8 cm. çapındaki deliğin de kuyuda yağmur sularının birikmesinin sağlanması amacıyla bırakıldığı düşünülmektedir [Şekil 4.44].

Şekil 4.43: Arka bahçedeki kuyu yapısı

Şekil 4.44: Arka bahçedeki kuyu yapısının yukarıdan görünümü

Arka bahçenin birinci kademesinin batı sınırını kuyu yapısının devamındaki 2021 cm. uzunluğunda, 385 cm. yüksekliğindeki moloz taş örgü duvar oluşturmaktadır. Duvarın kuzey tarafındaki yaklaşık 1.139 cm. uzunluğundaki kısmı kayanın üstüne oturtulmuştur [Şekil 4.45]. Geri kalan 882 cm.lik kısmın önünde de 110 cm yüksekliğinde, 490 cm. eninde, etrafı moloz taşlarla çevrilmiş olan bir toprak dolgu teras bulunmaktadır. [Şekil 4.46].

Şekil 4.45: Arka bahçe batı duvarının (teras duvarı) kayanın üstüne oturan kısmı

Şekil 4.46: Batı duvarına yaslanan terasın görünümü

Kuyunun yanındaki merdivenden çıkılarak +3,76 kotundaki arka bahçenin ikinci kademesine ulaşılmaktadır. 2.585 cm. uzunluğunda, 362 cm. yüksekliğindeki batı duvarı kısmen yıkılmış olan mekânın, güney sınırını komşu parseldeki yapı, kuzey sınırını ise 970 cm. uzunluğundaki moloz taş örgü duvar oluşturmaktadır. Batı duvarının seviyesinin olduğundan daha az olduğu mekânın kuzeybatı köşesindeki duvar birleşiminden anlaşılmaktadır. [Şekil 4.47, Şekil 4.48].

Arka bahçede portakal, limon, dut, keçiboynuzu, zeytin gibi pek çok çeşit ağaç bulunmaktadır. Ayrıca yapının eski kullanıcıları satmak için fidan yetiştirdiği için özellikle arka bahçenin birinci kademesinde yoğun bir ağaç topluluğu bulunmaktadır.

Şekil 4.47: Arka bahçe teras kuzeybatı köşesinin görünümü

Şekil 4.48: Arka bahçe teras batı duvarının yıkılan kısmının görünümü

4.2. Birinci Kat [Şekil A.3, Şekil A.4]

Avlunun kuzeydoğu köşesindeki taş merdivenden çıkılarak ulaşılan birinci kat, L şeklinde bir plana sahiptir. Sofaya ve onun uzantısı olan balkona doğrudan açılan toplam 6 tane mekân bulunmaktadır[Şekil A.3, Şekil A.4]. Yapının L şeklindeki bu katının, sofanın bulunduğu kanadı bir kat daha devam etmektedir, ancak doğuya bakan kanat ise bu katta son bulmaktadır.

Şekil 4.49: Avlu birinci kat bağlantısı

4.2.1. 101 Mekânı(Sofa)

Avlunun kuzeydoğu köşesindeki taş merdivenden çıkılarak +3,98 kotundaki 101 mekânına (sofa) ulaşılmaktadır. 101 mekânı birinci katın birimleri arasında ana dolaşımı sağlayan, sıcak havalarda yaşamın geçtiği, yaklaşık 34,7 m² alana sahip, ikinci katın döşemesine kadar yüksekliği 407 cm. olan, üç tarafı kapalı güney yönü açık ve dairesel bir çıkma ile avluya doğru uzanan bir mekândır [Şekil 4.49][Şekil A.3].

101 mekânının döşemesi ahşap kaplamadır. Tavanda ise ikinci katın döşemesini taşıyan 26 cm. ile 34 cm. arasında değişen aralıklarla kuzey-güney doğrultusunda yerleştirilmiş, toplam 27 adet ahşap kiriş görülmektedir. Bu kirişlerin arasına

hareketlerini engellemek amacıyla, 101 mekânının kuzey duvarından 180 cm. mesafede, kirişlere dik olarak ahşap destekler konmuştur. Mekânın doğu duvarından itibaren 9., 10. ve 11. kirişler yan yana yerleştirilmiştir ve ikinci kattaki 201 mekânı ile 202 mekânı arasındaki duvarı taşımaktadırlar. Kirişler kuzeyde 101 mekânının kuzey duvarına, güneyde ise doğu batı doğrultusundaki kirişe oturmaktadır [Şekil 4.50] [Şekil A.15].

Şekil 4.50: 101 mekânı tavanının görünümü

101 mekânının 322 cm uzunluğundaki batı duvarının üzerinde herhangi pencere ya da kapı açıklığı bulunmamaktadır. İkinci kata ulaşılan ahşap merdivenin +6,00 kotundaki sahanlığı ve bir kolu bu duvara yaslanmaktadır [Şekil 4.51].

Mekânın 1.064 cm. uzunluğundaki kuzey duvarı kâgirdir ve yaklaşık kalınlığı 60 cm.dir. 101 mekânına doğrudan açılan 102, 103 ve 104 mekânları kuzey duvarının arkasındadır ve bu mekânların giriş kapıları bu duvar üzerindedir. Batı duvarı ile kuzey duvarının kesiştiği köşeden 82,5 cm. uzaklıkta, yerden 71 cm. yüksekte kuzey duvarı üzerinde pencere açıklığı(P101 tipinde) bulunmaktadır. Pencere açıklığının boyutları 70 cm. x 141 cm.dir. Bu pencere açıklığından 85 cm uzaklıkta 102 cm. x 198 cm. boyutlarındaki K101 tipindeki kapı açıklığı bulunmaktadır. Kapının eşik yüksekliği 9 cm.dir ve bu kapıdan 104 mekânına ulaşılmaktadır. Bu kapı açıklığından 72 cm uzaklıkta, 82 cm. x 198 cm. boyutlarındaki kapı açıklığı (K101

tipinde) ve bu kapıdan 80 cm uzaklıkta 70 cm. x 141 cm boyutlarında pencere(P102 tipinde) bulunmaktadır. Bu kapı ve pencere 103 mekânının yapı bileşenleridir. Pencereden 71 cm uzaklıkta kapı açıklığı(K101 tipinde) bulunmaktadır. 94 cm. x 198 cm. boyutlarındaki bu kapıdan 102 mekânına geçilmektedir. Kapıdan 100 cm. uzaklıkta, 70 cm. x 141 cm. boyutlarında pencere açıklığı(P102 tipinde) bulunmaktadır. Pencereden 77 cm. uzaklıkta 101 mekânının doğu ve kuzey duvarlarının kesiştiği köşeye ulaşılmaktadır. Tüm pencere açıklıklarında çift kanatlı kepenkler bulunmaktadır.[Şekil A.4, Şekil A.15].

Şekil 4.51: 101 mekânının batı duvarına bakış

101 mekânının 326 cm. uzunluğundaki, kagir doğu duvarı üzerinde iki tane pencere açıklığı bulunmaktadır. Kuzey ve doğu duvarlarının kesiştiği köşeden 56 cm. uzaklıkta bir pencere açıklığı(P101), ve bu pencere açıklığından 68 cm. uzaklıkta ise ikinci pencere açıklığı(P101) bulunmaktadır. 80 cm. x 145 cm. boyutlarındaki pencere açıklıklarında sadece pencere kasası bulunmaktadır. Açıklığın eni içe doğru

giderek daralarak 70 cm. olmaktadır. 70 cm. x 171 cm. boyutlarındaki pencere kasasında kanat bulunmamaktadır. Pencere kasalarında yatay şekilde yerleştirilmiş, kesit çapı 1,5 cm olan 9 adet demir çubuk bulunmaktadır.

Güneydeki pencere açıklığından 42 cm. uzaklıkta, ikinci katın döşeme kirişlerinin oturtulduğu doğu-batı yönündeki ana kirişi destekleyen ahşap dikme bulunmaktadır. 8 cm. kalınlığındaki bu ahşap dikmenin bitiminden sonra kagir duvar 51 cm. daha devam etmektedir [Şekil 4.52].

Şekil 4.52: 101 mekânının doğu duvarına bakış

101 mekânının güney kenarının 697 cm.lik kısmı, açıklıkları 179 cm., 173 cm. ve 326 cm. olan üç kemerle geçilmektedir. Bu açıklığın devamındaki 106 mekânının 368 cm. uzunluğundaki ahşap karkas kuzey duvarı ile 101 mekânının güney kenarı tamamlanmaktadır [Şekil 4.53] [Şekil A.16].

Şekil 4.53: 101 mekânının güney açıklığı

326 cm. uzunluğundaki açıklığın devamında bir çıkma bulunmaktadır. Avludan gelen taş merdiven ve 106, 107, 108 mekânlarının doğrudan açıldığı balkon(105 mekânı) bu çıkmaya bağlanmaktadır [Şekil 4.54].

Şekil 4.54: 101 mekânındaki çıkmaya bağlanan balkon ve taş merdiven

4.2.2. 102 Mekânı

101 mekânından K101 tipindeki kapıdan geçilerek ulaşılan 102 mekânı, kuzey ve doğu cephelerinin kesiştiği köşede bulunan mekândır. Mekânın batı duvarının uzunluğu 368 cm., kuzey duvarının uzunluğu 356 cm., doğu duvarının uzunluğu 369 cm., güney duvarının uzunluğu 359,5 cm. ve alanı ise yaklaşık 13,1 m²'dir. +3,90 m. kotundaki mekânın yüksekliği 390 cm.dir [Şekil A.4, A.13, A.14]. Döşemesi ahşap kaplama olan mekânın ayrıca tavanı da ahşap kaplanmıştır. Yapıya sonradan getirilen elektrik sisteminin kabloları ve önceden kandil asmak için kullanılan demir halka hala görülebilmektedir [Şekil 4.55].

Şekil 4.55: 102 mekânı tavan kaplaması

101 mekânının 70 cm. kalınlığındaki kâgir kuzey duvarı üzerinde iki adet pencere bulunmaktadır. Mekânın batı duvarı ve kuzey duvarının kesiştiği köşeden itibaren 49,5 cm. uzaklıkta kuzey duvarı üzerinde P103 tipindeki pencere bulunmaktadır. Pencerenin kuzey duvarının iç tarafındaki açıklığı 74 cm. x 146 cm. iken dışa doğru açıklığın eni daralmakta ve 70 cm. x 146 cm. olmaktadır. Pencere açıklığı döşemeden 68 cm. yükseklikte başlamaktadır. Bu pencere açıklığından 61 cm uzaklıkta P103 tipinde başka bir pencere bulunmaktadır. 77 cm. x 147 cm. olan açıklık diğer pencere açıklığında olduğu gibi daralmaktadır. Özellikleri aynı olan bu iki pencere yapıdaki diğer pencerelerden farklıdır. Pencerelerin ahşap kaplanmış olan pencere sekileri 54 cm.dir. Doğru duvarına yakın olan pencere ile 102 mekânının doğu duvarı arasındaki mesafe 96 cm.dir [Şekil 4.56].

Şekil 4.56: 102 mekânı kuzey duvarı ve diğer duvarlarla kesiştiği köşeler

102 mekânının doğu duvarı kâgirdir ve kalınlığı 61,5 cm'dir. Duvar üzerinde hemen kuzey duvarı ile kesiştiği köşede, döşemeden 165 cm. yüksekte, 18 cm. x 49 cm. açıklığında duvar içinde bir dolap bulunmaktadır [Şekil 4.56]. Aynı köşeden 76 cm uzaklıkta bir pencere, 227 cm uzaklıkta ikinci bir pencere bulunmaktadır. Bu iki pencere arasındaki uzaklık 70 cm.dir. Pencere etekleri 70 cm., ahşap kaplı pencere sekileri 47 cm. olan açıklıkların boyutları ise; mekânın kuzey duvarına yakın olan pencere açıklığının 81 cm. x 146 cm, güney duvarına yakın olan pencere açıklığının ise 78 cm. x 146 cm.dir. Her iki açıklığın eni dışa doğru daralmakta ve 70 cm. olmaktadır. Pencereilerin dışında, cephede kepenkleri bulunmaktadır. Kuzey duvarına yakın olan pencerenin kepenk kanatlarından biri yoktur [Şekil 4.57] [Şekil A.4].

102 mekânının güney duvarı 101 mekânı ile arasındaki, kalınlığı 60 cm. olan kâgir duvardır. Bu duvar üzerinde doğu duvarı ile kesiştiği köşede duvar içinde bir dolap bulunmaktadır. Bu köşeden 81 cm. uzaklıkta, döşemeden 72 cm. yüksekte P102 tipinde pencere açıklığı bulunmaktadır. Pencere açıklığından 90 cm., mekânın güneydoğu köşesinden 251 cm. uzaklıkta 106,5 cm. x 203 cm. boyutlarında kapı açıklığı bulunmaktadır. Kapı açıklığının 2 cm. batısında 102 mekânının 17 cm. kalınlığındaki ahşap karkas batı duvarı bulunmaktadır. Bu duvar üzerinde yerden 87 cm. ve 191 cm. yüksekte iki adet yatay ahşap bulunmaktadır [Şekil 4.58].

Şekil 4.57: 102 mekânı doğu ve güney duvarlarının kesiştiği köşe

Şekil 4.58: 102 mekânı güney duvarının görünümü

4.2.3. 103 Mekânı

101 mekânından K101 tipindeki giriş kapısından geçilerek 103 mekânına ulaşılmaktadır. Mekânın güney duvarının uzunluğu 324 cm., batı duvarının uzunluğu 372,5 cm., kuzey duvarının uzunluğu 322 cm. ve doğu duvarının uzunluğu 368,5 cm.dir. +3,93 m. kotundaki mekânın yüksekliği 394 cm.dir. Toplam alanı yaklaşık 12 m² olan mekânda, batı duvarına bitişik olan ahşap dolabın alanı çıkarılınca yaklaşık 10,3 m² kullanım alanı kalmaktadır [Şekil A.3, Şekil A.4]. 103 mekânının döşemesi ve tavanı ahşap kaplamadır [Şekil 4.59, Şekil 4.60].

Şekil 4.59: 103 mekânının ahşap döşemesi **Şekil 4.60:** 103 mekânının ahşap tavanı

Mekânın kâgir kuzey duvarının kalınlığı 70 cm.dir. 103 mekânının kuzey duvarı ile doğu duvarının kesiştiği köşeden 125 cm. uzaklıkta, kuzey duvarı üzerinde 76 cm. x 146 cm. boyutlarında pencere açıklığı bulunmaktadır. Pencere eteği 68 cm. olan pencere açıklığının ahşap kaplı olan pencere sekisi 55 cm. uzunluğundadır. Bu pencere açıklığı da içe doğru daralmakta ve boyutları 70 cm. x 146 cm. olmaktadır. Giyotin pencere tipinde(P102) olan penceresinin alt kanadı yoktur. Kuzey cephesinde ahşap kepengi bulunmaktadır. Ahşap dolap ile pencere açıklığı arasındaki uzaklık 78 cm.dir [Şekil 4.61].

Mekânın güney duvarının kalınlığı yaklaşık 62 cm.dir ve bu duvar üzerinde mekânın doğu duvarından 41 cm. uzaklıkta pencere açıklığı bulunmaktadır. Pencere eteği 70 cm, ahşap kaplı pencere sekisi 48 cm. olan, pencere açıklığının boyutları 83 cm. x 146 cm.dir. Diğer pencere açıklıklarında olduğu gibi burada da içe doğru pencere açıklığının eni daralmakta ve açıklığın boyutları 70 cm. x 146 cm. olmaktadır. Bu pencere açıklığından 67 cm. uzaklıkta, 94 cm. x 203 cm. boyutlarında kapı açıklığı(K101 tipinde) bulunmaktadır [Şekil 4.62].

Şekil 4.61: 103 mekânının kuzey duvarının görünümü

Şekil 4.62: 103 mekânının güney duvarının görünümü

103 mekânının batı ve doğu duvarları ahşap karkas sistemde inşa edilmiştir. Batı duvarının önünde derinliği 43 cm. olan ve duvar boyunca devam eden ahşap bir dolap bulunmaktadır. Yüksekliği 238 cm. olan dolabın döşemeden itibaren 55 cm.lik kısmı tamamen kapalıdır. Bu yüksekliğin üstündeki kısımda dolabın solunda ve sağında kapaklı gözleri bulunmaktadır. Bu gözlerin arası günümüzde boştur, ancak izlere bakılacak olunursa aralarında rafların olması muhtemeldir. Dolap ile tavan arasında 158 cm.lik bir boşluk bulunmaktadır [Şekil 4.63][Şekil A.11].

Şekil 4.63: 103 mekânındaki ahşap dolap

Mekânın ahşap karkas doğu duvarı üzerinde döşemeden 193 cm yükseklikte yatay bir ahşap duvar boyunca devam etmektedir [Şekil A.12].

4.2.4. 104 Mekânı

101 mekânının kuzey duvarı üzerindeki K101 tipindeki kapıdan geçilerek ulaşılan 104 mekânı, yapının batı ve kuzey cephelerinin kesiştiği köşedeki mekândır. Mekânının kuzey duvarının uzunluğu 341 cm., doğu duvarının uzunluğu 372,5 cm, güney duvarının uzunluğu 349 cm., batı duvarının uzunluğu 375 cm. ve alanı

yaklaşık 12.80 m²'dir. +3,98 m. kotundaki mekânın tavan yüksekliği 393 cm.dir [Şekil A.4].

104 mekânının döşemesi ahşap kaplamadır [Şekil 4.64]. Tavanda ise ikinci katın döşemesini taşıyan kuzey-güney doğrultusunda yerleştirilmiş olan kirişler görülmektedir [Şekil 4.65].

Şekil 4.64: 104 mekânının ahşap döşemesi **Şekil 4.65:** 104 mekânının ahşap tavanı

104 mekânının 70 cm. kalınlığındaki kâgir kuzey duvarı üzerinde mekânın kuzeydoğu köşesinden 110 cm uzaklıkta pencere açıklığı bulunmaktadır. Boyutları 73 cm. x 145 cm. olan açıklık içe doğru daralmaktadır. Pencere eteği 69cm. ve ahşap kaplı pencere sekisi 55 cm.dir. P102 tipindeki pencerenin üst kanadı hasar görmüştür, alt kanadının camlarından biri eksiktir. Bu pencere açıklığından 158 cm uzaklıkta mekânın batı duvarı bulunmaktadır [Şekil 4.66][Şekil A.13].

Şekil 4.66: 104 mekânının kuzey duvarının görünümü

104 mekânının ahşap karkas doğu duvarı üzerinde herhangi bir açıklık bulunmamaktadır. Döşemeden 189 cm. yükseklikte, duvar boyunca uzanan 9 cm. eninde ahşap bulunmaktadır. Duvar üzerinde çatlaklar bulunmaktadır [Şekil A.10].

60.5 cm. kalınlığındaki kâgir güney duvarı üzerinde kapı ve pencere bulunmaktadır. 104 mekânının güneydoğu köşesinden 6 cm. uzaklıkta başlayan K101 tipindeki kapı açıklığının boyutları 108 cm. x 203 cm.dir. Kapı açıklığından ve 104 mekânının güney duvarı ile batı duvarının kesiştiği güneybatı köşesinden 77 cm. uzaklıkta pencere açıklığı bulunmaktadır. 81 cm. x 146 cm. boyutlarındaki P101 tipindeki pencere açıklığı da diğer pencere açıklıkları gibi içeri doğru daralmaktadır. Kesit çapları 1,5 cm olan toplam 9 adet demir çubuk, yatay olarak pencere kasasına yerleştirilerek korkuluk yapılmıştır. Duvarın 101 mekânına bakan tarafındaki çift kanatlı kepenk mekânın dışa kapanmasını sağlamaktadır. [Şekil 4.67].

Şekil 4.67: 104 mekânının güney duvarının görünümü

Mekânın kâgir batı duvarında herhangi bir kapı ya da pencere açıklığı bulunmamaktadır. Sade bir duvardır.

4.2.5. 105 Mekânı

L şeklindeki birinci katta, 101 mekânından yani sofadan güney yönünde uzanan 105 mekânı yapının bu kanadındaki 106, 107 ve 108 mekânlarının doğrudan açıldığı, mekânlar arasında ulaşımı sağlayan üç tarafı açık koridor şeklinde bir mekândır [Şekil A.4] [Şekil 4.68, Şekil 4.69].

Şekil 4.68: Sofadan balkona bakış

Şekil 4.69: Balkondan sofaya bakış

101 mekânındaki çıkma ile birleştiği noktada eni 112 cm. olan mekân, 842 cm. sonra eni 127 cm. olarak bitmektedir. Yaklaşık alanı 9,7 m² olan mekân zemin katta 3 tane ahşap dikme ile desteklenmektedir. Çinko kaplı olan çatısı ise 6 tane ahşap dikme tarafından taşınmaktadır.

Döşemesi tamamen değiştirilmiş olan mekânın, demir çubukların iki ahşap arasına dik bir konumda yerleştirilmesi ile yapılan korkuluklarının bazıları yerinde bulunmamaktadır. Yapının önceki kullanıcıları tarafından 108 mekânının kapısı önünde, mekânın korkulukları üzerine mutfak tezgâhı olarak kullanılmak amacıyla derme çatma bir ahşap tezgâh yapılmıştır ve 108 mekânındaki musluktan alınan su burada kullanılmış ve buradaki ahşaplar yoğun şekilde suya maruz kalmıştır [Şekil 4.70].

Şekil 4.70: 105 mekânının avludan görünümü

Yapının bu kanadının çökmesi sonucu 105 mekânı da zarar görmüş ve onarım görmüştür. Yapının eski kullanıcılarının söylediklerine göre mekânın, 101 mekânı ile birleştiği noktadaki ahşap dikmeden 540 cm. güneyde, 108 mekânının kapısının önünde yapı dışarı doğru yaklaşık 50 cm. kadar çıkmakta ve güneyde üzerine oturduğu duvarla aynı genişliğe sahip olmakta iken, mekânın onarımı sırasında bu özelliğine dikkat edilmemiş ve gelişigüzel onarılmıştır [Şekil 4.70].

4.2.6. 106 Mekânı

105 mekânı üzerindeki birinci mekândır. Mekâna K102 tipindeki kapıdan geçilerek ulaşılmaktadır. 106 mekânının batı duvarının uzunluğu 304 cm., kuzey duvarının uzunluğu 333 cm., doğu duvarının uzunluğu 300 cm. ve güney duvarının uzunluğu 339,5 cm.dir. Yaklaşık alanı 10,12 m² ve yüksekliği 386 cm. olan 106 mekânı içinde kuzey-güney doğrultusunda gidildikçe döşeme kotunun düştüğü görülmektedir. 106 mekânı ile 107 mekânı arasındaki ahşap karkas duvarın altta herhangi bir destek olmaksızın doğrudan döşemenin üstüne oturtulması sebebiyle zaman içinde 106 mekânının döşemesini taşıyan kirişlerde hasarlar oluşmuş ve döşeme 15 cm. kadar

ökmüştür. 106 mekânının kuzey duvarının hemen önünde +3,95 m. olan döşeme kotu, mekânın güney duvarının önünde +3,80 m. olmaktadır [Şekil A.9][Şekil 4.71].

Mekânın ahşap kaplama olan döşemesi oldukça kötü durumdadır. Ayrıca mekânın ahşap olan tavan kaplamasının kalitesi ve işçiliği diğer mekânlardaki tavan kaplamalarına göre daha kötüdür ve tavan sehim yapmıştır [Şekil A.10][Şekil 4.72].

Şekil 4.71: 106 mekânının döşemesinde meydana gelen çökme

Şekil 4.72: 106 mekânının tavan kaplaması

106 mekânının ahşap karkas sistemde inşa edilmiş olan güney duvarının kalınlığı 20 cm.dir. Üzerinde herhangi bir kapı ya da pencere açıklığı bulunmayan duvar üzerinde döşemeden 132 cm. yüksekte yatay olarak duvar boyunca devam eden bir ahşap bulunmaktadır.

Mekânın kâgır batı duvarının içinde iki adet dolap bulunmaktadır. Mekânın güneybatı köşesinden 55 cm. uzaklıkta başlayan dolabın derinliği 38 cm.dir. Bu dolaptan 117 cm. uzakta ve 30 cm. yüksekte bulunan diğer dolabın derinliği ise 32 cm.dir. Döşeme ile duvarların birleşimindeki ahşap süpürgelik batı duvarının altında bulunmamaktadır [Şekil 4.73].

Şekil 4.73: 106 mekânının batı duvarının görünümü

106 mekânının kuzey duvarı ahşap karkas sistemde inşa edilmiş bir duvardır. Duvar dikkatli incelendiğinde mekânın kuzeybatı köşesine 25 cm. uzaklıkta eskiden 85 cm. x 195 cm. boyutlarında bir açıklığın bulunduğu ve daha sonradan bu açıklığın kapatıldığı anlaşılmaktadır [Şekil 4.74]. Mekânın kuzey duvarının 101 mekânı tarafındaki yüzeyine ikinci kata çıkılan ahşap merdivenin bir kolu yaslanmaktadır ve bu merdivenin altında bir merdiven altı boşluğu oluşmaktadır. Muhtemelen 105 mekânındaki bu açıklıktan 101 mekânındaki ahşap merdivenin +6.02 m. kotundaki sahanlığının altına çıkılmakta ve merdiven altı boşluğu kullanılmakta idi [Şekil 4.75, Şekil 4.76].

Şekil 4.74: 106 mekânının kuzey duvarı

Şekil 4.75: Merdiven altı boşluğu

Şekil 4.76: Sahanlık altı

Ayrıca 105 mekânının kuzey duvarı üzerinde yerden 185 cm. yüksekte bulunan yatay ahşap açıklığa kadar gelmekte ve burada bitmektedir. Mekânın batı duvarında olduğu gibi kuzey duvarında da süpürgelik bulunmamaktadır [Şekil 4.74]. Üst üste badana yapılmış olan duvarda kireçler yer yer dökülmüştür ve duvar üzerinde sıva çatlakları bulunmaktadır.

105 mekânının doğu duvarı oldukça kötü durumdadır. Ahşap karkas sistemde inşa edilmiş olan duvar üzerinde mekânın kuzey duvarından 6 cm. uzaklıkta giriş kapısı

bulunmaktadır. Diğer kapılardan farklı olan bu kapının kasası döşemedeki çökme sebebi ile 8 cm. kadar güney yönünde eğilmiştir. Kapı açıklığının boyutları 89 cm. x 198 cm. ve kapı kanadının boyutları ise 92 cm. x 204 cm.dir. Kapı açıklığından 60 cm. uzaklıkta 70 cm. x 136 cm. boyutlarında pencere açıklığı bulunmaktadır. Giyotin pencere tipinde(P102) olan pencerenin pencere eteği 87 cm.dir. Pencerenin üst kanadı yerinden oynamıştır, camlarından biri soba borusu da içinden geçecek şekilde teneke ile kapatılmıştır. Mekândaki çökme sebebi ile pencere köşelerinde hem tavana hem de döşemeye doğru giden önemli çatlaklar bulunmaktadır. Pencereden 74 cm. uzaklıkta mekânın doğu ve güney duvarları kesişmektedir [Şekil 4.77]. Pencerenin balkona bakan tarafında kesit çapı 1,5 cm. olan çubukların pencere kasasına yatay olarak yerleştirilmesi ile korkuluk yapılmıştır. Ayrıca pencerenin dışındaki çift kanatlı ahşap kepek ile 106 mekânı dışarı tamamen kapanmaktadır. Kepengin kanatları sıkıştığı için kapatılamamaktadır.

Şekil 4.77: 106 mekânının doğu duvarının ve pencerenin görünümü

4.2.7. 107 Mekânı

105 mekânından K103 tipindeki kapıdan geçilerek ulaşılan 107 mekânı yapının bu kanadındaki ikinci mekândır. Batı duvarının uzunluğu 276 cm., kuzey duvarının uzunluğu 340 cm., doğu duvarının uzunluğu 280,5 cm. ve güney duvarının uzunluğu 344,5 cm.dir. Yaklaşık alanı 9,52 m² olan mekânın yüksekliği doğu-batı yönünde yerleştirilmiş olan kirişlerin altına kadar 383 cm.dir. Tek eğimli çatısını örten çinko kaplamaya kadar olan yükseklik ise batı duvarının önünde 476 cm., doğu duvarının önünde 405 cm.dir [Şekil A.4, Şekil A.9, Şekil A.10].

Orijinal örtüsü dam çatı olan mekânın çatısının, 108 mekânının çatısı ve döşemesi ile birlikte çökmesinin ardından hem 107 mekânını hem de 108 mekânını örtecek şekilde tek eğimli saç levha ile örtülü bir çatı yapılmıştır. Eski dam çatının bir parçası hala 107 mekânının kuzey duvarının üzerinde görülmektedir [Şekil 4.78]. 106 mekânının üzerinde dam çatı hala durmaktadır ancak üzerine beton dökülmüştür.

Şekil 4.78: 107 mekânının çatı örtüsü

107 mekânının orijinali ahşap kaplama olan döşemesi eski kullanıcıları tarafından, mekân banyo olarak kullanıldığı için, kısmen beton kaplanmıştır ve döşeme içindeki bir delikten atık su doğrudan Z05 mekânına akıtılmaktadır. Mekânın güney duvarından 121 cm., kuzey duvarından 49 cm. uzaklıkta Z05 mekânının kâgir duvarı tarafından desteklenen döşeme, 107 mekânını komşu mekânlardan ayıran duvarların doğrudan döşemenin üstüne oturtulması sebebiyle sehim yapmıştır. Döşeme tahtaları oldukça kötü durumdadır. Ayrıca döşeme tahtalarının farklı doğrultularda yerleştirilmiş olması dikkat çekmektedir. Kuzey duvarından itibaren 168 cm. mesafede döşeme kaplama tahtaları kuzey-güney doğrultusunda yerleştirilmiş iken geri kalan tarafta doğu-batı doğrultusunda yerleştirilmiştir [Şekil 4.79].

Şekil 4.79: 107 mekânının döşemesi

107 mekânının kâgir batı duvarı iki ayrı kalınlıkta inşa edilmiştir. Duvarın, mekânın kuzey duvarından itibaren 168 cm.lik kısmı 65 cm. kalınlığa sahip iken, devamındaki duvarın kalınlığı ise 50 cm.dir [Şekil 4.80].

Şekil 4.80: 107 mekânının batı duvarı

Mekânın batı duvarı ile güney duvarının birleştiği köşede pencere boşluğunun üst bitişine kadar duvar kalınlığı artırılarak, pencere açıklığının iki yanında da duvar kalınlığının aynı olması sağlanmıştır. Döşemeden yaklaşık 197 cm. yüksekliğe kadar duvar kalınlığı 65 cm.ye çıkarılmıştır fakat bu yükseklikten sonra duvar bitişine kadar yaklaşık 190 cm. boyunca duvar kalınlığı 50 cm. olarak devam etmektedir. Pencere açıklığında pencere sekisinin de 36,5 cm olması gereken genişliği 51 cm.ye çıkarılmıştır. Pencere sekisinin kaplandığı ahşapların altına iki adet dikme konmuş, araları doldurulmuş ve üzerleri sıvanmıştır. Penceresinin doğraması yapıda kullanılan diğer tüm pencere doğramalarından farklıdır (P104 tipinde). Oldukça kötü durumda olan pencerenin camları mevcut değildir.

107 mekânının 360 cm. yüksekliğindeki batı duvarının üzerinde, mekânın kuzeybatı köşesinden 25,5 cm uzaklıkta, döşemeden 87 cm. yükseklikte, 31 cm. x 42 cm. boyutlarında, derinliği 37 cm. olan bir niş bulunmaktadır. Bu niş ile pencere açıklığı arasındaki uzaklık 107,5 cm.dir [Şekil 4.81].

Şekil 4.81: 107 mekânının batı duvarı üzerindeki nişin görünümü

107 mekânının batı duvarının bitiminde yer yer sıvalar dökülmüştür. Mekânın yağmur suyu alması ve soba yakılması gibi nedenlerle badanasında sararmalar ve kararmalar görülmektedir.

Mekânın ahşap karkas sistemde inşa edilen 20 cm. kalınlığındaki kuzey duvarı üzerinde sıva çatlakları bulunmaktadır. İkinci katın döşemesinde biriken yağmur suları bu duvardan sızmaktadır. Duvar üzerinde diğer duvarlarda olduğu gibi sararma ve kararmalar mevcuttur.

107 mekânının ahşap karkas sistemde inşa edilmiş olan doğu duvarı üzerinde P101 tipindeki pencere ve K103 tipindeki kapı bulunmaktadır. 107 ve 108 mekânlarında

meydana gelen çökme sonucunda bu duvar da zarar görmüştür; ahşap karkas sistemi ve içindeki dolgusu yenilenmiştir. Doğu duvarı üzerinde mekânın kuzeydoğu köşesinden 18,5 cm. uzaklıkta pencere bulunmaktadır. 70 cm. x 138 cm. boyutlarındaki pencere açıklığında sadece pencerenin kasası bulunmaktadır, pencere kanatları mevcut değildir. Kesit çapı 1,5 cm. olan demir çubukların pencere kasasına yatay bir şekilde yerleştirilmesi ile pencere korkuluğu yapılmıştır. Pencerenin 105 mekânına bakan tarafında çift kanatlı bir ahşap kepenk bulunmaktadır. Bu pencereden 97 cm. uzaklıkta kapı açıklığı bulunmaktadır. Kapı açıklığının boyutları 88 cm. x 171 cm., kapı kanadının boyutları ise 90 cm. x 177 cm.dir. Birinci kattaki diğer mekân kapılarından daha farklı ve basit olan bu kapı kanadı sonradan değiştirilmiş olmalıdır [Şekil 4.82, Şekil 4.83].

Şekil 4.82:107 mekânı doğu duvarı

Şekil 4.83: 107 mekânının kapısı

107 mekânının ahşap karkas sistemde inşa edilmiş olan güney duvarının kalınlığı 17,5 cm.dir. Duvar üzerinde mekânın güney doğu köşesinden 122,5 cm uzaklıkta, yerden 84 cm. yüksekte pencere açıklığı bulunmaktadır. 45 cm. x 88 cm. boyutlarındaki pencere açıklığında herhangi bir doğrama ya da kepenk bulunmamaktadır. Yatay biçimde pencere kasası içine yerleştirilmiş 5 adet demir çubuk ile açıklık kapatılmıştır [Şekil 4.84]. Bu pencere açıklığından 179,5 cm uzaklıkta mekânın güney duvarı bitmektedir.

107 mekânının güney duvarı, mekânın güneybatı köşesinde kâgir batı duvarından ayrılmıştır. Gittikçe açılan bu ara, güney duvarın bitiminden 12 cm aşağıda 11 cm. olmaktadır [Şekil 4.85].

Şekil 4.84: 107 mekânı güney duvarının görünümü

Şekil 4.85: 107 mekânının güneybatı köşesinde duvarlardaki ayrılma

4.2.8. 108 Mekânı

105 mekânından ulaşılan son mekândır. K104 tipindeki kapıdan geçilerek ulaşılan mekânın döşeme kotu +3,98 m. ve yüksekliği 376 cm.dir [Şekil A.4, Şekil A.9].

Mekânın döşemesinin Z05 mekânı ile Z06 mekânını birbirinden ayıran duvarın güneyinde kalan kısmı yani Z06 mekânının üst örtüsü, güney duvarı ve arkasındaki mekânlar, 108 ve 107 mekânlarının dam çatısı çökmüştür. Kalan izlerden 108 mekânının güney sınırını, duvar kalınlığını anlamak hala mümkündür. Çöküntünün bir kısmı hala Z06 mekânının zemininde bulunmaktadır ve mekânın kotunu yükseltmiştir. 108 mekânının döşemesinin sadece, mekânın kuzey duvarından itibaren eni yaklaşık 130 cm. olan bir kısmı mevcuttur. Gelişigüzel bir korkuluk yapılarak döşeme sınırlandırılmıştır. Yapıda su bulunan tek mekân 108 mekânıdır. Ancak kullanılan su doğrudan mekânın döşemesine akıtıldığı için, bu durumdan Z06 mekânının kuzey duvarı ve kirişler de zarar görmektedir. Çatısı çöktükten sonra 108 mekânı 107 mekânı ile birlikte tek eğimli bir çatı ile örtülmüştür. Çatıda kaplama malzemesi olarak saç levhalar kullanılmıştır. Tavan herhangi bir şekilde kaplanmamıştır, doğu batı doğrultusundaki kirişler, örtü sistemi açıkça görülebilmektedir. 108 mekânının örtüsü 105 mekânının üstünde de devam etmektedir [Şekil 4.86, Şekil 4.87, Şekil 4.88].

Şekil 4.86: Avludan 108 mekânına bakış

Şekil 4.87: 108 mekânının mevcut döşemesi ve kuzey duvarının görünümü

Şekil 4.88: 108 mekânının mevcut döşemesi

107 mekânının batı duvarı üzerinde bir dolap ve bir pencere açıklığı bulunmaktadır. İzlerden anlaşıldığı üzere mekânın güney sınırını oluşturan duvara kadar uzunluğu 366 cm. olan kâgir duvarın kalınlığı 50 cm.dir. Mekânın kuzey duvarından 15 cm. uzaklıkta, döşemeden 66 cm. yüksekte başlayan dolabın boyutları 47 cm. x 111 cm. ve derinliği 30 cm.dir. Bu dolaptan 159 cm. uzaklıkta 81 cm. x 143 cm. boyutlarındaki P105 tipindeki pencere açıklığı bulunmaktadır. Pencere kasası açıklığa oranla küçüktür ve yapıdaki diğer kepenklerden farklı olarak penceredeki kepenkler mekânın içine doğru açılmaktadır. Pencere kanatlarının bulunmadığı pencere, baktığı komşu parselin bahçesinden pencere kasasına yatay şekilde yerleştirilmiş olan demir çubuklarla ayrılmaktadır [Şekil 4.89]. Ahşap kaplı olan pencere sekisinin eni 38 cm., yıkılan döşemenin izlerinden anlaşıldığı üzere pencere eteği ise 114 cm.dir. Mevcut durumda, pencere açıklığı Z06 mekânının zemininden 375 cm. yükseklikte başlamaktadır.

Şekil 4.89: 108 mekânının batı duvarının görünümü

108 mekânının güney sınırını oluşturan duvarda, batı duvarı ile birleştiği köşede başlayan bir kapı açıklığının olduğuna dair izler bulunmaktadır. 108 mekânının batı duvarının devamında güney yönünde devam eden, Z06 mekânının zemininden

yaklaşık 498 cm. yükseklikte, 201 cm. uzunluğunda kâgir bir duvar bulunmaktadır. Duvarın bitimine yakın 110 cm.lik kısmının sıvası dökülmüştür ve moloz taş örgüsü görülmektedir. Zeminden 401 cm. yükseklikteki, 135 cm. uzunluğundaki duvar ile birleşiminde kesme taş kullanılmıştır. 108 mekânının kuzey duvarından 761 cm. uzaklıkta bahçe duvarı başlamaktadır [Şekil A.4][Şekil 4.90].

Şekil 4.90: 108 mekânının batı duvarının devamındaki duvarların görünümü

108 mekânının kuzey duvarının uzunluğu 355,5 cm.dir. Mekânın kuzeybatı köşesinden 188 cm. uzaklıkta 45 cm. x 88 cm. boyutlarındaki pencere açıklığı bulunmaktadır. Sadece pencere kasasının bulunduğu açıklıkta yatay olarak yerleştirilen demir çubuklar 107 ve 108 mekânlarını birbirinden ayırmaktadır. 107 mekânını ısıtmak için kullanılan sobanın borusu pencere açıklığından dışarı verildiği için 108 mekânının kuzey duvarının badanası kararmıştır. Bu pencere açıklığından 122,5 cm. uzaklıkta mekânın kuzey duvarı ile doğu duvarının birleştiği köşe bulunmaktadır. Bu köşede kuzey duvarın üstlerine doğru devam eden sıva çatlağı bulunmaktadır. 108 mekânının kuzey duvarı, kuzeybatı köşesinde batı duvarından 11 cm. kadar ayrılmıştır [Şekil 4.91].

Şekil 4.91: 108 mekânının kuzey duvarının görünümü

108 mekânının doğu duvarı ahşap karkas sistemde inşa edilmiştir. Duvarda kullanılan ahşaplarda ve dolgularda büyük hasarlar bulunmaktadır. Kısmen dolgusu dökülmüş olan duvar değişik yönlere yatmıştır, derin çatlaklar bulunmaktadır. 371 cm. uzunluğundaki duvarda bir kapı ve bir pencere bulunmaktadır.

108 mekânının kuzeydoğu köşesinden 6 cm. uzaklıkta, mekânın doğu duvarı üzerinde K104 tipindeki kapısı bulunmaktadır. 104 cm. x 184 cm. boyutlarındaki kapı kanadı döşemedeki onarımlar ve kapıdaki hasarlar sebebi ile hareket ettirilememekte dolayısıyla açılıp kapatılamamaktadır. Ayrıca kapı kasası da kuzey duvarına doğru yatmıştır. 101 cm. x 179 cm. boyutlarındaki kapı açıklığından 95 cm. uzaklıkta P101 tipindeki pencere açıklığı bulunmaktadır. Sadece pencere kasasının bulunduğu açıklık 105 mekânına bakan taraftaki kepenkle dışarı kapanmaktadır. Pencere açıklığında yatay şekilde pencere kasasına yerleştirilmiş, kesit çapı 1,5 cm. olan demir çubuklar bulunmaktadır [Şekil 4.92, Şekil 4.93].

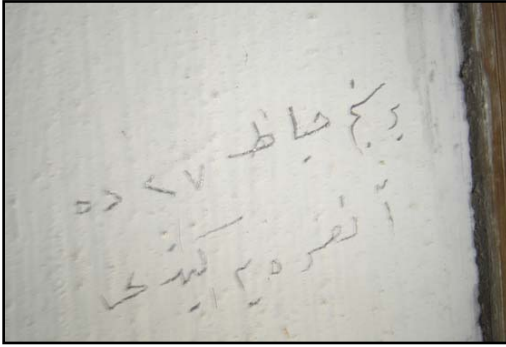
Şekil 4.92: 108 mekânının doğu duvarının görünümü

Şekil 4.93: 108 mekânının doğu duvarının görünümü

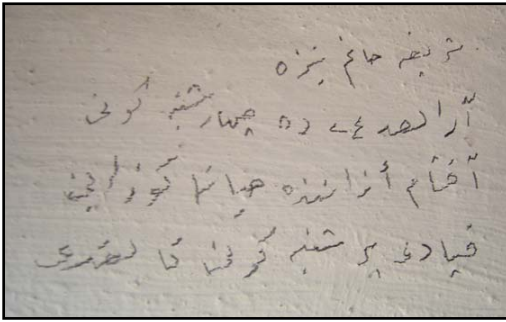
4.2.9. Osmanlıca Yazılar

Yapının birinci katında değişik mekânlarda özellikle pencere açıklıkları ve dolap kapaklarında Osmanlıca bazı yazılar olduğu gözlemlenmiştir. Yazılar okunduğunda bunların hane halkından kişi ya da kişilerin önemli görülen olayların kaydını tutmak için yazıverdiği notlar olduğu görülmüştür. Anadolu'da böyle bir gelenek vardır: aileye yeni bir kişi katılınca, yani bir doğum olunca ya da bir ölüm meydana gelince bu bir Kuran'ın içine ya da evde uygun bir dikmeye veya duvara yazılarak kayda geçirilir. Birinci kattaki yazılardan fotoğrafı çekilebilecek şekilde belirgin olan altı tanesinin bulunduğu yer ve okunabildiği kadarıyla yazılanların anlamı aşağıda belirtilmiştir.

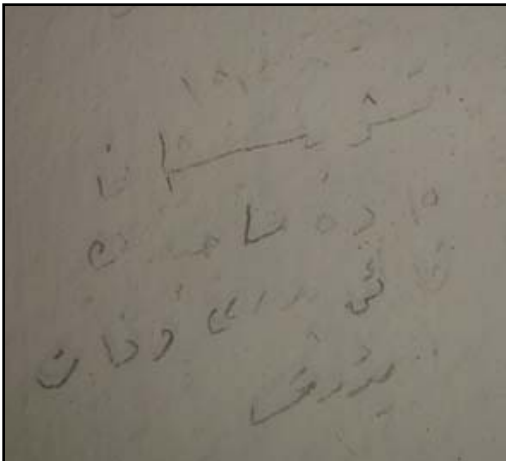
Şekil 4.94: 103 mekânının kuzey duvarındaki pencere açıklığındaki yazı:

" Şubat 27'de Ankara'ya gitti."

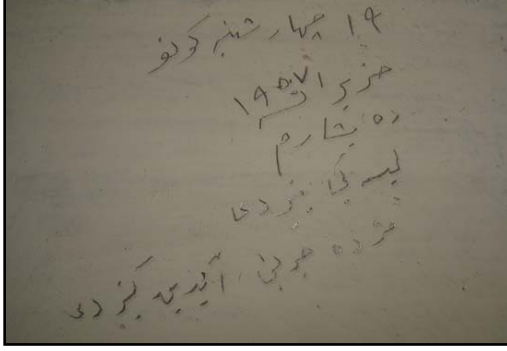
Şekil 4.95: 103 mekânının güney duvarındaki pencere açıklığındaki yazı:

" Şerife Hanım Teyze Aralık 24'te Çarşamba günü aksam ezanında hayata gözlerini kapadı. Persembe günü kalktı."

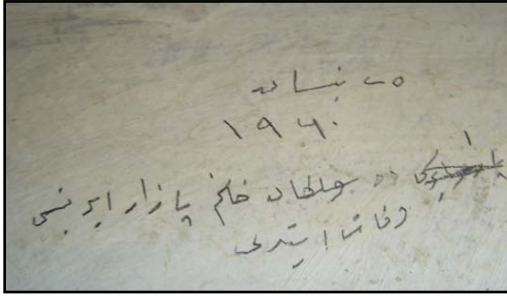
Şekil 4.96: 103 mekanındaki ahşap dolabın ortasında görünür durumda olan 103 mekanının batı duvarı üzerindeki yazı :

" Teşrinisani 15'de vefat etti."

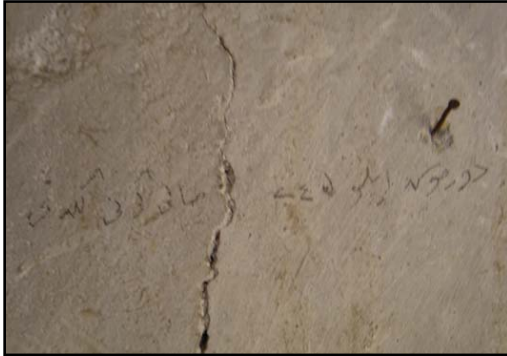
Şekil 4.97: 104 mekanının güney duvarındaki pencere açıklığındaki yazı:

"19 Carsamba günü Haziran 1957'de "

Şekil 4.98: 104 mekanının kuzey duvarındaki pencere açıklığındaki yazı:

" 25 Nisan 1940 Sultan Hanım Pazartesi vefat etti."

Şekil 4.99 : 101 mekanındaki ikinci kata ulaşılan ahşap merdivenin sahanlığının altında, 101 mekanı ile 106 mekanı arasındaki duvar üzerindeki yazı :

" Dursun Eylül 24 salı günü geldi."

4.3. İkinci Kat [Şekil A.5, Şekil A.6]

Yapının, birinci kattan 101 mekânındaki ahşap merdivenden çıkılarak ulaşılan, ahşap karkas sistemde inşa edilmiş olan ikinci katı esas olarak bir sofa ve bu sofaya açılan 3 mekândan oluşmaktadır. 106 mekânının üstüne denk gelecek şekilde ikinci katta sonradan bir mekân daha eklenmiştir. Birinci kattaki 105, 106, 107 ve 108 mekânlarının üstünü örten galvanize sac levha kaplı çatı görülmektedir.

4.3.1. 201 Mekânı(Sofa)

Birinci kattan 101 mekânındaki ahşap merdivenden çıkılarak ulaşılan 201 mekânı +8,00 kotundadır ve yüksekliği yaklaşık 370 cm.dir. Mekân, 204 mekânının güneydoğu köşesi ile 203 mekânının güneybatı köşesi arasındaki açıklıktan, L şekli oluşturacak şekilde kuzey yönünde devam etmektedir. Alanı yaklaşık 51 m² olan 201 mekânının, çatı arasına çıkan ahşap merdivenin ve birinci kattan gelen merdivenin kapladığı yaklaşık 5,2 m²'lik alan çıkarıldığında 45,8 m² net kullanım alanı kalmaktadır [Şekil A.6, Şekil A.15].

201 mekânının tavanı ve döşemesi ahşap kaplamadır [Şekil 4.100].

İkinci kattaki sofanın ilk ulaşılan bölümü eni 330 cm., boyu ise 774 cm. olan, güney kenarı kısmen açık, kuzey kenarının 414,5 cm.lik kısmı 204 mekânının güney duvarı ile sınırlandırılmış, geri kalan 320,5 cm.lik kısmı ise kemerli bir açıklık ile geçilmiş olan dikdörtgene yakın bir mekândır [Şekil 4.100]. Bu mekân kuzey kenarındaki 320,5 cm. uzunluğundaki açıklıktan kuzey yönüne doğru 527 cm. kadar devam etmekte ve burada yarıçapı 175 cm. olan bir dairesel çıkma ile sonlanmaktadır.

201 mekânının güney kenarını esas olarak ahşap tavan döşemesini taşıyan ahşap dikmeler ve bunların arasında geçiş elemanı olarak kullanılan kemerler ile birlikte kuzeydeki çıkmanın simetriğindeki çıkma oluşturmaktadır. Bu çıkma mekânın kuzeyindeki çıkma gibi yarıçapı 175 cm. olan dairesel bir çıkmadır. Ancak bu çıkma açıktır. Bir yarım dairenin dışına yaklaşık 122,5 cm. aralıklarla yerleştirilmiş olan üç tane, 8 cm. x 9 cm. boyutlarındaki ahşap dikme ile bu yarım dairenin iki ucundaki ayrıca tavan döşemesini taşıyan kirişlerin arası basık kemerlerle geçilerek hem zengin bir görüntü elde edilmiş hem de çıkma tamamen kapatılmayarak güney

cephesinin avantajlarından faydalanılmıştır. Döşemeden yaklaşık 255 cm. yükseklikte başlayan çıkma kemerlerinin kemer yüksekliği 25 cm.dir. Tüm ahşap dikmelerin arasında korkuluk olarak, zeminde ve döşemeden 90 cm. yükseklikte bulunan, kesit boyutları 4 cm. x 8 cm. olan ahşaplar arasına kesit çapı 1 cm. olan demir çubukların düşey olarak yerleştirilmesi ile yapılmış olan elemanlar bulunmaktadır. Yapıdaki tüm korkuluklar; ahşaplar arasına düşey olarak yerleştirilmiş olan demir çubuklar şeklindedir [Şekil 4.101].

Şekil 4.100: 201 mekânının görünümü

202 mekânının batı duvarından 21 cm. uzaklıktaki 8 cm. x 14 cm. boyutlarındaki ahşap dikme ile bu dikmeden 326,5 cm uzaklıktaki yine boyutları 8 cm. x 14 cm. olan ahşap dikme, dairesel çıkmanın başlangıç noktalarında bulunan ve aynı zamanda tavan döşemesini taşıyan dikmelerdir. Bu iki dikmenin arası kemer yüksekliği 105 cm. olan bir kemerle geçilmiştir [Şekil 4.101].

İkinci ahşap dikmeden 191,5 cm. uzaklıkta 14 cm. x 14 cm. boyutlarında üçüncü bir ahşap dikme bulunmaktadır. Bu ahşap dikme ile mekânın batı duvarı arasındaki mesafe 193,5 cm.dir ve bu aralıklar kemer yüksekliği yaklaşık 100 cm. olan kemerlerle geçilmiştir. İkinci katta bu kemerlerin dışında, teras çatı üzerine yeni bir mekân eklendiği için batı duvarından itibaren 275 cm. uzunluğunda ve 245 cm. yüksekliğinde bir duvar bulunmaktadır. Üçüncü ahşap dikme bu duvarın içinde kalmıştır. Ancak duvar yüksekliği dikmenin yüksekliğinden kısa olduğu ve dikme açıkta bırakılıp iki yanında duvar örüldüğü için dikmenin boyutları ve özellikleri hakkında bilgi elde edilebilmiştir [Şekil 4.102].

Şekil 4.101: 201 mekânından güney yönündeki çıkmaya bakış

201 mekânı güney yönüne doğru yatmıştır. 204 mekânının köşesinden güney çıkmanın başlangıcına kadar yaklaşık 8 cm. olan bu yatma, çıkmada 10 cm. kadar

olmakta ve toplamda 18 cm.yi bulmaktadır. Çıkmayı desteklemek amacıyla, batı duvarından itibaren ikinci dikme ile 204 mekânının köşesi arasında, yerden yaklaşık 215 cm. yükseğe, kesit boyutları 7,5 cm. x 13 cm. olan bir ahşap destek konmuştur[Şekil 4.101, Şekil 4.103].

Şekil 4.102: 201 mekânı ile ikinci kata sonradan eklenen mekânın (205 mekânı) ilişkisi

Mekânın batı duvarı 330,5 cm. uzunluğunda olup ahşap karkas sistemde inşa edilmiştir. Sofanın batı duvarı birinci kattaki, yaklaşık 60 cm. kalınlığında kâgir bir duvarın devamı niteliğinde olduğu için duvar sisteminin değiştiği noktada 44 cm.lik farkla birlikte bir yüzey oluşmuştur ve bu yüzey ahşapla kaplanmıştır. 201 mekânından çatı arasına ulaşılmasını sağlayan ahşap merdivenin bir kolu batı duvarına yaslanmıştır. Duvar sıvalı ve badanalıdır. Duvar üzerinde yer yer sıva

çatlakları bulunmaktadır. Duvarın badanasında, yağmur yağdığında bu duvar üzerinden içeri su sızmasından kaynaklanan sararmalar görülmektedir. [Şekil 4.103].

Şekil 4.103: 201 mekânı batı duvarına bakış

201 mekânının kuzey ve batı sınırlarını 204 mekânının duvarları oluşturmaktadır. 204 mekânının güney duvarı üzerinde sofaya bakan tarafında batı duvarından 135 cm. uzaklıkta, döşemeden 73 cm. yükseklikte 87 cm. x 168 cm. boyutlarında pencere açıklığı bulunmaktadır. Doğramanın bulunmadığı pencere açıklığı çift kanatlı ahşap kepenk ile 201 mekânına kapanmaktadır. Bu pencere açıklığından 66 cm. uzaklıkta 204 mekânına girilen kapı açıklığı bulunmaktadır. Kapı açıklığından 32 cm. doğuda 204 mekânının doğu duvarı ile güney duvarının kesiştiği köşeye ulaşılmaktadır. Köşe 8,5 cm. ve 13 cm. enindeki ahşaplar kullanılarak kaplanmıştır.

Sofanın doğu sınırını 202 ve 203 mekânları oluşturmaktadır. Merdivenden çıkılıp 201 mekânına ulaşıldığında karşıda ilk görülen 202 mekânının batı duvarıdır. 202 mekânının güneybatı dış köşesinden 320 cm. uzaklıkta 202 mekânına girilen 93 cm. x 233,5 cm. boyutlarındaki kapı açıklığı bulunmaktadır. Bu açıklık kapı ve pencere şeklinde düzenlenmiştir. 93 cm. x 204,5 cm. boyutlarındaki kapı açıklığının üzerinde 24 cm. yüksekliğinde pencere açıklığı bulunmaktadır. Aynı kasanın içindeki bu iki elemanın arasında 5 cm. kalınlığında bir ahşap bulunmaktadır. Pencere açıklığı

olarak bırakılan açıklıkta düşey olarak yerleştirilmiş demir çubuklar bulunmaktadır. Kapı açıklığının sağında, döşemeden 79 cm. ve 195 cm. yükseklikte duvar boyunca mekânın güneybatı köşesine kadar devam eden 9 cm. eninde ahşaplar bulunmaktadır. Aynı şekilde ahşaplar süpürgelik olarak ve tavan kaplaması ile duvar birleşiminde de kullanılmışlardır. 202 mekânı güney yönünde 80 cm. çıkma yapmıştır. Zamanla taşıyıcılığın zayıflaması ile sorunlar oluşmuştur ve duvar üzerinde 45 derecelik açılarla oluşmuş çatlaklar 201 mekânından gözlenebilmektedir [Şekil 4.104].

Şekil 4.104: 201 mekânı ile 202 mekânı arasındaki duvarın görünümü

202 mekânının kuzeyindeki 203 mekânının batı duvarı, 202 mekânının duvarından 21,5 cm. batıda bulunmaktadır. Köşeden hemen 27,5 cm. uzaklıkta, 202 mekânına girilen kapı açıklığının özellikleri ile aynı özellikleri taşıyan bir kapı açıklığı bulunmaktadır. 202 mekânına girilen kapı açıklığında kasa içine monte edilmiş olan 1 cm. kalınlığındaki pervaz 203 mekânına girilen kapı açıklığında bulunmamaktadır. Ayrıca 202 mekânının kapı açıklığındaki pencere üç parça halinde iken 203 mekânının penceresi iki parçadır. Döşemeden 80 cm. ve 195 cm. yükseklikte 203 mekânının giriş kapısının solundan kuzey yönüne doğru, çıkmadaki pencerenin pervazına kadar devam eden, 402,5 cm. uzunluğunda ahşaplar bulunmaktadır. Duvar üzerinde çatlaklar bulunmaktadır [Şekil 4.105].

Şekil 4.105: 201 mekânının doğu duvarı ve 202, 203 mekânlarının giriş kapılarının görünümü

201 mekânının bu kanadını sınırlayan diğer duvar ise 204 mekânının doğu duvarıdır. Pencere ya da kapı açıklığı bulunmayan duvar üzerinde de karşısındaki duvar gibi döşemeden 78 cm. ve 195 cm. yükseklikte, ayrıca süpürgelik ve duvar tavan bağlantılarında 9 cm eninde ahşaplar bulunmaktadır [Şekil 4.106].

Sofanın 203 mekânı ile 204 mekânı arasında kalan kanadına geçişte, döşemeden 245 cm. yükseklikte başlayan, kemer yüksekliği 110 cm. olan bir kemer bulunmaktadır. Bu kemerden 464 cm. kuzeyde, kuzey çıkmanın başlangıcında, aynı özelliklerde bir kemer daha bulunmaktadır. Güney çıkmanın başlangıcındaki kemer de dâhil olmak üzere tüm bu üç kemer 201 mekânına derinlik katmakta ve mekânı zenginleştirmektedir [Şekil 4.101]. 203 ve 204 mekânlarının köşelerinde bulunan ahşap profillerin üzerinde başlayan ilk kemer ikinci kemere oranla daha iyi durumdadır. Duvar üzerinde başlayan ikinci kemerin 203 mekânının batı duvarı üzerindeki başlangıcında alçı süsleme bulunmaktadır. Kemerin diğer duvar üzerinde bulunan başlangıcındaki süsleme yerinde durmamaktadır, fakat burada da süsleme olduğuna dair duvar üzerinde izler mevcuttur. Kuzey çıkmanın başlangıcındaki bu kemer, çıkmada meydana gelen hasarlardan etkilenmiştir ve ahşap dikme ile desteklenmektedir. Kısmen sıvası dökülen kemerin bağdadi çıtaları görülmektedir.

Sofa(201 mekânı) kuzeyde dairesel bir çıkma ile sonlanmaktadır. Ciddi strüktürel sorunları bulunan çıkma, sıvalarının dökülmesi, doğramalarının hasar görmesiyle birlikte dış etkilere daha da açık konuma gelmiştir. Taşıyıcı kirişlerin yerinden oynaması ile birlikte taşıyıcı konsollar duvardan 10 cm. kadar ayrılmışlardır. Bu nedenlerle çıkmanın döşemesi 8 cm. kadar kuzey yönünde yatmıştır. Çıkmanın tavanını desteklemek amacıyla ahşap dikmeler konmuştur. Çıkmada 4 tane pencere bulunmaktadır [Şekil 4.106].

Sıvaların döküldüğü yerlerden anlaşıldığı üzere çıkma, 20–22 cm aralıklarla yerleştirilen 5 cm. x 8 cm. kesit boyutlarındaki dikmeler üzerine kesit boyutları 1,5 cm. x 2,5 cm. olan 25 cm. uzunluğundaki bağdadi çıtalarının çakılıp üzerinin sıvanması ile inşa edilmiştir.

Şekil 4.106: 201 mekânındaki kuzey çıkmanın görünümü

4.3.2. 202 Mekânı

Yapının güneydoğu köşesindeki mekâna, 201 mekânından K201 kapı açıklığından geçilerek ulaşılmaktadır. Mekânın batı duvarının uzunluğu 402 cm., kuzey duvarının uzunluğu 372,5 cm., doğu duvarının uzunluğu 398,5 cm., güney duvarının uzunluğu 371,5 cm. ve alanı yaklaşık 14.88 m²'dir [Şekil A.5, Şekil A.6]. +7,98 m. kotundaki 202 mekânının yüksekliği 376 cm.dir. Döşemesi ahşap kaplı olan mekânın, tavanı da ahşap kaplanmıştır.

202 mekânının bağdadi sistemde inşa edilmiş olan batı duvarı üzerinde mekânın kuzey duvarı ile kesiştiği köşede kapı açıklığı bulunmaktadır. Kapı açıklığı dışında duvar üzerinde, süpürgelik seviyesinde, duvar ile tavanın birleşiminde ve ayrıca döşemeden 75 m. ve 195 cm. yüksekliklerde 9 cm. eninde yatay ahşaplar bulunmaktadır. Kapiya yakın yerlerde küçük sıva çatlakları bulunmaktadır. Batı duvarının güney duvarı ile kesiştiği köşede, iki duvarın birleşiminde özellikle döşemeye yakın seviyede ayrılma olduğu görülmektedir [Şekil 4.107, Şekil 4.108]. 202 mekânın batı duvarı birinci kattaki bir duvarın devamı olmayıp sadece ikinci katta bulunan ve kirişlerle taşınan bir duvardır.

Şekil 4.107: 202 mekânının batı duvarının görünümü

202 mekânının kuzey duvarı, mekânı 203 mekânından ayıran ahşap karkas sistemde inşa edilmiş bir duvardır. Üzerinde kapı veya pencere açıklığının bulunmadığı duvarda, batı duvarında olduğu gibi dört seviyede, 9 cm eninde yatay ahşaplar bulunmaktadır [Şekil 4.108].

Şekil 4.108: 202 mekânının batı ve kuzey duvarlarının birleşimi

202 mekânının ahşap karkas sistemde inşa edilmiş olan doğu duvarının üzerinde iki adet pencere açıklığı ve balkona çıkışı sağlayan bir kapı açıklığı bulunmaktadır. Mekânın güneydoğu köşesinden 31,5 cm uzaklıkta, döşemeden 76 cm. yükseklikte başlayan pencere açıklığının boyutları 87 cm. x 168,5 cm.dir. Bu pencere açıklığında kullanılan düşey yönde hareket eden giyotin pencere(P202), boyutlar farklı olmakla birlikte, ikinci kat da dâhil olmak üzere yapıda genel olarak kullanılan pencere tipidir. Pencere açıklığından 51,5 cm uzaklıkta, aynı özelliklere sahip ikinci bir pencere açıklığı bulunmaktadır. Bu pencere açıklığından 51,5 cm. uzaklıkta balkona ulaşılan 85,5 cm. x 236 cm. boyutlarındaki kapı açıklığı bulunmaktadır. İkinci kattaki diğer kapı açıklıklarındaki düzenlemeler gibi bu kapı açıklığında da kapının üst kısmında bir pencere konumlandırılmıştır [Şekil 4.109, Şekil 4.110]. Fakat kapı açıklığında kullanılan kapı kanadı ve pencere boyutları yapıda sadece burada görülmektedir. Detayları incelendiğinde kapı kanadının ve pencere düzenlemesinin sonradan değiştirilmiş olduğu anlaşılmaktadır [Şekil A.13].

Şekil 4.109: 202 mekânının doğu duvarının görünümü

Şekil 4.110: 202 mekânının doğu ve güney duvarlarının görünümü

202 mekânından geçilerek ulaşılan, yapının doğu cephesinde yer alan balkon 133 cm. x 399 cm. boyutlarındadır ve +7,97 m. kotundadır. Yapının yüksek bir konumda yer alması nedeniyle, balkon genel Kozan manzarasına hâkimdir. Balkonun uzun kenarının iki köşesinde ve ortasında bulunan, kesit boyutları 7 cm. x 11 cm. olan üç adet ahşap dikme ile saçak desteklenmiştir. Bu dikmelerin arası ve balkonun kısa kenarlarında, dikmeler ile duvar arası kemerlerle geçilmiştir. Balkon korkuluğunun yüksekliği 89 cm.dir ve yapıda genel olarak görülen tipte, yani demir çubukların ahşaplar arasına düşey olarak yerleştirilmesi şeklindedir. Ahşap konsollarla desteklenen balkon, doğu yönüne doğru 5 cm. kadar eğilmiştir. Döşemesi ahşap kaplama, tavanı ise bağdadi üzeri sıvalıdır. Yer yer sıva dökülmeleri görülmektedir [Şekil 4.111, Şekil 4.112] [Şekil A.17].

Şekil 4.111: Balkona güneyden bakış

Şekil 4.112: Doğu cephesinde balkonun görünümü

202 mekânının güney duvarı, birinci kattaki bir duvarın devamı olmayıp mekânın güney yönünde 80 cm. yaptığı çıkmanın bitiminde bulunmaktadır. Bağdadi sistemde inşa edilmiş olan duvarda strüktürel bazı sorunlar ortaya çıkmıştır ve bu nedenle iki adet ahşap dikme ile duvarın güney yönüne yatması engellenmeye çalışılmıştır. 202 mekânının çıkma yapan kısmını taşıyan kirişler, mekânın döşemesini taşıyan kirişlerden farklıdır. Kuzeyde birinci kattaki kâgir duvarın üzerinde oturan kirişler güneyde ahşap dikmeler ile taşınan doğu-batı doğrultusundaki kiriş üzerine oturtulmuştur ve çıkmayı taşıyan daha kısa uzunluğa sahip olan kirişler de doğu-batı yönündeki kiriş tarafından taşınmaktadır. 202 mekânının güney duvarı üzerinde, mekânın güneybatı köşesinden 16,5 cm uzaklıkta, P202 pencere tipinde pencere bulunmaktadır. Bu pencere açıklığından 39 cm. uzaklıkta ve 161 cm. uzaklıkta olmak üzere iki adet daha pencere bulunmaktadır. İkinci pencere ile üçüncü pencere arasındaki uzaklık 35 cm.dir. Güney duvarı, bu üç pencerenin arasından kalın tellerle ahşap desteklere bağlanmıştır [Şekil 4.13] [Şekil A.16].

Şekil 4.113: 202 mekânının güney duvarının görünümü

4.3.3. 203 Mekânı

201 mekânından K201 tipindeki kapıdan geçilerek ulaşılan 203 mekânı, yapının kuzeydoğu köşesindeki mekândır. Mekânın güney duvarının uzunluğu 503,5 cm., doğu duvarının uzunluğu 464,5 cm., kuzey duvarının uzunluğu 504 cm. ve batı duvarının uzunluğu 457 cm.dir. Alanı 23.18 m² olan, +7,91 kotundaki mekânın tavan yüksekliği 376 cm.dir [Şekil A.5, Şekil A.6].

Doğu-batı doğrultusundaki kirişlerin üzerinin kuzey-güney doğrultusunda, eni ortalama 21 cm., boyu ise 152 cm. olan tahtalarla kaplanması ile oluşturulmuş olan döşeme ahşaptır. Tavan da ahşap kaplanmıştır.

Mekânın 17,5 cm. kalınlığındaki, ahşap karkas sistemde inşa edilmiş olan güney duvarı üzerinde, mekânın güneybatı köşesinden 426 cm. uzaklıkta, balkona açılan bir pencere bulunmaktadır. 77.5 cm. x 168 cm. boyutlarında açıklığa sahip olan pencere ölçüleri farklı olmakla birlikte P202 pencere tipindedir.

203 mekânı birinci kattan, doğu yönünde 95 cm. kadar çıkma yapmıştır. Bu çıkma ahşap payandalarla desteklenmektedir. Ancak mekânda meydana gelen strüktürel hasarlar nedeniyle, doğu yönüne doğru bir yatma meydana gelmiştir. Güney duvarı

üzerindeki pencerenin, çıkmanın başlangıç noktasına denk gelen köşelerinde tavana ve zemine doğru devam eden çatlaklar bulunmaktadır. Ayrıca ahşap karkas güney duvarının üzerinde de çapraz çatlaklar bulunmaktadır. Bunlar dikmeleri çapraz olarak bağlayan ahşapların üzerinde meydana gelen çatlaklardır. Döşemeden 76 cm. ve 195 cm. yüksekliklerde 9 cm. eninde yatay ahşaplar bulunmaktadır [Şekil 4.114].

Şekil 4.114: 203 mekânının güney ve doğu duvarlarının görünümü

Mekânın bağdadi sistemde inşa edilmiş olan doğu duvarı üzerinde dört tane pencere açıklığı bulunmaktadır. Mekânın kuzeydoğu ve güneydoğu köşelerinden 15 cm. uzaklıklarda başlayan pencerelerin aralarındaki uzaklık yaklaşık 30 cm.dir. Döşemeden 75 cm. yükseklikte başlayan pencere açıklarının boyutları 87 cm. x 168 cm.dir. Pencere doğramaları yerinde değildir. Sadece güney duvarından itibaren ikinci pencere açıklığındaki pencere doğramasının üstteki kanadı yerindedir, ancak onunda camları bulunmamaktadır. Pencere açıklıklarında yatay olarak yerleştirilmiş olan demir çubuklar hala mevcuttur. Güney duvarından itibaren birinci pencerenin açıklığı sunta ve tahtalarla kapatılmıştır. Düşey yönde hareket eden giyotin pencere tipinde olan doğramalar, ikinci kattaki diğer pencereler ile aynı özelliklere sahiptir. Pencere köşelerinde dikey çatlaklar bulunmaktadır. Duvarın kuzey duvarına yakın kısımları daha fazla hasarlıdır. Ayrıca duvarda kuzey yönünde bir yatma söz konusudur [Şekil A.13, Şekil A.17] [Şekil 4.115].

Şekil 4.115: 203 mekânının doğu duvarının görünümü

Kuzey duvarı mekânın en hasarlı duvarıdır. Ahşap karkas sistemde inşa edilmiş olan duvarın dolgusu doğu duvarına yakın olan iki pencerenin arasında ve bu pencerelerin döşemeye yakın olan kısmında dökülmüştür. Duvarın taşıyıcı sistemini oluşturan dikmeler kuzeye doğru yatmıştır [Şekil 4.116, Şekil 4.117].

Şekil 4.116: 203 mekânının kuzey duvarı

Şekil 4.117: Kuzey duvarının cepheden görünümü

Duvar üzerinde üç pencere açıklığı bulunmaktadır. Bu açıklıklardan batı duvarına 67 cm. uzaklıkta olanın doğraması yoktur. Pencere açıklığı sunta ile kapatılmıştır. Bu pencere açıklığından 81 cm. mesafede ikinci bir pencere açıklığı bulunmaktadır. 203 mekânının diğer pencere açıklıklarında olduğu gibi kuzey duvarının üzerindeki pencere açıklıklarında da doğrama bulunmamakta, sadece yatay demir çubuk korkuluklar hala bulunmaktadır. İkinci ve üçüncü pencere açıklıkları arasındaki 81 cm. mesafelik kısmın dolgusu dökülmüştür. Duvar üzerindeki üçüncü pencere açıklığı, 203 mekânının doğu duvarına kadar devam etmektedir. Her üç pencere açıklığının boyutları 87 cm. x 168 cm.dir. Pencere açıklıklarının köşelerinden başlayan düşey çatlaklar bulunmaktadır. Mekânın kuzeydoğu köşesindeki hasarın artmasını engellemek amacıyla, tavan çeşitli noktalarda ahşap dikmelerle desteklenmiştir [Şekil 4.118, Şekil 4.119].

Şekil 4.118: 203 mekânının kuzeydoğu köşesinin görünümü

Şekil 4.119: 203 mekânının kuzey duvarının görünümü

203 mekânının ahşap karkas sistemde inşa edilmiş olan batı duvarının kalınlığı 16 cm.dir. Batı duvarı üzerinde, mekânın güneybatı köşesinden 8 cm. içeride başlayan K201 tipindeki kapının bulunduğu kapı açıklığı bulunmaktadır. Duvara dayalı bir dolap bulunmakta iken bugün sadece duvarda izleri görülmektedir. Dolabın sökülmesi sonucunda oluşan sıva boşlukları onarılmıştır [Şekil 4.120].

Şekil 4.120: 203 mekânının batı duvarının görünümü

4.3.4. 204 Mekânı

Yapının ikinci katının kuzeybatısındaki mekândır. 101 mekânındaki ahşap merdivenden çıkıldığında, ilk olarak 201 mekânından 204 mekânına geçişi sağlayan K101 tipindeki kapının önüne ulaşılmaktadır. Mekânın doğu duvarının uzunluğu 460,5 cm., kuzey duvarının uzunluğu 389 cm., batı duvarının uzunluğu 462,5 cm. ve güney duvarının uzunluğu 396 cm.dir. Alanı 18,12 m² olan +8,04 m. kotundaki mekânın tavan yüksekliği 374 cm.dir [Şekil A.5, Şekil A.6, Şekil A.14]. Mekânın döşemesi ve tavanı ahşap kaplamadır.

204 mekânının ahşap karkas sitemde inşa edilmiş olan doğu duvarında pencere ya da kapı açıklığı bulunmamaktadır. Duvar üzerinde görünür çatlaklar mevcuttur. Duvar boyunca yatay olarak devam eden 9 cm. enindeki ahşaplar doğu duvarı üzerinde de vardır [Şekil 4.121].

Şekil 4.121: 204 mekânının doğu duvarının görünümü

204 mekânının ahşap karkas sitemde inşa edilmiş olan kuzey duvarı üzerinde iki tane pencere bulunmaktadır. Kuzey duvarı üzerinde, mekânın kuzeydoğu köşesinden 75 cm uzaklıkta bir pencere bulunmaktadır. Bu pencereden 81 cm. uzaklıkta, mekânın batı duvarına uzaklığı 60 cm. olan ikinci bir pencere vardır. Döşemeden 76 cm. yüksekte başlayan 87 cm. x 168 cm. boyutlarındaki pencere açıklıklarında P202 tipinde pencereler bulunmaktadır [Şekil 4.122]. Mekânın ahşap karkas batı duvarı önünde ahşap bir dolap bulunmaktadır [Şekil 4.123].

Şekil 4.122: 204 mekânının kuzey duvarının görünümü

Şekil 4.123: 204 mekânının batı duvarı önündeki dolabın görünümü

204 mekânının ahşap karkas sistemde inşa edilmiş olan güney duvarı üzerinde bir pencere ve bir kapı bulunmaktadır. Güney duvarı üzerindeki, mekânın güneydoğu köşesinden 13 cm. mesafede bulunan kapı ikinci kattaki diğer kapılar gibi K201 tipindedir. Bu kapıdan 66 cm. uzaklıkta pencere açıklığı bulunmaktadır. İkinci kattaki tek örnek olan bu pencere tipinde (P203) kasanın içinde doğrama bulunmamaktadır. Kesit çapları 1,5 cm. olan demir çubuklar yatay olarak pencere kasasının içine yerleştirilmiştir. 204 mekânı 201 mekânına, pencere açıklığının sofa tarafındaki ahşap bir kepenkle kapanmaktadır. Bu pencere de kullanılan kepenk birinci kattaki kepenklerden boyutsal olarak farklıdır. Ayrıca, birinci kattaki kepenk kanatları iki tablalı iken bu kepenk kanatları üç tablalıdır. Pencere açıklığından 76 cm. uzaklıkta, 60 cm. derinliğe sahip olan ahşap dolap bulunmaktadır [Şekil 4.124].

Şekil 4.124: 204 mekânının güney duvarının görünümü

4.3.5. 205 Mekânı

Yapının eski sahiplerinin ihtiyaçları doğrultusunda, mutfak amacıyla kullanılmak üzere yapıya sonradan eklenen bir mekândır. 201 mekânından dam çatıya geçildiği noktadan başlayarak inşa edilmiş olan mekân, 291 cm. x 236 cm. boyutlarındadır ve yaklaşık olarak 6,86 m² alana sahiptir [Şekil A.5, Şekil A.6, Şekil A.9, Şekil A.10].

Mekânın ahşap karkas olarak inşa edilmiş olan kuzey duvarı, 201 mekânının batı duvarından başlayarak doğu yönünde ahşap dikmeyi de içine alarak 275 cm. uzunluğunda inşa edilmiştir. Burada ahşap dikmeler arasında kemerli geçişler bulunduğu için, duvar yaklaşık olarak kemer başlangıcına kadar bir yükseklikte inşa edilmiş ve kemerler kapatılmamıştır [Şekil 4.125]. Duvar yüksekliği, 201 mekânının döşemesinden itibaren 244,5 cm. olarak ölçülmektedir.

Şekil 4.125: 205 mekânının kuzey duvarının 201 mekânından görünümü

Kuzey duvarı gibi mekânın doğu duvarı da ahşap karkas olarak inşa edilmiştir. Fakat bugün iskeletin dolguları boşalmış bir durumdadır [Şekil 4.126]. Dolu tuğla ile inşa edilmiş olan güney duvarının, mekânın güneybatı köşesindeki, küçük bir kısmı hala durmaktadır. Ancak duvar neredeyse yok olmuştur [Şekil 4.127]. Duvar kalınlığı 23 cm. olarak ölçülmektedir.

Dolu tuğla ile inşa edilen diğer bir duvar olan, mekânın batı duvarı üzerinde bir niş ve bir ocak bulunmaktadır. 45 cm. kalınlığında olan duvar üzerinde, mekânın kuzeybatı köşesinden 45 cm. uzaklıkta, döşemeden 110 cm. yükseklikte, 56,5 cm. x 62,5 cm. boyutlarında bir niş bulunmaktadır. Bu nişten 72 cm. uzaklıkta duvar mekânın içine doğru 22 cm. çıkmakta ve orada bir ocak bulunmaktadır. Duvarın dışa taşıdığı noktada, ocağın iki yanındaki duvar kalınlığı 11 cm., ocağın derinliği 44 cm., eni ise 78 cm.dir [Şekil A.6, Şekil A.8]. Ocağın tabanında zemin kattaki avluda kaplama malzemesi olarak kullanılan kayrak taşları kullanılmış, üzerlerine beton dökülmüştür. Duvar üzerinde çatlaklar görülmektedir [Şekil 4.127].

Şekil 4.126: 205 mekânının doğu duvarının görünümü

Şekil 4.127: 205 mekânının batı ve güney duvarlarının kesişimi

4.4. Cepheler[Şekil A.17-19]

4.4.1. Doğu Cephesi [Şekil A.17]

Yapının, Tuzlu Çeşme Sokak'a bakan, giriş kapılarının bulunduğu cephesidir [Şekil A.17]. Doğu cephesi, bahçe duvarları ve yapı olmak üzere sokak boyunca 5.651 cm. devam etmektedir. Bahçe duvarları, yapının zemin kat ve birinci kat duvarları moloz taş, köşelerde kesme taş örgü, ikinci kat ise bağdadi olarak yapılmıştır. Yapının kırma çatısında Marsilya kiremidi kullanılmıştır. Ayrıca, yapının ön bahçesindeki üç servi ağacı için doğu cephesinin çok önemli elemanları demek mümkündür. Bu ağaçlar, kale eteklerinin görünümünde yapının ayırt edilmesini sağlayan önemli etkenlerden biridir [Şekil 4.128, Şekil 4.129].

Yapının doğu cephesi, Arıkan Sokak ile Tuzlu Çeşme Sokak'ın kesiştiği köşeden bahçe duvarı ile başlamaktadır. Ortalama 60 cm. kalınlığındaki bahçe duvarı kuzey yönünde Tuzlu Çeşme Sokak üzerinde 2.358 cm. uzunluğunda devam etmekte ve yapı ile sonlanmaktadır. 343 cm. olarak başlayan bahçe duvarının yüksekliği, duvarın yapı ile birleştiği noktada, sokağın güney-kuzey doğrultusunda eğimli olması nedeniyle 450,5 cm. olmaktadır. Moloz taş örgü bahçe duvarı, yine moloz taş örgü, üçgen kesitli, yüksekliği 35 cm. olan harpuşta ile bitmektedir. Duvar üzerinde başlangıcından 1.566,5 cm uzaklıkta kesme taştan yapılmış kemerli bir kapı açıklığı bulunmaktadır. Bu açıklıktan avluya girilmektedir. Eşik kotu sokak kotundan 48,5 cm. yüksektir. Eşiğin yüksekliği fazla olduğu için kapı önüne bir basamak yapılmıştır. Eni 204,5 cm. olan kapı açıklığının üzengi kotuna kadar yüksekliği 187 cm., kemer yüksekliği ise 86 cm.dir. Kapı açıklığı ile yapı arasındaki uzaklık ise 587,5 cm.dir. Köşelerde kesme taş, aralarda moloz taş kullanılarak inşa edilmiş olan yapının zemin kat duvarının uzunluğu 882 cm.dir ve bu duvar yine bahçe duvarı ile devam etmektedir.

Arka bahçenin doğu cephesindeki duvarının uzunluğu 2.411 cm.dir. Arka bahçenin duvarında iki farklı tip duvar dikkat çekmektedir. Arka bahçe duvarının yapıdan itibaren 1.381 cm. uzunluğundaki kısmı tipik bahçe duvarı özelliklerini taşımaktadır. Birinci kat seviyesine kadar olan arka bahçe duvarının yüksekliği yapı ile birleştiği noktada 432,5 cm.dir. Bu duvar üzerinde, yapıdan 901 cm. uzaklıkta ön bahçe

duvarında olduğu gibi kemerli bir kapı açıklığı bulunmaktadır. Eni 200 cm. olan kapı açıklığının üzengi kotuna kadar yüksekliği 185 cm., kemer yüksekliği ise 100 cm.dir. Kapı açıklığının eşik seviyesi sokak kotundan 70 cm. yüksektir. Kapı açıklığından 280 cm. kuzeyde farklı tipteki duvar başlamaktadır. Yapıların zemin kat duvarlarına benzeyen duvarın uzunluğu 1.030 cm.dir. Moloz taş, köşelerde kesme taş örgü olan duvarda devşirme malzeme kullanıldığı görülmektedir. Sokağın eğimli olması nedeni ile 507 cm. olarak başlayan arka bahçe duvarının yüksekliği, kuzeydoğu köşede 560 cm. olarak bitmektedir. [Şekil A.2, Şekil A.17](Şekil 4.128, Şekil 4.129).

Şekil 4.128: Doğu cephesinin görünümü

Yapının doğu cephesindeki 882 cm. uzunluğundaki zemin kat duvarı moloz taş örgü köşelerde ise kesme taş örgü kullanılarak inşa edilmiştir. 416 cm. yüksekliğe kadar sadece derz araları harçla sıvanmış olan doğu cephesinde, birinci kat seviyesinden itibaren duvar tamamen sıvanmıştır ve badana yapılmıştır. Birinci katın doğu cephesinde dört tane pencere açıklığı ve ikinci kattaki balkon ve 204 mekânındaki çıkmayı destekleyen payandalar ile birlikte bu payandalar arasındaki kemerli geçişler bulunmaktadır.

Şekil 4.129: Doğu cephesinin görünümü

Birinci kattaki 101 mekân(sofa) ve 102 mekânlarına ışık ve hava sağlayan pencereler sokak kotundan yaklaşık 530 cm. yükseklikte bulunmaktadır. Kepenklerle gerektiğinde dışarı tamamen kapanan pencereler birinci katın güney köşesinden 105 cm. uzaklıkta başlamaktadır. Dört kenarında 8,5 cm. eninde pervaz bulunan pencere açıklığından 78 cm. kuzeyde ikinci pencere açıklığı bulunmaktadır. Bu iki pencere açıklığı 101 mekânının pencere açıklıkları olup P101 tipindedirler ve boyutları 70 cm. x 141 cm.dir. Güneyden ikinci pencere açıklığından 189,5 cm. uzaklıkta üçüncü bir pencere açıklığı ve bu pencere açıklığından 80 cm. uzaklıkta dördüncü pencere açıklığı bulunmaktadır. 102 mekânının pencere açıklıkları olan üçüncü ve dördüncü pencere açıklıklarının boyutları 70 cm. x 141 cm.dir. Diğer pencere açıklıklarında olduğu gibi bu pencere açıklıklarının etrafında da 8,5 cm. eninde ahşap pervazlar ve çift kanatlı ahşap kepenkler bulunmaktadır. Ancak, dördüncü pencere açıklığındaki kepenk kanatlarından biri mevcut değildir. Bu pencere açıklığından 149 cm. uzaklıkta yapının kuzeydoğu köşesi bulunmaktadır ve yapı burada 90 derecelik bir açıyla batı yönüne dönerek kuzey cephesini oluşturmaktadır [Şekil A.4][Şekil 4.130].

Yapının kuzeydoğu köşesinde, sokak kotundan 534,5 cm. yükseklikte sıva dökülmüştür ve burada pencere açıklıklarının altından giden ahşap hatıl görülmektedir.

Pencere açıklıklarının üst bitişlerinden, sokak kotundan yaklaşık 680 cm. yükseklikte, ikinci katı destekleyen payandalar başlamaktadır. Yaklaşık 20 cm. kalınlığı olan payandalar duvar üzerindeki başlangıç noktalarından yatayda 95 cm., düşeyde 70 cm. yüksekliğe kadar yay şeklinde yapılmıştır. Bu yayın bitiş noktası ikinci katın yaptığı çıkmanın izdüşümü ile üst üste geldiğinden, bu noktadan sonra payandalar dikey olarak ikinci kata kadar, aralarında geçiş elemanı olarak kemerler kullanılarak inşa edilmiştir. Payandalar arasındaki kemerlerin, kemer yüksekliği 75 cm.dir.

Şekil 4.130: Doğu cephesinin görünümü

Balkonun altındaki payandalar arasındaki kemerlerin açıklığı(payandalar arasındaki mesafe ile kemer açıklıkları eşit uzunluktadır), 204 mekânını destekleyen payandalar arasındaki kemerlerin açıklıklarından daha küçüktür. Balkonun altındaki, yapının güney köşesinden itibaren ilk iki payanda arasındaki kemerin açıklığı 176,5 cm.dir. Bundan sonraki kemer açıklığı üçüncü payandanın güney yönünde yatması nedeniyle daralmıştır ve 170,5 cm. olmuştur. Balkonla birlikte 204 mekânını da destekleyen üçüncü payanda ile dördüncü payanda arasındaki kemer açıklığı 224 cm., dördüncü payanda ile beşinci payanda arasındaki kemer açıklığı ise 220 cm.dir. Yapının ikinci katının kuzeyindeki hasar buradaki payandalarda da görülmektedir [Şekil 4.130, Şekil 4.131].

Balkon, 204 mekânının yaptığı 95 cm.lik çıkmadan 45 cm. daha fazla çıkma yapmıştır ve bu fazlalık yatayda 45 cm. düşeyde 40 cm. olan yay şeklindeki payandalarla desteklenmektedir [Şekil 4.131].

Şekil 4.131: Doğu cephesindeki payandaların görünümü

Sokak kotundan 857 cm. yükseklikteki balkon döşemesi 25 cm kalınlığındadır ve bu seviyede, yapının ikinci katında, 25 cm. enindeki ahşap bir çerçeve tüm yapının tüm cephelerini dolanmaktadır.

İkinci kattaki balkonun uzunluğu 417 cm.'dir. Balkonun iki köşesindeki ve doğu kenarının ortasındaki kesit boyutları 7 cm. x 11 cm. olan ahşap dikmelerle çatı

desteklenmektedir. Bu dikmelerin arasında da geçiş elemanı olarak kemer kullanılmıştır. Balkon döşemesinden 277 cm. yükseklikte başlayan, kemer açıklığı 195 cm. olan kemerlerin, kemer yüksekliği 85 cm.'dir. Kemerlerin üstleri saaa kadar bağdadi sistemde inşa edilmiştir. Kemer başlangıçlarında sıvalar dökülmüştür. Balkon korkuluğu olarak, kesit çapı 1.5 cm. olan demir çubukların düşey olarak ahşaplar arasına yerleştirilmesi ile yapılan elemanlar kullanılmıştır. Korkuluk yüksekliği ortalama 93.5 cm.'dir. Balkonda geri görünümü olarak 202 mekanının iki penceresi ve kapısı görölmektedir.

İkinci kattaki 204 mekanının doğu cephesine açılan dört tane penceresi bulunmaktadır. Yapının kuzeydoğu köşesinden 32.5 cm. uzaklıktaki ilk pencere açıklığından sonra 31 cm. aralıklarla üç pencere açıklığı daha bulunmaktadır. Boyutları 87 cm. x 168 cm. olan pencere açıklıklarının sokak kotundan yükseklikleri 994 cm.'dir. Doğramaların yerinde olmadığı pencere açıklıklarında demir çubuk korkuluklar bulunmaktadır. Bağdadi olarak inşa edilmiş olan duvarın alt kısımlarında sıvalar dökülmüştür, bağdadi çıtaları görölmektedir[Şekil 4.132].

Doğu cephesinde geri görünümde ikinci kattaki dairesel çıkmalar ve yapının avluya göre batı kanadının duvarları ve çinko kaplı çatısı görölmektedir [Şekil 4.132, Şekil 4.133].

Şekil 4.132: İkinci katın doğu cephesinin görünümü

Şekil 4.133: Doğu cephesinin geri görünümündeki yapının batı kanadının görünümü

4.4.2. Güney Cephesi [Şekil A.18]

Yapının güney cephesi, avludan yapının görünümü esas alınarak değerlendirilmiştir. L şeklinde bir plana sahip olan yapıda batı kanadının kısmen yıkılması sonucunda sağır bir duvar olarak cephe veren batı kanadının görünümü, ayakta kalan doğu ve batı duvarları ile sac levha kaplı tek eğimli çatı olarak değişmiştir.

Avludan yapının güney cephesine bakıldığında görünüşü oluşturan esas öğeler zemin katta taş merdiven, birinci katta dairesel çıkma, ahşap dikmeler arasındaki kemerler, ikinci katta ise dairesel çıkma ve üzerindeki profildir.

Avlu duvarına yaslanan taş merdivenin genişliği 105,5 cm.dir. Merdivenin çıkış yönüne göre solunda, dolu tuğla ile yapıp sıvanmış, yüksekliği 98 cm. olan korkuluk bulunmaktadır. Ortalama 21 cm. yüksekliğindeki 11 basamak çıkılarak +2,42 m. kotundaki sahanlığa ve diğer kol üzerindeki 7 basamaktan çıkılarak +3,92 kotundaki sofaya ulaşılmaktadır. Merdivenin her bir basamağı tek parça taş olarak hazırlanıp bu taşların kaydırılarak üst üste konması ile merdiven oluşturulmuştur. Basamakların altı ise moloz taş örgü ile tamamlanmıştır. Taş merdivenin ikinci

kolunun altındaki bu örgü güney cephesinde görülmektedir. Üzerinde bir de nişin bulunduğu alt örgünün köşesinde kesme taş kullanılmıştır. Zeminden 115 cm. yüksekte başlayan kaş kemerli nişin yüksekliği 63 cm., eni ise 40 cm.dir. Merdiven korkuluğunun solunda 155 cm. uzunluğunda olan duvarın, taşların kaydırılarak örülmeye başlandığı seviyeye kadar yüksekliği 190 cm.dir. Bu noktadan itibaren duvar, yatayda 76 cm., düşeyde ise 153 cm. olacak şekilde taşlar dışa doğru kaydırılarak örülmüştür [Şekil 4.134].

Zemin katta taş merdivenin solunda, avludan sofaya geçilen boşluk bulunmaktadır. Merdiven altındaki duvardan 101 cm. uzaklıkta birinci kat kirişlerini taşıyan kirişi destekleyen bir ahşap dikme bulunmaktadır. Bu dikmenin altında 42 cm. yüksekliğinde bir sütun başlığı bulunmaktadır. Zemin katta güney cephesinin geri görünümünde, Z02 mekânından Z03 mekânına geçilen kapılar bulunmaktadır.

Şekil 4.134: Güney cephesinin ön bahçeden görünümü

Şekil 4.135: Zemin kattın güney cephesi

+3,92 m. kotundaki birinci kattaki sofa(101 mekânı) güneye açık bir mekândır. İkinci katın döşeme kirişlerini taşıyan doğu-batı yönündeki kirişi destekleyen ahşap dikmeler, bunların arasında geçiş elemanı olarak kullanılan kemerler ve dairesel çıkma sofanın güney kenarını oluşturmaktadır. Sofanın 62 cm. kalınlığındaki doğu duvarı güney cephesinde, taş merdivenin sahanlığından itibaren ikinci kata kadar devam eden bir şekilde görülmektedir. 101 mekânının (sofanın) doğu duvarından 180 cm., 362 cm. ve 700 uzaklıklarda olmak üzere, mekânın güney kenarında, üç tane ahşap dikme bulunmaktadır. Mekânın doğu duvarına yaslanmış olan 2 cm. kalınlığındaki ahşap dikme üzerinde, döşemeden 269,5 cm. yükseklikte ilk kemer başlamaktadır. Kemer açıklıkları doğu duvarından itibaren 173,5 cm., 169 cm. ve 323,5 cm.dir. İlk iki kemerin kemer yüksekliği 105 cm., üçüncü kemerin ise 100 cm.dir. Kemer başlangıçlarında 4,5 cm. kalınlığında ahşap profiller bulunmaktadır.

Doğu duvarından 371 cm. uzaklıkta sofa dairesel bir şekilde güney cephesinde çıkma yapmaktadır. İkinci katta da benzer bir çıkma bulunmaktadır ve çıkma birinci kattaki çıkmanın dış kenarlarındaki 3 tane ahşap dikme ile desteklenmektedir. Her iki kattaki çıkma da ahşap dikmeler arasında geçiş elemanı olarak kemer kullanılmıştır. Birinci kattaki dikmelerden üçüncüsü balkona geçişin ortasında kaldığı için kesilerek 106 mekânının duvarı ve başka bir ahşap dikme ile taşınan, döşemeden 244 cm.

yükseklikteki bir ahşabın üstüne oturtulmuştur ve böylece alttan geçiş sağlanarak balkondan (105 mekânı) ulaşılan yapılara geçiş engellenmemiştir.

Şekil 4.136: Birinci kattaki dairesel çıkmadaki ahşap dikmelerin görünümü

Güney cephede, 106 mekânının giriş kapısı önündeki ahşap dikmeden 32,5 cm. uzaklıkta kesilen ahşap dikme, bu dikmeden 48,5 cm uzaklıkta hem çinko kaplı balkon çatısını hem de bir önceki ahşap kirişin oturduğu ahşabı taşıyan ahşap dikme, bu dikmeden 52,5 cm. uzaklıkta dairesel çıkmanın en dış noktasındaki ahşap dikme, bu dikmeden 111,5 cm. uzaklıkta ise taş merdivenin sofaya ulaştığı noktadaki ahşap dikme bulunmaktadır. Ahşap dikmeler arasında demir çubuklarla oluşturulmuş 91 cm. yüksekliğindeki korkuluklar bulunmaktadır. Taş merdivenin sıvalı korkuluğu bu ahşap korkulukların bir kısmının güney cephesinde görünmesini engellemektedir.

Çıkmanın döşemesini taşıyan kirişler ve bu kirişlerin oturtulduğu Z04 mekânının doğu duvarı ile taş merdiven tarafından taşınan, 12 cm. kalınlığındaki ahşap kiriş avlunun zemininden ortalama 344 cm. yüksektedir ve cephede görülmektedir.

Birinci katta güney cephesinde yıkılan kısımda sadece duvarlar ve çinko kaplı tek eğimli çatı görülmektedir [Şekil 4.137].

Şekil 4.137: Güney cephesinde yapının yıkılan kısmının görünümü

Avlu kotundan 790,5 cm. yükseklikteki balkon ahşap payandalarla desteklenmiştir. Balkonun döşemesi ve ikinci katın döşeme seviyesinde doğu ve kuzey cephelerinde de devam eden 25 cm. kalınlığındaki ahşap çerçeve görülmektedir. İkinci katta yapı, doğu yönünde 146,5 cm. çıkma yapmıştır. Aslında basit ahşaplardan oluşan payandaların tahtalarla kaplanmasıyla cephelerde daha zengin görüntüler elde edilmiştir [Şekil 4.138].

Şekil 4.138: İkinci katı destekleyen payandaların görünümü

Güney cephesinde görülen balkonu destekleyen payanda, sokak kotundan 637 cm. yüksekte başlamaktadır. Yatayda 95 cm., düşeyde ise 68 cm. olan bir yay şekliyle başlayan payanda, yay şeklinin bittiği noktadan 55 cm. boyunca yukarı doğru devam etmekte ve ikinci bir yay şeklindeki payanda ile sonlanmaktadır.

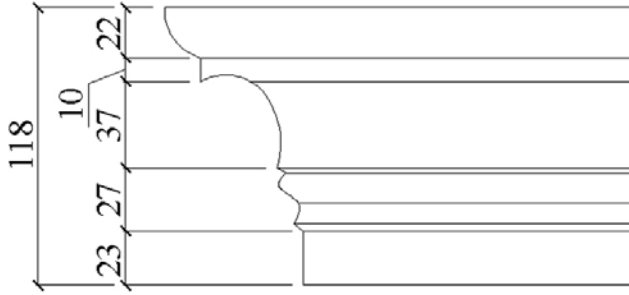
Balkonun güneydoğu köşesindeki, balkonun üstündeki çatıyı destekleyen ahşap dikme ile 202 mekânının doğu duvarı arasında kemerle geçiş sağlanmıştır. Balkon döşemesinden 274 cm yüksekte başlayan kemerin yüksekliği 66, açıklığı ise 127,5 cm.dir. 91.5 cm. yüksekliğindeki balkon korkuluğu, demir çubukların düşey olarak ahşaplar arasına yerleştirilmesi ile oluşturulmuştur [Şekil 4.139].

Üzerinde üç tane pencere bulunan 202 mekânının güney duvarının uzunluğu 411 cm.dir. Güney yönünde çıkma yapan mekânın döşeme altı yüksekliği avlu kotundan 766 cm.dir. Pencere açıklıkları ise döşeme alt kotundan 96,5 cm yüksekte başlamaktadır. Pencere açıklıklarının boyutları ise 87 cm. x 168 cm.dir. Düşey yönde hareket eden giyotin pencerelerin bulunduğu pencere açıklıklarında, pencere kasalarının yarı yüksekliğine kadar yatay olarak yerleştirilen demir çubuklarla korkuluk yapılmıştır. Bağdadi sistemde inşa edilmiş olan duvarda, sıvaların döküldüğü yerlerde bağdadi çıtaları, strüktürel sorunlar bulunan duvarı desteklemek için yapılan onarımda kullanılan demir teller ve onların altındaki tahtalar pencere açıklıklarının arasında görülmektedir. 202 mekânının güney duvarının solunda, çıkmaya yakın olan tarafında, yağmur suyunun toplanıp Z05 mekânındaki kuyuya aktarılmasını sağlayan sistemden kalan parçalar bulunmaktadır. 202 mekânında kullanılan sobanın borusu ortadaki pencerenin camlarından birinden dışarı verilmiştir. Bu nedenle duvar üzerinde, özellikle saçak altına yakın yerlerde, isten kaynaklanan kararmalar oluşmuştur [Şekil 4.139].

Birinci kattaki dairesel çıkmanın üstünde, ikinci katta da dairesel bir çıkma bulunmaktadır. Çatıyı destekleyen ahşap dikmelerin arası birinci kattaki çıkmada olduğu gibi kemerlerle geçilmiştir. Kemerlerin yüksekliği 20,5 cm.dir. Bağdadi sistemde inşa edilmiş olan çıkmanın üst kısmının sıvaları yer yer dökülmüştür [Şekil 4.139]. Kemerlerin üst kısmından saçak altına kadar profil yapılmıştır [Şekil 4.140].

Şekil 4.139: Güney cephesinde birinci ve ikinci katın görünümü

Şekil 4.140: İkinci kattaki çıkmanın üstündeki profil detayı

4.4.3. Kuzey Cephesi [Şekil A.19] [Şekil 4.141, Şekil 4.142]

Kuzey cephesi yapının arka bahçesine bakan cephesidir. Kuzeyden esen rüzgârdan ve soğuktan korunmak için diğer cephelere oranla daha kapalı bir cephe. Oldukça sade olan cephenin zemin kattaki görünümünü, Z03 mekânının moloz taş örgü, sağır kuzey duvarı oluşturmaktadır. Zemin kotundan 315 cm. yüksekliğe kadar taşların ve aralarındaki bağlayıcı harcın görüldüğü cephenin diğer kısımları sıvanmıştır.

Birinci katta, arka bahçe zemininden 439 cm. yükseklikte başlayan dört tane pencere açıklığı bulunmaktadır. Cephenin doğu köşesinden itibaren ilk iki pencerenin altında ahşap hatıl görünmektedir. Pencere açıklıklarının etrafında çimentolu harçla onarımlar yapılmıştır ve pervazlardan alttakiler yerinde değildir. Kasanın içine demir çubukların yarı yüksekliğe kadar yatay olarak yerleştirilmesi ile korkuluk yapılmıştır. 102 mekânına ait olan bu iki pencere açıklığı, yapının doğu köşesinden 162 cm. uzaktadır ve kendi aralarındaki mesafe 67,5 cm.dir. İkinci kattaki çıkmayı destekleyen iki büyük payandanın arasındaki, 103 mekânının pencere açıklığı, doğu köşesinden 564,5 cm uzakta bulunmaktadır. Cephede kepenkleri olan tek pencere açıklığıdır. Bu pencere açıklığından 268,5 cm. uzakta 104 mekânının kuzey duvarındaki pencere açıklığı bulunmaktadır. Hasarlı olan pencerenin sağındaki pervaz yerinde değildir ve ahşaplarda çürümeler oluşmuştur. Kasanın içinde demir çubuklarla yapılan korkuluk diğer pencerelerden farklı olarak tüm pencere boyunca devam etmektedir.

İkinci katta 203 mekânının kuzey cephesi oldukça hasarlıdır. Doğu yönünde 95 cm. çıkma yapan mekânın kuzey duvarı üzerindeki pencere açıklıklarında doğramalar bulunmamaktadır. Zeminden 848 cm. yüksekte başlayan pencere açıklıklarında sadece demir çubuklarla yapılmış olan korkuluklar mevcuttur. İlk pencere açıklığı, 203 mekânının doğu duvarı bitiminde hemen başlamaktadır. Birinci pencere açıklığı ile ikincisi arasındaki 91 cm.lik duvarın dolgusu dökülmüştür. İkinci pencereden 81 cm. uzakta ise sunta ile kapatılmış olan üçüncü pencere açıklığı bulunmaktadır. Ahşap karkas sistemde inşa edilmiş olan duvarın yer yer dolguları dökülmüştür. Ahşap dikmeler dışa doğru yatmıştır. İkinci katın döşeme seviyesinde de diğer cephelerde olduğu gibi 25 cm. enindeki ahşap çerçeve bulunmaktadır. Çıkmanın diğer tarafında da aynı çerçeveden bulunduğu çimentolu harçla yapılmış olan sıva onarımından anlaşılmaktadır.

Yapının doğu köşesinden 520 cm. uzaklıkta ikinci katın dairesel çıkması bulunmaktadır. Dört tane payanda ile desteklenen çıkmanın payandaları, kuzey cephesinden 10 cm. kadar ayrılmıştır ve çıkmada önemli strüktürel problemler bulunmaktadır. Zeminden 564,5 cm. yükseklikte başlayan büyük payandaların kalınlığı 20 cm., çıkmanın altına kadar yüksekliği ise 170 cm.dir. İki büyük payanda arasındaki mesafe 136,5 cm.dir ve aralarında kemer yüksekliği 51 cm. olan bir kemer bulunmaktadır. Büyük payandaların iki yanında, payandalardan 70 cm. uzaklıkta,

çıkmayı destekleyen iki küçük payanda daha bulunmaktadır. Zeminden 650 cm. yükseklikte başlayan payandaların kalınlığı 20 cm.dir. Bağdadi sistemde inşa edilmiş olan çıkmanın sıvaları dökülmüştür ve bağdadi çitaları dış etkilere açık bir durumdadır. Çıkmada dört tane pencere bulunmaktadır. Düşey yönde hareket eden giyotin pencerelerin kullanıldığı pencere açıklıklarının üst kısmı basık kemerlidir. Marsilya kiremitleri ile kaplı olan çatının, özellikle çıkmanın üstünü örten kısmında önemli hasarlar mevcuttur.

Kuzey cephesinin son elemanları 204 mekânının pencereleridir. İyi durumda olan pencereler, yapının genelinde olduğu gibi düşey yönde hareket eden giyotin pencere tipindedir ve pencere açıklığında demir çubuklarla korkuluk yapılmıştır.

Şekil 4.141: Kuzey cephesinin arka bahçeden görünümü

Şekil 4.142: Kuzey cephesinin yukarıdan görünümü

4.4.4. Batı Cephesi

Batıda, komşu parselde yapıya bitişik başka bir yapı olduğu için batı cephesi esas olarak iki parseli ayıran moloz taş örgü duvarlardan oluşturmaktadır [Şekil 4.143].

Şekil 4.143: Batı cephesinin görünümü

4.5. Yapı Bileşenleri

4.5.1. Kapılar

Yapıda zemin katta 5 tane, birinci katta 6 tane, ikinci katta 5 tane ve çatı arasında 1 tane olmak üzere toplam 17 tane kapı bulunmaktadır. Tüm bu 17 kapı ahşap kapılardır ve tip olarak 11 farklı şekildedirler.

Zemin katta sokaktan avluya ve arka bahçeye girilen çift kanatlı ahşap kapılar KZ01 tipindedir. Kapı açıklığı sokaktan kemerli, avludan ise düz atkılıdır. Kapı kanatlarından sokaktan bakışta soldaki, 105,5 cm. x 282 cm. boyutlarında olan, 7,5 cm. enindeki bininin de bulunduğu kanat, demir elemanlarla zemine ve açıklığın üst kısmına sabitlenmiş olup gerektiğinde açılabilir. Sokaktan bakışta sağdaki 104,5 cm. x 282 cm. boyutlarındaki kanat ise avluya girilip çıkılırken sürekli kullanılan kanattır. Ahşap kapının kanatlarının ön yüzü düzdür. Kapının arkasında ise kapıyı oluşturan tahtaları bir arada tutan üst başlık, alt başlık, orta kuşaklar ve serenlerin kapıyı 5 parçaya böldüğü görülmektedir [Şekil 4.144, Şekil 4.145, Şekil 146]. Kapı kanatları bir kasaya sahip olmayıp demir elemanlar kullanılan bir sistemle açılıp kapanmaktadır [Şekil 4.147, Şekil 4.148].

Şekil 4.144: KZ01 kapısının ön yüzü

Şekil 4.145: KZ01 kapısının arka yüzü

Şekil 4.146: KZ01 kapı tipinin ölçülü çizimleri

Şekil 4.147–148: Kapının hareketini sağlayan demir elemanlarla yapılmış sistem

Zemin kattaki Z02 mekânından Z03 mekânına geçişi sağlayan kapılar KZ02 tipindeki kapılardır. Kanat boyutları 120 cm. x 195,5 cm.dir. Ön yüzleri düz olan kapıların yapım tekniği, enleri değişen tahtaların kesit boyutları 5 m. x 9 cm. olan ahşaplar ile bir arada tutulması olarak basitçe açıklanabilir. Bu iki kapı da zemindeki ve kapının üst kasasındaki boşluklara kapıya sabitlenmiş olan tahtaların sokulması ile açılıp kapatılmaktadır [Şekil 4.149, Şekil 4.150, Şekil 4.151]

Şekil 4.149: KZ02 ön görünüşü

Şekil 4.150: KZ02 arka görünüşü

Şekil 4.151: KZ02 kapı tipinin ölçülü çizimleri

Zemin kattaki üçüncü tip kapı Z04 mekânına girilen KZ03 tipindeki kapıdır. Zemin katta sokak kapısı dışındaki kapılar, bu mekânların hayvan barınağı ya da depo olarak kullanılması nedeniyle, oldukça basit, kapı işlevini görmesi yeterli görülen kapılardır. KZ03 kapı kanadının boyutları 104 cm. x 185 cm.dir. Kapı kasasına menteşe kullanılarak bağlanmıştır [Şekil 4.152, Şekil 4.153, Şekil 4.155].

Şekil 4.152: KZ03 ön görünüşü

Şekil 4.153: KZ03 arka görünüşü

Zemin katta Z05 mekânından Z06 mekânına geçişi sağlayan bir kapı açıklığı bulunmaktadır. Ancak kapı açıklığında kapı kanadı bulunmamaktadır [Şekil 4.154].

Şekil 4.154: Z05-Z06 mekânları arasındaki kapı açıklığı

Şekil 4.155: KZ03 kapı tipinin ölçülü çizimleri

Birinci katta 101 mekânına(sofaya) doğrudan açılan mekânların kapıları aynıdır. Kapı boyutlarında farklılıklar olmakla birlikte temel özellikleri aynıdır ve K101 tipindeki kapılardır. İkinci kattaki kapılar da K101 tip kapılardaki özellikleri taşımakta olup kapı kasası içinde bırakılan pencere ile bu tip kapılardan ayrılmaktadır. 102 mekânına giriş kapısının kanadının boyutları 96,5 cm. x 201 cm., 103 mekânına giriş kapısının kanadının boyutları 86 cm. x 201 cm. ve aynı özelliklerdeki 104 mekânına giriş kapısının kanadının boyutları 104,5 cm. x 201 cm.dir. Kapı ön görünüşte seren ve başlıklarla dört tablaya ayrılmıştır. Başlıkların genişliği 15,5 cm., serenlerin genişliği ise 9 cm.dir. Başlıkların ve serenlerin tablaya yakın 2 cm.lik kısmı profillidir. Kapının arkası ise önüne oranla sadedir ve üç bölüme ayrılmıştır. Kapının tablalarında kullanılan tahtaların kalınlığı 2,5 cm.dir. Tahtalar başlıklara çivilenmişlerdir. Başlıklarda, kapı kanadının kesit kalınlığı 6 cm. olmaktadır. Kapı açıklıklarının bulunduğu duvarların kalınlığı ortalama 60 cm. olduğu için kapıdan girişte öncelikle taban ve tavanı ahşap kaplanmış olan duvarın içinden geçilmektedir. [Şekil 4.156, Şekil 4.157, Şekil 4.158]

Şekil 4.156: K101 ön görünüşü

Şekil 4.157: K101 arka görünüşü

Şekil 4.158: K101 kapı tipinin ölçülü çizimleri

Ahşap kapı kanatları kasalara menteşe görevi gören demir elemanlarla bağlanmaktadır. Aynı demir elemanlar kepenklerde de kullanılmıştır. Kapı kanatlarını açık tutmak için kanadın açıldığı taraftaki duvar üzerinde bulunan ucu kancalı demir elemanlar kullanılmaktadır. [Şekil 4.159, Şekil 4.160, Şekil 4.161].

Şekil 4.159: Menteşe görevi gören demir elemanın görünümü

Şekil 4.160: Menteşe görevi gören demir elemanın kanat içinde kalan kısmının görünümü

Şekil 4.161: Kapı kanadını sabitlemeye yarayan kancalı demir elemanın görünümü

106 mekânının giriş kapısı K102 tipinde bir kapıdır. K102 tipi kapı yapıda sadece burada kullanılmış olup başka örneği bulunmamaktadır. Ön görünüş olarak diğer kapılardan farklı olan kapı kanadının, arka bölüntüleri K101 kapı tipine benzemektedir. Boyutları 91,5 cm. x 204 cm. olan K102 kapı kanadında kapının ön yüzü 4,1 cm. kalınlığındaki profillerle düşey olarak üçe ayrılmıştır. İki yandaki bölüntülerin boyutları 20 cm. x 181,8 cm, ortadakinin boyutları ise 17,1 cm. x 181,8 cm.dir. Kullanılan profil detayı da kepenklerde ve K101 tipinde kullanılan profil detayından farklıdır. Üst ve alt başlık 7 cm., serenler ise 9 cm. genişliğindedir. Kanadın ön yüzünde tahtaların sabitlenmek için kullanılan çivilerin başları görülmektedir [Şekil 4.162, Şekil 4.164].

Kapı kanadı arka görünüşte, 11 cm. genişliğindeki serenler, üst başlık, alt başlık ve ortadaki iki başlık ile üçe bölünmüştür. Bu bölüntülerin boyutları 53,5 cm. x 69,5 cm.dir [Şekil 4.163, Şekil 4.164].

Şekil 4.162: K102 ön görünüşü

Şekil 4.163: K102 arka görünüşü

Şekil 4.164: K102 kapı tipinin ölçülü çizimleri

107 mekânına giriş kapısı, birinci kattaki kapılara oranla çok basittir. Yapıya sonradan eklenmiştir. K103 olarak isimlendirilen kapı kanadının boyutları 90 cm. x 177 cm.dir. Ön yüzü düz olan kapının, arka yüzünde düşey olarak yan yana getirilen tahtaları bir arada tutan yatay ahşaplar görülmektedir [Şekil 4.165,166,168].

Şekil 4.165: K103 ön görünüşü

Şekil 4.166: K103 arka görünüşü

Ön görünüş olarak K101 kapı tipine benzeyen 108 mekânının giriş kapısı(K104) arka görünüşü olarak o tipten ayrılmaktadır. Kapı kanadının boyutları 105 cm. x 184,5 cm.dir [Şekil 4.167,169] .

Şekil 4.167: K104 ön görünüşü

Şekil 4.168: K103 kapı tipinin ölçülü çizimleri

Şekil 4.169: K104 kapı tipinin ölçülü çizimleri

İkinci katta sofaya doğrudan açılan üç mekânın kapısı aynı özelliklere sahiptir. K201 tipindeki bu kapılar K101 tipindeki kapılarla, kapı açıklığındaki pencere dışında aynı özellikleri taşımaktadır. Ahşap olan kapıların kanat boyutları 95 cm. x 208 cm.dir. Ön yüzleri profilli serenler ve kuşaklarla dörde bölünmüştür. Kanadın arka yüzü ise yine kuşak ve serenlerle üçe bölünmüştür. 24 cm. yüksekliğindeki pencere boşluğunda düşey olarak yerleştirilmiş olan demir çubuklarla korkuluk yapılmıştır [Şekil 4.170, Şekil 4.172].

İkinci kattaki diğer bir tip kapı ise 202 mekânından balkona çıkılan kapıdır. Yapıda bu tip kapıdan bir tane kullanılmıştır. K201 tip kapılarda olduğu gibi bu kapı açıklığında da pencere bulunmaktadır. İkinci kattaki tüm kapı açıklarının yükseklikleri aynıdır. K202 tipindeki kapının kanat boyutları 85,5 cm. x 185 cm.dir. Üçe bölünmüş olan kapının ön yüzünün, alt ve üstteki bölümleri düşey olarak tekrar ikiye bölünmüştür. Kapı kanadının arka yüzü oldukça sadedir [Şekil 4.171, Şekil 4.173].

Şekil 4.170: K201 ön görünüş

Şekil 4.171: K202 ön görünüş

Şekil 4.172: K201 kapı tipinin ölçülü çizimleri

Şekil 4.173: K202 kapı tipinin ölçülü çizimleri

4.5.2. Pencereleler

Yapıda zemin katta 5, birinci katta 16, ikinci katta ise 19 pencere açıklığı bulunmaktadır. Bu açıklıklar temel olarak sadece açıklık olanlar, sadece pencere kasası olanlar ve kasa ile birlikte pencere doğraması da olanlar olarak üçe ayrılabilirler.

Yapının zemin katındaki kâgir duvarlarda bulunan pencere açıklıklarında, Z04 mekânının güney duvarı dışında, pencere kasası veya doğrama bulunmamaktadır. Moloz taş örgü olan duvarlarda pencere açıklıklarının iki yanında kesme taş kullanılmıştır. Açıklığın üstü ahşap atkı kirişlerinin yan yana konulmasıyla geçilmiş ve duvar örgüsüne devam edilmiştir. Ayrıca açıklıkların başlangıcında da ahşap hatıllar kullanılmıştır [Şekil 4.174]. Z04 mekânının güney duvarındaki pencere açıklığının doğraması, 48 cm. x 84 cm. boyutlarında kasadan ibarettir. Yatay olarak yerleştirilmiş olan beş tane demir çubukla Z04 mekânı Z05 mekânından ayrılmıştır [Şekil 4.175]. Z06 mekânının ahşap karkas doğu duvarı üzerinde, açıklık boyutları 55 cm. x 116 cm. olan bir pencere açıklığı bulunmaktadır. Doğramanın bulunmadığı açıklıkta 7 tane demir çubuğun kasanın içine yatay olarak yerleştirilmesi ile mekân avludan ayrılmıştır.

Şekil 4.174: Zemin kattaki pencere

Şekil 4.175: Z04-Z05 arasındaki pencere

Birinci kattaki 17 tane pencere açıklığında 6 farklı tip pencere bulunmaktadır.

Pencere tiplerinden birincisinde (P101) sadece pencere kasası bulunmaktadır. Bu tip pencere daha çok yapının içeri dönük mekânlarında ya da sofa gibi mekânlarda kullanılmıştır. P101 pencere tipi için P102 pencere tipinin pencere doğramasının bulunmadığı şekli demek mümkündür. Kâgir duvarlardaki P101 tipindeki pencerelerde 81 cm. x 145 cm. boyutlarındaki pencere açıklığının altında ve üstünde 2 cm. olarak kasa görülmektedir ancak açıklığın iki yanında kasa bitişine kadar duvar daralarak örüldüğü için kasa ile duvar sıfırlanmıştır. Sonuç olarak 70 cm. x 141 cm. boyutlarında net bir açıklık ortaya çıkmaktadır. Bu açıklıktaki kasanın içine yatay olarak kesit çapı 1,5 cm. olan, 9 adet demir çubuk yerleştirilerek mekân dışarıya kapanmaktadır. Ayrıca birinci kattaki tüm pencerelerde kepenk bulunmaktadır ya da mevcutta kepenk yerinde bulunmasa da olduğuna dair iz bulunmaktadır. Kâgir duvarlarda pencere açıklığının tabanı ve tavanı ahşaplarla kaplanmıştır [Şekil 4.176]. Ahşap karkas duvarlar da ise sadece 70 cm. x 141 cm. boyutlarındaki net açıklık bulunmaktadır. Kâgir duvarlarda, altta ve üstte görülen 2 cm. genişliğindeki ahşap, ahşap karkas duvarlardaki P101 tipindeki pencerelerde görülmemektedir [Şekil 4.177].

Şekil 4.176: Kâgir duvarda P101

Şekil 4.177: Ahşap karkas duvarda P101

P102 pencere tipi düşey yönde hareket eden giyotin penceredir. Yapının birinci katında 7 pencere açıklığında bu tip pencere kullanılmıştır. Pencere açıklığı 70 cm. x 141 cm.dir. Her bir kanadın boyutları 70 cm. x 72–74 cm. ve kesit kalınlığı 3 cm.dir. Kanatlar 3,5 cm. genişliğindeki düşey ve yatay kayıtlarla dört bölüme ayrılmış ve her bir bölüme cam takılmıştır. 14 ya da 15 cm. olan kasanın içine yerleştirilen kanatlardan mekânın içine yakın olan aşağı yukarı doğru hareket etmektedir. Hareket eden kanadın önünde kesit boyutları 1,5 cm.x 1,5 cm. olan, düşey olarak kasanın hemen başlangıcına yerleştirilen çıtalar bulunmaktadır. Değişik yüksekliklerde olduğu görülen bu çıtalar düşey yönde hareket eden kanadın öne arkaya hareketini engellemek amacıyla yerleştirilmiştir. Hareket eden kanattan 1 cm. kadar uzaklıkta, pencere kasasının içinde üstte sabit olarak duran kanadı taşıyan çıtalar yerleştirilmiştir. Sabit olan kanadın hemen bitiminde, kasanın dış cephedeki kenarından 4,5 cm. içerde, kesit çapı 1,5 cm. olan 9 tane demir çubuk kasanın içine yatay olarak yerleştirilerek korkuluk yapılmıştır [Şekil 4.178, Şekil 181]. Birinci kattaki pencerelerde dış tarafta kepenkler bulunmaktadır. 35 cm. x 141 cm. boyutlarında olan ahşap kepenkler profilli seren ve kuşaklarla iki bölüme ayrılmıştır. Çift kanatlı olan kepeklerin kanatlarının her iki tarafının görünüşü de aynıdır. Kapı kanatlarında görülen demir elemanlarla kepenk kanatları kasalara bağlanmıştır [Şekil 4.179]. Kepenklerin kapanması ise “c” şekli verilmiş demiş elemanların kanca gibi korkuluk demirlerinden birine takılması ile sağlanmaktadır [Şekil 4.180].

Şekil 4.178: P102 dış görünüşü

Şekil 4.179: Kepenk-kasa bağlantısı

Şekil 4.180: Kepengi sabitleyen parça

Şekil 4.181: P102 pencere tipinin ölçülü çizimleri

P103 pencere tipi de düşey yönde hareket eden giyotin penceredir. Temel özellikleri bakımından P102 tipine benzeyen P103 tipindeki pencereler, pencere kanatlarını bir çerçeve gibi saran 6 cm. kalınlığındaki, kasaya çakılmış olan ahşaplarla ve kasanın yarı yüksekliğine kadar 5 tane demir çubuk kullanılarak yapılmış olan korkuluğu ile P102 tipinden ayrılmaktadır [Şekil 4.182].

Birinci kattaki diğer pencere tiplerinden sadece bir örnek bulunmaktadır. P104 pencere tipi 107 mekânının batı duvarında görülen penceredir. Çift kanatlı olan pencerenin her bir kanadının boyutları 40 cm. x 124 cm.dir ve yatay kayıtlarla üçe ayrılmıştır [Şekil 4.183, Şekil 4.184].

Şekil 4.182: P103 iç görünüş

Şekil 4.183: P104 iç görünüş

P105 penceresi 45 cm. x 88 cm. boyutlarındaki pencere açıklığından ibarettir. Yatay biçimde pencere kasası içine yerleştirilmiş 5 adet demir çubukla diğer mekândan ayrılmaktadır. Bu pencere diğer pencerelerden farklı olarak iki mekân arasındaki bir penceredir.

P106 pencere ise 108 mekânının batı duvarı üzerindedir. Doğramanın bulunmadığı pencere, kepenk ve demir çubuklarla dışarıya kapanmaktadır. 81 cm. x 143 cm. boyutlarındaki açıklığa göre doğrama küçüktür. Yapıdaki diğer kepenklerden farklı olarak P106 penceresinde kepenk mekânın içine doğru açılmaktadır. Çift kanatlı olan kepenk oldukça sadedir [Şekil 4.184].

Şekil 4.184: P104 ve P106 pencere tipinin ölçülü çizimleri

İkinci katta toplam 19 pencere bulunmaktadır ve bunlar üç farklı tiptedir. Esas olarak bu üç tip benzer özelliklere sahiptir. P201 pencere tipi P202 pencere tipindeki bir pencerenin kemerli bir şekilde bitmiş halidir [Şekil 4.185]. P203 pencere tipi ise P202 ile aynı boyutlardaki bir pencere açıklığında sadece demir çubuklarla bir korkuluk yapılması ve kepengin bulunması şeklinde oluşturulmuştur.

P202 pencere tipi düşey yönde hareket eden giyotin penceredir. Pencere açıklığının boyutları 87 cm. x 168 cm.dir. Pencere kanatlarının boyutları ise 87 cm.x 87 cm.dir. Düşey ve yatay kayıtlarla kanatlar dörde bölünmüştür ve her bir bölüme pencere takılmıştır. Hareket eden kanadın öne arkaya yatmasının engellemek için ve üstteki kanadı sabitlemek için ahşap çıtalara kullanılmıştır. Pencere kasasının yarı yüksekliğine kadar, kesit çapı 1,5 cm. olan 5 tane demir çubuğun yatay olarak yerleştirilmesi ile korkuluk yapılmıştır [Şekil 4.186, Şekil 4.187].

P203 pencere tipi ise basit olarak 87 cm. x 168 cm. boyutlarındaki pencere açıklığına 11 tane demir çubuk yatay olarak yerleştirilmiştir ve çift kanatlı bir kepenkle dışa kapanmıştır şeklinde tarif edilebilir [Şekil 4.188].

Şekil 4.185: P201 ön görünüş

Şekil 4.186: P202 dış görünüş

Şekil 4.187: P202 pencere tipinin ölçülü çizimleri

Şekil 4.188: P203 pencere tipinin ve kepengin ölçülü çizimleri

4.5.3. Merdivenler

Yapıda üç tane merdiven bulunmaktadır. Bunlardan birincisi avludan birinci kata ulaşılan taş merdivendir. 31 cm. x 105 cm. boyutlarındaki 18 basamaktan oluşan taş merdiven L şekli oluşturan iki koldan oluşmaktadır. Birinci kolda 11 rıht çıkılarak +2,42 kotundaki sahanlığa ulaşılmakta ve buradan 90 derecelik bir açıyla dönülerek 7 rıht daha çıkılarak +3,95 kotundaki 101 mekânına ulaşılmaktadır. Dolu tuğla ile yapılp sıvanmış 90 cm. yüksekliğinde korkuluğu bulunmaktadır [Şekil 4.189, Şekil 4.190].

Şekil 4.189:Taş merdivenin görünümü

Şekil 4.190:Taş merdivenin sahanlığı

Yapıdaki ikinci merdiven, 101 mekânının batı kenarındaki, 201 mekânına çıkılan ahşap merdivendir. Her bir basamak 24,5 cm. x 87 cm. boyutlarındadır ve rıht yüksekliği 21 cm.dir. L şekli oluşturacak şekilde iki kolu olan ahşap merdivenin, birinci kolu üzerindeki 9 basamak, 10 rıhttan çıkılarak +6,00 kotundaki sahanlığa ulaşılmaktadır. Sahanlıkta 90 derece kuzey yönüne dönülerek, merdivenin diğer kolu üzerindeki 7 basamak, 8 rıhttan çıkılarak +7,77 kotundaki ikinci sahanlığa ulaşılmaktadır. Bu sahanlıkta da 90 derece doğu yönüne dönülerek 1 rıht daha çıkılarak ikinci kattın sofasına ulaşılmaktadır. Basamaklar iki ana giriş üstünde taşınmaktadır. Merdivenin birinci kolunun altındaki merdiven boşluğu kapatılarak

küçük bir mekân oluşturulmuştur. 95 cm. yüksekliğindeki korkuluk demir çubukların düşey olarak yerleştirilmesi ile oluşturulmuştur[Şekil 4.191].

Şekil 4.191: 101 mekânındaki ahşap merdivenin görünümü

201 mekânındaki merdiven, 101 mekânından gelen merdivenin üstünde, mekânın batı duvarı önünde bulunmaktadır. L şeklinde olan merdiven iki koldan oluşmaktadır. Birinci kol üzerindeki basamakların genişliği 60 cm.dir. 2 basamak, 3 rıht ile 63 cm. çıkılarak sahanlığa ulaşılmaktadır. Sahanlıkta 90 derece kuzeye dönülerek diğer kol üzerindeki 70 cm. genişliğindeki 16 basamak, 19,5 cm. yüksekliğindeki 17 rıht çıkılarak çatı arasına ulaşılmaktadır [Şekil 4.192, Şekil 4.193].

Şekil 4.192: Merdivenin çatı arasından görünümü

Şekil 4.193: 201 mekânından merdivenin görünümü

4.6. Strüktürel Özellikleri

Yığma ve ahşap karkas sistemde inşa edilmiş olan yapının zemin kat ve birinci katın kuzey kanadında görülen kâgir moloz taş örgü taşıyıcı duvarları, birinci katın diğer kanadında ve ikinci katta ahşap karkas sistemde inşa edilmiş olan duvarlarla devam etmektedir. Ahşap kirişlerle taşınan döşemeler ve çatılar yapının taşıyıcı sistemini oluşturan diğer elemanlardır.

4.6.1. Temeller

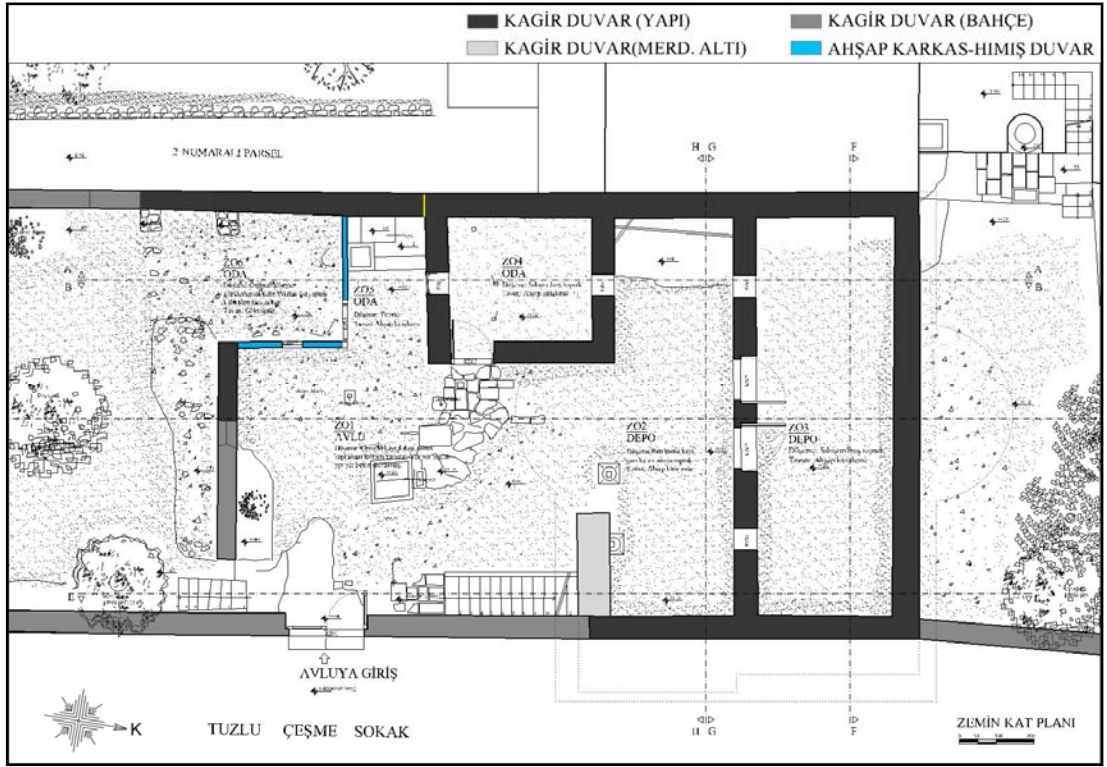
Yapıda çalışma kapsamında kazı ve sondaj yapılamadığı için temeller ile ilgili bilgi edinilememiştir. Ancak yapının bulunduğu parselde doğu-batı doğrultusundaki eğim yapının temelinin kademeli olarak yapıldığını düşündürmektedir. Zemin katta batıdaki taşıyıcı kâgir duvarların kaya üzerine oturtulmuş olması ve zemin katta Z02 ve Z03 mekânlarının batı duvarlarının önündeki zemin kotu ile sokak kotu arasındaki farkın 110 cm. ile 125 cm. arasında olması bu fikri desteklemektedir [Şekil A.12, Şekil A.13].

4.6.2. Duvarlar

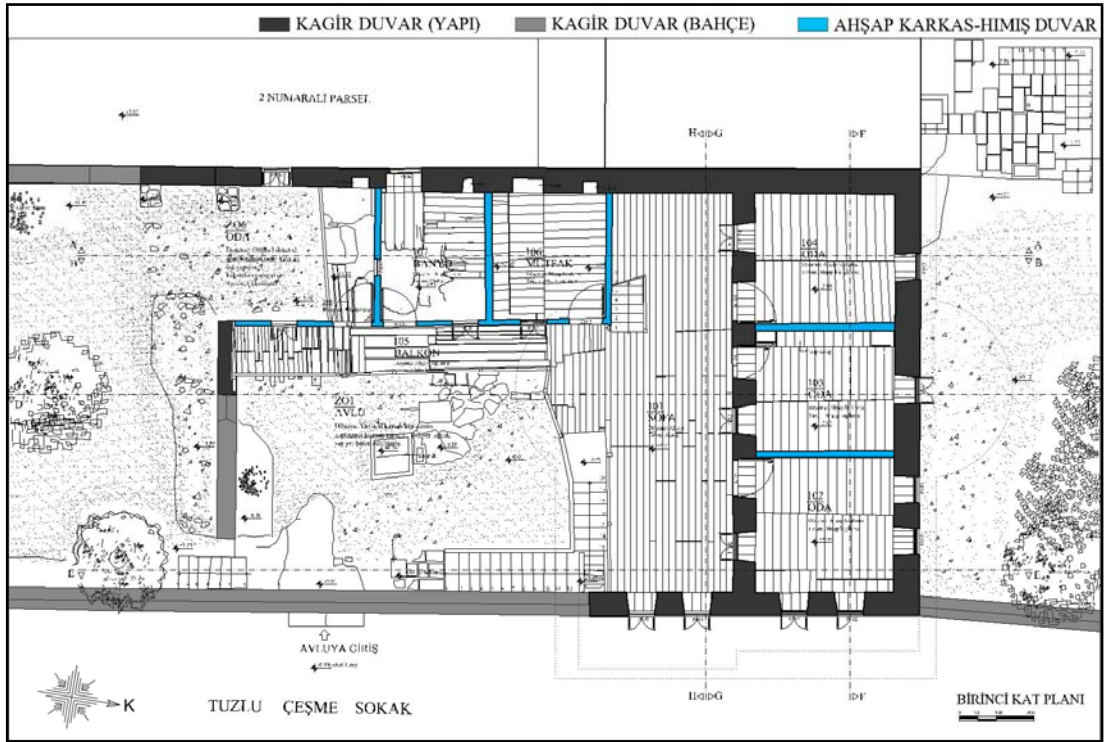
4.6.2.1. Kâgir Duvarlar

Z06 mekânının kuzey ve doğu duvarları dışında, yapının zemin katındaki tüm mekânlarının duvarları, kalınlıkları 60 cm. ile 70 cm. arasında değişen moloz taş örgü duvarlardır ve Z02 mekânı ile Z03 mekânlarının duvarları birinci katta da devam etmektedir [Şekil 4.194, Şekil 4.195]. Bu duvarlar ahşap karkas sistemde inşa edilmiş olan ikinci kattan ve çatıdan gelen tüm düşey yükleri yapı temellerine aktaran en önemli strüktürel elemanlardır.

Üst katlarda ahşap karkas sistemde inşa edilmiş olan bölücü duvarlar bu kâgir duvarlardan payandalar yardımıyla destek almakta ve duvarların arasına kuzey-güney doğrultusunda yerleştirilmiş olan kirişler yardımıyla taşınmaktadır. Döşemeler ise yine yükler kâgir duvarlara aktararak taşınmaktadır. Birinci kat döşemesini taşıyan kirişler zemin kattaki kâgir duvarlarda ankastre olarak taşınan ahşap konsollar üzerinde doğu-batı doğrultusunda taşınmakta olan ahşap kirişlerin üzerine oturtularak taşınmaktadır [Şekil 4.196].

Şekil 4.194: Zemin katta görülen duvar tipleri

Şekil 4.195: Birinci katta görülen duvar tipleri

Şekil 4.196: Birinci kat döşemesini taşıyan kirişler ile kâgir duvar ilişkisi

Z02 mekânında üstteki döşemeyi taşıyan kuzey-güney doğrultusundaki kirişlerin güney uçları ise ahşap direklerle desteklenen, doğuda mekânın kâgir duvarına saplanan, batıda ise Z04 mekânının kâgir kuzey duvarı üzerinde taşınan doğu-batı doğrultusundaki ahşap kirişin üstüne oturtulmuştur. Birinci katta ise Z03 mekânının üstüne denk gelen 102, 103 ve 104 mekânlarının üstteki döşemesini taşıyan kirişler ise bu mekânlar arasındaki ahşap karkas sistemde inşa edilmiş olan duvarlar ile doğu ve batıdaki kâgir duvarlara doğu-batı doğrultusunda yerleştirilerek taşınmaktadır.

Zemin katta ahşap hatılların bulunmadığı moloz taş örgü duvarlarda birinci katta pencere alt hizasında devam eden ahşap hatılın varlığı yapının doğu cephesinde ve kuzey cephesinde sıvanın döküldüğü yerlerde görülmektedir. Başka seviyede hatılın bulunduğu dair bir iz rastlanmamıştır.

Moloz taş örgü duvarlarda köşelerde ve pencere açıklıklarında kesme taş kullanılmıştır. Taşıyıcı kâgir duvarlar üzerindeki kapı ve pencere açıklıkları duvarın dayanımını azaltmaktadır. Bu nedenle bu açıklıkları geçmek için açıklık boyunca ahşap atkı kirişleri yerleştirilmiştir [Şekil 4.197, Şekil 4.198]. Zemin katta bu atkı kirişler görülmektedir, ancak birinci kattaki pencere açıklıklarında bu atkı kirişlerinin üzeri 23–24 cm. eninde ahşaplarla kaplanmıştır.

Şekil 4.197,Şekil 4.198: Zemin katta pencere ve kapı açıklıklarındaki atkı kirişleri

4.6.2.2. Ahşap Karkas Duvarlar

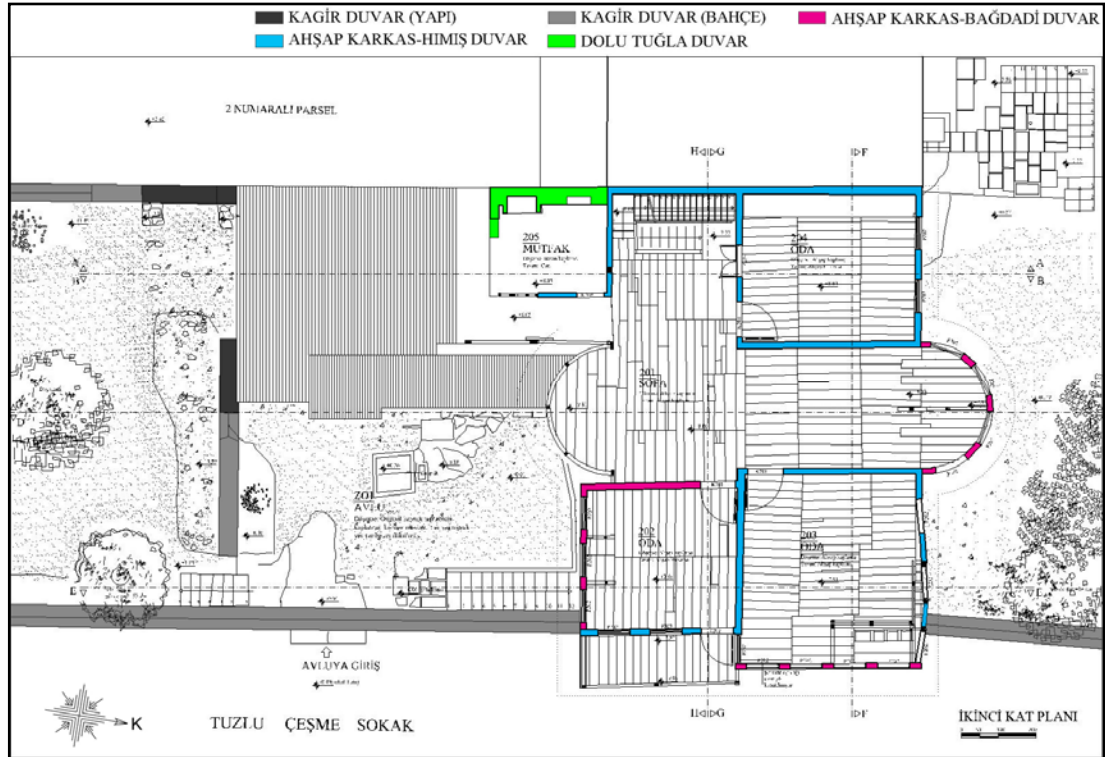
Yapıda ahşap karkas sistemde inşa edilmiş strüktürel duvarlar iki çeşittir. Bunlardan birincisi ahşap karkas içi moloz taş dolgu, üzeri sıvalı olan hımiş duvarlar, diğeri ise ahşap karkas üzeri bağdadi çıtaları ile kaplı ve sıvalı duvarlardır.

Zemin katta ve birinci katta bulunan ahşap karkas sistemde inşa edilmiş olan duvarların tümü hımiş duvarlardır. 201 mekânının batı duvarı, 202 mekânının doğu ve kuzey duvarı, 203 mekânının batı, kuzey ve güney duvarı ile 204 mekânının tüm duvarları hımiş duvarlardır. Bu duvarlar dışında ikinci kattaki diğeri duvarlar ahşap karkas üzeri bağdadi çıtalarla kaplı ve sıvalı olan duvarlardır [Şekil 4.194, Şekil 4.195, Şekil 4.199].

Yapının zemin katındaki Z06 mekânının hımiş doğu duvarında zeminde, pencerenin altında ve üstünde, bir de duvar bitiminde bulunan dört tane yatay ahşap ile duvar üç parçaya bölünmüştür. Her bir parçanın içine dik konumda, aralarındaki uzaklık 15–18 cm. arasında değişen ahşap dikmeler yerleştirilmiş ve araları moloz taşlar ve harçla doldurulmuştur. Z06 mekânının kuzey duvarında görülen çapraz şekilde yerleştirilerek sistemin bir bütün olarak hareket etmesini ve yanal etkilere karşı daha sağlam olmasını sağlayan çapraz hatıllara mekânın doğu duvarında rastlanmamaktadır. Yine bu duvarın devamı niteliğindeki 108 mekânının doğu duvarında da bu çapraz hatıllar bulunmamaktadır.

107 mekânının doğu duvarı çatının çökmesinden zarar görüp tamir edildiği için ahşap karkas sistemde olmasına karşın orijinal yapım sistemine dair fikir vermekten uzak görünmektedir. Yapının diğeri hımiş duvarları sıvalı olduğu için detayları

Hakkında bilgi edinilememiştir. Duvarlar üzerindeki çatlaklar ahşap karkas sistemin ne şekilde oluşturulduğuna dair fikir vermektedir.

Şekil 4.199: İkinci katta görülen duvar tipleri

Kötü derecede hasarlı olduğu için 203 mekânının himiş kuzey duvarı strüktürel özelliklerini neredeyse kaybetmiştir.

İkinci kattaki bağdadi duvarlar strüktürel acıdan daha zayıf olan noktalarda yapılmışlardır. Himiş duvarlara nispeten daha hafif olan ahşap karkas üzeri bağdadi çitalarıyla kaplı olan duvarların yapımı, yapının çıkma yaptığı duvarlarda ya da duvarın oturduğu yüzeyin taşıyıcılığının zayıf olduğu durumlarda tercih edilmiştir. 202 mekânının güney duvarı bağdadi bir duvardır. Mekân güney yönünde alttaki taşıyıcıdan 70 cm. çıkma yapmıştır ve burada kirişlere gelen yükü hafifletmek için bağdadi duvar tercih edilmiştir. Yine aynı mekânın batı duvarı aynı mantıkla bağdadi olarak inşa edilmiştir. Aynı mekânın doğu duvarı ve kuzey duvarı ise birinci kattaki 60 cm. kalınlığındaki kâgir duvarın üzerine oturduğu için himiş olarak yapılmışlardır. 203 mekânının doğu duvarı da 202 mekânının güney duvarı gibi mekânın doğu yönünde yaptığı 95 cm. çıkmanın bitiminde inşa edilmiş olan bir duvar olduğu için bağdadi olarak yapılmıştır. Mekânın yaptığı çıkma 202 mekânının

doğusunda kendini bir balkon olarak göstermektedir ve tüm bu ikinci kat ahşap payandalarla desteklenmektedir [Şekil 4.200].

Şekil 4.200: Doğu cephesinde ikinci katı destekleyen ahşap payandalar

İkinci katta sofa kuzey ve güney yönlerinde dairesel çıkmalar yapmaktadır. Kuzey yönündeki çıkma kuzey soğuşundan, rüzgârından korunmak amacıyla duvarlarla kapatılmıştır. Ahşap karkas üzeri bağdadi çitaları ile kaplı ve sıvalı olan çıkma ahşap payandalarla desteklenmektedir. Çıkma strüktürel açıdan kötü durumdadır. Payandalar duvardan ayrılmışlardır [Şekil 4.201, Şekil 4.202].

Şekil 4.201: İkinci katta, kuzeydeki çıkmanın doğu görünüşü

Şekil 4.202: İkinci katta kuzeydeki çıkmanın bahçeden görünümü

4.6.3. Döşeme Sistemi

Yapının zemin katta bulunan mekânlarının Z06 mekânı dışındakilerin döşemesi topraktır. Z01 mekânının orijinal kayrak taşı kaplaması kısmen hala mevcuttur. K01 kapısının avluya açıldığı noktada zemine şap dökülmüştür. Z02 mekânının batı tarafında zeminde kaya devam etmektedir. Mekânın batı duvarından içerilere doğru 180 cm. kadar uzanan kayalık duvarın altında da devam etmektedir. Z06 mekânının içi çöküntü ile dolu olduğundan zemin döşemesi hakkında bilgi elde edilememiştir.

Birinci katta taş merdivenin bitiminde ahşap döşemenin üzerine 113 cm. x 137 cm. boyutlarında şap kaplanmıştır. İlk ulaşılan mekân olan 101 mekânının döşemesi ahşap kaplamadır. Kuzey-güney doğrultusundaki ahşap kirişlerin üzerine doğu-batı doğrultusunda döşenmiş olan ahşapların eni 17 cm. olmasına karşın uzunluklarında belirli bir standart yoktur. Döşeme mekânın güneybatı köşesindeki ahşap merdivenin altında da aynen devam etmektedir. 102 mekânının döşemesi de 101 mekânında olduğu gibi kuzey-güney doğrultusundaki ahşap kirişlerin üzerine doğu-batı doğrultusunda ahşap kaplanmasıyla oluşturulmuştur. Mekânın batı duvarından

itibaren altıncı kirişe kadar yaklaşık 145 cm. uzunluğunda ve 23 cm. eninde olan ahşaplarla kaplanmıştır. Bu kirişten itibaren başlayan ahşaplardan güney duvarından itibaren ilk yedi tanesi doğu duvarından itibaren ikinci kirişe kadar, geri kalan dokuz ahşap ise doğu duvarından itibaren ilk kirişe kadar devam etmektedir. Geri kalan boşluk da uygun ebatlardaki ahşaplarla kaplanmıştır.

103 mekânında taşıyıcı kirişlerin ve kaplanan ahşapların doğrultusu 102 mekânı ile aynıdır. Döşemede eni yaklaşık 22 cm. olan 135 cm. uzunluğunda ahşaplar mekânın doğu duvarından itibaren kaplanmıştır. Geri kalan döşeme kaplamasında ise yaklaşık uzunluğu 185 cm. olan ahşaplar kullanılmıştır. Mekândaki dolap döşeme kaplamasının üstüne yerleştirilmiştir. 102 ve 103 mekânlarının döşemesini taşıyan kirişler zemin kattaki mekânlarda görülmekteydi ancak bu mekânların tavanları ahşap kaplı olduğu için bu mekânların üstünde bulunan ikinci kattaki mekânların döşemelerini taşıyan kirişler görülememektedir.

104 mekânının döşemesi de ahşap kirişler üzerinde taşınan ahşap kaplamadır. Ahşap kirişler kuzey-güney doğrultusunda yerleştirilmiştir ve döşeme kaplaması ise doğu-batı doğrultusunda kaplanmıştır. 180 cm. ve 167. cm uzunluğunda ve yaklaşık eni 22 cm olan ahşaplar kullanılmıştır. 104 mekânının tavanı ahşap kaplanmış olmadığı için ikinci kattaki döşemeyi taşıyan ahşap kirişler görülmektedir.

105 mekânının ahşap olan döşemesi niteliksizdir. Gelişigüzel, ele geçen ahşaplarla kirişlerin üzeri kuzey-güney doğrultusunda kaplanmıştır. Mekânın döşemesini taşıyan kirişlerde kaplama ile aynı doğrultudadır.

106 mekânının döşemesi doğu-batı doğrultusundaki ahşap kirişlerle taşınmaktadır. Döşeme kaplaması ise kuzey-güney doğrultusunda kaplanmıştır.

107 mekânında döşemeyi taşıyan kirişler iki farklı doğrultudadır. Mekânın kuzeyinde doğu-batı doğrultusundaki kirişlerle taşınan döşeme, mekânın güney tarafında kuzey-güney doğrultusunda yerleştirilmiş olan kirişlerle taşınmaktadır. 107 mekânının kuzey ve güney duvarları döşemelerin üzerine oturtulduğu, alttaki herhangi bir duvarın devamı olmadığı için mekânın döşemesini taşıyan kirişler iki farklı doğrultudadır. Mekânın ahşap döşemesi kısmen durmaktadır. Yapının eski kullanıcıları bu mekânının banyo olarak kullandığı için döşemenin üstüne giriş kapısından itibaren yaklaşık 150 cm. eninde şap dökülmüştür.

Döşemesi çökmüş olan mekânın 130 cm. eninde döşemesi mevcuttur ve ahşap kaplamanın üstüne kısmen şap kaplanmıştır.

İkinci kattaki mekânların tümünün döşemesi ahşap kaplamadır. 101 mekânının tavanında da görüldüğü gibi 202 mekânı ile 201 mekânının 101 mekânının üstünde olan kısmının doğu-batı doğrultusundaki eni ortalama 20 cm. olan ahşaplarla kaplanmış olan döşemesini taşıyan ahşap kirişler kuzey-güney doğrultusunda yerleştirilmiştir.

203 mekânı, 204 mekânı ve 201 mekânının bu iki mekân arasında kalan kısmının ahşap kaplama döşemesini taşıyan kirişler doğu-batı doğrultusunda yerleştirilmiştir. 203 mekânının kirişleri 102 mekânının tavanı ahşap kaplı olduğundan görülememiş, bu nedenle kaplama üzerindeki çivi izleri incelenerek doğrultuları anlaşılmıştır.

Ahşap döşemeleri taşıyan ahşap kirişler ortalama 25 cm. ile 35 cm. arasında değişen aralıklarla yerleştirilmişlerdir.

Yapının çıkma yapan mekânlarındaki döşemeyi taşıyan kirişler mekânın döşemesini taşıyan kirişlerden ayrı kirişlerdir. Yaklaşık 50 cm. içerden başlatılarak çıkmanın döşemesini taşıyan kirişler yerleştirilmiştir.

205 mekânı yapıya sonradan eklenmiş bir mekândır. Döşemesi şap kaplanmıştır.

4.6.4. Örtü Sistemi [Şekil A.7, Şekil A.8]

Yapıda iki farklı çatı sistemi bulunmaktadır. Yapının avluya göre kuzeyde bulunan kanadının üstü marsilya kiremidiyle kaplanmış kırma çatıdır. Avluya göre batıda bulunan kanatta ise özgün toprak dam çatı örtüsünün çökmesinden sonra tek eğimli bir çatı yapılmış, üzeri galvanize sac levhalarla kaplanmıştır.

4.7. Malzeme ve Yapım Tekniği [Şekil A.20-A.23]

Yapıda kullanılan malzeme ve yapım teknikleri ilk iki kat ile son kat arasında farklılıklar göstermektedir. Yapının zemin katındaki tüm taşıyıcı duvarlar moloz taş örgü olarak yapılmış yığma duvarlardır. Birinci katta ise yığma duvarların yanı sıra ahşap karkas sistemde inşa edilmiş hımiş duvarlarda bulunmaktadır. Birinci katta moloz taş örgü yığma duvarlarda pencerelerin altında ahşap hatıllar kullanılmıştır[Şekil 4.203, Şekil 4.204]. İkinci katta ise duvarlar ahşap karkas olarak inşa edilmiş olup ya ahşap karkas sistemin bağdadi çıtaları ile kaplanıp sıvanması ya da karkas sistemin içinin moloz taşlarla doldurulması ve sıvanması ile oluşturulmuştur. Hımiş duvarlarda sıvanın döküldüğü yerlerde görüldüğü kadarıyla esas dikmelerin üzerlerine sıvayı daha iyi tutması için çentikler atılmıştır [Şekil 4.205].

Şekil 4.203: Kuzey cephesinde hatılın görünümü

Şekil 4.204: Kuzey-doğu köşede hatılların birleşimi

Şekil 4.205: Ahşap karkas sistemdeki dikmelerde görülen çentikler

Yapıda sıvası dökülen duvarlarda, cephelerde yapılan incelemelerle yapıda kullanılan malzemeler ve yapım teknikleri belirlenmiştir. Buna göre yapıda kullanılan yapım sistemleri; yığma ve ahşap karkas(Bağdadi, hımiş), malzemeler ise, taş, ahşap, dolu tuğla, demir, sıva ve harç, kiremit, çinkodur.

Taş: Yapının zemin katında ve birinci katındaki yığma duvarlarda, bahçe duvarlarında, ahşap karkas sistemde inşa edilmiş duvarlarda dolgu malzemesi olarak ve avluda kaplama malzemesi olarak kullanılmıştır. Moloz taşın yanı sıra kesme taşlar da kullanılmıştır. Avludan birinci kata çıkan taş merdivenin basamakları tek parça taştan yapılmıştır.

Ahşap: Yapıda çok kullanılan malzemelerden biri de ahşaptır. Döşemeler ve döşemeleri taşıyan kirişler, dikmeler ahşaptır. Hımiş ve bağdadi duvarlarda iskelet sisteminde, ahşap malzemeler kullanılmıştır. Pencere, kapı ve kepenkler ahşaptan yapılmıştır. Çatı aşıkları, mertekler ahşaptır.

Dolu tuğla: Yapıya sonradan yapılan eklerde kullanılan bir malzemedir. Taş merdivenin korkuluğunda ve ikinci kattaki 205 mekânının batı ve güney duvarlarında dolu tuğla kullanılmıştır.

Demir: Zemin katta KZ01 kapısının açılıp kapanmasını sağlayan sistemde, Z04 ve Z06 mekânlarının pencerelerinde demir kullanılmıştır. Birinci ve ikinci katlarda pencere, merdiven ve balkon korkuluklarında demir çubuklar kullanılmıştır. Kapı ve pencere kanatları, kepenkler kasalara demir elemanlar yardımıyla bağlanmıştır. Kepenklerin açılmamasını sağlayan “c” şeklindeki elemanlarda demirdir.

Sıva ve harçlar: Yapıda taşlar arasındaki bağlantılarda kireç+kum karışımı harç kullanılmıştır. Sıvalarda ise kireç+saman+kum karıştırılarak yapılan harçlar kullanılmıştır. Yeni yapılan onarımlarda çimento katkılı harçlarla yapılmış sıvalarda görülmektedir.

Kiremit: Yapının avluya göre kuzeydeki kanadının üst örtüsünde marsilya kiremidi kullanılmıştır.

Galvanize sac levha: Yapının avluya göre batı kanadının üst örtüsünde ve çatının yağmur oluklarında çinko kullanılmıştır.

4.8. Bozulmalar ve Nedenleri

Yapının ne şekilde onarılacağına karar vermek için meydana gelen bozulmaların ve nedenlerinin doğru bir şekilde saptanması son derece önemlidir. Bozulmalara neden olan faktörlerin ortadan kaldırılması onarımların sonuçlarının uzun süreli olması için gereklidir. Aksi takdirde en kısa sürede bozulma tekrar ortaya çıkacak ve belki bu sefer daha önemli müdahaleler gerektirecek hasarlara neden olacaktır.

İncelenen yapıda bozulmalara neden olan en önemli sorun bakımsızlıktır. 1975 yılından sonra belli bir süre kendi haline terk edilmiş olan yapıda, yaklaşık 23 yıldır bekçilik yapımları amacıyla yerleştirilmiş olan bir aile yaşamıştır. Bu nedenle, yapının düzenli olarak yapılması gereken bakımları ihmal edilmiş ve bunlar bozulmalara neden olmuştur. Erken müdahale edilse, küçük bir onarımla düzeltilebilecek olan sorunlar büyümüş hatta yapının bir kısmının kısmen yıkılması ile sonuçlanmıştır.

Bakımsızlık nedeniyle meydana gelen bozulmalar, yapının konumu itibariyle rüzgâr gibi dış etkenlerden ve yağmurdan daha fazla etkilenmesine neden olmuştur. Ayrıca strüktür tasarımındaki hatalar, bu etkenlerle birlikte önemli strüktürel problemlerin oluşmasına neden olmuştur. Sıvaların döküldüğü yerlerde sıva onarımlarının yapılmaması, buradaki taşıyıcı elemanların dış etkilere açık duruma gelmesine ve bozulmalarına neden olmuştur.

Yapıdaki bozulmalar birbirini etkileyerek günden güne artmaktadır. Bir bozulma diğerine neden olmakta ve zincirleme bir şekilde sorunlar büyümektedir.

4.8.1. Mekânsal Bozulmalar

Sosyal yaşamın değişmesiyle birlikte insanların bir yapıdan beklentileri de değişmiştir. İlk yapıldığında çok önemli olan mekânlar yaşanan değişimlerle kullanışsız ya da işlevsiz kalmış ve bu durum ya mekânın kendi haline terk edilip bakımsız kalmasıyla ya da kullanıcının ihtiyaçları doğrultusunda değişiklikler yapmasıyla sonuçlanmıştır.

Yapının zemin katındaki mekânlar depo ve hayvan barınağı gibi işlevler için tasarlanmış olsalar da günümüzde odunluk, depo gibi işlevlerde kullanılmaktadırlar.

İhtiyaç doğrultusunda 107 mekânı da döşemesinin üstüne beton dökülerek banyoya çevrilmiş, ön bahçenin güneybatı köşesine bir helâ mekânı eklenmiştir.

Yapıda su tesisatının sadece 108 mekânına kadar getirilmiş olması nedeniyle, balkonda (105 mekânı) 108 mekânının giriş kapısının karşısına mutfak tezgâhı olarak kullanılmak amacıyla tahtalardan bir tezgâh yapılmıştır[Şekil 4.208]. 107 mekânında ve bu tezgâhta kullanılan suyun doğrudan mekânın içine akıtılması buradaki ahşaplara zarar vermekte, strüktürel bozulmalara ve malzeme bozulmalarına da neden olmaktadır.

Şekil 4.208: Balkona eklenmiş olan ahşap mutfak tezgâhının görünümü

106 mekânının üstüne ikinci katta eklenen mekân, yapının özgün mekânsal düzeninin bozulmasına neden olmuştur. Kemerli geçişlerle doğrudan dam çatıya çıkılan bir düzen, dam çatının da yıkılıp yerine tek eğimli bir çatının yapılmasıyla birlikte, ortadan kalkmıştır. Sofanın tamamen açık olan güney kenarı kısmen kapanmış, sofadaki rüzgâr, güneş etkileri değişmiştir.

4.8.2. Strüktürel Bozulmalar

Strüktürel bozulmaların başlıca nedenleri; strüktür tasarımıındaki hatalar ve taşıyıcı elemanlarda meydana gelen bozulmalardır.

Zemin katta ortalama 60 cm. kalınlığındaki yığma duvarlar yapının esas taşıyıcı duvarlarıdır. Ancak birinci ve ikinci katlardaki duvarların konumlanışları strüktürel problemlere neden olmaktadır. 102, 103 ve 104 mekânlarını birbirinden ayıran duvarlar, Z03 mekânının yığma, güney ve kuzey duvarları arasına kuzey-güney doğrultusunda atılmış kirişlerle taşınmaktadır. İkinci kattaki duvarlar yine bu birinci kattaki ahşap karkas iki duvarın üstünde inşa edilmiştir ve ikinci kattaki döşemeyi taşıyan kirişler de birinci kattaki duvarlar tarafından taşınmaktadır. Zemin kattaki bir duvarın devamı niteliğinde olmayan bu duvarları tek destekleyen ahşap payandalardır. Dolayısıyla, duvarları taşıyan kirişler sehim yapmıştır ve duvarlar üzerinde 45 derecelik çatlaklar bulunmaktadır.

Avluya göre batı kanadın birinci katındaki duvarlar da döşemenin üstüne altta bir duvar olmadan yerleştirilmişlerdir. Zamanla döşemelerin taşıyıcılığı azalmış ve sehimler oluşmuştur.

Yapının güney cephesinde mekânları destekleyen ahşap dikmeler yeterli değildir. Bu nedenle mekân güney yönüne yatmıştır.

İkinci katta, yapı cephelerde çıkmalar yapmıştır. Bu çıkmaların strüktürel tasarımında önemli hatalar yapılmıştır ve günümüzde tüm bu çıkmalarda önemli strüktürel sorunlar ortaya çıkmıştır. Çıkmalarda döşemeyi taşıyan kirişler kullanılmayıp, onların bitişlerinden 40–50 cm. içte başlayan başka kirişler kullanılmıştır [Şekil 4.209]. Kirişler yeterince destek alamadığı için, günümüzde ikinci kattaki tüm çıkmalar çıkma yaptıkları yönde yatmışlardır. Bu çıkmaları destekleyen payandalar yeterli kesit boyutlarında seçilmemişlerdir. Ayrıca çıkmayı taşıyan kirişlerin yetersizliğine rağmen bir de çıkmanın döşemesini taşımak amacıyla, 201 mekânındaki kuzey çıkmada olduğu gibi, çıkmalar arasına kirişler atılmıştır [Şekil 4.210]. Bu çıkmayı taşıyan iki ana kiriş, onları destekleyen payandalar olmasına rağmen yerlerinden çıkmışlardır ve payandalar duvardan 10 cm. kadar ayrılmıştır [Şekil 4.211].

Yapının çatısındaki sorunlar ve hasarlı duvarlar yağmur sularının doğrudan yapının içine akmasına ve ahşap olan taşıyıcı elemanların bozulmasına, strüktürel sorunlara neden olmaktadır [Şekil 4.212].

Şekil 4.209: 203 mekânının doğu yönünde yaptığı çıkmayı taşıyan kirişler

Şekil 4.210: 201 mekânındaki kuzey çıkmanın döşemesinin taşıyan kirişler

Şekil 4.211: Kuzey çıkmayı taşıyan kirişin ve oluşan ayrılmanın görünümü

Şekil 4.212: Çatının su almasına neden olan delikler

4.8.3. Malzeme Bozulmaları

Yapıda kullanılan malzemelerdeki hasarlar onları koruyan, dış etkilerin doğrudan onları etkilemesini engelleyen malzemelerdeki hasarlardan ve uzun süre bakımsız kalmalarından kaynaklanmaktadır.

Zemin katta Z04 mekânının güney duvarındaki taşlarda yüzey kaybı görülmektedir. Bu duvarın yanında su kuyusunun bulunması nedeniyle buradaki taşlar kapilarite ile yükselen sudan daha fazla etkilenmiştir. Suyun içinde bulunabilecek asit ve kimyasal maddelerin yapı malzemesiyle tepkimeye girmesi sonucu oluşan tuzlar kristalleşerek iç gerilimleri arttırmış ve yüzeyde kayıplara neden olmuştur [Şekil 4.213].

Şekil 4.213: Z04 mekânının güney duvarında yüzey kayıpları görülen taşlar

Zemin kattaki Z05 ve Z04 mekânlarının tavanlarında görülen, birinci katın döşemesini taşıyan kirişlerde, üst kattaki mekânların banyo ve mutfak olarak kullanılması ve burada kullanılan suyun doğrudan döşemenin üstüne akıtılması nedeniyle, çürümeler ve şekil değişiklikleri oluşmuştur.

Z06 mekânının ahşap karkas duvarlarında kullanılan ahşaplarda sürekli suya maruz kalmalarından dolayı çürümeler görülmektedir. Duvarın sıvalarının dökülmesi suyun yaptığı etkileri arttırmıştır.

Pencere ve korkuluklarda kullanılan demir çubuklar, kapı ve kepenk kanatlarını kasaya bağlayan demir elemanlar korozyona uğramıştır.

Pencere kanatlarının, iyi kapanamaması ya da camlarının kırık olması nedeniyle yağmur suyuna maruz kalması sonucunda ahşaplarda bozulmalar görülmektedir.

5. RESTİTÜSYON [Şekil A.24-Şekil A.46]

Yapıdaki tüm eksiklerin tamamlanıp, değişikliklerin düzeltilip, restitüsyon projelerinin hazırlanması için, yapının eski sahibi Abdullah Kemali Arıkan'ın çocukları Yaşar Yılmaz Arıkan, Şendağ Arıkan, Güler Arıkan, Olcay Kılıç ve Olcay Kılıç'ın kızı Suna Uzunyayla ile 1981 yılından itibaren yaklaşık 23 yıl yapıda ailesiyle birlikte yaşamış olan Mahmut Sarı ile görüşülmüştür. Yapıya ait eski fotoğraflar araştırılmış ve yapıdan elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Ayrıca yapıda günümüzde mevcut olmayan elemanlar, yapının eski kullanıcılarının tariflerinden elde edilen verilerin tipolojik karşılaştırmalar yapılarak değerlendirilmesi sonucunda tamamlanmaya çalışılmıştır.

Yapıldığı dönemden bugüne kadar konut olarak kullanılan, L şeklinde bir plana sahip olan yapıyı restitüsyon açısından değerlendirirken iki dönem tanımlamak mümkündür.

İki restitüsyon önerisinin gelişmesinin sebebi, yapının özellikle avluya göre batıdaki kanadında meydana gelen değişikliklerdir. Yapının kuzey kanadında çok fazla değişiklik olmamıştır. I. öneri batı kanadına yapılan ek mekânlardan, tam olarak hangi tarihte eklendiği bilinmemekle birlikte, öncesini gösteren bir restitüsyondur. II. restitüsyon önerisi ise, yapının batı kanadındaki yıkılan kısımların tamamlanması, ek mekânların temizlenmesi ve kuzey kanattaki eksikliklerin tamamlanmasıyla hazırlanmıştır. Bu öneri dönem olarak 1936 yıllarının sonunda, Arıkan Ailesi'nin yapıya taşındığı sırada, yapının durumunu göstermektedir.

Yapının avluya göre kuzeyde bulunan, ilk iki katı kâgir, üst katı ahşap karkas olan kanadı, avlunun batısındaki kanada oranla önemli mekânsal değişikliklere uğramadan günümüze kadar gelmiştir. Ancak, batı kanat yapının uzunca bir süre sahipleri tarafından kendi haline terk edilmesi ve sonrasında bekçilik yapmaları amacıyla bir ailenin yapıya yerleştirilmesiyle birlikte, e uzun süre bakımsız kalmış ve yapının bu kanadında önemli kayıplar olmuştur.

Yapının, 1975 yılından itibaren yaklaşık beş yıl kadar, kendi haline terk edildiği dönemde, burada define olduğunu düşünen kişiler duvarları yıkarak, taş merdivenin sahanlığının taşlarını yerinden oynatarak, zemini kazarak yapı elemanlarına zarar vermişlerdir. Ayrıca ahşap dolap kapakları ve dolaplar bu dönemde çalınmıştır. Bakımsızlık nedeniyle strüktürel problemler ortaya çıkmış, sıvalar dökülmüş, pencere doğramaları, kepenkler kaybolmuştur.

Restitüsyon açısından asıl sorunlu olan batı kanattır. 10 yıl kadar önce yapının batı kanadının güney duvarı, birinci kat döşemesi ve çatısı ile birlikte çökmüştür.

5.1.Yıkılan Mekânların Tamamlanması (II. Dönem)

Yaklaşık 10 yıl kadar önce 108 mekânı, bu mekânın güneyindeki helâ, kiler ve yapının bu kısmını örten toprak dam çökmüştür. Bu mekânların tamamlanmasında, yapının eski sahiplerinin verdiği bilgilerden ve yapı üzerindeki izlerden faydalanılmıştır.

108 mekânının güney sınırı olan duvarın yerini belirlerken, duvar üzerindeki izler ve Z06 mekânında kısmen kalmış olan duvar kalıntıları fikir vermiştir. Mekânın kuzeybatı köşesinden 367,5 cm. güneyde duvar sıvası sonlanmakta ve burada kalınlığı 60 cm. olan kâgir bir duvarın var olduğu anlaşılmaktadır. Mekânın güneybatı köşesinin üstlerinde, güney duvarına ait bir parça hala mevcuttur. Duvar üzerindeki izlerin izdüşümünde, Z06 mekânında 60 cm. kalınlığındaki bir duvarın kalıntıları bulunmaktadır. Batı duvarındaki bu izlerin doğrultusunda, Z06 mekânının güney duvarının devamında, doğu-batı doğrultusunda avlu ile ön bahçe arasındaki duvar ile birleşen, balkon kirişlerinin de üzerine oturduğu 60 cm. kalınlığında duvar bulunmaktadır. Tüm bu veriler neticesinde 108 mekânının güney duvarının yeri, yapım sistemi ve kalınlığı anlaşılmıştır [Şekil 5.1, Şekil 5.2, Şekil 5.3].

Yapının eski sahipleri ile yapılan görüşmede, 108 mekânının mutfak olarak kullanıldığı, mekânın güney duvarında bir ocak ve bir kapı açıklığı bulunduğu, bu kapıdan güney duvarının arkasındaki kilere geçildiği, ayrıca güney duvarının arkasında, balkondan (105 mekânı) ulaşılan helâ mekânının bulunduğu öğrenilmiştir. Verilen bilgilere göre, 108 mekânının güneydoğu köşesinde, bölgede “cağlık” denilen, döşeme seviyesinden 10–15 cm. kadar yüksekliği olan, bulaşıkları yıkamak

için kullanılan bir yapı elemanı bulunmaktadır. Ocak önünde de devam eden bu yükselti, kapı açıklığının önünde sonlanmaktadır. Güney duvarı üzerindeki kapı açıklığının yüksekliği izlerden anlaşıldığı üzere 171 cm.dir. Batı duvarı üzerinde, güney duvarının içinde, kapı açıklığı üstündeki atkı kirişlerinin oturtulduğu 13 cm. yüksekliğindeki açıklık bulunmaktadır [Şekil 5.1]. Kapı açıklığının eni hakkında kesin bir bilgi olmamakla birlikte, yapının diğer kapıları incelendiğinde 90 cm.nin uygun bir uzunluk olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 5.1: 108 mekânının batı duvarı üzerindeki izlerin görünümü

Şekil 5.2: Z06 mekânındaki duvar kalıntıları

Şekil 5.3: Yapının yıkılan kısmının görünümü ve duvar üzerindeki izler

Kiler ve helâ mekânlarının güney duvarının yerini, batı duvarındaki izlerden ve Z06 mekânındaki duvar kalıntılarından anlamak mümkündür. Moloz taş örgü olarak inşa edilen duvarın kalınlığı 60 cm.dir ve 108 mekânının güney duvarından 142 cm. güneydedir. Batı duvarı üzerinde güney duvarının birleştiği noktada, birinci kat boyunca 136 cm. devam eden, kalınlığı 13 cm. olan bir iz görülmektedir. Bu iz, yapının eski sahiplerinin ihtiyaçları doğrultusunda kiler mekânının güneyine eklenmiş olan banyo mekânına geçişi sağlayan kapının kasasının izleridir.

Eni 142 cm. olan kiler ve helâ mekânlarının doğu sınırı ise zemin katta moloz taş örgü, birinci katta ise ahşap karkastır ve 108 mekânının doğu duvarı ile aynı hizadadır. Mekânlar arasındaki duvar ise, ahşap karkas sistemde inşa edilmiş olmalıdır. Bu mekânların altındaki, dört tarafı 60 cm. kalınlığındaki moloz taş örgü duvarlarla çevrilmiş olan mekânın fosseptik kuyusu işlevi gördüğü, yapının eski sahiplerinden öğrenilmiştir.

Helâ mekânının üstünde ikinci kattaki kullanım için diğer bir helâ mekânının bulunduğu, yapının eski sahiplerinden öğrenilen bir başka bilgidir. Yapının avluya göre batı kanadının dam çatısının güneybatı köşesindeki iki taş basamaktan inilerek, helâ mekânının kapısının önüne ulaşılmaktadır. 108 mekânının güney duvarının kalan kısmında bu taş basamaklar hala görünmektedir.

Kiler ve helâ mekânının yüksekliği, 108 mekânından daha alçaktır. Bu mekânların çatısının üstüne iki basamaklı bir taş merdivenden inilerek ulaşılmaktadır ve bu basamakların toplam rıht yükseklikleri 55 cm.dir. Batı duvarı üzerindeki izlerden, kiler mekânının döşeme seviyesi belirlenebilmektedir. Bu döşeme seviyesi ile 2 basamaktan inildiğinde ulaşılan kilerin çatısının üst seviyesi arasındaki fark 335 cm.dir. Bölgede yapılan toprak dam çatı örtüsünün kalınlığı ortalama 20 cm. olmaktadır. Sonuç olarak, birinci kattaki kiler ve helânın tavan yükseklikleri 315 cm.dir. İkinci kattaki helânın yüksekliğini ise, yapının 1930 yılların sonuna tarihlenen bir fotoğrafından çıkarmak mümkün olmaktadır. Fotoğrafta görüldüğü gibi, helânın dam çatının üstüne ne kadar yükseldiği ile dam çatıyı çevreleyen ahşap korkuluklar arasında bir oranlama yaparsak, bunun yaklaşık 2ye 1 oranında olduğu ortaya çıkacaktır. Günümüzde mevcut olan korkulukların yüksekliği 87,5 cm. olduğuna göre, ikinci kattaki helânın dam çatının üstüne en az 170 cm. kadar çıktığı hesaplanacaktır ve sonuç olarak, ikinci kattaki helânın önündeki döşemenin kotu ile çatı bitiş kotu arasındaki yükseklik farkı 312 cm. olacaktır. Fotoğraftan anlaşıldığı üzere ikinci kattaki helâ, tek eğimli bir çatı ile örtülmüştür [Şekil 5.4].

Şekil 5.4: Yaverin Konağı'nın 1930lu yılların sonunda görünümü

Balkondan(105 mekânından) helâ mekânına geçiş ise, yapının eski sahiplerinden alınan bilgiler ve Kozan'daki diğ er sivil mimarlık yapılarındaki benzer özellikler incelenerek tamamlanmıştır. Özellikle iki yapıda görülen geçiş tarzı, alınan bilgilerle bire bir uyumaktadır [şekil 5.5, şekil 5.6].

şekil 5.5: Taş Mh. ınar sokak üzerindeki bir yapıda balkona geçiş

şekil 5.6: Hacıuşağı Mh., Kurtoğılu Sk., 7 numaralı yapıda sofadan balkona çapraz geçiş

5.2.Ek Mekânlar

5.2.1. I. Dönem Restitüsyon Önerisi

Yapının zemin katındaki Z06 mekânı ile birinci katta, 107 mekânının batı duvarındaki pencere açıklığından itibaren güneydeki 108 mekânı da dâhil olmak üzere tüm mekânlar, tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte, yapıya sonradan eklenen mekânlardır. Yapının eski sahiplerinden, burada oturmaya başladıkları 1936 yılında bu mekânların bulunduğu öğrenilmiştir. Haziran 1919 tarihli tapu kaydında ise, yapı “6 oda, 1 matbah(mutfak), 3 ahır ve avlulu bir babhane” olarak tanımlanmaktadır ki bu da, o tarihte henüz yapıya herhangi bir ek yapılmadığını göstermektedir. Tüm bu bilgiler sonucunda, 1919 ile 1936 yılları arasındaki bir tarihte, yapıya bahsedilen mekânların eklendiği anlaşılmaktadır.

Avlunun batısındaki Z06 mekânının yapım sistemi zemin kattaki diğer mekânlardan farklıdır. Zemin kattaki diğer tüm mekânlar yığma iken, Z06 mekânının doğu ve kuzey duvarları ahşap karkas sistemde inşa edilmiştir. Kozan’daki diğer sivil mimarlık yapıları incelendiğinde, zemin katta ahşap karkas sistemde inşa edilmiş duvarlar bulunmamaktadır. Yapıdaki bu mekân istisnai bir özelliğe sahiptir ve bu da bu mekânın yapıya sonradan eklendiğini düşündürmektedir.

Birinci kattaki 107 mekânının batı duvarında, mekânın kuzeybatı köşesinden 168 cm. uzaklıkta duvar kalınlığı değişmektedir. Ortalama 64,5 cm. olan duvar kalınlığı 50 cm.ye düşmektedir. Yapı duvarlarının 60-70 cm. arasındaki kalınlıklarda, bahçe duvarlarının ise 50 cm. kalınlığında olduğunun ölçülmesi 108 mekânının duvarındaki kalınlık değişikliğinin, bu duvarın ilk olarak bahçe duvarı olarak inşa edilmiş olup daha sonradan 107 mekânının oluşturulması ile yapı duvarı haline gelmesinden kaynaklandığını düşündürmektedir.

Duvar kalınlığının değiştiği bu noktada bir pencere açıklığı bulunmaktadır ve pencere sekisi ahşap dikmeler kullanılarak genişletilmiştir. Pencere açıklığının iki yanındaki duvar kalınlığının eşit olması için mekânın gûneybatı kôřesi pencere açıklığının ûst seviyesi olan dôřmeden, 192,5 cm. yûkseklige kadar kalınlaştırılmıştır. Pencere açıklığında kullanılan doğrama yapıda kullanılan pencere tipolojisinin dışında olan, çift kanatlı bir penceredir ve bu pencere doğrudan komşu parsele açılmaktadır. Doğramalarda ve kaplamalarda kullanılan ahşaplar, yapıda kullanılan diğer ahşaplara oranla çok daha kalitesizdir [şekil 5.7]. Ayrıca pencere sekisinin kotu, komşu parselin bahçe kotundan sadece 160,5 cm. yûksektedir. Pencere açıklığında gôrûlen bu ôzellikler eski yapıların komşu mahremiyetine gôsterdięi hassaslıktan çok uzaktır ve 107 mekânının yapıya sonradan eklendiği fikrini desteklemektedir. Ayrıca yapının komşu parselinden batı duvarı incelendiğinde, 107 mekânının pencere açıklığından itibaren duvar ôrgûsünün daha farklı olduğu gôzlenmektedir [şekil 5.8].

şekil 5.7: 107 mekânının batı duvarındaki pencerenin gôrûnûmû

Şekil 5.8: 107 mekânının batı duvarının komşu parselden görünümü

107 mekânı ve güneyindeki diğer mekânların yapıya sonradan eklendiği fikrini destekleyen bir başka özellik ise, 107 mekânının batı duvarında kalınlık farkının başladığı noktadan doğu yönünde çizilen bir doğrunun izdüşümünün, zemin katta Z04 mekânı ile Z05 mekânı arasındaki kâgir duvar ile çakışmasıdır. Z04 mekânının güneyinde bulunan Z06 mekânının, zemin kattaki yapılardan farklı özellikler gösterdiği dikkat edilmesi gereken bir noktadır.

Ayrıca, pencere açıklıklarında sadece açıklığın iki yanında kesme taş kullanılmaktadır. Oysa 107 mekânının batı duvarında, 65 cm. kalınlığa sahip olan duvarın sonunda döşemeden duvar bitişine kadar kesme taş kullanılmıştır. Kozan'daki kâgir yapılarda kesme taş kullanımı daha çok köşe dönüşlerinde ve duvar bitişlerinde görülmektedir [Şekil 5.8, Şekil 5.9, Şekil 5.10].

Şekil 5.9: Hacıuşağı Mh. Çınar Sokağı Çıkmaşı'ndaki bir yapıda köşelerde kesme taş kullanımı

Şekil 5.10: Aslanpaşa Mh. Buğday Pazarı Sokak'taki bir yapıda köşelerde kesme taş kullanımı

Yapının avluya göre batı kanadının birinci katındaki, mekânlar arasında yer alan ahşap karkas sistemde inşa edilmiş olan ayırıcı duvarlar, zemin kattaki bir duvarın devamı olmayıp, doğrudan döşemenin üstüne oturtulmuşlardır [Ek A7]. Zaman içinde taşıyıcı kirişlerin sehim yapmasına ve strüktürel problemlere neden olan bu durum, yapının bu kanadının daha sonradan genişletildiği fikrini destekleyen bir başka noktadır. Ayrıca yapının 1930'lu yılların sonuna tarihlenen fotoğrafı dikkatli incelendiğinde, 107 mekânının giriş kapısından itibaren balkonun(105 mekânının) çatı örtüsünde renk ve eğim farkı olduğu görülmektedir.

5.2.2. II. Dönem (1936 sonrası) Restitüsyon Önerisi

Bu dönemde yapıya eklenen mekânlar, ön bahçe içindeki helâ ve ikinci kattaki mutfak mekânıdır [Şekil 5.11, Şekil 5.12]. Ayrıca 108 mekânının güneyinde bir banyo mekânı eklenmiştir, ancak yapının o kısmı yıkıldığı için banyo günümüzde mevcut değildir.

Şekil 5.11: Ön bahçeye eklenen helânın görünümü

Bu mekânların yapım kalitelerinden ve yapı ile uyumsuzluklarından sonradan eklendikleri açıkça anlaşılmaktadır.

Ön bahçedeki helâ yapısı batı kanadının çökmesinin ardından, yıkılan taşlar kullanılarak derme çatma bir şekilde yapılmış, üzeri çinko bir levha ile örtülmüştür.

205 mekânı ise, yapının eski sahibi olan Arıkan Ailesi'nin ihtiyaçları neticesinde mutfak olarak kullanmak amacıyla yapıya eklenmiştir. Yapının özgün durumunda

sofadan toprak dama açılan kemerli geçiş kapatılarak bu mekân eklenmiştir. Mekânın batı ve güney duvarında, boyutları 5,5 cm. x 10,5 cm. x 21,5 cm olan dolu tuğlalar kullanılmış diğer iki duvar ahşap karkas sistemde inşa edilmiştir. Çatı tek eğimli, üzeri kiremit kaplı bir çatıdır. Mekânın eklenmesinin ardından toprak damın kullanılmaya devam edilebilmesi için mekânın yanında geçiş için bir boşluk bırakılmıştır [Şekil 5.12].

Şekil 5.12: İkinci kata eklenen 205 mekânının görünümü

5.3.Döşemeler

Yapının avlusunda kaplama malzemesi olarak kayrak taşı kullanıldığı Z04 mekânının giriş kapısının ve birinci kata çıkılan taş merdivenin önünde parçalar halinde bulunan özgün kaplamadan anlaşılmaktadır [Şekil 5.13–14].

Şekil 5.13: Taş merdivenin önündeki avlunun özgün kayrak taşı kaplaması

Şekil 5.14: Z04 mekânının önündeki avlunun özgün kayrak taşı kaplaması

Zemin kattaki diğer mekânların kullanım amaçlarının hayvan barınağı ya da depo olmasından dolayı, mevcuttaki sıkıştırılmış toprak olan döşemelerinin özgün olduğuna karar verilmiştir.

Birinci kattaki tüm mekânların zemin döşemeleri ahşap kaplamadır. Balkonun(105 mekânının) tüm ahşap kaplamaları eskidiği için değiştirilmiştir. Boyutları hakkında bilgi olmamakla birlikte, yine ahşap kaplama olduğu bilinmektedir. 107 mekânının ahşap kaplama olan zemin döşemesinin üstüne, banyo olarak kullanıldığı için, beton dökülmüştür. Ancak mekân tamamen beton ile kaplanmadığı için, ahşap kaplama olarak kalan kısımdan ahşap kaplamanın boyutları hakkında bilgi almak mümkündür [Şekil 5.15].

Şekil 5.15: 107 mekânının özgün ahşap kaplama döşemesi

108 mekânının döşemesinin büyük bir kısmı çökmüştür. Geri kalan döşeme ise, mekânın özgün döşemesi özelliklerinde olmayıp, üzeri beton kaplı gelişigüzel ahşaplarla kaplanmış bir döşemedir. Ancak 108 mekânının döşemesinin de aslında ahşap kaplı olduğu, beton kaplanmış yüzeylerin altında görülen ahşaplardan anlaşılmaktadır [Şekil 5.16].

Şekil 5.16: 108 mekânının mevcut döşemesi

İkinci kattaki sofa ve ona doğrudan açılan üç mekânın zemin döşemeleri ahşap kaplamadır ve özgünlüklerini korumaktadırlar. Yer yer onarımlar yapılmıştır, ancak aslını bozacak bir onarım olmamıştır. 106 mekânının üstüne, ikinci katta 205 mekânı eklenmiştir ve toprak dam olan zemine beton dökülmüştür. Oysa aslında bu zemin toprak dam olduğu için, yapımında kullanılan ve bölgede “gev” adı verilen killi bir toprak ile kaplanmış olmalıdır. Restitüsyon projesi hazırlanırken özgün döşemeler aynen korunmuş, değişen döşemeler ise elde edilen bilgiler doğrultusunda aslına uygun hale getirilmiştir.

5.4.Yapı elemanları

5.4.2. Kapılar

Yapının zemin katındaki Z06 mekânının kapısı dışındaki tüm kapılar incelendiğinde, özgünlüklerini korudukları anlaşılmaktadır. Z06 mekânında sadece kasa bulunmakta olup, kapı doğramasına dair bilgi yoktur. Ancak zemin kattaki mekânların hayvan

barınağı ya da depo amaçlı kullanılmalarından dolayı, burada yapı elemanının kapı işlevini görmesi önemli olup sade ve basit kapılar kullanılmıştır. Bu nedenle Z06 kapısı için bu kattaki diğer kapılarla aynı özelliklere sahip bir kapı, mevcuttaki kapı açıklığına uygun ölçülerde olacak şekilde restitüsyon projesinde kullanılmıştır.

Birinci kattaki sofaya doğrudan açılan 102, 103 ve 104 mekânlarında hala özgün kapılar kullanılmaktadır. Bu üç kapı aynı özelliklerdedir. 106 mekânı yapıya sonradan eklenen bir mekân olmamasına rağmen, bu mekânın giriş kapısının tabla boyutları ve kullanılan profil detayları farklıdır. Kapı açıklığının eni farklıdır ancak, açıklığın yüksekliği özgün kapıları hala mevcut olan kapı açıklıkları ile aynıdır. Ayrıca, özgün kapıların açıklıklarının eninin üçünde de birbirinden farklı olması, bu kapıda da sofaya açılan mekânların kapılarından kullanıldığını düşündürmektedir.

107 ve 108 mekânları yapıya sonradan eklendiği için bu mekânların kapıları birinci kattaki diğer kapılardan farklıdır. 108 mekânının kapısı detaylı incelendiğinde, bu mekânlarda kullanılacak kapıların en azından ön görünüş olarak diğer kapılarla aynı olmasının istendiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle 108 mekânının kapısının özgün olduğu düşünülmektedir. 107 ve 108 mekânlarının aynı zamanda yapılmış olmalarından dolayı, 107 mekânında da aynı kapının kullanılmış olması beklenmektedir. Ancak 107 mekânının mevcut kapısı, zemin katta kullanılan basit kapılarla aynıdır. Kullanılan malzemeler incelendiğinde, bu kapının sonradan eklendiğine karar verilmiştir ve restitüsyon projesinde 108 mekânında kullanılan kapı ile aynı özelliklerde bir kapı kullanılmıştır.

İkinci katta, sofaya açılan mekânların kapıları özgündür ve üçünün de özellikleri aynıdır. İkinci katta 202 mekânından balkona geçilen kapının boyutsal farklılığı ve kasanın içine sonradan yapıldığı anlaşılan eklerin bulunması, bu kapının özgün olmadığını düşündürmektedir. Kapı açıklığı bu kattaki diğer kapı açıklıkları ile aynı boyutlardadır, ancak farklı boyuttaki yeni kapı kanadının kasanın içine oturtulması için bazı ekler yapılmıştır. Özgün eşiğin üstüne 2,5 cm. kalınlığında bir ahşap ve kasanın üç tarafına 4,5 cm. kalınlığında profilli ahşaplar yerleştirilerek, kanadın bunlara dayanarak sabitlenmesi sağlanmıştır. Kanadın kapıya sabitlenmesi için, yapıda genel olarak demir elemanlar kullanılmasına karşın, balkon kapı kanadı menteşe ile kasaya bağlanmıştır. Balkon kapısının doğu cephesinde olması, kapının arkasının görünmemesi için kapının ön tarafının balkona bakacak şekilde

yerleştirilmiş olma ihtimalini düşündürmüştür. Ancak Kozan'daki sivil mimarlık yapıları incelendiğinde, balkona açılan kapılarda böyle bir özenin gösterilmediği, kapı kanadının ön tarafı odaya bakacak şekilde kapıların kasaya demir elemanlarla bağlanmış olduğu görülmüştür [Şekil 5.17, Şekil 5.18].

Şekil 5.17: Hacıuşağı Mh. Kurtoğlu Sk. 7 numaralı yapının balkon kapısı

Şekil 5.18: Mahmutlu Mh. Tuna Sk. 13 numaralı yapının balkon kapısı

5.4.2. Pencereleer

Yapıda kullanılan pencere tipi düşey yönde hareket eden giyotin penceredir. 107 ve 108 mekânlarının batı duvarındaki pencereler dışında tüm pencereler özgündür. Yapıda çeşitli nedenlerle kaybolan pencere doğramaları, eksik kanatlar tamamlanarak restitüsyon projesi hazırlanmıştır. Birinci katta, tüm pencere açıklıklarında ayrıca ahşap kepenkler bulunmaktadır. 102 mekânın sofaya bakan penceresindeki kepengin farklı olan bir kanadının yerine, özgün kepenk kanadı tipinde bir kanat kullanılmıştır. 102 mekânının, kuzey doğu köşesindeki, doğu cephesine bakan penceresinin eksik olan kepenk kanatlarından biri tamamlanmıştır. 102 mekânının kuzey cephesindeki pencere kasalarında kepenk bulunduğu dair izler vardır, ancak kepenkler mevcut değildir. Ayrıca 104 mekânının kuzey duvarındaki pencere kasasında da kepenk olduğuna dair iz vardır. Tüm bu eksik kepenkler restitüsyon projesinde tamamlanmıştır. İkinci kattaki eksik doğramaların mevcut doğramalarla aynı olduğu, gerek yapılan ölçümlerden gerekse eski fotoğraflardan anlaşılmıştır [Şekil 5.19, Şekil 5.5]. Ayrıca yapının eski sahiplerinden alınan bilgilere göre, oturdukları süre boyunca, 1936 yılından 1975 yılına kadar, yapının doğramalarını değiştirilmemiştir.

Şekil 5.19: Yaverin Konağı'nın 1975 yılına ait fotoğrafı (Hüseyin Canımana Arşivi)

5.4.2. Merdivenler

Yapıda birinci kata çıkılan taş merdiven, ikinci kata çıkılan ahşap merdiven ve çatı arasına çıkılan ahşap merdiven olmak üzere üç tane merdiven bulunmaktadır. Bu merdivenlerden taş merdivenin sahanlığındaki taşlardan biri yerinde yoktur. Sahanlıkta başka kayıp taş bulunmadığı için, sahanlıktaki boşluk uygun ölçüdeki taşla tamamlanmıştır. Taş merdivendeki bir başka değişiklik ise, dolu tuğla ile merdivene eklenen korkuluktur. Kozan'daki diğer taş merdiven örnekleri incelendiğinde, bu merdivenlerin korkuluk bulunmadan kullanıldığı anlaşılmaktadır [Şekil 5.20, Şekil5.21].

Şekil 5.20: Aslanpaşa Mahallesi, Dağıstanlı Sokak'taki bir yapının taş merdiveni

Taş merdivenin sofaya ulaştığı noktada döşemenin üzerine beton dökülmüştür. Restitüsyon projesinde bu ek kaldırılarak, ahşap döşeme gösterilmiştir.

Yapıda kullanılan diğer iki merdivende önemli değişiklikler olmamıştır. Merdivenlerin korkuluklarında kullanılan demir çubukların bir kısmı yerinde değildir. Eksik demir çubuklar tamamlanmıştır.

Şekil 5.21: Aslanpaşa Mahallesi, İstiklal Sokak, 5 numaralı yapının taş merdiveni

5.4.2. Dolaplar ve ocak

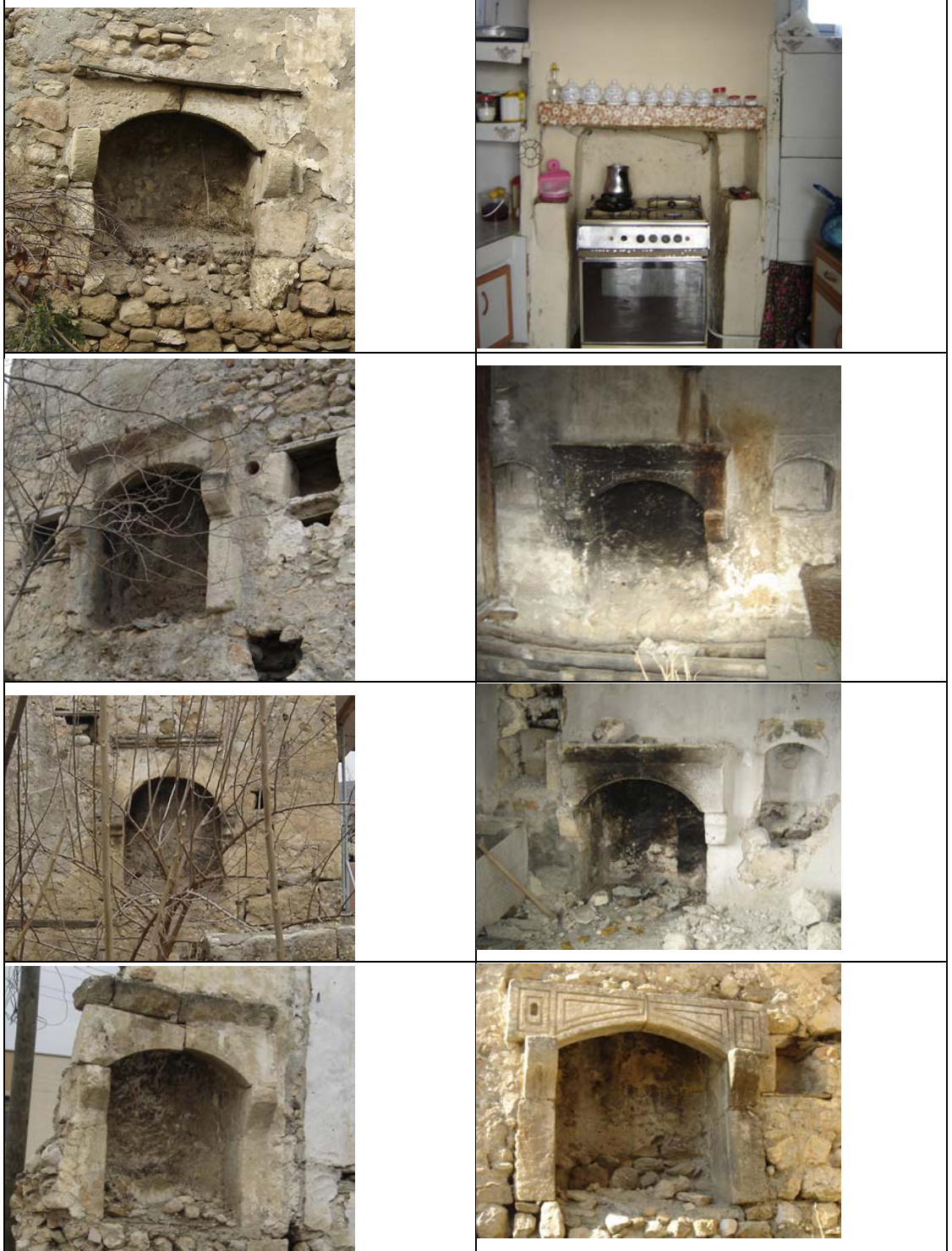
Yapının değişik mekânlarında, kâgir duvarlar içinde dolaplar bulunmaktadır. Bunlar özgünlüklerini korumaktadırlar. Ancak, 103 mekânında ve 204 mekânlarında bulunan büyük ahşap dolaplarda bazı değişiklikler olmuştur. Bu dolaplara ait fotoğraf bulunamadığı için, dolaplar üzerindeki izlerden faydalanılarak, eksik kısımlar tamamlanmıştır. 203 mekânındaki ahşap dolap ise, duvar üzerindeki izlerden elde edilen verilerle çizilmiştir [Şekil 5.22].

Şekil 5.22: 203 mekânında ahşap dolabın duvar üzerindeki izleri

107 mekânındaki ocak, yapının eski sahiplerinden alınan bilgilerin, bazı ocaklardan alınan ölçülerin ve tipolojik karşılaştırmaların sonucunda restitüsyon projesinde çizilmiştir. Ölçülen iki ocağın iç boşluklarının boyutları; 76 cm. x 156 cm. ve 101 cm. x 131 cm.dir. Ocak boşluğunun üst söve ölçüleri değişmekle birlikte, ocak açıklığının iki yanında 20 cm.dir.

Tablo 5.1: Kozan’da yapılarda görülen ocak tipleri

5.5.Çatılar

Yapının avluya göre kuzey kanadının marsilya kiremitli kırma çatısı, günümüze kadar özgünlüğünü korumuştur.

Avluya göre batıdaki kanadın toprak dam olan çatısı kısmen çökmüştür ve yerine çinko kaplı tek eğimli bir çatı yapılmıştır. Restitüsyon projesinde galvanize sac kaplı çatı ve eklenen 205 mekânı kaldırılarak, toprak dam olarak tekrar çizilmiştir. Toprak dama ait detaylar, yapıda uzun süre yaşayan Mahmut Sarı'dan ve çatıdan geri kalan kısımlardan öğrenilmiştir. Ayrıca, yapıya ait 1930lu yıllara ait bir fotoğraf da çatının çizilmesinde yardımcı olmuştur [Şekil 5.23]. Edinilen bilgilere göre bölgede toprak dam çatıların yapımı şu şekilde olmaktadır: dengeli olarak örülen duvarların üstüne kirişler, kirişlerin üzerine ise hasır atılmaktadır. Hasırların üstüne 3–4 cm. kalınlığında toprak(çorak toprak tercih edilmektedir), onun üstüne tekrar 3–4 cm. kalınlığında bölgede “gev” olarak adlandırılan killi toprak atılmaktadır. Dam çatıda bitkilerin yetişmesini engellemek için toprağın içine tuz da katılmaktadır.

5.6.Bahçe duvarları

Kozan'daki sivil mimarlık yapıları incelendiğinde, bahçe/avlu duvarlarının belli bir yüksekliğe kadar moloz taştan örüldüğü ve 30–50 cm. arasında değişen yükseklikteki üçgen kesitli harpuşa ile bitirildiği gözlenmektedir.

Yapının avlusu ile ön bahçesi arasındaki duvar, yapının eski sahipleri tarafından belli bir seviyeye kadar yıkılmıştır. Bu duvarın 75 cm. uzunluğundaki bir parçası aslına uygun olarak hala durmaktadır ve buradan duvarın yıkılmadan önceki durumu hakkında bazı veriler almak mümkün olmaktadır. Ayrıca, doğu avlu duvarı ile birleştiği noktadaki üçgen kesitli harpuşa izi hala görülebilmektedir. Bu durum, ön bahçeye ulaşılan, eni 100 cm. olan açıklığın üstünde harpuşanın devam ettiğini, göstermektedir.

Yapının arka bahçesinin batı duvarı ise, zamanla çökmüş ve sonra onarılmıştır. Ancak özgün halinden biraz daha kısa olarak onarılmıştır. Duvarın asıl yüksekliği fotoğraflarda görülmektedir [Şekil 5.23].

Şekil 2.23: Yaverin Konağı ve çevresinin 1930'lı yıllara ait fotoğrafı

6. RESTORASYON [Şekil A.47-Şekil A.60]

Yapının onarım sonrasında tekrar eski haline dönmemesi için düzenli bir bakıma ihtiyacı bulunmaktadır. Bunu sağlamanın en uygun yolu, yapıya özelliklerine uygun bir işlev verilmesidir. Verilen işlevin gerçekten ihtiyaç duyulan bir eksikliği gidermesine ve yapı var olduğu sürece işlerliğini sürdürebilir olmasına dikkat edilmelidir. Aksi takdirde, ihtiyaç ortadan kalktıktan sonra yapı terk edilecek, yapıya yeniden işlev verilmesiyle amaçlanan düzenli bakım sağlanamayacak, bozulma süreci tekrar başlayacaktır. Bu nedenlerle, yapıya bir işlev verilmeden önce yapının özelliklerinin ve bölgenin ihtiyaçlarının doğru bir şekilde tespit edilmesi son derece önemlidir.

Kozan ve yakın çevresinin özellikleri değerlendirildiğinde, yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çekecek çok fazla değere sahip olmasına rağmen konaklama imkânları ve buraya gelen kişilerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek altyapı açısından son derece yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Kozan’a dışarıdan gelen kişilerin kenti gezerken arada mola verip dinlenebilecekleri, yemek yiyip, sohbet edebilecekleri mekânlar yok denecek kadar azdır. Gece konaklamak istenildiğinde ise, küçük bir otel dışında başka bir alternatif bulunmamaktadır. Bu nedenlerle, Kozan Belediyesi tarafından kamulaştırılmış olan yapının, misafirhane olarak kullanılmasına karar verilmiştir. Ayrıca arka bahçede bir ek yapı inşa edilerek, bunun kafeterya olarak kullanılmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

6.1.Yapının Kullanımına İlişkin Öneriler

6.1.1. Vaziyet Planı

Yapıya ve arka bahçesine Tuzlu Çeşme Sokak üzerindeki iki ayrı kapıdan geçilerek ulaşılmaktadır. Ayrıca, yapı ile arka bahçe arasında doğrudan bir bağlantı bulunmamaktadır. Arka bahçeye geçilmek istendiğinde, avludaki kapıdan sokağa çıkılarak 24 m. kadar yürüdükten sonra, bahçe duvarları içindeki avlu kapısı ile

benzer özelliklerdeki ikinci bir kapıdan geçmek gerekmektedir. Bu, mevcut durumda kullanım açısından zorluklar getirmekle birlikte restorasyon önerisinde verilen fonksiyonların işleyişi açısından kolaylık sağlamaktadır. Misafirhane kısmına oranla daha yoğun bir giriş-çıkışın olacağı kafeteryanın girişinin ayrı olması hem misafirhanede kalanların bu yoğunluktan rahatsız olmasını önleyecek hem de güvenlik kontrolünün daha rahat yapılmasını sağlayacaktır.

Yıkılan kısımları yeniden yapılarak kullanılacak olan yapının, avlu ve ön bahçesiyle birlikte, vaziyet planı olarak aynen korunmasının uygun olacağına karar verilmiştir. Özgün halinde olduğu gibi kayrak taşı ile kaplanacak olan avlu yapının mekânları arasında bağlantıyı sağlayan ana dağılım alanı olma özelliğini koruyacaktır.

Ön bahçeye eklenen helâ kaldırılarak, bahçede peyzaj çalışması yapılacaktır. Avludan ön bahçeye ulaşıldığı noktada L şeklinde iki kol halinde, kilit parke taşı kaplı bir yol bırakılarak, misafirlerin bahçenin içlerine kadar gidebilmesi sağlanacaktır. Kollardan birinin servi ağaçlarının önünde, güney-kuzey doğrultusunda, 95 cm. genişliğinde olması diğerinin ise, avlu duvarının önünde doğu-batı doğrultusunda, 195 cm. genişliğinde olması düşünülmüştür. Ayrıca, avlu ile ön bahçe arasındaki duvar sağlamlaştırılacak, bahçenin daha rahat görülebilmesi için mevcut yüksekliği korunacaktır.

Yıkılan batı kanatta, özgün halinde olduğu gibi, teras çatı yapılacak ve burası seyir terası olarak kullanılacaktır.

Yaklaşık 500 m.²lik alana sahip olan arka bahçenin, yapıdan doğrudan ulaşamadığı için, gerektiği şekilde kullanılamaması burada kafeterya olarak kullanılacak bir ek yapı yapılmasına karar verilmesinin en önemli nedenlerinden biridir. Ek yapının arazinin eğimli olması nedeniyle iki kademedan oluşan bahçenin ikinci kademesinde inşa edilmesinin daha uygun olacağı düşünülmüştür. Buradaki zeytin ağaçları korunacak ve yıkılan batı bahçe duvarı özgün yüksekliğinde yeniden inşa edilecektir. +3,76 kotundaki ikinci kademedan Kozan manzarası da görülebilmektedir.

Çelik kullanılarak yapılacak olan ek yapı, güney ve batıda bahçenin duvarlarına yaslanacaktır. Çelik kolonların arası alçı levhalar kullanılarak kapatılacak doğu cephesi ise, tamamen cam olacaktır. Yapı gerektiğinde hiçbir iz bırakmadan sökülüp kaldırılabilir şekilde düşünülmüştür. Kafeterya işlevi verilecek olan yapıda içecek

ve tost gibi basit yemekler sunulacağı için, mekânın içinde küçük bir mutfak alanı planlanması yeterli olmuştur. Su kuyusunun yanındaki merdivenlerden çıkılarak kafeteryanın girişine gelinecektir. Girildiğinde karşıda açık mutfak olarak düzenlenen alan ve ince uzun dikdörtgen şeklindeki mekâna yerleştirilmiş masalar görülecektir. Mekânın kuzeybatı köşesinde tuvalet planlanmıştır.

Bahçenin ikinci kademesinde ek yapı dışındaki alan ve birinci kademedeki kuyunun önünde yaklaşık 50 m.²lik alan, gerektiğinde masaların konulması amacıyla, kilit parke taşı ile kaplanarak, sert zemin olarak düzenlenecektir. Geri kalan alanda peyzaj çalışması yapılacaktır.

Arka bahçenin birinci kademesindeki toprak yığını kaldırılacaktır. Bahçede fidan yetiştiriciliği yapılması ve bakımsızlık nedeniyle adım atacak alan kalmamıştır. Mevcut ağaçlar incelendikten sonra kalitesiz olanların kesilmesi gerekmektedir.

6.1.2. Zemin Kat Kullanımı

Misafirhane girişinden geçildiğinde ilk olarak zemin kattaki mekânlar ve üst katlar arasında bir geçiş alanı olarak kullanılacak olan avluya ulaşılabilecektir. Girişin hemen karşısındaki Z05 mekânının güvenlik ve resepsiyon olarak kullanılması düşünülmüştür.

Avlunun devamı niteliğindeki Z02 mekânı ile Z03 mekânının lokanta olarak kullanılmasına karar verilmiştir. Kahvaltı da dâhil olmak üzere günün her saati hizmet verecek olan lokanta, misafirhanede kalanların yanı sıra dışarıdan gelecek kişilere de açık olacaktır. Kozan'da kebab türü yemek yapan bir kaç lokanta bulunması nedeniyle burada daha çok ev yemeklerinin sunulmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

Z03 mekânına açılan iki kapıdan batıdakinin sürekli kapalı tutulması ve diğerinin kullanılmasına karar verilmiştir. Ayrıca, üst katlardan gelen pis su giderleri göz önüne alındığında, tuvaletlerin Z03 mekânının doğu duvarının önünde olması uygun görülmüştür. Ayrıca buradaki pencere sayesinde mekânın doğal olarak havalandırılması sağlanacaktır. Güney duvarındaki pencere dışında gün ışığının alınabileceği açıklık bulunmayan Z03 mekânının yapay olarak aydınlatılması gerekmektedir.

Z02 mekânı ile avlu arasında akordeon şeklinde açılıp kapanabilen cam panellerle bir duvar oluşturulmasının hem soğuk havalarda mekânın ısıtılmasını sağlamak hem de doğal ışıktan faydalanmak için uygun olacağına karar verilmiştir.

Z04 mekânı lokantanın mutfağı olarak kullanılacaktır. Mekânın doğu duvarından başlayarak saat yönünde bir işleyiş şemasının düşünüldüğü mutfakta gerekli olan bacanın kuzeybatı köşede olmasına karar verilmiştir. Z02 mekânına açılan pencerenin servis penceresi olarak kullanılması düşünülmüştür.

Z06 mekânının onarım sonrasında çamaşır odası ve personel soyunma odası olarak kullanılması uygun görülmüştür. Z06 mekânının güneyinde ön bahçeden ulaşılan küçük bir mekân planlanmıştır. Burası bahçe bakım malzemeleri gibi eşyalar için depo olarak kullanılacaktır.

6.1.3. Birinci Kat Kullanımı

Avludaki taş merdivenden çıkılarak birinci katın sofasına (101 mekânı) ulaşılmaktadır. Bu kattaki odalar sofa ve onun uzantısı şeklindeki balkona(105 mekânı) açılmaktadır. Ayrıca, sofanın batısındaki ahşap merdivenden ikinci kattaki odalara ulaşmak mümkündür.

Sofanın doğu duvarı önünde seki yapılarak buranın ortak mekân olarak kullanılması amaçlanmıştır. Güneye açılan mekânda sıcak yaz gülerinde dahi tatlı bir esinti hissedilmektedir. Ayrıca, burada oturulduğunda avlu ve ön bahçenin yanı sıra, doğu duvarındaki pencerelerden Kozan manzarası izlenebilmektedir.

Sofaya açılan 102 ve 104 mekânları çift kişilik odalar olarak düzenlenmiştir. Bu iki mekân arasındaki 103 mekânında iki adet ıslak hacim planlanmıştır. Bunlardan birine 102 mekânının batı duvarında bir kapı açılarak geçiş sağlanmış ve bu odada kalanların kullanımına ayrılmıştır. İçerisinde özgün bir ahşap dolabın bulunduğu diğer ıslak hacim ise, 104 mekânında kalanların yanı sıra üst kattaki 202 ve 204 mekânlarında kalan kişilerin de kullanımına tahsis edilmiştir. Burası sofadan geçilerek kullanılacaktır.

Balkona açılan mekânlar arasındaki bölücü duvarlarda düzenleme yapılarak burada iki adet oda planlanmıştır. Mevcut durumda alttaki bir duvarın devamı olmayıp

doğrudan döşemenin üstüne oturtulan duvarlar alttaki duvarları takip edecek şekilde taşınmıştır. Ancak cephe düzeni aynen korunmuştur. İki oda arasında kalan mekânda iki adet ıslak hacim planlanmış ve bunlara odalardan doğrudan geçiş sağlanmıştır.

107 mekânının batı duvarındaki komşu parselde açılan pencerelerin kapatılması uygun görülmüştür. Bu pencereler hem doğrudan başka birine ait bahçeye açılmakta hem de yapının +4,44 ve +5,12 kotlarında olmalarına rağmen, arazinin eğimli olması nedeniyle, komşu parselde zeminden sadece 160 cm. ve 220 cm. yükseklikte olmaktadır.

6.1.4. İkinci Kat Kullanımı

İkinci kattaki tüm mekânlar misafirhane odaları olarak planlanmıştır. Yapıya sonradan eklenen 205 mekânı kaldırılacak ve mevcutta galvanize sac kaplı çatısı olan batı kanatta, özgün halinde olduğu gibi teras çatı yapıldıktan sonra burası seyir terası olarak kullanılacaktır.

Sofanın kuzeydeki çıkmasına seki yapılması düşünülmektedir. Ayrıca güney çıkmaya da iki adet koltuk konularak sofanın ortak mekân olarak kullanılması amaçlanmıştır.

Bu kattaki odalardan sadece 203 mekânının içinde ıslak hacim bulunacaktır. 202 ve 204 mekânlarında kalan kişiler birinci kattaki ıslak hacmi kullanacaklardır.

6.2.Yapının Onarımına İlişkin Müdahaleler

6.2.1. Temizleme

Öncelikle yapıya sonradan eklenen tüm mekânlar temizlenecektir. Bu amaçla, ikinci kattaki toprak damın üstüne eklenen 205 mekânı ile ön bahçede yıkılan taşlarla derme çatma şekilde yapılan helânın kaldırılmasına karar verilmiştir.

Avludaki taş merdivende dolu tuğla kullanılarak yapılan korkuluk kaldırılacaktır. Taş merdivenlerde korkuluk bulunduğu dair bir örnek görülmemekle birlikte, misafirhane olacak yapıda korkuluk kullanılmasının güvenlik açısından uygun

olacağına karar verilmiştir. Bu amaçla, merdivene yapıda kullanılan tipte bir korkuluk eklenecektir.

Yapının dam çatısının ve batı kanadının bir kısmının çökmesinin ardından buraya eklenen tek eğimli, galvanize sac kaplı çatının kaldırılmasına ve yerine özgün halinde olduğu gibi teras çatı yapılmasına karar verilmiştir. Ayrıca, balkonun üzerini örten ve yıkıldıktan sonra yeniden yapılan çatının da kaldırılmasının ve yerine kaplama malzemesi olarak Marsilya kiremidinin kullanıldığı tek eğimli bir çatının yapılmasının uygun olacağına karar verilmiştir.

Balkon ve pencere korkuluklarında; kapı, pencere, kepenk bağlantılarında ve kilitlerinde fazlaca kullanılan demir elemanlar incelenerek korozyona uğramış olanlar pas sökücü ile temizlendikten sonra üzerlerine astar ve iki kat boya sürülmesi önerilmektedir.

107 mekânının değiştirilmiş olan kapısı kaldırılarak, yerine özgün kapısıyla aynı özelliklerdeki bir kapı konacaktır.

107 ve 108 mekânlarının kullanım amacı değiştiği için, ahşap döşemelerin üzeri çimento esaslı harçla kapatılmıştır. Bu harçlar temizlenmeli ve kötü durumda olup kullanılması mümkün olmayan döşeme ahşapları değiştirilmelidir. Taş merdivenin birinci katın sofasına bağlandığı noktada da ahşap döşemenin üzeri çimento esaslı harçla kaplanmıştır. Bu ekin de kaldırılması gerekmektedir. Zemin katta avluya giriş kapısının önüne dökülen beton ve 104, 105 mekânlarında çimentolu harçla yapılan onarımlar temizlenmelidir. Ayrıca bu mekânların yanında kuyu olması nedeniyle duvarlarda çiçeklenme görülmektedir. Duvar içindeki tuzların kimyasal yöntemlerle çıkarılması önerilmektedir.

Yapının cephelerinde ve bazı mekânlarında çimento esaslı harç kullanılarak yapılan onarımlar sökülmelidir. Bu işlemten sonra emici kil ve kâğıt hamur kullanılarak duvar içindeki tuzların çıkarılması önerilmektedir. Özgün harç örnekleri incelenip bileşimi belirlendikten sonra benzer özellikteki harçlarla bu onarımlar yenilenmelidir.

6.2.2. Sağlamaştırma

6.2.2.1. Taşıyıcı Sistemin Sağlamaştırılması

Yaverin Konağı'nın özellikle kâgir olarak inşa edilmiş kısımlarında taşıyıcı sistemin iyi olduğu düşünölmekle beraber, ahşap karkas sistemde inşa edilmiş kısımların taşıyıcılık durumunun incelenmesi için sıvalarının kaldırılması sırasında kâgir duvarların da sıvalarının kaldırılması ihmal edilmemelidir. Sağlamaştırma kararlarının uygulama esnasında geliştiğı ve sıvanın sakladığı zayıf bölgelerin ancak raspa işleminde ortaya çıkacağı göz ardı edilmemelidir.

Yapıda görölen taşıyıcılık problemleri genelde taşıyıcılık sisteminin tasarımından kaynaklanmaktadır. Birinci katta sofaya açılan üç mekân (102,103 ve 104 mekânları) arasındaki bölücü duvarlarda 45 derecelik çatlaklar görölmektedir. Bunun nedeni bu duvarları ve bunların devamında ikinci kattaki duvarları taşıyan kirişlerin yeterince desteklenmemesidir. Birinci kattaki duvarları taşıyan, 365 cm. uzunluğundaki açıklığı geçen kirişler kesit çapı olarak yetersizdir ve sadece iki ucundan ahşap konsollarla desteklenmiştir. Bunun neticesinde kiriş ortasından sehim yapmıştır ve bu da kendisini taşıdığı duvarlar üzerindeki çatlaklarla göstermektedir. Bu nedenlerle hem birinci katta hem de ikinci kattaki duvarların çelik I profillerle desteklenmesinin uygun olacağına karar verilmiştir.

Aynı şekilde birinci katın batı kanadındaki bölücü duvarlarda da taşıyıcılık problemleri görölmektedir. Bunun nedeni, duvarların alttaki bir duvarın devamı olmayıp doğrudan döşemenin üzerine oturtulması ve yeterince desteklenmemesidir. Taşıyıcılık probleminin çözümü ve yapıya verilen işlev gereğince doğan mekân ihtiyacını karşılamak için, buradaki bölücü duvarlar zemin kattaki duvarların devamı olacak şekilde taşınmıştır.

Yapının ikinci katında çıkma yapılan her yöne doğru eğilmelerin olduğu gözlenmektedir. Bunun nedeni döşemeyi taşıyan kirişlerin uzun tutularak çıkmada da kullanılması yerine sadece çıkmayı taşımak için yeni kirişler kullanılmasıdır. Kullanılan bu yeni kirişler yeterince uzun olmayıp, oturduğu noktadan sadece 20–30 cm. derine gittiğı ve üzerlerine taşıyabileceklerinden fazla yük verildiğı için zamanla hasarlar ortaya çıkmıştır. Bu hasarların giderilmesi için çıkmaları taşıyan kirişlerin durumları incelendikten sonra kullanılabilecek olanların ek yapılarak boylarının

uzatılması gerekmektedir. Yapının doğu cephesindeki çıkma ve balkonu destekleyen payandalarında sağlamlığı kontrol edilmelidir.

İkinci kattaki kuzey çıkmanın yerinden çıkan kirişleri yerine oturtulmalı ve diğer kirişlere yapıldığı gibi boyları uzatılmalıdır.

Döşemeleri taşıyan tüm ahşap kirişler ve döşeme tahtaları; çıkma, sofa ve balkonları destekleyen ahşap dikmeler ve konsollar kontrol edilerek, gerekenler yenileriyle değiştirilmelidir.

Avlu kapısının açıklığındaki ahşap atkı kirişleri zamanla taşıyıcılıklarını yitirmiş ve duvarın harpuştasında ayrılmalar oluşmuştur. Burada harpuştanın sökülerek atkı kirişlerinin değiştirilmesi ve harpuştanın özgün malzemelerle aynen yeniden yapılması gerekmektedir. Bahçe duvarlarındaki ayrılmalar kullanılan harçlarla benzer özellikteki harçlarla onarılmalı, gerektiğinde o bölgede duvar sökülüp tekrar rlmelidir.

Arka bahçenin batı duvarı, üzerine gelen yükleri taşıyamamakta ve yıkılmaktadır. Bu nedenle duvarın dış tarafında, gelen toprak yükünü azaltmak için, bir istinat duvarı yapılmalıdır.

Taşıyıcı sistemde sorunlara neden olan bir diğer faktör, kullanılan malzemeleri dış etkilere karşı koruyacak sıvaların dökülmesi ve çatıda meydana gelen problemlerdir. Çatıdaki deliklerden giren yağmur suyu sıvanın döküldüğü yerlerde taşıyıcı ahşap dikme ve kirişlere zarar vermektedir. Bu nedenle, Marsilya kiremidi ile kaplamış olan kırma çatının kiremitlerinin, tüm ahşap mertek ve açıklarının kontrol edilerek sağlamlaştırılması yağmur suyunun yapıya zarar vermesini önlemek için son derece önemlidir. Sıvaları dökülen duvarlar, alınan sıva örnekleri incelendikten sonra, benzer özelliklerdeki harçlarla tekrar sıvanmalıdır.

6.2.2.2.Malzemenin Sağlamlaştırılması

Yapının zemin katında özellikle kuyunun yakınındaki mekânların duvarlarında kullanılan taşlarda yüzey kayıpları görülmektedir. Bu taşların sağlamlaştırılması gerekmektedir.

Ahşap malzemelerin çürüme görülenleri, çürüten kısım kesildikten sonra ek yapılmasıyla sağlamlaştırılabilir. Ayrıca, ahşaplara zarar veren böcek ve mantar gibi etkenlere karşı yapıdaki tüm ahşapların ilaçlanması uygun olacaktır.

6.2.3. Bütünleme

Bir bölümü hasar görmüş ya da yok olmuş yapı elemanlarının tamamlanabilmesi için yapıda kullanılan benzer elemanların özelliklerinden ya da mevcut izlerden faydalanmak mümkündür. Yaverin Konağı'nda özellikle zamanla hasar görmüş ahşap elemanlarda bütünleme işlemi yapılacaktır.

KZ01 tipindeki avlu kapısı ve arka bahçe kapısının mevcutta tenekelerle kapatılmış eksik kısımları uygun ahşap eklerle tamamlanacaktır. Z04 mekânının kapısından kopan parçanın da bütünlenmesi gerekmektedir.

103 ve 204 mekânlarında olmak üzere iki adet ahşap dolap bulunmaktadır. Bu dolaplardaki eksik parçalar uygun ölçülerdeki ahşaplarla tamamlanacaktır. Ancak, dolap kapaklarının değiştirildiği bilinen 204 mekânındaki dolabın özgün kapaklarına dair veri olmadığı için mevcut kapakların aynen korunmasının uygun olacağına karar verilmiştir.

Yapıda giyotin pencere ve dışta ahşap kepenkler kullanılmıştır. Bunlardan eksik olanlar benzer özelliklerdeki pencere ve kepenklerle tamamlanacaktır. Balkon ve merdiven korkuluklarındaki, pencerelerdeki eksik demir çubuklar tamamlanacak ve korkuluklar bütünlenecektir.

Ahşap merdivenlerdeki ve döşemelerdeki eksik olan kısımlar mevcut örneklerle göre bütünlenecektir. Ayrıca eksik olan ahşap süpürgelikler de tamamlanacaktır.

Taş merdivenin sahanlığındaki taşlardan biri eksiktir. Bu boşluk uygun ölçülerdeki bir taşla kapatılacak ve sahanlık bütünlenecektir.

6.2.4. Yeniden Yapma

Yaverin Konağı'nın kısmen yıkılmış ve harap durumda olan batı kanadı kâgir duvarlar ve Z04 mekânına müdahale edilmeden yeniden yapılacaktır.

Yapının özgün toprak damı da yeniden yapılacaktır. Bölgede dam yapılırken uygulanan sistem aynen kullanılacak olmasına rağmen, ahşap kirişlere zarar gelmemesi için bazı ek müdahalelerde bulunulacaktır. Ahşap kirişlerin üzerine 2 cm kalınlığındaki ahşap kontrplaklar döşendikten sonra, üzerine PVC esaslı yalıtım malzemesi konulacak ve böylece ahşabın topraktan gelebilecek rutubetten etkilenmemesi sağlanmış olacaktır. Toprağın yapıya vereceği yükü azaltmak için, yalıtım malzemesinin üzerine önce ağaç dalları daha sonrada, 3–4 cm. kalınlığında toprak(çorak toprak tercih edilmektedir), onun üstüne tekrar 3–4 cm. kalınlığında bölgede “gev” olarak adlandırılan killi toprak atılacaktır. Toprağın su geçirimsizliğini sağlamak ve bitki yetişmesini engellemek amacıyla içine %15 kireç katılacaktır. Bölgede ayrıca toprağın içine tuz da katılmaktadır. Çatıyı taşıyan kirişler mekânların içinde ahşapla kaplanacaktır.

Arka bahçenin kısmen yıkılmış olan batı duvarı özgün yüksekliğinde tekrar yapılacaktır.

6.2.5. Çağdaş Donanım ile Destekleme

Günümüz ihtiyaçları ve verilen fonksiyonun gereksinimleri düşünüldüğünde odalarda içeriden ulaşılabilen ıslak hacimlerin bulunması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu amaçla yapının uygun olan mekânlarında ıslak hacimler planlanmıştır. Bunu yaparken pis su tesisatının yapının özelliklerine zarar vermeyecek şekilde döşenebilir olmasına dikkat edilmiştir. Islak hacimlerde sıcak ve soğuk suyun mekân içinde dolaşmasını ve pis su tesisatının aynı boşlukta toplanıp röğara aktarılmasını sağlamak için mevcut duvarların önünde ve bölücü duvar olarak üzeri seramikle kaplanabilecek şekilde alçı paneller kullanılarak ikinci bir duvar oluşturulmuştur. Arkadan çıkışlı klozet kullanılması tercih edilerek düşük döşeme olması mümkün olmayan ıslak hacimlerin döşeme kotunun çok fazla yükselmemesi sağlanmıştır. Lavabonun ve duş teknesinin pis su gideri ise oluşturulan boşluktaki gidere doğrudan verilmektedir. Islak hacimlerin yerleştirilmesi mümkün olmayan mekânlarda ise ortak kullanılacak olan ıslak hacim çözümü getirilmiştir

Su tesisatının bulunmadığı yapıya tesisat döşenmesi gerekecektir. Elektrik tesisatı ise, eski olduğundan yenilenmesi gerekmektedir.

Yapıda çıkabilecek yangının en az hasarla atlatılabilmesi için otomatik ihbar sistemi kurulmalı ve her odaya yangın söndürme cihazları yerleştirilmelidir.

Lokanta olarak kullanılacak olan Z03 mekânının içinde bir tuvalet planlanmıştır. Üst kattaki ıslak hacimlerin gideri göz önüne alınarak konumlandırılan ek, yapıya kalıcı herhangi bir etki bırakmadan prefabrik elemanlarla yapılacaktır. Lokantanın mutfağı olarak kullanılacak Z04 mekânının içine gerekli tüm sıhhi tesisat yerleştirilecektir.

Misafirhane odalarının klima ile ısıtılıp soğutulmasının hem kullanım açısından hem de ekonomik açıdan uygun olacağına karar verilmiştir. Klimaların dış ünitelerinin cephe kirliliği yaratmaması için özellikle gizlenmesine ve en uygun yerlere konulmasına çalışılmıştır. Z02, Z03, 102 ve 104 mekânlarındaki klimaların dış ünitelerinin arka bahçenin duvarının dibinde yerleştirilmesi, bitki ve masalarla gizlenmesi planlanmıştır. İkinci kattaki odaların klimalarının dış üniteleri ise, gerekli ses yalıtımı yapıldıktan sonra çatı arasına yerleştirilecektir. Batı kanadındaki odaların klimaları ise terasa yerleştirilecek ve buraya konulan oturma banklarıyla gizlenecektir. Ayrıca, 1 cm. çapındaki demirlerin düşey olarak yerleştirilmesiyle oluşturulan korkuluklar görüntüyü engelleyecektir.

7. SONUÇ

Adana'nın Kozan ilçesinde bulunan Yaverin Konağı, inşa edildiği 19. yüzyılın sonlarından itibaren önemli olaylara tanıklık etmiştir. Yapının tarihi, bölgenin tarihinin kısa bir özeti gibidir. O zamanlar Sis olarak anılan Kozan'da yaşayan Yaver Mıdırıkyan Kırkor adında bir Ermeni'ye ait olan yapı, daha sonra Kuvayi Milliye karargâhı olarak kullanılmış, ardından da ilk dönem Urfa milletvekili Ali Saip Ursavaş'ın ailesine geçmiştir. Tüm bu yaşananların bilincindeki canlı bir tanık gibi, kalenin eteklerindeki yerinden gururla Kozan'ı seyreden yapının hem mimari açıdan hem de tarihi belge olma özelliği açısından bir an evvel restore edilmesi gerekmektedir. Uzun dönem kendi haline terk edilen yapıda önemli sorunlar ortaya çıkmıştır.

Günümüzde küçülen aile yapısı, değişen sosyal ve ekonomik şartlar nedeniyle yapının konut olarak kullanımının devam etmesi mümkün değildir. Ancak, yapılacak onarımın da devamlılığı açısından yapıya yeni bir işlev verilmesi gerekmektedir. Bu nedenlerle, bölgenin de ihtiyacı göz önüne alınarak, yapının misafirhane olarak kullanılmasının uygun olacağına karar verilmiştir.

Yapının hasarlarının giderilmesi ve önerilen yeni işleve uyarlanması amacıyla yapılan eklerin temizlenmesi, taşıyıcı sistemin ve malzemelerin sağlamlaştırılması, yapı elemanlarının eksik kısımlarının, parçalarının bütünlenmesi ve yıkılan batı kanadının yeniden yapılması gibi müdahalelerde bulunulacaktır. Ayrıca günümüz konfor şartlarının gerektirdiği tesisatlar döşenecektir. Ancak bu müdahalelerin uzman kişilerce ve uygun tekniklerde yapılması, yapıda geri getirilmesi imkânsız kayıplar olmasını önlemek açısından son derece önemlidir.

KAYNAKLAR

- [1] **Yüce, Ç.K.**, 2002. Kozan'ın Beşeri ve İktisadi Coğrafyası, İsmat, Ankara
- [2] İslam Ansiklopedisi, s.708
- [3] **Gültekin, E.**, 2004. Kozan'da Kentsel ve Ekolojik Yapı İlişkileri, *1. Düünden Yarına Doğru Kozan Sempozyumu*, Kozan, Adana, Eylül 24-26
- [4] **Saygılı, H.**, 2004. Tarım ve Kozan, *1. Düünden Yarına Doğru Kozan Sempozyumu*, Kozan, Adana, Eylül 24-26
- [5] Kozan Belediyesi;2000'e Doğru Kozan, 1998. Yeni Başkent Matbaası, Ankara
- [6] **Çamurdan, A.C.**, 1973. Cumhuriyetin 50. Yılında Kozan'ı Tanıyalım, Önder Matbaası, Ankara
- [7] **Halaçoğlu, Y.**, 2004. Kozan'da Yerleşme Tarihi, *1. Düünden Yarına Doğru Kozan Sempozyumu*, Kozan, Adana, Eylül 24-26
- [8] **Küçük, A.**, 2003. Ermeni Kilisesi ve Türkler, Andaç Yayınları, Ankara
- [9] **Ener, K.**, 1993. Tarih Boyunca Adana Ovası'na (Çukurova'ya) Bir Bakış, Hakan Ofset matbaacılık, Adana
- [10] **Bildirici, Y.Z.**, 1999. Adana'da Ermenilerin Yaptığı Katliamlar ve Fransız-Ermeni İlişkileri, KÖKSAV, Ankara
- [11] **Yücel, Y., Sevim, A.**, Türkiye Tarihi, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara
- [12] **Artun, E., Koz, M.S.**, Efsaneden Tarihe, Tarihten Bugüne Adana: Köprü Başı,Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- [13] **Langlois, V.**, 1947. Eski Kilikya, Mersin Halkevi Basımevi, Mersin
- [14] **Langlois, V.**, 1861. Voyage dans la Cilicie et dans les montagnes du Taurus Exècuté pendant les années 1852-1853,
- [15] **Barker, W.B.**, 1853. Lares and Penates: or, Cilicia and Its Governors; Being a
- [16] **Alishan, L.M.**, 1899. Sissouan ou L'Arméno-Cilicie
- [17] **İlter, E.**, 1999. Ermeni Kilisesi ve Terör, KÖKSAV, Ankara
- [18] **Adıgüzel, Y.**, 2004. Kozan İnsanı ve Ailesinin Psikolojik ve Sosyolojik Özellikleri, *1. Düünden Yarına Doğru Kozan Sempozyumu*, Kozan, Adana, Eylül 24-26

- [19] **Halaçoğlu, Y.**, 1979. Tapu Tahrir Defterlerine Göre XVI. yy.'ın İlk Yarısında Sis (=Kozan) Sancağı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul
- [20] **Yurtsever, C.**, 1983. Ermeni Terör Merkezi Kilikya Kilisesi, Alper Yayınları, İstanbul
- [21] **Cuinet V.**, 2001(Réédition refondue de l'édition de 1891-1894(Paris) sans les cartes). La Turquie D'asie: Géographie administrative statistique descriptive et raisonnée de chaque province de L'asie- mineure, Tome VI. L'Anatolie centrale: Angora, Koniah, Adana, Mamouret-ul-Aziz, Sivas, Les Éditions Isis, Istanbul
- [22] **Kara, E.**, 2004. Kozan'da Nüfus Hareketleri ve Sosyal Demografi, *1. Düinden Yarına Doğru Kozan Sempozyumu*, Kozan, Adana, Eylül 24-26
- [23] **Taşkınsu, F.**, 2004. Kozan'da Planlı Dönem, *1. Düinden Yarına Doğru Kozan Sempozyumu*, Kozan, Adana, Eylül 24-26
- [24] **Sevgen, N.**, 1960. Anadolu Kaleleri I. Cilt, Doğu Ltd. Şti. Matbaası, Ankara
- [25] **Edwards, R.W.**, 1987. The Fortifications of Armenian Cilicia, Dumbarton Oaks Trustees for Harvard University, Washington,D.C.
- [26] **Goltz, H.**, 2000. Der Gerettete Schatz der Armenier aus Kilikien, Sakrale Kunst aus dem Kilikia-Museum Antelias, Libanon. Fotos v. Göltz, Klaus E. Staatliche Galerie Moritzburg Halle Landeskunstmuseum Sachsen- Anhalt.
- [27] II. Abdülhamit Fotoğraf Arşivi
- [28] **Kahya, Y.**, 2004. Kozan'da Mimari Miras, *1. Düinden Yarına Doğru Kozan Sempozyumu*, Kozan, Adana, Eylül 24-26
- [29] **Yurtsever, C.**, 2004. Sis, Çukurovalı Yayları, Adana
- [30] **Yurtsever, C., Topaloğlu M.**, 2002. Kozanlı Milli Mücahit Halil Topaloğlu'nun Hatıraları, Ekrem Ofset Matbaacılık, Adana
- [31] **Hasol, D.**, 1998. Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, Yem Yayınları, İstanbul
- [32] www.sarigelinbelgeseli.com.tr
- [33] www.restorasyon.org

EK-A: izimler

EK-B: Kozan ve Çevresinde Kullanılan Terimler

Cağlık: Döşeme seviyesinden 10–15 cm. kadar yüksekliği olan, bulaşıkları yıkamak için kullanılan yapı elemanı.

Gev: Toprak dam yapımı sırasında 3–4 cm. kalınlığındaki çorak toprağın üzerine atılan bir çeşit killi toprak.

ÖZGEÇMİŞ

16.08.1979 tarihinde Bursa'da doğdu. 1990 yılında Bursa Hatice Salih İlkokulu'ndan, 1993 yılında Bursa Osmangazi İlköğretim Okulu'ndan mezun oldu. Lise öğrenimini 1997 yılında Bursa Çelebi Mehmet Lisesi'nde tamamladı. 1998 yılında girdiği İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesinden, 1998-1999 eğitim-öğretim yılında İ.T.Ü. Yabancı Diller Yüksekokulu'nda İngilizce hazırlık eğitimi de alarak, 2003 yılında mezun oldu. Aynı yıl girdiği İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Restorasyon Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans eğitimine başladı.